

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Ústav európskeho práva

STRATÉGIE OSN PRI APLIKÁCIÍ SANKČNÝCH REŽIMOV

Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 14. apríla 2009
na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach

Ľubica Širicová (zost.)

KOŠICE 2009

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

Právnická fakulta

Ústav európskeho práva

STRATÉGIE OSN PRI APLIKÁCIÍ SANKČNÝCH REŽIMOV

Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného
dňa 14. apríla 2009 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach

Lubica Širicová (zost.)

Košice 2009

Zborník vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy projektu VVGS č. 58/09-10 „Prínos Európskej únie k uplatňovaniu sankcií Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov“.

Stratégie OSN pri aplikácii sankčných režimov

Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 14. apríla 2009 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach

Zostavila: Ľubica Širicová

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovať, ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku tejto štúdie zodpovedá autor.
Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-89284-55-9

Predhovor

Je bohato preukázané, že sankcie majú obrovský potenciál prispieť k udržiavaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti vtedy, ak ich použitie nie je iba samoučelné, ale slúži na podporu holistického prístupu k riešeniu konfliktu, ktorý zahŕňa prevenciu, mediáciu, peacekeeping a peacebuilding. Mali by sme privítať vývoj, ktorý prekonali sankcie: ak niekedy boli nezacieleným nástrojom s tupými hranami, dnes sa vyvinuli do precíznejšej podoby. Nárast v ich používaní svedčí o ich zväčšujúcej sa sile. Pre nás sa výzvou stáva zabezpečenie ich dôveryhodnosti a legitímnosti v očiach sveta. Len na základe spoločného úsilia môžeme dúfať, že prísľub sankcií bude využitý v plnom rozsahu v záujme celosvetového mieru a bezpečnosti.

Generálny tajomník OSN Ban Ki-moon

Tieto slová generálneho tajomníka OSN Ban Ki-moona zazneli pri príležitosti sympózia „Posilňovanie implementácie sankcií Bezpečnostnej rady OSN“, ktoré sa konalo na pôde OSN v apríli 2007. Inšpirovaní tým, že téma sankcií v súčasnosti patrí k najdiskutovanejším medzinárodnoprávnym otázkam, zvolili organizátori druhého ročníka študentského sympózia za jeho cieľ *zmapovanie stratégií OSN pri aplikácii sankčných režimov*. Aby mohol byť uvedený zámer naplnený, bolo nevyhnutné analyzovať sankčné režimy individuálne a následne pristúpiť k prepojeniu čiastkových výsledkov výskumu. Ako veľmi vhodná platforma na uskutočnenie takto stanovených predpokladov sa organizátorom javila metodika práce s úspechom zavedená minulý rok pri prvom sympóziu z medzinárodného práva. Jednotlivé sankčné režimy boli spracované študentmi druhého a tretieho ročníka Právnickej fakulty UPJŠ v Košiciach do príspevkov, ktoré naplnili obsah predkladaného zborníka. Príspevky sú v zborníku zoradené tak, aby bola čo najviac zachovaná časovaná následnosť sankcií s výnimkou prípadov, keď jej porušenie bolo s víziou nadchádzajúcej diskusie odôvodnené tematickou príbuznosťou niektorých sankčných mechanizmov.

V záujme toho, aby mohli byť vytvorené podmienky pre komparáciu sankčných režimov, boli študenti vedení k zachovaniu konzistentného postupu pri ich analyzovaní; príspevky sú však výsledkom ich samostatnej práce bez podrobenia obsahovým korektúram. Každý príspevok mal najskôr obsiahnuť historický, politický či iný úvod do konfliktnej situácie, následne predstaviť právny základ rezolúcie, popísať formy sankcií a mechanizmus ich implementácie. Do záverečnej časti príspevku malo byť zaradené zhodnotenie efektivity, či nedostatkov sankčného režimu a prípadne i formulácia návrhov na zmeny. Na základe výzvy organizátorov sa viacerí autori podujali preložiť do slovenského jazyka texty rezolúcií BR OSN, ktoré sú kľúčové pre nimi spracúvaný sankčný režim. Tieto preklady sú zaradené ako prílohy k jednotlivým príspevkom a snád' tak poslúžia iným študentom k sprístupneniu dôležitých medzinárodnoprávných dokumentov dostupných len v cudzojazyčných zneniach.

Na účely samotného sympózia boli príspevky autormi pretransformované do atraktívne spracovaných prezentácií. Po ukončení jednotlivých programových blokov sa debatovalo o podobnostiach, rozdieloch a inováciách predstavených sankčných re-

žimov. Aby zaujímavé momenty diskusie nezostali zabudnuté, dovoľme si jej najpodstatnejšie časti pri tejto príležitosti zreprodukovat'.

Diskutujúci sa v rámci sympózia na úvod zhodli, že prvým predpokladom úspešného sankčného režimu je dôsledná analýza problematickej situácie a identifikácia kľúčových faktorov, ktoré ju spôsobujú. Bolo tiež konštatované, že skúsenosti s aplikáciou niektorých sankčných režimov ex post ukázali, že sankcie sú schopné dosiahnuť zmeny v politike v rámci existujúceho štátomocenského zriadenia. Zároveň však snaha o odstránenie politického režimu alebo o zmenu jeho základnej povahy môže v konečnom dôsledku pôsobiť kontraproduktívne. Z geopolitického hľadiska sa pôvodný režim môže javiť stabilnejší ako situácia, ktorú vyvolá uvalenie medzinárodných sankcií (poukazované bolo primárne na sankčný režim voči Iraku). Autori príspevkov o sankciách voči štátom na africkom kontinente zhodnotili, že riešenie je mimoriadne ťažké a podmienené komplexom na seba nadväzujúcich problematických otázok, ktoré sú znásobené v prípade tzv. zrútených štátov (napr. Somálsko). Je však pozoruhodné, ako sa sankčné mechanizmy postupne adaptovali na postihovanie novovznikajúcich negatívnych javov na medzinárodnej scéne (najmä medzinárodného terorizmu), čoho dôkazom je zrod tzv. inteligentných sankcií, ktoré sa cielene zameriavajú na konkrétne fyzické a právnické osoby. Takýto posun znamená prerušenie spätosti sankcionovaného so štátom, čím dochádza k zvýšeniu významu aktivity jednotlivých štátov, povinných implementovať ciele sankcie uvalené medzinárodným spoločenstvom. Najnovšou výzvou sa v ostatných rokoch stáva zlepšenie procedúry zaraďovania a vyradovania v rámci zoznamov subjektov, voči ktorým takéto ciele sankcie smerujú (tzv. „blacklisting“). Bezpečnostnej rade je z mnohých strán opodstatnene vytýkané, že voči týmto subjektom je porušované ich právo na spravodlivý proces a obranu. Bolo tiež poukázané na fakt, že skutočným problémom je získavanie relevantných a spoľahlivých informácií o finančných tokoch určených na podporu terorizmu. Porovnanie prednesených príspevkov s ohľadom na časový sled sankčných režimov taktiež preukázalo, že medzinárodné spoločenstvo výrazným spôsobom zlepšilo inštitucionálne zázemie sankčných režimov vytvorením subsidiárnych pomocných orgánov (v podobe sankčných výborov, skupín expertov či monitorovacích skupín a pod.). Pozitívne výsledky prinieslo i prepojenie sankčných režimov na mierové operácie OSN. Pri záverečnom hodnotení právneho rámca sankcií diskutujúci vyzdvihli skutočnosť, že vývoj sankčných mechanizmov preukázal životaschopnosť Charty OSN, ktorá je dosahovaná prostredníctvom flexibilnej právnej interpretácie jej článkov (napr. subsumpcia pojmu terorizmus pod rozsah „ohrozenia mieru“ v zmysle článku 39 Charty OSN).

V mene organizátorov i účastníkov by som na tomto mieste rada vyslovila poďakovanie p. prof. JUDr. Jánovi Klučkovi, CSc. za podporu pri príprave sympózia a množstvo inšpiratívnych postrehov a podnetov. Vďaka patrí tiež všetkým tým, ktorí prispeli k úspešnému priebehu podujatia a zhmotneniu jeho výsledkov do podoby, ktorú prinášajú nasledujúce stránky.

Ak sme minuloročný zborník zo sympózia uvádzali do života s nádejou, že založí tradíciu, prichodí nám teraz predsavziať si o nič menší cieľ: v tradícii pokračovať.

Obsah

Predhovor	III
Obsah	V
Priekopnícky sankčný režim: Južná Rodézia <i>František Lipták</i>	1
Obdobie studenej vojny: Sankčný režim voči Južnej Afrike <i>Viktor Končerák</i>	8
Počiatok sankčnej dekády: Sankcie proti Iraku <i>Peter Hutňan</i>	17
Podoby sankčných režimov voči Juhoslávii <i>Monika Šefčíková</i>	30
Sankcie voči Haiti: Boj s juntou v Karibiku <i>Tomáš Lipták</i>	38
Modifikácie zbraňového embarga v Somálsku <i>Michal Ondrejčík</i>	51
Triáda sankčných režimov voči Libérii <i>Ivana Miškivová</i>	71
Sankčný režim voči Angole: UNITA <i>Norbert Ostró</i>	78
Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Rwanda <i>Zuzana Kasardová</i>	90
Sankčný režim voči Sierra Leone: Diamantové sankcie <i>Jaroslav Bialko</i>	97
Počiatky boja s medzinárodným terorizmom: Sankcie voči Líbyi <i>Monika Šimoňáková</i>	103

Sankcie voči Sudánu <i>Žofia Šuleková</i>	111
Zacielené na Taliban: Sankčný režim voči Afganistanu <i>Daniela Šimková</i>	120
Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Etiópia a Eritrea <i>Vladimír Volčko</i>	129
Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Demokratická republika Kongo <i>Radka Semancová</i>	138
Nová éra sankčných režimov: Rezolúcia 1373 <i>Lucia Cisková</i>	147
Pobrežie Slonoviny: Sankcie ako prostriedok mierového procesu <i>Lucia Matisová</i>	160
Sankčný režim ako dôsledok bombového útoku: Rezolúcia 1636 "Hariri" <i>Martina Čižmáriková</i>	170
Jadrová hrozba: Sankčný režim voči Severnej Kórei <i>Vladimíra Svatová</i>	179
Jadrová hrozba: Sankčný režim voči Iránu <i>Marián Porvažník</i>	189

Priekopnícky sankčný režim: Južná Rodézia

František Lipták

1. Úvod	1
2. Právny základ rezolúcií	2
3. Formy sankcií a ich popis	2
4. Mechanizmus implementácie	4
5. Efektívnosť sankčného režimu	4
6. Zhodnotenie a návrh riešenia	5
Použitá literatúra	6

1. Úvod

Režim reprezentovaný Ianom Smithom v Južnej Rodézii patrí k najvyhrotenejším otvorene šovinistickým, rasistickým a diskriminačným režimom, ktoré kedy existovali. V roku 1962 vyhrala voľby strana Rhodesian front a sformovala vládu, ktorej premiérom bol Winston Field.¹ Keďže pretrvávala nespokojnosť z neúspechu vyhlásenia nezávislosti od Británie a nespokojnosť z rozriešenia problémov federácie z roku 1963, Rhodesian Front vyhrala voľby. Winston Field bol po roku nahradený Ianom Smithom, ktorý 11. novembra 1965 vyhlásil unilaterálne nezávislosť.²

V roku 1953 existovalo všeobecné volebné právo, ktoré ustanovovalo rovnaké podmienky pre voličov všetkých rás.³ Následne boli zavedené majetkové a vzdelanostné cenzury, ktoré vylúčili väčšinu černošského obyvateľstva z možnosti uplatniť volebné právo. Uplatnila sa vláda belošskej minority. Železnice, cesty a iná infraštruktúra bola budovaná v prospech oblastí s belošským obyvateľstvom, pôda v kritických oblastiach s nedostatkom zrážok bola ponechaná černošskému obyvateľstvu.⁴ Ian Smith otvorene vyhlasoval, že počas jeho života nebude vládnuť černošská väčšina a iné obsahovo analogické vyhlásenia.⁵

Ian Smith sa stal premiérom v roku 1964 po nastolení poriadku po nepokojoch páchanými černošskými extrémistami, následne zakázal strany ZANU a PCC-ZAPU a ich vodcovia boli zadržaní a prepustení v roku 1974.⁶ Rezolúcia BR OSN z roku 1968 odsúdila nehumánne popravky vykonané ilegálnym režimom, ktoré boli v ostrom rozpore so svedomím celého ľudstva a boli univerzálne odsúdené. Existovala myriáda dôvodov, prečo by sa medzinárodné spoločenstvo malo zaoberať situáciou v Južnej Rodézii.

1 RHODESIA - MZILIKAZE TO SMITH (Africa Institute Bulletin, vol. 15, 1977).

2 Ibid.

3 Ibid.

4 Austin, R.: Racism and apartheid in southern Africa, The UNESCO Press, Paris 1975, s. 35. <http://unesdoc.unesco.org/images/0001/000161/016163eo.pdf>.

5 Ian Smith, 88, Led Bastion of White Rule in Rhodesia By The Daily Telegraph | November 21, 2007. <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1569986/Ian-Smith.html>.

6 RHODESIA - MZILIKAZE TO SMITH (Africa Institute Bulletin, vol. 15, 1977). <http://www.rhodesia.nl/mztosm.html>.

Úplne prvotnou rezolúciou, v ktorej sa Bezpečnostná rada OSN zaoberala riešením otázky Južnej Rodézie bola rezolúcia č. 202 z 6. mája 1965, v ktorej boli jednak prizvané k diskusii o riešení situácie v J.R. aj iné krajiny. V tejto rezolúcii Bezpečnostná rada prihliadajúc jednak na rezolúcie Valného zhromaždenia a Špeciálneho výboru, kde boli explicitne vyjadrené požiadavky týkajúce sa prepustenia politických väzňov, odstránenia represívnej a diskriminačnej legislatívy a vyňatia reštrikcií politickej činnosti a nastolenia plnej demokratickej slobody a rovnosti v politických právach, poznamenávajúc, že Špeciálny výbor dal Bezpečnostnej rade do pozornosti zhoršujúcu sa situáciu v J.R., presnejšie k vážnym implikáciám vyhlásených volieb, ktoré sa mali konať 7. mája 1965 na základe nedemokratickej ústavy, ktorá bola odmietnutá jednak ľuďom Južnej Rodézie a ktorej abrogáciu podporovali aj Valné zhromaždenie a Špeciálny výbor v roku 1962. Následne boli v tejto rezolúcii formulované požiadavky pre kroky Veľkej Británie.

2. Právny základ rezolúcií

Explicitný základ uplatnenia sankcií je možné vyvodzovať z článku 25 Charty, kde sa nachádza výslovne ustanovený súhlas prijatia a výkonu rozhodnutí BR OSN členmi OSN. Hlavná zodpovednosť za udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti BR OSN je ustanovená v článku 24. V rezolúcii 232 (1966) je uvedené, že sa jedná o konanie v súlade s článkami 39 a 41 Charty, čo znamená, že určenie, či došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo k útočnému činu, a odporúčanie alebo rozhodnutie o opatreniach, ktoré majú byť vykonané podľa článkov 41 a 42 na udržanie alebo obnovenia medzinárodného mieru a bezpečnosti patrí BR OSN. V tej istej rezolúcii je na základe článku 2 Charty ustanovené, aby aj nečlenské štáty konali v súlade s druhým paragrafom rezolúcie (určené sankcie). Organizácia sa má postarať o to, aby aj nečlenské štáty konali podľa týchto zásada, pokiaľ je to potrebné na udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, tak ako je to ustanovené v súlade s článkom 2 (6) Charty.

V rezolúcii 253 (1968) sa nachádza odvolanie na Kapitulu VII Charty a opakuje sa aj odvolanie na článok 2 a 25 Charty.

Rezolúcia 277 (1970) nachádza svoj právny základ v článku 41, ktorý je použitý pri ustanovení v rozhodnutí v deviatom odstavci, umožňujúc použitie akýchkoľvek sankcií bez použitia sily v tomto článku. Rezolúcia z roku 1977 obsahuje odvolanie na článok 41 a na článok 2 odsek 6 Charty. V rezolúcii 221 (1966) sa bez odvolávky povoľuje použitie sily, čo potvrdzuje právny základ v článku 42 Charty, kde je riešená situácia v prípade, že opatrenia podľa článku 41 neboli dostatočné.

3. Formy sankcií a ich popis

Ak máme na mysli formy a druhy sankcií, z obsahu rezolúcií proti Južnej Rodézii by sme ich mohli členiť na sankcie ekonomického typu (komodity, produkty, ropa), sankcie v podobe neuznania ilegálneho rasistického režimu a iné sankcie týkajúce sa konzulárnych a obchodných stykov, zákazu vstupu na územia členských štátov OSN a neuznávajúce aktov vydaných rasistickým režimom Južnej Rodézie, sankcie súvisiace s ekonomickými sankciami zamerané na dezintegráciu spojenia s okolitým svetom

a vyluka dodávky vojenského materiálu. Z hľadiska foriem teda obsahovali rezolúcie jednak sankcie bez a jednak sankcie s použitím sily (čl. 41,42 Charty).

Rezolúcia 216 z 12. Novembra 1965 veľmi stručne v dvoch bodoch (a) odsúdila unilaterálne uznanie nezávislosti vykonaného rasistickou menšinou v Južnej Rodézii, (b) vyzýva Štáty k neuznaniu a neposkytovaniu žiadnej pomoci a podpory tomuto režimu.

Sankcie uvalené prostredníctvom rezolúcie 217 (1965) z 20. novembra 1965 vyzýva všetky štáty aby neuznali „túto ilegálnu autoritu a a nenadväzovali s ňou diplomatické a ani iné vzťahy, a tiež aby všetky štáty nijako nepodporovali tento ilegálny režim, a neasistovali mu v poskytovaní zbraní, vojenského materiálu a vybavenia, urobiť maximum pre prerušenie ekonomických stykov s J.R. vrátane embarga na ropu a ropné produkty.

Sankcie ustanovené v rezolúcii 232 (1966) na základne rozhodnutia BR OSN za účelom zabrániť (a) importu azbestu, rudy, ocele, chrómu, cukru, mäsových produktov, koží, tabaku, surového železa do území všetkých členských štátov OSN. (b) vo veci presadzovania a podpory uzatvárania obchodov na ich území a ich občanmi so žiadanými zo spomínaných komodít a ani žiadny transfer financií do J.R. za týmto účelom. (c) Dodávky lietadlami alebo člmi registrované v J.R. žiadnej zo spomínaných komodít pôvodom z J.R. a exportovanej odtiaľ. (d) akýmkoľvek činnostiam ich občanov a na ich územiach s účelom dodávok a predaju zbraní, streliva všetkých typov, vojenského letectva, vojenských vozidiel a vybavenia a materiálov na výrobu a údržbu zbraní a munície v J.R. (e) to isté týkajúce sa dodávok, predaja a produkcie akýchkoľvek iných vozidiel, lietadiel, materiálu a vybavenia v pre alebo v J.R. a príjmu akýchkoľvek dodávok z ich člnov a lietadiel na území ich krajín a ich občanmi. (f) analogické obmedzenie zahŕňajúce krajiny, ich územia a občanov v podpore dodávok uhl'ovodíkových produktov pre J.R.

Rezolúcia 221 z 9.4. 1966 vyzvala členské štáty k výkonu diverznej činnosti na lodiach, ktoré by dodávali ropu, tiež uložila portugalskej vláde povinnosť skončiť s excesmi týkajúcimi sa porušovania zákazu dodávok ropy do Južnej Rodézie, umožnila Veľkej Británii a Severnému Írsku použiť silu proti plavidlám, o ktorých je možné sa nazdávať, že vykonávajú dodávky ropy.

Rezolúcia číslo 253 z roku 1968 sa opätovne sústredila rozsahom na všetky komodity a produkty v J.R. ako už tradičnej forme ekonomických sankcií, vstup rezidentov a občanov na ich územia, tiež neprijímanie ich pasov a tiež v prípade, komerčných alebo verejných utilít, investícií turizmu, poskytovania finančnej pomoci, obmedzenia aerolínii a ich leteckých liniek a spájania, zrušenie konzulárneho a obchodného zastúpenia v Južnej Rodézii.

Zlyhanie alebo odmietnutie implementácie, ktoréhokoľvek z opatrení členskými štátmi OSN by založilo porušenie článku 25 Charty. Výzva štátom o odmietnutie finančnej alebo akejkolvek inej ekonomickej pomoci rasistickému režimu Južnej Rodézie.

Dňa 11. marca 1970 bola prijatá rezolúcia pod číslom 277. Opakuje sa rozhodnutie neuznania vo všetkých smeroch a ani aktov ilegálneho režimu, neposkytovania pomoci, pozastavenia členstva v medzinárodných a regionálnych organizáciách,

v špecializovaných organizáciách OSN, pristúpenie členských štátov k všetkým krokom v súlade s článkom 41 charty a tiež sa opätovne potvrdzujú staršie rezolúcie potvrdzujú

Rezolúciou 388 (1976) bol uvalený zákaz členským štátom poisťovať komodity a produkty importované alebo exportované z Južnej Rodézie. Zákaz udeľovať priemyselným, obchodným alebo verejným entitám z Južnej Rodézie obchodné meno vo svojej krajine.

Rezolúcia 409 (1977) rozšírila sankcie predchádzajúcich rezolúcií v zmysle zákazu pobytu agentov, kancelárií, osôb a organizácií okrem agentúr a kancelárií s pôsobnosť výlučne na penzijné účely.

4. Mechanizmus implementácie

Sankčný výbor bol ustanovený rezolúciou 253 (1968). Sankčný výbor mal vykonávať zverené úlohy a informovať Bezpečnostnú radu vo veciach:

- (a) Preskúmať správy implementácie súčasnej rezolúcie ako predloženej Generálnym Sekretárom.
- (b) Získavať informácie od Členských štátov OSN a ich špecializovaných agentúr informácie týkajúce sa obchodu daného štátu (vrátane informácií týkajúcich sa produktov a komodít, ktoré sú vyňaté zo zákazu podľa operatívneho odstavca 3 (d) nad) a tiež vo vzťahu k akýchkoľvek aktivitám akýchkoľvek občanov, ktorí by sa mohli vyhnúť podmienkam tejto rezolúcie.
- (c) Požiadanie Veľkej Británie ako spravujúcu moc, aby poskytla maximálnu pomoc výboru a tiež poskytla všetky zámery, ustanovené v tejto rezolúcii a v rezolúcii 232 (1966), aby tieto mohli byť plne účinné.
- (d) Rovnaká požiadavka voči všetkým Členským štátom a ich špecializovaným agentúram, pre výkon tejto rezolúcie.

5. Efektívnosť sankčného režimu

Ak by sme sa pokúsili konfrontovať skutočný výkon uvalenia sankcií a ich ustanovení, law in books vs. law in action, existujú isté diskrepancie, svojou povahou esenciálne.

Ak by sme sa zamerali na pokusy o obmedzenie dodávok ropy, je jasné, že neboli účinné v pravom zmysle slova. V Apríli 1966 bol zákaz dodávok ropy porušený. Dodávky ropy mali byť realizované cez Umtali rafinériu⁷ cez Mozambik, port Beira, čo vytváralo situáciu zakladajúcou stav „ohrozenia mieru „, rezolúcia 221 (1966). Po neúspešných rokovaniach v decembri 1966 medzi Britániou a rasistickým režimom Iana Smitha, získala Británia oprávnenie na použitie sily v prípade poskytovania dodávok ropy do prístavu Beira, ak existovalo podozrenie z porušenia uvalených

⁷ Austin, R.: Racism and apartheid in southern Africa, The UNESCO Press, Paris 1975, s. 96.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0001/000161/016163eo.pdf>.

sankcií. Účinnosť týchto sankcií na Rodéziu bol minimálny⁸. Dostatočné zdroje ropy pre Južnú Rodéziu boli poskytované cez Lorenzo Marques v Mozambiku a Juhoafrické prístavy.⁹ Teda sa nevyklúčila možnosť substitúcie, čo znemožnilo efektívne fungovanie sankčného režimu a docielenie požadovaných účinkov na Južnú Rodéziu. Môžeme predpokladať, že sankcie mali implicitne prinútiť beloškú menšinu, aby sa priklonila k liberálnemu alebo viacej centristickému kandidátovi vo voľbách, čo by ukončilo rasistický režim.¹⁰

Mandatórne sankcie pokrývali väčšinu exportov komodít a produktov, ktoré členské štáty OSN nepotrebovali dovážať. Aj keď je v súčasnosti známe, že Róbert Mugabe je viac náchylný voči sankciám uvaleným na ropu.¹¹

Okrem toho, mnoho európskych a amerických firiem investovalo prostredníctvom svojich dcérskych spoločností do Južnej Rodézie, tak, že sídlom dcér bola Južná Afrika, ktorá s Južnou Rodéziou spolupracovala mnohostranne,¹² pričom existovalo pracovná legislatíva vydaná rasistickým režimom Iana Smitha, ktorá umožňovala prepúšťať černochoch a znižovať im platy, zatiaľ čo Európanom žijúcim v Južnej Rodézii bola práca a zahraničných firiem, ktoré investovali v Južnej Rodézii garantovaná, teda bremeno sankcií nedopadalo na belošské obyvateľstvo, ktoré sankcie takmer nepociťovalo, keďže sa podarilo udržať úroveň zamestnanosti aj napriek uvaleným sankciám.¹³

Posudzovanie efektívnosti sankčného režimu by malo brať do úvahy aj postranné účinky uvalenia sankcií a tým je dopad na obyvateľstvo a tiež poznatok, že jeden nehumánny režim bol nahradený iným, horším režimom, ktorého výsledky sú zreteľné zo súčasnej situácie v Zimbabwe. Sankcie proti Južnej Rodézii dokázali zosadiť režim Iana Smitha, ale nie režim Roberta Mugabeho v Zimbabwe.

6. Zhodnotenie a návrh riešenia

Súčasná situácia v Zimbabwe ukazuje, že konvenčné a klasické formy sankcií nemajú veľmi veľkú účinnosť, ak sa na súčasný stav a výsledok dívame komplexne. Samozrejme, rasistický režim bol porazený, čo je pozitívne, aj keď bol nahradený druhým, iným, nehumánnym režimom. Preto by bolo vhodné položiť si otázku, prečo súčasné režimy sankcií nezvyknú v takýchto a podobných prípadoch prinášať priaznivejšie výsledky a spoločensky optimálnejšie usporiadania spoločností, ktoré trpeli rôznymi formami diktatúr alebo rasistických nehumánnych režimov.

Domnievame sa, že sankciami najviac trpí civilné obyvateľstvo. Z osobných skúseností vieme, že nedostatok liekov, cholera, vysoká úmrtnosť, faktická neexistencia

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Butler, N. : Daily Telegraph, 11th July 2008.

<http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/supportservices/2792835/Robert-Mugabe-is-more-vulnerable-to-oil-sanctions-than-Ian-Smith.html>.

¹² Ibid. s. 97.

¹³ Ibid.

monetárnej ekonomiky, nemožnosť vonkajšej vymeniteľnosti, inflácia, ktorá je taká vysoká, že sa ju už neoplatí merať, pretože absolútne inkompetentný diktátor podporuje tlač peňazí vo veľkom štýle Weimarskej republiky, krajina, v ktorej ľudom môžu orgány štátnej moci kedykoľvek odobrať pas a zabrániť vycestovaniu z krajiny, krajina, v ktorej neplatí listové tajomstvo, v krajine, v ktorej neexistuje reálna ekonomika, lebo ľudia si všetko zabezpečujú svojpomocou, v krajine, v ktorej sú voľby manipulované a úspešne zmanipulované rok po roku, korupcia, chudoba, hlad, bieda, nie je efektívny v donucovaní elít, aby zmenili smerovanie svojej politiky. Nie je to dedičstvo aj predchádzajúcich sankčných režimov? Je to dedičstvo kolonializmu? Je to vina ľudí, ktorí si nedokážu vládnuť sami?

Ak by sme sa snažili použiť individualizovanejšie sankcie proti elitám, ako napríklad „blacklisty“ osôb, teda použiť formu „listingu“, existuje tu veľmi pravdepodobné riziko, že je možné „vymeniť“ osoby, spracovať nové doklady a tým pádom sa pokusy o ciele vylúčenie týchto osôb alebo pokusy o mrazenie ich účtov môžu stať neúčinnými. Mrazenie účtov, v prípade zapojenia tajných služieb a zdieľania informácií môže dočasne odstrihnúť niektoré zo zdrojov financovania. Nemyslíme si, že ekonomické sankcie môžu súčasnú situáciu vylepšiť, keďže v podstate nie je čo sankcionovať, keďže daná spoločnosť prežíva dekompozíciu.

Ustanovenie v článku 2 charty neopravňuje Organizáciu spojených národov právom zasahovať do vecí, ktoré svojou podstatou patria do vnútornej právomoci štátov, ani nezaväzuje jej členov, aby takéto veci podrobovali riešeniu podľa Charty.

Keďže Charta podľa poskytuje určovaniu o naplnení pojmov v článku 39 dostatočnú interpretačnú flexibilitu, bolo by žiaduce túto flexibilitu využiť. Optimálne by bolo uskutočniť vojenskú intervenciu, aby nepretrvávalo ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti a následne zabezpečiť bezpečnosť v regióne a ukončiť tak utrpenie nevinných ľudí. Potom by bolo vhodné uvaliť správu na krajinu, postupne začať budovať podmienky pre nový a stabilný demokratický politický režim.

Použitá literatúra

1. Austin, R.: Racism and apartheid in southern Africa, The UNESCO Press, Paris 1975, s. 35. <http://unesdoc.unesco.org/images/0001/000161/016163eo.pdf>.
2. Ian Smith, 88, Led Bastion of White Rule in Rhodesia By The Daily Telegraph. November, 21, 2007. <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1569986/Ian-Smith.html>.
3. RHODESIA - MZILIKAZE TO SMITH (Africa Institute Bulletin, vol. 15, 1977). <http://www.rhodesia.nl/mztosm.html>.
4. Butler, N. : Daily Telegraph, 11th July 2008. <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/supportservices/2792835/Robert-Mugabe-is-more-vulnerable-to-oil-sanctions-than-Ian-Smith.html>.

Rezolúcie:

SC Res. 216 (12 Nov. 1965)

SC Res. 217 (20 Nov. 1965)

SC Res. 221 (9 April 1966)

SC Res. 232 (16 December 1966)

SC Res. 253 (29 May)

SC Res. 277 (11. March 1970)

SC Res. 277 (11. March 1970)

SC Res. 388 (6 April 1976)

SC Res. 409 (27 May 1977)

Charta OSN

Obdobie studenej vojny: Sankčný režim voči Južnej Afrike

Viktor Končerák

I. Úvod	8
II. Éra nepovinných sankcií.....	8
III. Éra povinných sankcií – zbrojné embargo.....	10
IV. Ekonomické sankcie.....	13
V. Zmena situácie.....	13
VI. Záver.....	14
VII. Zdroje.....	14
Príloha: Rezolúcia 418.....	15

I. Úvod

Svet sa v období od skončenia druhej svetovej vojny až do deväťdesiatych rokov vyznačoval nejednotným postupom štátov pri riešení medzinárodných problémov, k čomu prispievala aj bipolarita mocností, ktorá rozdelila svet na dva bloky. Napriek rozdeleniu štáty dokázali postupovať spoločne proti niektorým problémom, ktoré sa na objavili na medzinárodnej scéne. Spoločnému postupu napomohlo vytvorenie Organizácie spojených národov a činnosť jej orgánov. Významná úloha udržiavať medzinárodný mier a bezpečnosť bola zverená jej orgánu, Bezpečnostnej rade OSN. Tak to bolo aj v prípade Južnej Afriky a reakcii medzinárodného spoločenstva na jej vnútroštátnu i medzinárodnú činnosť.

V povojnových rokoch sa v Južnej Afrike dostali k moci vlády, ktoré presadzovali politiku apartheidu, rasovej segregácie černošského obyvateľstva od beloškého, kde iní ako beloškí obyvatelia boli potláčaní a ich ľudské práva boli hrubo porušované. Odporcovia režimu boli zabíjaní strelbou do davu demonštrantov alebo proti nim boli vedené nespravodlivé procesy s rozsudkami smrti a inými ujmami. Režim Južnej Afriky, najmä jeho rasizmus a militarizmus, zároveň väčšou či menšou mierou ohrozoval okolité africké štáty a ich územnú celistvosť. Táto politika viedla k reakcii medzinárodného spoločenstva a k uvaleniu, najprv nepovinných a neskôr aj povinných, kolektívnych sankcií OSN na Južnú Afriku. To nebránilo štátom uplatniť aj individuálne, najmä ekonomické sankcie, ktoré v neskorších fázach uplatňovali najmä tzv. západné štáty.

II. Éra nepovinných sankcií

V roku 1960 adresovalo 29 členských štátov svoju sťažnosť Organizácii spojených národov na Južnú Afriku. Bezpečnostná rada OSN nato prijala rezolúciu S/RES/134 (1960), v ktorej reagovala na dianie v Južnej Afrike, a to na zabíjanie neozbrojených demonštrantov protestujúcich proti režimu rasovej diskriminácie a segregácie. Súčasne touto deklaráciou odsúdila takéto konanie orgánov štátnej moci Južnej Afriky a označila ho za také, ktoré môže ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť podľa Charty OSN. V tejto rezolúcii ešte neboli uvalené sankcie na Južnú Afriku, ale o tri roky neskôr sa situácia zmenila.

Vo svojej rezolúcii S/RES/181 (1963) už Bezpečnostná rada OSN konštatovala, že politika apartheidu a zbrojenie Južnej Afriky vážne narušuje medzinárodný mier

a bezpečnosť a týmto vyzvala vládu Južnej Afriky, aby zastavila túto politiku, nakoľko je nesúladná s princípmi vyjadrenými v Charte OSN a taktiež so záväzkami Južnej Afriky, ktoré jej vyplývajú ako členskému štátu OSN. Zároveň vyzvala všetky štáty, aby prestali dodávať Južnej Afrike vojenský materiál, najmä zbrane, muníciu a vojenské vozidlá. Prijatiu tejto rezolúcie predchádzala sťažnosť 32 afrických členských štátov OSN na režim apartheidu a tiež aj svetový názor vyjadrený v rezolúcii Valného zhromaždenia OSN A/RES/1761 (XVII), v ktorej bol odsúdený apartheid ako porušenie Charty OSN. Štáty boli vyzvané obmedziť obchod (najmä export zbraní) s Južnou Afrikou. Zároveň ustanovila Špeciálny výbor OSN proti apartheidu, ktorý zohral úlohu v celkovom medzinárodnom i vnútroštátnom boji proti rasistickej politike apartheidu a okrem iného aj v presvedčaní západných štátov o nutnosti nastolenia ekonomických sankcií voči Južnej Afrike.

Pár mesiacov po prijatí predošlej rezolúcie musela Bezpečnostná rada opäť reagovať na situáciu v Južnej Afrike, a to aj na základe správy Generálneho tajomníka OSN.¹ Preto prijala ďalšiu rezolúciu, S/RES/182 (1963), v ktorej žiadala štáty, aby zotrvali na jej stanoviskách vyjadrených predošlou rezolúciou a zároveň od juhoafrickej vlády žiadala okrem zastavenia politiky apartheidu aj oslobodenie tých, čo boli zatknutí, internovaní alebo inak obmedzení vo svojich právach preto, že boli v opozícii tejto politike. Apartheid a rasová diskriminácia boli prehlásené za zločin proti ľudstvu. Generálny tajomník OSN bol požiadaný, aby naďalej monitoroval situáciu.

Situácia sa nezlepšila ani na ďalší rok a Bezpečnostná rada v rezolúcii S/RES/190 (1964) musela reagovať na proces „Rivonia“,² ktorý označila za represívny a svojvoľný voči odporcom režimu, hoci Južná Afrika tvrdila, že je to spravodlivý proces. Bola vyzvaná odvolať popravu odporcov režimu apartheidu a zrušiť celý proces. Ale neprešlo ani pár dní od vydania tejto rezolúcie a znovu muselo svetové spoločenstvo reagovať. 58 členských štátov OSN vyzvalo Bezpečnostnú radu konať. Tá prijala rezolúciu S/RES/191 (1964) len 9 dní po prijatí predošlej a konštatovala porušenie ľudských práv a teda nezrovnalosť správania sa Južnej Afriky s jej záväzkami ako člena OSN. Zároveň vyjadrila poľutovanie, že sa pokračovalo v procese a zostala na stanovisku svojej predošlej rezolúcie, tentoraz s tým, že urgovala juhoafrickú vládu, aby odvolala popravu osôb odsúdených na smrť za to, že boli v opozícii rasistickému režimu, a aby zastavila prebiehajúci proces založený na svojvoľných zákonoch apartheidu a rasovej diskriminácie.

Po relatívne dlhšom období bez potreby reakcie medzinárodného spoločenstva prijala Bezpečnostná rada rezolúciu S/RES/282 (1970), keďže Južná Afrika stále nechcela opustiť svoju politiku. Rezolúcia obsahovala reakciu na to, že Južná Afrika budovala vojenské a policajné základne a že sa zbrojila, čím vyvolala obavu, že chce zaútočiť na okolité africké štáty,³ najmä na tie, ktoré sú proti apartheidu. Bezpečnostná rada to označila ako hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť, vyzvala na dodržiavanie

¹ Dokument Organizácie spojených národov S/5438.

² Viac o procese Rivonia možno nájsť na <http://www.anc.org.za/ancdocs/history/rivonia.html> (stav k 25.3.2009).

³ Ako hrozbu to Bezpečnostná rada vyjadrila tiež v rezolúcii S/RES/387 (1976), keď Južná Afrika ohrozovala Angolu.

existujúceho zbrojného embarga a odsúdila jeho porušenie. Vyzývala na úplné zbrojné embargo bez akýchkoľvek výnimiek, teda štáty mali okrem iného aj odvolať poskytovanie licencií a patentov na zbrane pre Južnú Afriku a netrénovať ich vojenské zložky. Okrem štátov to mal sledovať aj Generálny tajomník OSN. Treba pripomenúť, že napriek prítomnosti išlo stále o nepovinné zbrojné embargo.

Uplynulo ďalších šesť rokov, kým sa situácia vyostрила natoľko, že si vyžadovala medzinárodný zásah. 16. júna 1976 sa v Južnej Afrike uskutočnili demonštrácie proti režimu a boli krvavo potlačené. Do demonštrantov protestujúcich proti rasistickému režimu strieľali policajné a vojenské jednotky a mnohých zranili a zabili. Medzi nimi boli aj malé deti a študenti. Tri dni nato v rezolúcii S/RES/392 (1976) Bezpečnostná rada vyjadrila svoje sympatie obetiam po útokoch a zároveň svoj šok nad strelbou do týchto ľudí. Odsúdili konanie vlády Južnej Afriky, potvrdili, že apartheid je zločin proti dôstojnosti človeka a proti ľudstvu a že vážne narúša medzinárodný mier a bezpečnosť. Uznali legitimitáciu boja Juhoafričanov proti apartheidu a rasovej diskriminácii a vyzvali na okamžité zastavenie násilia.

III. Éra povinných sankcií – zbrojné embargo

Rezolúcia S/RES/417 (1977) síce ešte nezaviedla povinné zbrojné embargo, ale predchádzala jeho nariadeniu. Bolo v nej konštatované, že režim v Južnej Afrike pokračuje v apartheide, rasovej diskriminácii a represii voči černošskému obyvateľstvu, hoci to tvorí v krajine väčšinu. Bezpečnostná rada je už presvedčená, že toto násilie a represie vyostriero situáciu v Južnej Afrike natoľko, že isto povedie k násilnému konfliktu s medzinárodným dosahom. Opäť potvrdili právo obyvateľstva na boj s režimom.

Výrazná zmena v doterajšom vývoji nastala nasledujúcou rezolúciou S/RES/418 (1977). Odvolajúc sa na predošlé rezolúcie, s konštatovaním, že rasistická politika vlády Južnej Afriky neprestávala a navyše jej vojenské zbrojenie a akty agresie voči okolitým štátom ohrozujú bezpečnosť týchto štátov, sa Bezpečnostná rada uzniesla, že existujúce zbrojné embargo musí byť posilnené a univerzálne aplikované bez akýchkoľvek výnimiek. Politika Južnej Afriky prinášala nebezpečenstvo pre udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Nepovinné zbrojné embargo sa ukázalo ako nedostatočné na zabránenie tejto situácii. Bezpečnostná rada OSN konala v intenciách 7. kapitoly Charty OSN.⁴ Ako právny základ na rozhodnutie o tom, či došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo k aktu agresie, použila článok 39 Charty OSN a konštatovala, že politika Južnej Afriky prináša hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Zároveň určila, že nielen politika apartheidu, ale aj nadobúdanie zbraní a súvisiaceho materiálu vládou Južnej Afriky prináša hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Na základe splnomocnenia v článku 41 Charty OSN rozhodla o nastolení povinného zbrojného embarga voči Južnej Afrike. Všetky štáty mali Južnej Afrike prestať dodávať vojenský a s ním súvisiaci materiál, vrátane zbraní, munície, vojenských vozidiel, ale i poskytovania licencií na výrobu a udržiavanie zbrojného materiálu. Súčasne mali prehodnotiť existujúce zmluvy a dohody s Južnou

⁴ Kapitola VII - Akcie v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a aktov agresie.

Afrikou, opäť len ohľadne vojenského materiálu, so snahou ich zrušiť. Bezpečnostná rada vyzvala aj nečlenské štáty OSN, aby sa riadili touto rezolúciou.

Nasledujúci krok, aby nastolené zbrojné embargo bolo čo najefektívnejšie, bolo zriadenie Výboru Bezpečnostnej rady OSN rezolúciou S/RES/421 (1977). Výbor sa skladal zo všetkých jej členov a okrem dohliadania a podávania správ ohľadom povinného zbrojného embarga, mal skúmať aj efektívne cesty jeho implementácie a vyžadovať správy od všetkých štátov o tom, ako plnia ustanovenia rezolúcie S/RES/418 (1977).

Na tomto mieste je vhodné uviesť, že Južná Afrika a jej vlády sa v období studenej vojny vyznačovali nielen rasistickou politikou dovnútra štátu, ale aj aktmi agresie voči okolitým štátom a narušaním ich územnej celistvosti. Ako príklad poslúžia rezolúcie S/RES/454 (1979) a S/RES/466 (1980). Prvá sa zaoberala žiadosťou⁵ stáleho zástupcu Angoly pri OSN, ktorou žiadal zvolať zasadnutie Bezpečnostnej rady z dôvodu aktov agresie Južnej Afriky voči Angole. Bezpečnostná rada potom v danej rezolúcii uznala oprávnenosť požiadavky Angoly, odsúdila činnosť Južnej Afriky a požadovala od jej vlády okamžité zastavenie útokov a provokácii voči Angole, stiahnutie vojsk a rešpektovanie nezávislosti, suverenity a územnej celistvosti Angoly. Zakázala jej aj vysielat' ďalšie útoky z územia Namíbie, nad ktorou vykonávala Južná Afrika správu od obdobia prvej svetovej vojny.⁶ Druhá rezolúcia sa niesla v podobnom duchu. Tentoraz išlo o list⁷ stáleho zástupcu Zambie pri OSN, v ktorom sa sťažoval na vojská Južnej Afriky, ktoré mali z územia Namíbie napádať obyvateľstvo a ničiť majetok Zambie, a tiež na lietadlá narušujúce ich vzdušný priestor, čím sa mala Južná Afrika dopustiť hrozby pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Aj on žiadal o zasadanie Bezpečnostnej rady. Tá v spomínanej rezolúcii vyjadrila v podstate tie isté požiadavky na zastavenie aktov agresie a na uznanie jej suverenity a územnej celistvosti ako v prípade Angoly. Navyše varovala Južnú Afriku, že v prípade jej akýchkoľvek ďalších ozbrojených vpádov na územie Zambie, bude konať podľa ustanovení Charty OSN, vrátane Kapitoly VII.

Apartheid, rasizmus, zabíjanie demonštrantov a väznenie odporcov režimu napriek všetkým rezolúciám a varovaniam neprestávalo. Africké štáty v zastúpení Maroka⁸ žiadali, aby Bezpečnostná rada reagovala na túto pretrvávajúcu situáciu. Urobila to svojou rezolúciou S/RES/473 (1980), v ktorej potvrdila svoje stanoviská z predošlých rezolúcií, aj keď ich už podrobnejšie špecifikovala a opäť, už po niekoľkýkrát, vyzvala vládu Južnej Afriky, aby odstúpila od doterajšej politiky a odstránila jej následky. Za zmienku stojí aj to, že v danej rezolúcii vzala do úvahy list⁹ predsedu Špeciálneho výboru OSN proti apartheidu, v ktorom odporúčal Bezpečnostnej rade, aby voči Južnej Afrike okrem existujúceho zbrojného embarga nastolila aj ropné

⁵ Dokument Organizácie spojených národov S/13595.

⁶ Podrobnejšie o histórii Namíbie možno nájsť na <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ad32>, navštívené dňa 28.3.2009.

⁷ Dokument Organizácie spojených národov S/13878.

⁸ Dokument Organizácie spojených národov S/13969.

⁹ Dokument Organizácie spojených národov S/13869.

embargo. Na jeho potrebnosti sa zhodli štáty zúčastnené na Medzinárodnom seminári ohľadne zavedenia ropného embarga voči Južnej Afrike v Amsterdame v roku 1980 a vyjadrili to aj Deklaráciou, ktorá je pripojená k listu.

Vynára sa nám otázka, či Bezpečnostná rada konala dostatočne. Je pravdou, že na jednej strane síce vzala do úvahy list predsedu Špeciálneho výboru OSN proti apartheidu a teda Deklaráciu ohľadne ropného embarga, ale na strane druhej v predmetnej rezolúcii to už ďalej neriešila. Nepriniesla nič nové, netlačila na vládu Južnej Afriky inými spôsobmi, ale len dookola konštatovala to, čo v predošlých rezolúciách, aj keď rozsiahlejšie a komplexnejšie. Musíme uznať, že otázka kolektívnych sankcií OSN voči štátom je citlivou záležitosťou a nemožno ňou svojvoľne tlačiť na štát a Bezpečnostná rada musí dôkladne uvážiť ich použitie. Ale v situácii, keď sa stav v Južnej Afrike a správanie jej vlády ani po dvoch desaťročiach nezlepšuje a rezolúcie nie sú úplne rešpektované a v procesoch proti odporcom režimu sa pokračuje, sa podľa nášho názoru mala Bezpečnostná rada zachovať razantnejšie. Nemala by byť len orgánom, ktorý neustále niečo konštatuje, ale práve naopak, v niektorých prípadoch má zasiahnuť a ukázať, že právomoci, ktoré jej zveruje Charta OSN, nie sú len formálnou deklaráciou, ale že ich aj bude realizovať. V prípade Južnej Afriky, ako to ukázal aj nasledujúci vývoj, sa teda možno domnievať, že sa Bezpečnostná rada mala usilovať o dôslednejší a účinnejší postup voči juhoafrickému režimu. Dôvodov, prečo sa tak v skúmanom prípade nedialo, môže byť niekoľko. Dané obdobie sa vyznačovalo bipolaritou sveta. Veľmoci súperili a často hľadeli najprv na svoje záujmy a až tak na záujmy svetového spoločenstva. Takisto, počas predmetného obdobia tzv. studenej vojny, bolo dodržiavanie ľudských práv v Rusku a Číne, dvoch stálych členov Bezpečnostnej rady OSN, viac než sporné a často kritizované zo strán západných mocností. Práve, a najmä, o ľudských právach sa rozhodovalo aj v tomto prípade, teda sa možno oprávnene domnievať, že uvedené štáty nemali k ich zachovávaní vybudovaný dostatočný vzťah a vôľu. Rovnako možno uviesť, že Južná Afrika bola jedným z prvých členských štátov OSN, voči ktorým sa realizovali kolektívne sankcie OSN a teda z toho odvádzame nedostatočnú skúsenosť Bezpečnostnej rady pri ich vyberaní, nastolovaní a aplikovaní.

V uvedenom trende pribúdali v osemdesiatych rokoch ďalšie rezolúcie. Tie sa týkali buď rozsudkov smrti, ako to bolo v prípade rezolúcie S/RES/533 (1983), v ktorej Bezpečnostná rada žiadala odvolať rozsudky smrti vynesenými nad troja juhoafrickými členmi Afrického národného kongresu, alebo sa týkali aktov agresie voči okolitým štátom. Druhý prípad bol opäť voči Angole a Južná Afrika v S/RES/545 (1983) bola vyzvaná, aby stiahla svoje vojská a ak Angole touto agresiou vznikla škoda, tak si ju Angola mohla od nej uplatniť. Zaradiť by sme sem mohli aj rezolúciu S/RES/558 (1984), ktorá riešila otázky zbrojného embarga a od štátov striktno požadovala jeho dodržiavanie a žiadala, aby štáty ani nekupovali vojenský materiál z Južnej Afriky a zároveň, aby odstúpili od akýchkoľvek kontraktov ohľadne dodávok zbraní. Za jednu z výnimiek pokladáme rezolúciu S/RES/591 (1986), kde badať výsledky činnosti Výboru Bezpečnostnej rady OSN.¹⁰ Určovala štátom, aby dohliadali na to, nech

¹⁰ Pripomíname, že bol zriadený rezolúciou S/RES/421 (1977) na dohľadanie nad zbrojným embargom.

sa vojenský a iný zbrojný materiál nedostáva do Južnej Afriky ani prostredníctvom tretích štátov. Vojnový materiál rozšírila o náhradné diely pre lietadlá a pre iné vojenské vybavenie a aj na jadrový materiál. Štáty nemali spolupracovať s Južnou Afrikou v jadrovom vývoji, ktorý by jej umožnil vývoj a výrobu nukleárných zbraní. Sprísnenie je možné vidieť aj v požiadavke voči štátom, aby upravili svoje národné legislatívy tak, nech odradia použitím trestov tých, ktorí by bránili v aplikovaní rezolúcie S/RES/418 (1977), ktorá nastolila povinné zbrojné embargo. Z ďalších rezolúcií, ktoré priamo reagovali na akty Južnej Afriky, sú to okrem iných ešte S/RES/602 (1987) a S/RES/606 (1987), ktoré riešili agresiu voči Angole podobným spôsobom ako predošlé. Tiež sem zaraďujeme rezolúcie S/RES/610 (1988), S/RES/615 (1988) a S/RES/623 (1988), kde Bezpečnostná rada vyjadrila poľutovanie nad vykonaním popráv odporcov režimu odsúdených na smrť, čo vyvolalo odozvu medzi obyvateľstvom Južnej Afriky a aj celosvetovo.

IV. Ekonomické sankcie

V súvislosti so sankčným režimom je vhodné sa krátko zmieniť aj o ekonomických sankciách. Tieto zostali len na úrovni individuálnych sankcií jednotlivých štátov, Bezpečnostná rada ich nezaviedla, hoci mala podnety. Uplatňovali ich zväčša bohaté západné štáty, ktoré ich síce najprv odmietali,¹¹ nakoľko mali v Južnej Afrike vlastné hospodárske záujmy. Preto trvalo dlhšie, kým sa ekonomické sankcie, najmä obmedzenie obchodovania (export, import) a stiahnutie investícií, začali uplatňovať. Nevýhodou obchodných sankcií bolo, že trvalo dlhšie, kým sa preukázala ich účinnosť a navyše negatívne zasiahli všetky skupiny obyvateľstva, teda aj utláčanú černošskú väčšinu, ako to po predchádzajúcich výpočtoch uvádza Haider Ali Khan.¹² Podobná situácia nastáva aj pri sťahovaní investícií z Južnej Afriky najmä americkými podnikmi, ktoré sa síce z krátkodobého hľadiska javí viac ako pomoc pre bielych kapitalistov v krajine, aby mali väčší priestor pre svoje podnikanie,¹³ než aby to vyvolalo tlak na rasistickú vládu a jej odstúpenie. Iná situácia je z dlhodobého hľadiska, kde sa preukázalo, že zastavenie prílevu nových investícií poškodilo bohatých kapitalistov v oveľa väčšej miere, než pracovníkov akejkoľvek rasy.¹⁴

V. Zmena situácie

Situácia sa začínala zlepšovať a boj proti apartheidu vrcholil v deväťdesiatych rokoch. Rezolúcia S/RES/765 (1992) ešte obsahovala poľutovanie nad situáciou a násilnosťami v Južnej Afrike a žiadala ich nápravu, ale zlepšenie stavu sa vívalo v S/RES/772 (1992), ktorá bola vydaná po správe Generálneho tajomníka OSN,¹⁵ ktorý monitoroval situáciu v Južnej Afrike. Bezpečnostná rada vítala zmenený postoj vlád-

¹¹ Veľká Británia najmä spočiatku 60-tych rokov a Spojené Štáty prakticky až do konca 70-tych rokov.

¹² Khan, H. A.: *The Political Economy of Sanctions Against Apartheid*. London: Lynne Rienner Publishers, 1989, s. 55-56.

¹³ Tamtiež, s. 61.

¹⁴ Tamtiež, s. 69-71.

¹⁵ Dokument Organizácie spojených národov S/24389.

nych strán v krajine a vyzvala ich na ďalšiu spoluprácu s OSN a s jej pozorovateľmi, až kým nedosiahnu spoločný cieľ, a to demokratickú, nerasistickú a jednotnú Južnú Afriku.

Rok 1994 bol posledným z hľadiska vývoja sankčného režimu a rezolúcie sa oproti predošlým niesli v pozitívnom duchu. S/RES/894 (1994) vítala demokratizačný progres a vyzvala politické strany nech sa zúčastnia pripravovaných volieb. Prelomovou bola rezolúcia S/RES/919 (1994),¹⁶ v ktorej Bezpečnostná rada vítala prvé demokratické voľby a inauguráciu novej vlády. Táto rezolúcia zrušila nastolené zbrojné embargo a zároveň vyzvala štáty, aby tomu prispôbili svoje legislatívy. Výbor Bezpečnostnej rady OSN, ktorý dohliadal nad zbrojným embargom, bol rozpustený. Poslednou rezolúciou v demokratizačnom procese Južnej Afriky bola S/RES/930 (1994), ktorá vítala novú nerasistickú demokratickú vládu a po správach Valného zhromaždenia OSN, Generálneho tajomníka OSN a pozorovateľských misií OSN v Južnej Afrike sa Bezpečnostná rada OSN rozhodla odstrániť „Otázkou Južnej Afriky“ z listiny problémov, ktoré rieši.

VI. Záver

Južná Afrika musela prejsť dlhú cestu, kým sa stala demokratickou krajinou. Premeňa z rasistickej a militaristickej krajiny na slobodnú a demokratickú sa neudiala zo dňa na deň. Nestačil na ňu len odpor jej obyvateľstva, muselo zasiahnuť aj medzinárodné spoločenstvo. Tlak iných štátov na diplomatickej úrovni a neskôr aj za použitia ekonomických sankcií a činnosť Bezpečnostnej rady OSN nakoniec vytvorili dostatočný tlak na vládu a napomohli k slobodným voľbám a k zmene režimu. Či bolo konanie Bezpečnostnej rady dostatočné a jej rezolúcie účinné, sme sa zaoberali vyššie, ale napriek tomu možno skonštatovať, že v konečnom dôsledku prispeli k vyriešeniu situácie a k zmene režimu. Avšak zostáva nám otázka, či muselo trvať až takmer tri a pol desaťročia, kým sa dosiahol sledovaný cieľ.

VII. Zdroje

Organizácia spojených národov: <http://www.un.org/documents/>.

Africký národný kongres: <http://www.anc.org.za/>.

Anti - Apartheid : <http://www.undp.org.za/docs/apartheid/>.

<http://www.anc.org.za/ancdocs/history/>.

Farrall, J. M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 255-261.

Khan, H. A.: *The Political Economy of Sanctions Against Apartheid*. London: Lynne Rienner Publishers, 1989, s. 31-76.

¹⁶ Prijatej po liste od nového prezidenta Južnej Afriky - Nelsona R. Mandelu.

Príloha: Rezolúcia 418

Rezolúcia 418 (1977) prijatá Bezpečnostnou radou na jej 2046. schôdzi, 4. novembra 1977

Bezpečnostná rada,

Pripomínajúc si svoju rezolúciu S/RES 392 (1976) z 19. júna 1976, rozhodne odsudzujúc rasistický režim Južnej Afriky za jeho uchyl'ovanie sa k násiliu a svojvoľnému zabíjaniu Afričanov vrátane detí, študentov a iných oponentov rasovej diskriminácie, a apelujúc na juhoafrický rasistický režim, aby okamžite zastavil násilie proti Afričanom a aby urobil nevyhnutné kroky na elimináciu apartheidu a rasovej diskriminácie,

Zisťujúc, že vojenské zbrojenie Južnou Afrikou a jej pretrvávajúce akty agresie voči susediacim štátom seriózne narušujú bezpečnosť týchto štátov, navyše uznávajúc, že existujúce zbrojné embargo musí byť posilnené a univerzálne aplikované bez akýchkoľvek výhrad z dôvodu predchádzania a ďalšieho narastania ťažkej situácie v Južnej Afrike,

Berúc do úvahy vyhlásenie Deklarácie pre boj proti apartheidu v Lagose,

Hlboko znepokojená, že Južná Afrika je na prahu výroby nukleárnych zbraní,

Vážne odsudzujúc vládu Južnej Afriky za jej akty represie, za jej vzdorovité pokračovanie režimu apartheidu a jej útokom proti nezávislým susediacim štátom,

Považujúc politiku a akty vlády Južnej Afriky za hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť,

Odvolávajúc sa na svoju rezolúciu S/RES 181 (1963) zo 7. augusta 1963 a iné rezolúcie obsahujúce dobrovoľné zbrojné embargo proti Južnej Afrike,

Presvedčená, že v prvom rade musí byť povinné zbrojné embargo všeobecne aplikované proti Južnej Afrike,

Konajúc preto podľa Kapitoly VII Charty Organizácie spojených národov:

1. Určuje so zreteľom na politiku a činy vlády Južnej Afriky, že nadobúdanie zbraní a iného súvisiaceho materiálu Južnou Afrikou zakladá hrozbu pre udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti;
2. Určuje, že všetky štáty do budúcnosti prestanú zásobovať Južnú Afriku zbraňami a súvisiacim materiálom všetkých typov, vrátane predaja alebo prenosu zbraní, munície, vojenských vozidiel a ich výbavy, polovojenskej policajnej výbavy a náhradných dielov pre všetko vyššie uvedené, a zároveň prestanú poskytovať všetky typy výbavy, zásob, podpôr a licencií pre výrobu alebo skladovanie vyššie uvedeného;
3. Vyzýva všetky štáty, aby s ohľadom na ciele tejto rezolúcie zväžili všetky súčasné dohody a licencie poskytované Južnej Afrike súvisiace s výrobou a údržbou zbraní, munície všetkých typov a vojenskej výbavy a vozidiel, s cieľom ich vypovedať;
4. Ďalej určuje, že všetky štáty sa zdržia akejkoľvek spolupráce s Južnou Afrikou vo výrobe a vývoji jadrových zbraní;

5. Vyzýva všetky štáty, vrátane nečlenských štátov OSN, aby konali v súvislosti s touto rezolúciou;
6. Žiada generálneho tajomníka, aby oznámil Bezpečnostnej rade progres implementácie prijatých rezolúcií, prvú správu podá najneskôr 1. mája 1978;
7. Určuje, že si túto vec ponechá v agende pre ďalšie riešenia, ak to bude vhodné podľa ďalšieho vývoja.

Počiatok sankčnej dekády: Sankcie proti Iraku

Peter Hutňan

Úvod	17
Politika neokonzervativizmu USA.....	18
Počiatok sankčnej dekády.....	19
UNSCOM.....	21
Unilateralizmus Washingtonu.....	23
Summa summarum	24
Zdroje:	26
Prílohy:.....	27
Rezolúcia 660 z 2. augusta 1990:.....	27
Rezolúcia 661 zo 6. augusta 1990:.....	27
Rezolúcia 678 z 29. novembra 1990	29

Úvod

Na úvod by som chcel povedať asi toľko, že myšlienka sympózia je veľmi zaujímavá vec, pretože nabáda študenta po širšom poznaní, ktoré by za normálnych okolností nezískal. Je len škoda, že témy, hoci niektoré sú poňaté v celkom širokom zmysle, sú zväčša späté s jedným štátom alebo rezolúciou. Musíme prihliadať na okolnosti, ktoré stoja aj mimo tohto vymedzenia a teda, že každá akcia ma aj svoju reakciu. Preto sa budem snažiť vo svojej práci podať nielen pohľad na istú špecifickú udalosť, ale na celý sled udalostí, ktoré menej či viac ovplyvnili chod dejín a podpísali sa za vznik celej škály situácií. Téma, ktorú som si vybral je Irak a sankcie naň uvalené. Vybral som si ho aj preto, lebo mojím hobby a centrom záujmu je blízky a stredný východ no aj islamský fundamentalizmus ako taký. Snažím sa neodsudzovať jednotlivé činy, ale pochopiť prečo k nim muselo dôjsť a došlo a podať nestranný pohľad na vývoj v danej oblasti. Preto to možno bude vyzeráť, že sa vyhýbam téme, ale ide mi len o poskytnutie objektívneho pohľadu. Nebudem takisto komentovať čo by sa stalo ak by sa niečo iné nestalo, hoci sa možno nechám niekedy uniesť.

Aby sme pochopili problematiku nielen Iraku, ale aj ostatných krajín na blízkom a strednom východe, treba vychádzať minimálne z dvoch podstatných bodov. Prvým je politika USA voči týmto oblastiam a druhým je samotný kult osobnosti Saddáma Husajna. Pre detailné pochopenie situácie sa musíme vrátiť aspoň do roku 1979.

Roku 1979 bol podpísaný Camp-davidský mier medzi Izraelom a Egyptom. Egypt navrhol Spojeným štátom, že podpíše mier s Izraelom výmenou za hospodársku pomoc, ktorá by mu pomohla dostať sa zo zlej situácie, v ktorej sa nachádzal. Bolo to víťazstvo americkej diplomacie a tým, že si vlastne kúpili Egypt, spojenca ZSSR, dosiahli aj jeden so svojich cieľov v zahraničnej politike a to je bezpečnosť Izraela. Dúfali tiež, že sa im týmto podarí uvoľniť Izraelsko-arabské napätie, čím by si zaistili privilegované vzťahy s krajinami vyvážajúcimi ropu. V tom istom roku sa však stanú vo východnej časti blízkeho východu dve dôležité udalosti, ktoré rozduchajú iskrú nestability a terorizmu. Prvou, vo februári, je Chomejního nástup k moci v Iráne s heslom: „Smrť Amerike!“ Druhou, v decembri, je invázia vojsk ZSSR do Afganistanu.

Politika neokonzervativizmu USA

Politika USA voči blízkeho východu, ako som už spomenul, sa po dlhé roky nesie v dvoch líniách. Prvou líniou je bezpečnosť židovského štátu Izrael a druhou zaistenie vlastného prístupu k ropným náleziskám v zálive. Tieto dva na pohľad protichodné línie začínajú vyzerat' zlučiteľne po 15. februári 1989, teda odchode ZSSR z Afganistanu, kde USA podporovali tamojších sunnitských radikálov, ktorý nakoniec vďaka USA nepodľahli tlaku Sovietskeho zväzu. Tým taktiež mizne hrozba výbojov ZSSR k ropným ložiskám zálivu. Plody tzv. tvrdej línie, hard line, uplatňovanej voči ZSSR zbierajú neokonzervatívci Albert Wohlstetter a jeho žiaci, najmä Richard Perle, Paul Wolfowitz, toho času riaditeľ Strediska analýz a prognóz ministerstva zahraničia USA (neskôr námestník ministra obrany za G.W.Busha) a zbierajú ich taktiež neskôr, keď 9. novembra padá Berlínsky múr a 19. Augusta 1991 s ku moci dostáva Boris Jelcin po nevydarenom puči ÚVKSSZ.¹

Neokonzervativizmus sa v medzinárodnej politike prejavil najskôr svojim neúnavným úsilím o rozbitie sovietskeho bloku. So zánikom sovietskej hrozby sa však pomínula aj doba, kedy neokonzervativistická doktrína hlásala rovnováhu strachu. V tejto stratégii reaganizmu išlo o nahromadenie vojenského arzenálu a vytvorenie akéhosi amerického strašiaka, ktorého napadnutie by znamenalo osudovú chybu, ktorá ale zároveň hlásala demokratické idey, ktoré bude Washington presadzovať tlakom na diktatúry tak pravičiarске, ako aj ľavičiarске. Neokonzervativistov však odsunul na vedľajšiu koľaj George H. Bush, ktorý vyslal americké bojové jednotky do operácie Púštny štít, čím sa vlastne ponáhl'al na pomoc saudsko-arabskej petromonarchii, ktorú len ťažko možno považovať za nositeľku demokratických hodnôt podľa amerického modelu. Po jeho volebnej porážke Billom Clintonom, teda až do roku 2000, sa neokonzervativisti ani zďaleka nestali súčasťou vládnucich kruhov. Politika neokonzervativistov sa, na rozdiel od politiky do roku 2000, zameriava viac na bezpečnosť štátu Izrael, ako na dobré vzťahy s petromonarchiami. Snaha neokonzervatívcov teda smerovala voči tamojším nedemokratickým režimom nebezpečných pre USA a taktiež pre Izrael. Jedným z týchto režimov tzv. darebných štátov (rogue states) bol aj režim v Iraku, kde sa neokonzervatívci snažili o zvrhnutie Saddáma Husajna a tým by zabezpečili aj vznik demokratickej spoločnosti amerického typu. Následne by sa v Iraku rozšírila podnikateľská trieda a Irak by smeroval k hospodárskemu rozkvetu. Týmto by sa samotný Irak stal akýmsi vzorom pre ostatné režimy a takto by sa dosiahol cieľ demokratizácie spoločnosti podľa amerického vzoru.

Udiala sa však zásadná chyba. Nepriateľstvo, ktoré tu bolo po desaťročiach studenej vojny sa prenieslo na oblasť blízkeho a stredného východu pričom sa vytvorila paralela medzi nebezpečenstvom komunizmu a nebezpečenstvom islamu. Stratégovia vo Washingtone si však mysleli, že si môžu odpustiť analýzu tejto islamskej hrozby a použiť rovnakú stratégiu akú použili proti ZSSR. Zmena východu za orient je však nesprávna. Islamský svet nie je ani zďaleka monolitický a nemá mocenské centrum. Nemá nijakú Kominternu, ktorá by riadila jeho frakcie po celom svete. Islamskému

¹ Gilles Kepel, *Válka v srdci islámu*, kapitola 1. Neokonzervativní revoluce, Gallimard, Paris, 2004, s. 61.

svetu je vlastná pluralita centier. Preto ani Mekku nemožno považovať za Moskvu Sovietskeho zväzu.

Čo sa týka Chomejního, po zvrhnutí proamerického režimu v Iráne a začatím islamskej revolúcie sa neuchýlil ani do tábora Sovietskeho zväzu. Jeho expanzívne chůtky narazili na Irak, ktorý sa obával rozšírenia islamskej šiítskej revolúcie, keďže sunniti tvorili chabých 17% obyvateľstva a boli vládnuou elitou v krajine. Irak si taktiež robil nároky na územia Iránu a roku 1980 sa začala vojna. Irak Saddáma Husajna dostal plnú podporu zo strany USA, ktoré sa snažili obnoviť režim, ktorý bol v Iráne pred Chomejním. Bolo to taktiež preto, že Iránske výboje doliehali aj na Kuvajt, ktorý podporoval Irak a ktorý požiadal USA a zároveň aj ZSSR o pomoc. Predstava, že do zálivu vplávajú Sovietske bojové lode bola pre USA natoľko odstrašujúca, že reagonova vláda dostala veľmi rýchlu podporu Kongresu čím sa stali skutočným spojencom Iraku. Po zabezpečení juhu krajiny sa Saddám Husajn mohol venovať situácii na severe, ktorý bol de facto okupovaná Iránom. Saddám menoval svojho bratranca Alího Hasana al Madžída, ktorý bol neskôr známy ako Chemický Alí, vrchným veliteľom severnej armády. Bol to začiatok postupnej genocídy kurdskeho obyvateľstva, kedy bolo 399 dedín postupne vyhladených aj za použitia chemických a bakteriologických zbraní, ktorých produkcia bola zabezpečená vybavením dovezeným zo západných krajín (Nemecko).² To bola však len predohra k systematickej protikurdskej etnickej čistke známej ako al-Anfál. Irak použil jedovatý plyn aj v meste Halabdža, kde pri bombardovaní zahynulo 5000 ľudí. 18. Mája 1988 prijal Chomejní rezolúciu OSN č.598 o okamžitom ukončení vojny, ktorú Irak prijal už rok predtým a do 20. Augusta boje postupne utíchli. Po ôsmich rokoch bojov obe krajiny utrpeli nesmierne straty a to nielen na infraštruktúre a hospodárstve, ale aj na ľudských životoch. Chomejní umiera roku 1989 a na Irak tlačia veritelia zo všetkých strán. Arabské krajiny (Kuvajt ako najneodbytnjší veriteľ) Bagdadu nechcú povoliť akýkoľvek odklad platieb, pretože cena ropy sa nachádza na najnižšej úrovni, preto sa rozhodne 2. augusta 1990 napadnúť Kuvajt a zmocniť sa ho. Iracké vojsko sa však priblíži ku saudským ropným vrtom a tak kráľ Fahd požiada o pomoc medzinárodnú koalíciu vedenú Spojenými štátmi. Dôvody invázie okrem vyššie spomenutého boli aj územné nároky voči Kuvajtu (ostrovy Bujján a Warba) a snaha Iraku získať ropné pole Rumaljá.

Počiatok sankčnej dekády

Reakcia na inváziu z 2. Augusta 1990 prišla rýchlo. Stručne povedané žiadny z arabských štátov Irak nepodporil, ale niektoré z nich najmä Jordánsko a Jemen a taktiež OOP (Organizácia pre oslobodenie Palestíny) na čele s Jásirom Arafatom, ktoré mali pre oportúnizmus svoje vlastné dôvody, s priamym odsúdením útoku váhali. Rýchla bola taktiež odpoveď medzinárodnej politickej scény. Bezpečnostná rada OSN schválila rezolúciu 660 (príloha), odsudzujúcu irackú inváziu do Kuvajtu

² David McDowall, *The modern history of Kurds*, London, 2004, s. 367.

a vyžadujúcu okamžité stiahnutie irackých jednotiek z územia Kuvajtu. Následne mnohé štáty (GB, FR, USA, D, JAP) zmrazili všetky iracké a kuvajtské aktíva.³

Rezolúcia 661 (príloha) zo šiesteho augusta znamenala uvalenie mnohých obchodných a finančných sankcií na Irak. Bezpečnostná rada OSN uvalila embargo na nadväzovanie obchodov – pôžičky, predaj alebo finančné transakcie – s Irakom, s výnimkou balíkov humanitárnej pomoci a potravín. Zámerom bolo vynútenie súčinnosti s požiadavkou Bezpečnostnej rady a to o bezpodmienečné stiahnutie Irackých vojsk, na pozície na ktorých sa nachádzali 1. augusta 1990, teda z územia Kuvajtu späť do Iraku.⁴ Bezpečnostná rada konala na základe kapitoly VII. Charty OSN, ako vynútené opatrenie voči agresii, prvotne bez použitia zbraní. Rada čakala do 29. novembra kým stanovila rezolúciou 678 Iraku ultimátum, v ktorom povoľuje členským štátom použitie všetkých nevyhnutných prostriedkov na vynútenie súčinnosti s predchádzajúcimi rezolúciami a obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti v oblasti, ak tak Irak neurobí sám do 15. januára 1991. Bol to dosiaľ najzásadnejší dokument vzťahujúci sa na Irackú agresiu. To znamená, že Rada čakala päť mesiacov bez použitia sily, no Irak na embargo nereagoval a vyjadril odpor voči plneniu. Niektorí pozorovatelia namietali, že päť mesiacov je relatívne krátka doba a že čas poskytnutý Iraku nebol dostatočný, aby sankcie fungovali.⁵

Saddám Husajn však odmietol reagovať na ultimátum obsiahnuté v rezolúcii 678 a tak spojenci začali 17. januára operáciou Púštna búrka s bombardovaním rôznych strategických cieľov na irackom území, pri ktorom zahynulo množstvo civilistov a bola vážne poškodená infraštruktúra v zemi. Irak odpovedal vypálením rakiet Scud na pozície v Izraeli a Saudskej Arábii. Po dopade striel na Tel Aviv zahynulo 15 civilistov. 24. februára bola zahájená pozemná ofenzíva, ktorá skončila úplnou porážkou Iraku a zničením prevažnej časti irackej armády. 26. februára boli iracké jednotky vytlačené z územia Kuvajtu a nasledujúci deň bol vyhlásený pokoj zbraní.

Rezolúcia 687 je dokumentom, ktorý je tak komplexný a dlhý pri definovaní mierových podmienok v Iraku, že sa rýchlo stala známou ako „matka všetkých rezolúcií“. Rezolúcia bola schválená 3. apríla 1991 a okrem podmienok pre obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti v nej nájdeme aj zmenu pôvodného sankčného režimu.⁶ Hoci Irak stále nemohol vyvážať ropu, bolo mu dovolené dovážať potraviny a zásoby nevyhnutné pre uspokojenie základných materiálnych potrieb obyvateľstva (článok F). Touto rezolúciou boli stanovené nasledujúce ciele:⁷

³ Marion Farouk-Sluglettová and Peter Sluglett, *Iraq since 1958 - From revolution to dictatorship*, I. B Tauris, London, 2001, s. 281.

⁴ <http://www.fas.org/news/un/iraq/>.

⁵ Jean E. Krasno and James S. Sutterlin, *The United Nations and Iraq – Defanging the viper*, Preager publishers, London 2003, s. 141.

⁶ Jean E. Krasno and James S. Sutterlin, *The United Nations and Iraq – Defanging the viper*, Preager publishers, London 2003, s. 7.

⁷ <http://www.un.org/Docs/sc/>.

1. Demarkácia hraníc s Kuvajtom (článok A)
2. Okamžité vyslanie pozorovateľskej jednotky do demilitarizovanej zóny (širokej 10km v Iraku a 5 km v Kuvajte) (článok B)
3. Bezpodmienečné zničenie, odstránenie alebo zneškodnenie pod medzinárodným dohľadom:
 - a) všetkých chemických a bakteriologických zbraní, taktiež plynov a chemických činidiel spolu s vybavením a komponentmi na ich výrobu a všetkých výskumných, vývojárskych, podporných a výrobných stredísk,
 - b) všetkých balistických striel s doletom väčším ako 150 km spolu so súvisiacimi časťami a výrobnými strediskami (článok C)
 - klauzula „pod medzinárodným dohľadom“ zakladala vytvorenie špeciálnej komisie a aj paragraf 9 po b) tohto článku hovorí o vytvorení špeciálnej komisie, ktorá by spolupracovala s Medzinárodnou agentúrou pre atómovú energiu
 - tieto dve zložky medzinárodného dohľadu mali priamo pôsobiť na území Iraku a vykonať inšpekciu irackého stavu zbraní
4. Navrátenie majetku Kuvajtu, ktorý mu bol odcudzený Irakom (článok D)
5. Vytvorenie kompenzačnej komisie, ktorá vyčíslí škody spôsobené Kuvajtu a Irak ich následne bude splácať percentuálnym podielom z výnosu ropy (článok E)
6. Navrátenie všetkých Kuvajtských občanov a občanov tretích strán späť z Iraku v spolupráci s Červeným krížom (článok G)
7. Vyžiadanie informovať Bezpečnostnú radu Irakom, že nebude podporovať ani páchať žiadne činy medzinárodného terorizmu a že nedovolí žiadnej takejto organizácii pôsobiť na svojom území. (článok H).⁸

Bezpečnostná rada v tejto rezolúcii stanovila, že koná na základe kapitoly VII Charty OSN. Dôležitosť tohto ustanovenia spočíva v tom, že hociktorý z prostriedkov, vrátane sankcií a ozbrojeného útoku, stanovených v kapitole VII môže byť voči Iraku použitý, ak nebude spolupracovať. Teda po prvý raz Bezpečnostná rada použila donútenie pomocou využitia zbraní. Rezolúcia 687 je takisto bezprecedentná v tom, že ustanovila tzv. „on-site“ inšpekciu Irackých biologických, chemických, raketových a jadrových zbraní.

UNSCOM

Rezolúcia 687 v oddiely C vyzývala na odstránenie irackých zbraní hromadného ničenia a balistických striel s doletom viac ako 150 km spolu s príslušenstvom a výrobnými zariadeniami, pod medzinárodným dohľadom. Taktiež vyzývala na prijatie opatrení, ktoré by zabezpečili, aby výroba zakázaných zbraní nebola obnovená. Špeciálny výbor OSN (UNSCOM) bol zriadený za účelom zrealizovania jadrových opatrení rezolúcie a aby asistovala Medzinárodnej agentúre pre atómovú energiu (IAEA) v daných oblastiach.

⁸ <http://www.fas.org/news/un/iraq/>.

Dňa 18. apríla 1991, po tom čo Irak formálne prijal opatrenia rezolúcie 687, generálny tajomník predložil Bezpečnostnej rade správu týkajúcu sa založenia Špeciálneho výboru OSN (UNSCOM). Následne po prijatí správy Bezpečnostnou radou, na nasledujúci deň generálny tajomník menoval veľvyslanca Rolfa Ekéusa zo Švédska hlavným výkonným predsedom tohto výboru. 1. mája 1991 generálny tajomník menoval ďalších 20 členov Výboru z Austrálie, Rakúska, Belgicka, Kanady, Číny, Českej republiky?, Fínska, Francúzska, Nemecka, Indonézie, Talianska, Japonska, Holandska, Nigérie, Nórska, Poľska, Ruskej federácie, Veľkej Británie, USA a Venezuely.⁹

Zatiaľ čo rezolúcia Bezpečnostnej rady 687 dala UNSCOM-mu mandát na vykonávanie inšpekcie v Iraku bolo nevyhnutné založiť detailné úpravy a právne základy, na ktorých by mohla takáto kontrola byť vykonávaná. To sa dosiahlo na základe výmenných listov v máji 1991 medzi Generálnym tajomníkom OSN, výkonným predsedom UNSCOM-mu na jednej strane a ministrom zahraničných vecí Iraku na strane druhej. Listy ustanovili dohodu medzi OSN a Irakom na základe ktorej mal Irak poskytnúť členom UNSCOM-mu, orgánom OSN, MAAE, špecializovaným agentúram OSN a technickým expertom a špecialistom v Iraku pre dôvody vykonávania mandátu všetky práva obsiahnuté v relevantných ustanoveniach Dohovoru o výsadách a imunitách OSN z roku 1946 a Dohovoru o výsadách a imunitách špecializovaných agentúr OSN z roku 1947. Ako bolo dohodnuté vo výmenných listoch Irak mal tiež poskytnúť:

1. Neobmedzenú slobodu pohybu bez predošlého oznámenia v Iraku pre osoby, vybavenie a dopravné prostriedky UNSCOM,
2. Neobmedzený vstup a výstup z krajiny bez vízovej povinnosti a zbytočného zdržania pre osoby, majetok, zásoby, vybavenie, dopravné prostriedky atď.,
3. Právo nerušeného prístupu na všetky miesta a do všetkých objektov z dôvodu on-site inšpekcie, či už sa nachádza nad alebo pod povrchom zeme... kontrole môžu byť podrobené viaceré objekty naraz,
4. Právo vyžiadať, dostať, posúdiť všetky kópie, nahrávky dáta a informácie, ktoré bude UNSCOM potrebovať,
5. Ďalej práva ako napríklad inštalácia zariadení pre pozorovanie, právo fotiť, či už zo zeme alebo zo vzduchu, posudzovať odobrané vzorky materiálu, právo neobmedzenej komunikácie pomocou rádia, satelitu, alebo podobných foriem komunikácie a pod.¹⁰

Zrejme nikto nepredpokladal, že sankcie ostanú v platnosti ešte desať rokov po ich zavedení a časom došlo k istým nepredvídateľným obratom vo vývoji. Predovšetkým zjavne stratil na intenzite medzinárodný konsenzus, ktorý dal popud k vyhláseniu sankcií a to z časti (a určite oprávnene), že sankcie malý neblahý dopad na život civilného obyvateľstva. Druhý dôvod, ktorý už bol ušľachtilý menej, bol ten, že štáty ako Francúzsko, Rusko, Čína stále nie veľmi dobre niesli to, že nemôžu v oblasti uzatvárať lukratívne obchody.

⁹ <http://www.un.org/depts/unscom/>.

¹⁰ <http://www.un.org/depts/unscom/>.

Prísnosť sankcií bola, aspoň teoreticky, oslabená rezolúciami č. 986 z roku 1995 a č. 1153 z roku 1998, ktoré umožňovali Iraku každých 6 mesiacov pod dohľadom OSN vymeniť ropu za potraviny. Najprv za 2 mld. amerických dolárov (rezolúcia 986) a neskôr za 3,55 mld. amerických dolárov. Zaviesť zmenu ropy za potraviny sa OSN snažila už od roku 1991, ale Irak tieto snahy opakovane zamietal s tým, že ide o zásahy do suverenity zeme. To, o čo sa Irak usiloval bolo úplne zrušenie sankcií. To sa mu samozrejme podariť nemohlo, keďže dennodenne inšpektori UNSCOM podávali nové a nové správy o stave Irackého nukleárneho a chemického arzenálu. Prítomnosť inšpektorov UNSCOM Irak nemohol vystáť a to aj z dôvodu, že mal čo skrývať. Inšpektori si už začínali zvykať na zdržovaciú taktiku Iraku a často krát prístupnili objekt až po hrozbe bombardovania zo strany USA. Navyše takýto materiál bol ľahko premiestniteľný, takže často krát našli inšpektori po vstupe do budovy len prázdne miestnosti. V novembri 1997 boli vyšetrovatelia UNSCOM nútení kvôli konfliktu so Saddámom Irak opustiť.¹¹ Dovtedy však našli a zneškodnili značné množstvo chemických a biologických látok, vybavenia na ich výrobu a výrobné priestory ako uvádza webová stránka tejto komisie.

V decembri 1999 bol UNSCOM rozpustený a rezolúciou OSN č. 1284 bolo zriadené nové teleso UNMOVIC, teda Komisia OSN pre kontrolu, overovanie a vyšetrovanie. Jeho vedúcim sa stal Hans Blix, niekdajší predseda MAAE. V Iraku pôsobili spolu s inšpektormi MAAE od 25. novembra 2002 do 17. marca 2003. Ich riaditelia Muhammad Baradej a už spomenutý Hans Blix predniesli niekoľko správ dosvedčujúcich, že nenašli nijaké známky jadrovej činnosti ani dôkaz toho, žeby zem vlastnila zbrane hromadného ničenia.¹²

Unilateralizmus Washingtonu

Washington a Londýn však stále spochybňovali prácu inšpektorov. Niekoľkokrát dokonca odznelo, že je to len dôkaz neschopnosti organizácie, ktorá je zastaralá a v časoch americkej hegemonie dokonca škodlivá. Prezident Bush W. to okomentoval s tým, že Rada Bezpečnosti sa nemieni zhostiť svojej zodpovednosti. To že USA sa stanú vykonávateľom univerzálnych morálnych ideí malo ospravedlniť ich unilateralizmus. Biely dom vykreslil OSN ako zbankrotovanú organizáciu neschopnú plniť si svoje poslanie, teda zbaviť svet vládcu tzv. rogue state (darebného štátu). Spojené štáty demonštrovali tri hlavné dôvody invázie do Iraku:

1. Zbrane hromadného ničenia
2. Podpora medzinárodného terorizmu
3. Zločinné chovanie voči obyvateľom Iraku

Ako sa však neskôr ukázalo prvý dôvod slúžil skôr ako zásterka, ktorú Colin Powell obhajoval aj v OSN pred Radou bezpečnosti 5. februára 2003, za výdatnej podpory obrazového materiálu a makiet, ktoré poukazovali na nejaké hliníkové rúry, ktoré mali slúžiť pre ZHN. Nezabavil však pochybností skeptické Francúzsko a Rusko. Ohľa-

¹¹ Marion Farouk-Sluglettová and Peter Sluglett, *Iraq since 1958 - From revolution to dictatorship*. I. B Tauris, London, 2001, s. 293.

¹² <http://www.unmovic.org/>.

dom podpory terorizmu bolo medzi iniciátormi invázie mnoho nejednotnosti a čo sa týka bodu tretieho nebol natoľko dostačujúci, aby sa riskovali životy amerických „boys.“

Vďaka tomu, že tímy amerických, britských a austrálskych expertov potom márne hľadali na území okupovaného Iraku údajné „ZHN“ a vďaka svedectvám vojenských expertov a predstaviteľov výzvedných služieb USA, je už dnes jasné, že Irak nedisponoval nukleárnym arzenálom a jeho vojsko bolo v takom zlom stave, že by nemohlo chemické či bakteriologické zbrane ani použiť. 28. januára 2004 prehlásil pred Senátom vedúci skupiny expertov David Kay : „We were almost all wrong.“¹³

V pozadí týchto prozaických dôvodov však treba vidieť vlastné energetické a strategické záujmy USA a politiku neokonzervatívcov, ktorí sa znovu dostali ku moci spolu s administratívou G. W. Busha. Politika, ktorá prešla len miernymi zmenami spočívajúca v tom, že po zvrhnutí Saddáma a nastolení demokratických podmienok v Iraku sa stabilizuje situácia na blízkom východe, dosiahne sa bezpečnosť Izraela a na trh sa vráti Iracká ropa čím sa (na rozdiel od rokov 90.tych, kedy bola jej cena nízka) zníži je cena a oslabí sa postavenie Saudskej Arábie ako jediného „swing producera“ (vývozca, ktorý sa dokáže prispôsobiť aktuálnemu stavu na trhu). Prosperujúci a demokratický Irak by potom slúžil ako vzor pre ostatné krajiny blízkeho a stredného východu, ktoré by zvrhli svojich despotických vodcov a ajatoláhov čím by sa zabezpečila bezpečnosť USA.

Summa summarum

Roku 1991 je Iracká armáda z Kuvajtu vytlačená a na hlavu porazená. Koaličné jednotky sa však zastavujú na hranici s Irakom a ďalej nepostupujú. Režim Saddáma Husajna teda pri tejto príležitosti nie je porazený, hoci je ťažko otrasený. Je tiež pozoruhodné, že Spojené štáty neposkytnú pomoc ani povstaniu šiítov, ktoré podnecovali (toto povstanie je neskôr krvavo potlačené Republikánskou gardou s heslom: „Dnešok žiadny šiít neprežije,“ a následne prichádzajú deportácie obyvateľov močaristých území na juhu Iraku). To sa im koniec koncov neskôr vypomstí keď o viac než desať rokov po obsadení Iraku americkými vojskami šiíti povstanú proti okupačným silám. Trest uvalený na Iracký režim teda spočíva iba v embargu kontrolovanom Spojenými národmi. Vzhľadom k tomu, že embargo sprevádza politika sankcií, je toto opatrenie predovšetkým trestom pre iracké obyvateľstvo a nie pre jeho vládu. Decimuje občiansku spoločnosť tým, že ju pripravuje o vlastné zdroje. Koaličným mocnostiam to však neprekáža, pretože toto riešenie ma tú výhodu, že udržuje v čase, keď je cena ropy nízka, iracký vyvoz na minime, čím sa posilňuje podiel susedných ropných monarchií na trhu.

Po operácii Púštna búrka teda žije Irak v režimu embarga, ktoré je kritizované nielen zo strany neokonzervatívcov, ale aj zo strany arabských intelektuálov všetkých razeaní. Sankcie ktoré mali režim Saddáma Husajna oslabiť ho len posilnili a to na úkor spoločnosti, ktorá kruto dopláca na nedostatok materiálnych statkov, pauperizáciu zeme, na všeobecné ruinovanie vzdelávacích, zdravotníckych a iných infraštruktúr.

¹³ Gilles Kepel, *Válka v srdci islámu Iracká Pandořina skříňka*, Gallimard, Paris, 2004, s. 182.

Medzinárodné organizácie spisujú správy o dôsledkoch nedostatku potravín a liekov v Iraku. Mnoho detí trpí podvýživou a vzrastá výskyt chorôb ako sú tuberkulóza, respiračné a zažívacie choroby. V januári 1996 si priemerný štátny úradník zarobil 5000 ID (iracký dinár), pričom napríklad kurča stálo 4000 ID. Do roku 1996 zo zeme asi 3 mil. Iračanov. Na druhej strane rodiny a jednotlivci, ktorý mali blízko ku Saddámovi a okruhu jeho spolupracovníkov bohatli, pretože organizovali prídelový systém, načierno vyvážali ropu a robili iné nelegálne druhy obchodu.

Keď George W. Bush na jar 2003 podnikne inváziu do Iraku mnohí pozorovatelia nechápu, prečo podobný krok nepodnikol už jeho otec v roku 1991. Jeho odpoveď bola prostá a to, že predsa nemal mandát OSN. Mnoho ľudí toto považovalo za prejav sarkazmu keďže G.W si so žiadnym mandátom OSN starosti nerobil.¹⁴

Invázia do Iraku prebehla relatívne rýchlo a hladko no samotný cieľ a to demokraticizácia pomerov sa už podľa predstáv „neocons“ nevyvíjal. Ešte nikdy sa oslobodzujúce vojská nestretli s takým závirivým odporom voči „osloboditeľom“ ako to bolo v Iraku. Biely dom v presvedčení, že prechod medzi vojenským víťazstvom a demokratickou výstavbou Iraku prebehne bez problémov, zabudol vziať v úvahu silu tej spoločenskej vrstvy, ktorá po zosadení Saddáma Husajna príde o svoj hlavný zdroj obohacovania. Keď správca Iraku Paul Bremer rozpustil Irackú armádu odsúdil tým k nezamestnanosti desaťtisíce dôstojníkov a cez tristopäťdesiat tisíc radových vojakov odsúdených k tomu aby posilnili rady sklamaných. Tieto vojenské elity boli k dispozícii pre akékoľvek manipulovanie a násilné akcie. Preto aj od 1. mája 2003 do konca roku prišlo o život 224 vojakov USA. 19. augusta pripravili o život taktiež zvláštneho predstaviteľa generálneho tajomníka OSN, brazílskeho diplomata Sergia Vieru de Mello, keď kamión naložený výbušninami narazil do hotela Canal, kde bolo ústredie delegácie OSN.

Stratégia vypracovaná neokonzervatívcami, pre rozbitie ZSSR, mierne upravená a prevzatá do prostredia blízkeho východu, bola a dnes už môžeme aj s istotou tvrdiť, nesprávna. Ukázalo sa to už bezprostredne po vpadnutí do Iraku a je veľmi ťažké odhadnúť či sa situácia v najbližších rokoch zlepší. Odpor bývalých prívržencov Saddáma sa dal predpokladať ako aj smerovanie rozpusteného irackého vojska. Pluralita centier islamu spôsobila aj to, že sa nedá spoľahnúť ani na šíitov, ktorí boli utláčaný režimom. Kurdi na severe krajiny majú vlastné ciele, ktoré robia vrásky na čele všetkých susediacich štátov, ktoré sa obávajú ich iredentistických snáh.

Irak za posledných 30 rokov prešiel niečím čo si ani nedokážeme v našich podmienkach predstaviť. Od vojny v rokoch osemdesiatych, ktorá zem úplne vyčerpala a ktorá bola známa svojimi etnickými čistkami, cez embargá a sankcie, ktoré spôsobili v krajine humanitárnu krízu až po samotnú inváziu amerických vojsk do krajiny. Neodvážim sa preto ani len hádať čo bude nasledovať, ale som si istý, že je potrebné zahájiť diskusiu na medzinárodnej úrovni o patričných krokoch a to nikde inde, ako na pôde OSN.

¹⁴ Gilles Kepel, *Válka v srdci islámu Stroskotání mírových dohod z Oslo.*, Gallimard, Paris, 2004, s. 36.

Záver

Je veľmi náročné hľadať ten správny liek pre situáciu v Iraku. Či už boli sankcie správne alebo nie alebo či bolo vhodné zosadenie tyranského režimu Saddáma Husajna. V každom prípade si myslím, že aj napriek tvrdeniam USA o OSN ako organizácii, ktorá je už prekonaná a pre ich záujmy dokonca nevhodná svoje miesto by si mala a aj musí udržať aj v nasledujúcich rokoch. Dokázala to aj tým, že nepovolila spoločné použitie zbraní voči režimu v Iraku, hoci si o tom USA unilaterálne rozhodli. Je preto teda otázne či by nebolo potrebné vyvinúť systém, ktorý by takéto rozhodnutia, ktoré boli vykonané aj napriek dôslednému vyšetrovaniu komisí a organizácií, zakazoval, resp. im zabraňoval. Podľa môjho názoru je skôr potrebné vyvíjať snahy, ktoré by zlepšovali pomery medzi štátmi a vzájomne si napomáhať aj v rámci ekonomickej oblasti, čo by malo za dôsledok aj celkové potlačenie interplanetárneho terorizmu. Netreba preto ani teroristické útoky odsudzovať ako niečo pre nás nepredstaviteľné a absolútne nemorálne, skôr treba prísť na príčinu terorizmu a pokúsiť sa ju potlačiť. Taktiež treba potlačiť iniciátorov teroristických akcií, ktorý verbujú obyvateľstvo a využívajú ich zlú ekonomickú situáciu na páchanie takýchto ohavných činov a pre svoje vlastné potreby. Nechcem teraz vyznieť ako podporovateľ terorizmu ide tu však o to, že zatiaľ čo na západe, kde ma každý život svoju cenu a kde je aj životná úroveň vyššia sa nám zdá priam nepredstaviteľné aby sa niekto obviazal výbušninou a odpálil na verejnom priestranstve, zatiaľ čo na územiach kde je obyvateľstvo zbedačené vojnami, so slabým ekonomickým a sociálnym zázemím a kde demografická krivka stúpa čoraz rýchlejšie je idea samovražedného atentátu priam racionálnou voľbou. Či sa však podarí niečo tak utopistické ako celosvetová spolupráca je viac než otázne najmä v súčasnosti kedy svetom lomcuje ekonomická kríza. Toto je však veľmi zjednodušené a bude trvať ešte mnoho rokov kým sa niečo také podarí. V každom prípade sa však nachádzame v hodine dvanástej ak už nie aj za ňou, kedy treba hľadať východiská, pretože najbližšie bojisko pre výbojný islam je Európa.

Zdroje:

Knižné zdroje:

Marion Farouk-Sluglettová and Peter Sluglett, *Iraq since 1958 - From revolution to dictatorship*, I. B Tauris, London, 2001.

Gilles Kepel, *Válka v srdci islámu*, Gallimard, Paris, 2004.

Jean E. Krasno and James S. Sutterlin, *The United Nations and Iraq – Defanging the viper*, Preager publishers, London 2003 .

David McDowall, *The modern history of Kurds*, London, 2004.

Internetové zdroje:

<http://www.fas.org/news/un/iraq/>

<http://www.un.org/depts/unscom/>

<http://www.unmovic.org/>

<http://www.un.org/issues/m-terror.html>

<http://www.un.org/Docs/sc/>

Prílohy:

(rezolúcie preložené len pre potreby vedeckého sympózia)

Rezolúcia 660 z 2. augusta 1990:

Bezpečnostná rada,

Znepokojená inváziou do Kuvajtu irackými vojenskými jednotkami z 2. augusta 1990, *Určujúc*, že došlo k porušeniu medzinárodného mieru a bezpečnosti vo veci invázie Iraku do Kuvajtu,

Konajúc na základe článku 39 a 40 Charty OSN,

1. *Odsudzuje* Irackú inváziu do Kuvajtu,
2. *Vyžaduje* okamžité a bezpodmienečné stiahnutie irackých vojenských síl na pozície, ktoré mali ku 1. augustu 1990,
3. *Vyzýva* Irak a Kuvajt aby okamžite začali intenzívne vyjednávania o rozdieloch a podporili všetky snahy v tejto veci a hlavne tie, ktoré vyšli z úsilia Ligy arabských štátov,
4. *Rozhoduje*, aby došlo k ďalším stretnutiam ako krokom nevyhnutným pre dosiahnutie súčinnosti s touto rezolúciou.

Rezolúcia 661 zo 6. augusta 1990:

Bezpečnostná rada,

Znovu potvrdzujúca svoju rezolúciu 660 z 2. Augusta 1990,

Hlboko presvedčená, že táto rezolúcia (660) nebola implementovaná a, že invázia Iraku do Kuvajtu pokračuje s ďalšími stratami ľudských životov a na materiálnych hodnotách,

Rozhodnutá priviesť inváziu a okupáciu Kuvajtu Irakom ku koncu a znovunastoliť suverenitu, nezávislosť a územnú celistvosť Kuvajtu,

Preukazujúc, že legitímna vláda Kuvajtu vyjadrila ochotu vyhovieť rezolúcii 660,

Majúc na pamäti svoju zodpovednosť na základe Charty OSN za medzinárodný mier a bezpečnosť,

Potvrdzujúc základné právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu ako odozvu na ozbrojený útok Irackými silami proti Kuvajtu v zmysle článku 51 Charty OSN,

Konajúc na základe kapitoly VII Charty OSN,

1. Tvrdí, že Irak zatiaľ nevyhovel paragrafu 2 rezolúcie 660 a uzurpuje si autoritu na legitímnu vládu Kuvajtu,
2. Rozhoduje, že ako následok, má Irak prijať opatrenia na zabezpečenie súčinnosti s paragrafom 2 rezolúcie 660 a znovunastoliť autoritu legitímnej vlády Kuvajtu,
3. Rozhoduje, že všetky štáty sa majú vyvarovať:
 - a) Importovať na vlastné územie všetky komodity a produkty s pôvodom v Iraku a Kuvajte, odtiaľ exportované deň nasledujúci tejto rezolúcii,

- b) Všetkých aktivít vlastných občanov alebo na svojich územiach, ktoré by podporovali, alebo počítali s podporou exportu alebo preloženia nákladu všetkých komodít alebo produktov z Iraku alebo Kuvajtu; taktiež predaja komodít a produktov pochádzajúcich z Iraku alebo Kuvajtu vlastnými občanmi, vlajkovými loďami alebo na vlastnom území exportovanými odtiaľ dňom po prijatí tejto rezolúcie vrátane prevodov financií pre Irak alebo Kuvajt pre tieto aktivity alebo predaj,
 - c) Predávať alebo zásobovať komoditami alebo produktmi vrátane zbraní alebo iného vojenského vybavenia či už z vlastného územia alebo nie, okrem zásob určených pre lekárske účely a v humanitárnych okolnostiach potraviny, osobám alebo ustanovizniám (orgánom) Iraku alebo Kuvajtu alebo hocijakej osobe alebo orgánu na účely obchodné vykonávané v alebo z Iraku alebo Kuvajtu a aktivít vlastných občanov alebo na vlastných územiach, ktoré by podporovali alebo ráтали s podporou takéhoto predaja alebo zásobovania týmito komoditami alebo produktmi,
4. Rozhoduje, že žiaden štát nemá poskytnúť Irackej vláde alebo obchodným, priemyselným, a verejným podnikom podnikajúcim v Iraku, alebo Kuvajte, prostriedky, alebo iné finančné a ekonomické zdroje a má zabrániť svojim občanom na svojich územiach sprostredkovanie, alebo iné dotovanie tejto vlády a podobné dotovanie prostriedkami, alebo zdrojmi a zastaviť akékoľvek ďalšie zdroje pre osoby alebo právnické osoby v Iraku alebo Kuvajte, okrem platieb výhradne určených pre čisto zdravotnícke, humanitárne účely a v rámci humanitárnych okolností potraviny.
 5. Vyzýva všetky štáty, vrátane nečlenských, aby jednali prísne v súlade s opatreniami rezolúcie, nehľadiac na zmluvy uzatvorené alebo potvrdené pred dátumom tejto rezolúcie,
 6. Rozhoduje založiť, v súlade s pravidlom 28 dočasných pravidiel procedúry Bezpečnostnej rady, Výbor bezpečnostnej rady pozostávajúci zo všetkých členov Rady, aby na seba prevzali nasledujúce úlohy a aby oboznamovali Radu s pozorovaniami a odporúčaniami:
 - a) Prešetriť správy o vývoji implementácie súčasných rezolúcií, ktoré boli predložené Generálnym tajomníkom
 - b) požadovať ďalšie informácie od štátov vo veci ich konania zaoberajúceho sa implementáciou opatrení daných súčasnou rezolúciou
 7. Vyzýva všetky štáty aby plne spolupracovali s Výborom v naplnení jeho úlohy vrátane zaobstarania informácií, ktoré by mohli Výboru pomôcť pri vykonávaní súčasnej rezolúcie.
 8. Žiada generálneho tajomníka aby poskytol nevyhnutnú spoluprácu s Výborom a vytvoril všetky nevyhnutné prípravy v Sekretariáte na tento účel,
 9. Rozhoduje, že navzdory paragrafom 4 až 8 nič v súčasnej rezolúcii nemá zakázať pomoc legitímnej vláde Kuvajtu a vyzýva všetky štáty:
 - a) aby prijali opatrenia chrániace aktíva legitímnej Kuvajtskej vlády a jej agendy
 - b) aby neuznali akýkoľvek režim nastolený okupačnou mocou

10. Žiada Generálneho tajomníka aby informoval Výbor o vývoji implementácie súčasnej rezolúcie, prvá správa predložená do 30-tich dní
11. Rozhoduje ponechať túto vec vo svojom programe a pokračovať vo svojom úsilí ukončiť inváziu Irakom.

Rezolúcia 678 z 29. novembra 1990

Bezpečnostná rada,

Odvolávajúc a znovu potvrdzujúc jej predchádzajúce rezolúcie,

Poukazujúc, že navzdory všetkým snahám OSN, Irak odmieta vyhovieť povinnosti prijať rezolúciu 660 a ostatné nasledujúce rezolúcie so zjavným odporom k Bezpečnostnej rade,

Majúc na pamäti svoje povinnosti a zodpovednosti na základe Charty OSN pre udržanie a zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti,

Odhodlaná zabezpečiť plné vyhovenie so svojimi rozhodnutiami,

Konajúc podľa kapitoly VII Charty,

1. Vyžaduje aby Irak plne vyhovel rezolúcii 660 a všetkým ostatným následným rezolúciám a rozhoduje, že dáva Iraku poslednú možnosť ako prejav dobrej vôle aby tak urobil,
2. Oprávňuje všetky členské štáty spolupracujúce s vládou Kuvajtu, pokiaľ Irak do 15. januára plne nezrealizuje stanovené v paragrafe 1 vyššie, všetky nevyhnutné prostriedky na presadenie a uskutočnenie rezolúcie 660 a všetkých následných rezolúcií na znovunastolenie mieru a bezpečnosti v oblasti,
3. Žiada všetky štáty aby poskytli vhodnú podporu pre konania podniknuté na presadenie paragrafu 2 tejto rezolúcie,
4. Žiada všetky štáty v záujme udržať Bezpečnostnú radu pravidelne informovanú o vývoji diania podniknutého na presadenie paragrafov 2 a 3 tejto rezolúcie,
5. Rozhoduje zotrvať s problémom pod svojou kontrolou.

(rezolúcia 687 je podrobne rozobratá v hlavnom texte)

Podoby sankčných režimov voči Juhoslávii

Monika Šefčíková

1. Historický úvod	30
2. Sankčný režim voči Juhoslávii.....	31
2.1. Právny základ rezolúcií.....	31
2.2. Formy sankcií a ich popis.....	32
2.3. Mechanizmus implementácie	33
3. Sankčný režim voči Bosne a Hercegovine.....	34
3.1. Právny základ rezolúcií.....	34
3.2. Formy sankcií a ich popis.....	34
3.3. Mechanizmus implementácie	35
4. Sankčný režim voči Kosovu	35
4.1. Právny základ rezolúcií.....	35
4.2. Formy sankcií a ich popis.....	35
4.3. Mechanizmus implementácie	35
5. Efektivita a záver	36

1. Historický úvod

Po druhej svetovej vojne vzniká na Balkáne nový štát Federatívna ľudová republika Juhoslávia pozostávajúca zo Slovinska, Chorvátska, Srbska, Macedónska, Čiernej hory, Bosny a Hercegoviny. Na čele štátu stál komunistický vodca Josip Broz Tito, ktorého hlavnou zásluhou bolo udržanie pokoja v tomto mnohonárodnostnom štáte až do svojej smrti v roku 1980. Ohniskom problému ale bolo usporiadanie hraníc štátu, ako napríklad v prípade Bosny a Hercegoviny, kde popri sebe žili tri národnosti- srbská, moslimská a chorvátska a ani jedna z nich nemala v štáte väčšinu. Oslabujúce vplyvy na veľké Srbsko malo vyčlenenie dvoch autonómnych oblastí - Vojvodinu a Kosovo.¹

V roku 1974 bola prijatá nová ústava zväzovej republiky, ktorá predstavovala oslabenie pre federáciu a posilnenie jej jednotlivých republík ako aj oblastí Kosova a Vojvodiny, ktoré sa teraz dali porovnať s republikami. Takisto ustanovovala právo na vystúpenie z federácie, čo sa skôr považovalo za propagandu demokratizácie krajiny. Až po Titovej smrti sa začali problémy, ktoré naplno prepukli v deväťdesiatych rokoch.

V roku 1987 sa na čelo strany dostal Slobodan Milošević, ktorý sa snažil ovládnuť celú Juhosláviu a na počiatku deväťdesiatych rokov začal likvidovať autonómne režimy v Kosove a Vojvodine, kde nastolil prísny policajný režim namierený proti Albáncom. Odpoveďou Albáncov bol ilegálny odboj vedený I. Rugovanom. V júni 1991 vyhlásili najbohatšie regióny republiky, Chorvátsko a Slovinsko, samostatnosť. Federácia na to reagovala obklúčením hlavného mesta Slovinska, ale s pomocou európskeho spoločenstva sa pre tento štát črtal mier a boje sa preniesli do Chorvátska. Srbská menšina podporovaná Belehradom mala spočiatku prevahu, chorvátske mesto Vucovar bolo obliehané a etnické násilie sa stupňovalo. Až začiatkom roku 1992

¹ Gurňák, D., Blažík, T., Lauko, V.: Úvod do politickej geografie, geopolitiky a regionálnej geografie. Bratislava: Geografika, 2007.

boli na vojnu ohrozených miestach rozmiestnené jednotky OSN, ktoré z časti ukľudnili situáciu. Postupne začali ostatné štáty uznávať nezávislosť Chorvátska a Slovinska. Juhoslávia v tomto období prakticky prestala existovať.

V Bosne a Hercegovine zatiaľ začala moslimská národnosť presadzovať myšlienku moslimského štátu, a snažili sa o samostatnosť Bosny, s čím nesúhlasili bosniatsky Srbi a spustili sa boje. Nasledoval jeden z najhorších konfliktov 20. storočia. Začali sa etnické čistky na celom území. Budovali sa koncentračné tábory, ničili sa obydlia a hromadne sa znásilňovali ženy iných národností. V roku 1994 sa podarilo dohodnúť mier, výsledkom, ktorého bolo vytvorenie moslimsko-chorvátskej federácie, ktorá mala kontrolovať 51% územia a nová srbská republika zvyšných 49%. Mier trval do júla 1995 všetky tri strany sa už pripravovali na boj.² Srbi vyražďovali moslimov, Chorváti útočili na Srbov v juhovýchodných regiónoch chorvátska, v dôsledku čoho z chorvátska utieklo 150.000 Srbov. Aj napriek mierovým jednotkám OSN dochádzalo k brutálnemu vyražďovaniu a celkovo prišlo o život vyše 100.000 ľudí. Letecký útok NATO v roku 1995 vyústil do podpísania daytonskej dohody, na základe ktorej vznikla nová bosniatska federácia pozostávajúca z moslimsko-chorvátskej federácie a republiky srbskej. oba celky rozdeľuje zóna separácie dlhá 1030km.³

Po rozpade federácie sa v roku 1992 vytvorila tzv. Tretia Juhoslávia pozostávajúca zo Srbska a Čiernej hory. Milošević mal moc v Juhoslávii pevne v rukách a začali sa vyostrovávať vzťahy s kosovskými Albáncami. V roku 1990 keď bolo zrušené autonómne postavenie Kosova Na jar 1996 sa sériou miestnych útokov kosovskej oslobodeneckej armády KLA snažilo Kosovo získať nezávislosť. Napätie medzi Srbmi a Albáncami narastalo. V apríli 1998 sa konali parlamentné aj prezidentské voľby v Kosove, ktoré však neuznalo ani Srbsko ani medzinárodné spoločenstvo. O rok neskôr sa konalo tajné referendum, ktorým kosovskí Albánci odsúhlasili vznik nezávislého Kosovského štátu. Tento akt však neuznal žiaden štát okrem Albánska. Začali sa otvorené boje kosovských Srbov a Albáncov. Milošević odmietal uznať autonómiu Kosova, vyražďovanie Albáncov pokračovalo a v roku 1999 NATO začalo s leteckými náletmi a bombardovalo územie Srbska. Počas tohto obdobia utieklo z územia približne 200.000 osôb najmä do susedného Macedónska. Do oblasti boli nasadené medzinárodné jednotky KFOR, ktoré mali dohliadať na bezpečnosť, čo sa im až tak nedarilo. Albánske útoky na Srbov sa stupňovali. Nakoniec sa podarilo vedeniu KFOR uzavrieť dôležitú dohodu s vodcom KLA Hashimom Thacim, a KLA sa zaviazala zastaviť všetky vojenské akcie, postupne mala odovzdať zbrane a prisľúbila ochraňovať všetky menšiny.

2. Sankčný režim voči Juhoslávii

2.1. Právny základ rezolúcií

Podľa Charty OSN, Bezpečnostná rada určí, či v konkrétnej situácii došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo útočnému činu a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia sa majú vykonať, aby bol udržaný alebo obnovený medzinárodný mier a bez-

² Stevenson, J.: Dejiny Európy. Praha: Ottovo nakladateľstvo, 2003.

³ Reader's Digest Výber, Rodinná encyklopédia svetových dejín. Bratislava, 2000.

pečnosť. Svojimi uzneseniami, známymi ako rezolúcie OSN, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú vykonať a môže vyzvať členov organizácie, aby takéto opatrenia vykonali. Tieto opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, leteckých, námorných a iných spojov ako aj diplomatických stykov. Ak by sa tieto opatrenia ukázali ako nedostatočné môže leteckými, námornými alebo pozemnými silami podniknúť takú akciu, aká je potrebná na udržanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.⁴

2.2. Formy sankcií a ich popis

V prípade Juhoslávie prijala v septembri 1991 Bezpečnostná rada rezolúciu 713 a vyjadrila obavy, že pokračovanie tohto konfliktu predstavuje ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Cieľom tejto rezolúcie bolo zavedenie mieru a stability v tejto oblasti. Dôležitou časťou bolo uznesenie na uvalení všeobecného a úplného embarga zbraní a vojenského materiálu pre Juhosláviu ale aj pre nástupnícke štáty a všetky štáty boli povinné toto embargo dodržať. Výnimkou ale boli dodávky zbraní pre mierové jednotky. Zároveň vyzývala štáty aby upustili od akéhokoľvek konania, ktoré by malo byť príčinou zvýšeného napätia, alebo oddialenia mieru. Rezolúciou 724 schválenou v decembri roku 1991 rada bezpečnosti ustanovila výbor, ktorý mal dohliadať na implementáciu embarga. Výbor však vo svojich správach poznamenal, že nedostatok nezávislosti mu spomaľoval možnosť získavať informácie o porušovaní embarga. Vo svojej záverečnej správe výbor uviedol, že by bolo zbrojné embargo oveľa efektívnejšie, ak by tam existoval systém monitorovania vzdušnej a pozemnej dopravy podobný námornému monitorovaniu, ktoré uskutočňovalo v jadranskom mori NATO. Zbrojné embargo sa nepohlo takmer 5 rokov a Rada v novembri rozhodla o jej zrušení podpísaním Daytonskej dohody Juhoslovanskou zväzovou republikou (JZR), Bosnou a Hercegovinou a Chorvátskou republikou. Embargo by pokračovalo ešte deväťdesiat dní a postupne by sa rušila väčšina z embarga. Embargo malo aj svoje nevýhody, o ktorých sa viedli dlhé debaty a síce, či jeho pokračovanie naozaj vedie ku stabilite, alebo je len posilnením pre tých, ktorí toto embargo vedia obísť na úkor tých, ktorí nevedia tak ľahko zohnať zbrane ako napríklad bosnianska vláda.⁵

V máji 1992 prijala Rada rezolúciou 752. OSN požadovala od všetkých zúčastnených strán, aby okamžite zastavili boje, aby susedné štáty upustili od rušenia a rešpektovali územnú teritorialitu štátu, aby všetky protiprávne sily v Bosne a Hercegovine boli rozpustené a odzbrojené. Vyjadrila hlboké znepokojenie nad vývojom v Chorvátsku a nad trvalým porušovaním zastavenia palby a nad vyhostovaním nesrbských obyvateľov. Rovnako boli hlboko znepokojení nad cieľným ostreľovaním vojenských pozorovateľov OSN, ktorí nakoniec museli byť stiahnutí. O dva týždne neskôr Bezpečnostná rada prijala rezolúciu 757 kde vyjadrila poľutovanie nad nesplnením požiadaviek stanovených v rezolúcii 752. Rada opäť potvrdila, že pokračovanie tejto

⁴ Charta OSN, Kapitola VII, čl. 41, 42.

⁵ FARRALL, J. M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press, New York 2007.

vojny ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť s odvolaním sa na kapitolu VII Charty OSN.

Hlavným cieľom tejto rezolúcie bolo aby sa začali dodržiavať požiadavky stanovené v predchádzajúcej rezolúcii. Efektívne stiahnutie, rozpustenie a odzbrojenie všetkých síl v Bosne a Hercegovine s výnimkou mierových jednotiek UNPROFOR a síl vlády Bosny a Hercegoviny.

Rezolúcia uložila celý rad sankcií voči federálnej republike Juhoslávia. V ekonomickej oblasti, rada žiadala ostatné štáty aby zabránili: dovozu tovaru pochádzajúceho z Juhoslávie na ich územia, činnosti s cieľom podporiť export výrobkov z Juhoslávie, vývoz akéhokoľvek tovaru do Juhoslávie.

Finančnými sankciám boli štáty vyzvané aby upustili od akýchkoľvek finančných prostriedkov alebo iných finančných alebo hospodárskych zdrojov na akúkoľvek obchodnú, priemyselnú alebo verejnú službu pôsobiacu v Juhoslávii a odstránili prostriedky a zdroje z jej územia.

V oblasti letectva aby štáty odopreli povolenie akémukoľvek juhoslovanskému lietadlu vzlietnuť, pristáť, alebo preletieť nad územím iných štátov ak smerovalo alebo odchádzalo z Juhoslávie a zakázalo sa aj poskytovanie údržby a dielov na lietadlá registrované v tejto krajine.

Na diplomatickej pôde rada požadovala aby štáty zredukovali počet personálu diplomatických misíí a konzulárnych úradov v Juhoslávii. V športovej oblasti sa zakázala účasť reprezentantov Juhoslávie na športových podujatiach a v oblasti kultúry zase pozastavili vedeckú a technickú spoluprácu a návštevy osôb alebo skupín sponzorované alebo reprezentujúce Juhosláviu.

V novembri bola prijatá ďalšia rezolúcia 787 ktorou sa ešte sprísnila sankcie pre Juhosláviu, špeciálne v ekonomickej oblasti, ktoré požadovali zákaz prekladania konkrétnych tovarov ako sú ropa, uhlie, oceľ, železo atď. Ďalej žiadali štáty aby zabránili prechodu plavidiel zaregistrovaných v Juhoslávii, zakázali prepravu akýchkoľvek komodít a produktov cez pozemné hranice alebo do prístavov v Juhoslávii. V súvislosti s finančnými sankciami Rada požadovala od štátov aby na svojich územiach zmrazili finančné prostriedky, ktoré patria alebo sú kontrolované Juhoslávii. Rada však stanovila aj niekoľko výnimiek z týchto sankcií. nebol sankcionovaný predaj a dodávanie zdravotníckych potrieb, prekládka komodít odsúhlasené výborom, v prípade letectva sa stanovili výnimky pre lety s humanitárnou pomocou.

2.3. Mechanizmus implementácie

Sankčný výbor pôvodne zriadený rezolúciou 724, ktorý pôvodne dohliadal na uplatňovanie embarga teraz dohliadal aj na sankcie uvalené rezolúciou 757. Výbor zdôraznil, že jeho úlohou je pomoc štátom a uplatňovanie sankcií je zodpovednosťou štátov. Vo svojej správe uviedol negatívny vplyv sankcií na hospodárstvo mnohých krajín a hlavne na susedné štáty Juhoslávie. Vyjadrili však sklamanie nad nedostatkom informácií, ktoré sa k nim dostávali o porušovaní sankcií, hlavne ak v novinách o tom boli celé strany. V záverečnej správe uviedol, že ak sa sankcie správne použijú a uplatnia môžu pomôcť medzinárodnému mieru a bezpečnosti. Na základe skúse-

nosti odporučil aby sa v budúcnosti dôkladnejšie zvažili nepriaznivé účinky sankcií a hlavne aby sa zmiernili ich humanitárne dôsledky na postihnuté štáty. Sekretariát OSN by sa mal viac zaoberať analýzou a hodnotením účinnosťou sankcií a ich dopadom nie len na daný štát ale aj na tretie krajiny.⁶

V roku 1994 Rada prvý krát pozastavila niektoré zo sankcií, a to letecké, kultúrne a športové. O rok neskôr už pozastavila všetky druhy sankcií. Tento sankčný režim bol komplexný a vôbec najširší čo sa týka rozsahu. Prvý krát boli uvalené sankcie na vedu a techniku a šport. A prvý krát boli udelené sankcie nadväzujúce na predchádzajúci sankčný režim.

3. Sankčný režim voči Bosne a Hercegovine

3.1. Právny základ rezolúcií

V apríli 1993 rada prijala rezolúciu 820 namierenú proti bosnianskym Srbom. Rada sa odvolal na kapitolu VII Charty OSN, ale nevyjadrila výslovne ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Situácia v tejto oblasti však per medzinárodné spoločenstvo predstavovala toto riziko. Rada pôvodne stanovila ukončenie sankcií na podpísanie bosnianskeho mierového plánu. V novembri rada opäť trochu pozmenila jednoznačný cieľ sankcií a ich pozastavenie viazala na stiahnutie sa bosnianskych Srbov z nárazovej zóny a úplný zánik viazala na slobodné a demokratické voľby v Bosne a Hercegovine.

3.2. Formy sankcií a ich popis

Táto rezolúcia žiadala štáty aby zamedzili dovoz, vývoz a prekládky tovaru cez územie ovládané bosnianskymi Srbmi okrem tovaru s humanitárnymi a zdravotníckymi potrebami.

V septembri rada prijala ďalšiu rezolúciu 942, ktorou stanovovala ekonomické, finančné a cestovné sankcie. V ekonomickej oblasti boli štáty žiadané aby zabránili ekonomickej aktivite, ktorá sa odohrávala na ich území a týkala sa právnickej osoby, ktorá bola vo vlastníctve, bola riadená alebo registrovaná na fyzickú alebo právnickú osobu z tých častí Bosny a Hercegoviny, ktoré boli ovládané bosnianskosrbskými ozbrojenými silami. Rezolúcia tiež zakazovala vstup komerčnej riečnej prevádzky do tých prístavov v oblastiach ovládanými bosnianskosrbskými ozbrojenými silami. Vo finančnej sfére sa mali zmraziť všetky účty a zdroje patriace alebo registrované na subjekty v týchto oblastiach. Zakazovala poskytovanie ako finančných tak aj nefinančných služieb akejkol'vek osobe alebo orgánu prevádzkovaného v tejto oblasti za účelom podnikania.

Cestovné sankcie zabráňovali vstupu členovi orgánu pod kontrolou bosnianskosrbských ozbrojených síl alebo úradníkom z bosniansko-srbskej vojenskej alebo polovojskej sily, a tiež proti osobám s trvalým pobytom na tomto území, o ktorých sa zistilo, že prispievali k porušovaniu sankcií proti Bosne a Hercegovine.

⁶ FARRALL, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press, New York 2007.

3.3. Mechanizmus implementácie

Dohliadať na implementáciu sankcií mal výbor zriadený rezolúciou 724, ktorý mal dostávať oznámenia o poskytovaní dodávok určených pre zdravotnícke účely, rozhodoval o žiadosti pre udelenie výnimiek od sankcií na základe humanitárnych potrieb a vytvoril aktualizovaný zoznam osôb, na ktoré sa vzťahujú cestné sankcie. Stanovila aj rad povinností pre generálneho tajomníka OSN, ktorý mal podať správu, či sa do deviatich dní od prijatia rezolúcie 820 podpísal a začal realizovať mierový plán, v takom prípade by pokuty nemali byť. Alebo ak síce podpísali mier ale začalo sa opäť s bojmi, v takom prípade budú sankcie uvalené okamžite. Alebo ak bol mier podpísaný a realizovaný v dobrej viere, rada preskúma sankcie s možnosťou ich zrušenia.⁷

Vo februári boli sankcie prerušené po tom ako sa rada dozvedela, že bosniansko-srbské jednotky sa stiahli z nárazovej zóny a úplne zrušené boli v októbri po slobodných a spravodlivých voľbách v Bosne a Hercegovine.

4. Sankčný režim voči Kosovu

4.1. Právny základ rezolúcií

V marci roku 1998 keď sa situácia medzi Srbmi a Albáncami v Kosove čoraz viac vyostrovala prijala rada rezolúciu 1160. Rada prijala rezolúciu bez explicitne vyjadreného ohrozenia medzinárodného mieru alebo bezpečnosti. Rusko a Čína vyhlásili, že situácia v Kosove nepredstavuje ohrozenie regionálneho a už vôbec nie medzinárodného mieru. Rada však trvala na tom, že situácia v Kosove predstavuje ohrozenie regionálneho mieru na Balkáne a zhoršenie situácie by neskôr mohlo viesť aj k ohrozeniu medzinárodného mieru.

4.2. Formy sankcií a ich popis

Rezolúcia 1160 zaviedla embargo na dovoz zbraní do JZR(juhoslovanská zväzová republika- Srbsko a Čierna hora) a pre potreby (kosovskej oslobodzovacej armády)KLA, potvrdzovala zachovanie teritoriálnej integrity JZR a zároveň navrhovala autonómiu a samosprávu pre Kosovo. Rovnako žiadala prevenciu proti ďalšiemu ozbrojovaniu a trénovaniu príslušníkov KLA na účely teroristických akcií. Odsúdila rovnako srbské odvetné opatrenia, ako aj teroristické útoky KLA a žiadala vytvorenie dialógu medzi znepriatelenými stranami. Zároveň bezpečnostná rada OSN varovala, že v prípade nedosiahnutia žiadneho pokroku smerom k mierovému riešeniu problému môže podniknúť ďalšie opatrenia.⁸

4.3. Mechanizmus implementácie

Bezpečnostná rada ustanovila tou istou rezolúciou aj sankčný výbor. Ten mal požadovať od všetkých štátov informácie týkajúce sa opatrení na implementácie sankcií,

⁷ FARRALL, J.M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge University Press, New York 2007.

⁸ www.mepoforum.sk.

mal dohliadať na ich dodržiavanie a v prípade porušenia podať nejaké odporúčania. Vo svojich správach výbor konštatoval, že neexistuje komplexný kontrolný mechanizmus, ktorý zabezpečí účinnú implementáciu sankcií a ďalej odporučil aby sekretariát, vytvoril jednotnú ohlasovaciu povinnosť, aby sa uľahčilo zhromažďovanie relevantných informácií od štátov. V júli 1998 rada rozhodla, že vyšle do Kosova pohotovostne jednotky preventívneho nasadenia OSN (UNPREFDEP), pôvodne zriadené pre dohliadanie situácie v Macedónsku, ktoré budú monitorovať a podávať správy o nedovolenom toku zbraní a iných nedovolených činnostiach.

V septembri 1998 bola schválená ďalšia rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN č. 1199, ktorá požadovala predovšetkým zastavenie útokov v Kosove a stiahnutie srbských jednotiek z regiónu. Táto rezolúcia identifikovala skutočnosť, že kríza začína prekračovať hranice jedného štátu a označila ju za možné nebezpečenstvo narušenia mieru a bezpečnosti v regióne. Inými slovami, v tejto rezolúcii sa uvádzal dôvod pre ďalšie možné akcie, v tomto prípade použitie sily v súlade s ustanoveniami Charty OSN. Na jednej strane rezolúcia OSN žiadala stiahnutie srbských vojenských a polovojenských jednotiek z Kosova, umožnenie vstupu a vykonávanie monitoringu medzinárodným organizáciám a na strane druhej apelovala na všetky štáty, aby zabránili financovaniu KLA z externých zdrojov.⁹ V marci 1999 začalo NATO bez mandátu OSN s leteckými útokmi proti JZR, ktoré trvali do začiatku júna. Zástupcovia juhoslovenského vojenského velenia a NATO podpísali dohodu o sťahovaní srbských síl z Kosova a rozmiestnení medzinárodných mierových jednotiek KFOR v Kosove. V júni 1999 bola prijatá rezolúcia 1244, ktorou sa zriaďovala misia OSN s dočasnou civilnou správou v Kosove. Zároveň žiadala JZR aby okamžite ukončila boje a represálie v Kosove, stiahla jednotky a demilitarizovali sa jednotky KLA. Potvrdila celistvosť JZR a územie Kosova za jej neoddeliteľnú súčasť. Nabáda všetky členské štáty a medzinárodné organizácie s cieľom prispieť k hospodárskej a sociálnej obnove, ako aj na bezpečný návrat utečencov a vysídlených osôb. V septembri 2001 rada prijala rezolúciu 1367, ktorou konštatovala, že podmienky na ukončenie sankcií boli splnené, výbor zriadený rezolúciou 1160 bol rozpustený.

5. Efektivita a záver

Sankcie majú dvojsečný charakter, pretože majú aj negatívny účinok na štáty, ktoré ich vyhlásili. Naopak štáty, ktoré sa na nich nezúčastnia, môžu získať niektoré výhody, napr. vstupom na uvoľnené trhy. Sankcie často svojím bezprostredným účinkom zasahujú viac obyvateľstvo ako vlády.¹⁰ To bol problém sankčného režimu voči Juho-slávii, kde boli rezolúciou 752 uvalené všetky druhy sankcií a teda najviac škody to prinieslo obyvateľstvu. Takisto ako uviedol výbor bolo postihnuté hospodárstvo štátu a susedných štátov Juho-slávie. Už v rezolúcii 820 bol zaznamenaný pokrok tým, že sankcie boli uvalené voči konkrétnemu subjektu, tento režim s bol využitý aj pri ďalších sankčných režimoch ako v Prípade Rwandy, Sierra Leone alebo Talibanu.

⁹ www.mepoforum.sk.

¹⁰ *vid' uvedené vyššie.*

V prvom rade by sa mal zlepšiť mechanizmus dohliadania dodržiavania sankcií, ktoré sa dajú vždy nejakým spôsobom obísť. Rovnako aj nasadené mierové jednotky boli častokrát bezbranné a aj za ich prítomnosti dochádzalo k brutálnemu vyvražďovaniu, k etnickým čistkám na každej strane, hromadnému znásilňovaniu žien a dievčat a ani množstvom rezolúcií sa nedarilo stabilizovať vážnu situáciu. V prípade Bosny a Hercegoviny medzinárodné spoločenstvo spočiatku nechcelo zasahovať do situácie, ale smutným faktorom je, že k riešeniu pristúpilo až keď bola situácia naozaj kritická. Muselo umrieť priveľa ľudí aby sa zakročilo, ale aký zásah je potrebný ešte stále nie je jasné, treba ale brať zreteľ na osobitosť situácií a hlavne pristúpiť k takým akciám aby čo najmenej treplo civilné obyvateľstvo. Tvrdým zásahom v dôsledku genocídy Albáncov Srbmi boli letecké nálety NATO pri ktorých zahynulo ďalších 3000 ľudí, otázkou ale je či by sa vyhladzovanie národa skončilo ak by sa nezasiahlo použitím ozbrojenej sily a či by ich bez náletov neumrelo ešte viac.

Sankcie voči Haiti: Boj s juntou v Karibiku

Tomáš Lipták

Úvod do problematiky.....	38
Najdôležitejšie udalosti.....	39
Právny základ sankcií OSN.....	40
Forma sankcií a ich opis.....	41
Rezolúcia 841, 16. jún 1993.....	41
Rezolúcia 861, 27. august 1993.....	41
Rezolúcia 873, 13. október 1993.....	41
Rezolúcia 875, 16. október 1993.....	41
Rezolúcia 917, 6. máj 1994.....	41
Rezolúcia 940, 31. júl 1994.....	42
Mechanizmus uplatňovania sankčného režimu.....	42
Agenda Sankčného výboru.....	42
Efektivita / účelnosť / nedostatky sankčného režimu.....	43
Embargo na zbrane.....	43
Zmrazenie účtov.....	43
Obchodné embargo.....	44
Ropa a ropné produkty.....	44
Návrh na zmenu.....	45
Použité rezolúcie.....	46
Ďalšia literatúra.....	46
Príloha: Rezolúcia 841.....	47

Úvod do problematiky

Jean Bertrand Aristide bol legitímne zvolený za hlavu štátu a nastúpil do funkcie vo februári 1991. V septembri toho istého roku došlo k prevratu vojskou juntou pod vedením Michela Françoisa. Faktickú moc dostal do rúk generál Raoul Cédras. Došlo k vyhnaniu prezidenta z krajiny a junta následne od parlamentu získala vyhlásenie uvoľnenia postu prezidenta. Na jeho miesto nastupuje na základe Ústavy Haiti ako „dočasný prezident“ sudca najvyššieho súdu a v tomto prípade Joseph Nérette. Ďalšie voľby prezidenta sú neskôr stanovené ešte na december 1991. K tým avšak nedošlo kvôli tlaku zo strany medzinárodného spoločenstva. Nasledovali tri roky snáh donútiť vojskú vládu k jej odstúpeniu a návratu zvoleného prezidenta do krajiny. Prvé snahy o navrátenie demokratického režimu do Haiti boli kolektívne opatrenia zo strany Organizácie amerických štátov (OAS). Uplatnené sankcie boli pravidelne ignorované zo strany členov, ako aj nečlenov OAS. Individuálne opatrenia boli uvalené zo strany USA pri úplnom obmedzení finančnej pomoci ako aj embarga na zbrane. Od júla 1993 začala séria viac postihujúcich opatrení zo strany Bezpečnostnej rady OSN vo forme rôznych sankcií. V tomto prípade zavedenie sankčného režimu doviedlo prezidenta a hlavného veliteľa ozbrojených síl Raoula Cédrasa k dohode v *Governor's Island Agreement (GIA)*, ktorá odsúhlasila návrat exilovaného prezidenta do krajiny a odstúpenie vojenského režimu. Jeden z ďalších bodov bola modernizácia ozbrojených jednotiek Haiti a vytvorenie nového policajného zboru za pomoci misie UNMIH (UNITED NATIONS MISSION IN HAITI) schválenej pre krajinu. Vymenovanie nového predsedu vlády legitímnym prezidentom Aristideom bola podmienka zastavenia uvalených sankcií zo strany Bezpečnostnej rady. Nasledovné

zmarenie prvého pristátia lode s vojenským personálom OSN v Port-au-Prince, ktorá bola súčasťou UNMIH znamenalo porušenie tejto zmluvy zo strany polície a vojenských predstaviteľov Haiti. Neplnenie povinností z GIA označila Bezpečnostná rada ako hrozbu pre regionálny mier a bezpečnosť a obnovila sankcie na ropu, zbrane a vojenský materiál. Po nemeiacej sa situácii došlo k uvaleniu úplného obchodného embarga a neskôr povolenie intervencie medzinárodnej jednotky pod vedením USA. Tá sa nakoniec nestretla s odporom zo strany vojenských zložiek v Haiti, kvôli diplomatickým jednaniam, ktoré jej tesne predchádzali. V tých sa dohodlo o odstúpení faktických predstaviteľov vlády v krajine so zabezpečeným exilom z krajiny a návrat prezidenta Aristidea.¹

Najdôležitejšie udalosti

- 30. 9. 1991 Prezident Aristide je zosadený a nútený odísť do exilu
- 10. 1991 OAS volá po obchodnom embargu a zmrazení účtov do obnovenia demokracie v Haiti
- 10. 1991 USA uvalilo zbraňové embargo na Haiti
- 16. 6. 1993 Rezolúcia BR OSN 841 zakladá sankcie na dovoz a predaj ropy, zbraní a zmrazenie účtov vládnych orgánov. Okrem iného vznik Sankčného výboru Bezpečnostnej rady pre Haiti
- 23. 6. 1993 Embargo rezolúcie 841 nadobúda účinnosť
- 7. 1993 Na Governor's Island, New York pristupujú prezident Aristide a generál Cédras
- k dohode vytvorenej OSN na príchod prezidenta do krajiny a odstúpenie vojenského režimu
- 27. 8. 1993 Rezolúcia 861 BR OSN pozastavuje sankcie OSN
- 10. 1993 Prvé vyslanie misie UNMIH je zmarené pri Port-au-Prince ozbrojenými
- 10. 1993 Rezolúcia 873 BR OSN obnovuje sankcie na ropu a zbrane
- 16. 10. 1993 Rezolúcia 875 BR OSN volá po námornej blokáde na vynútenie embarga na ropu a zbrane
- 5. 1994 Rezolúcia 917 BR OSN zavádza úplne obchodné embargo s výnimkami na zdravotný materiál, ďalej cielené zmrazenie účtov faktických predstaviteľov

¹ IMPOSING INTERNATIONAL SANCTIONS Legal Aspects and Enforcement by the Military, Hull, R.E., March 1997 <http://www.ndu.edu/inss/books/Books%20-%201997/Imposing%20International%20Sanctions%20-%20March%201997/contents.html>, Lynch J., Haiti Sanctions and Economic Impact, TED Case Studies, Volume 7, Number 1, January, 1997, <http://www1.american.edu/TED/haiti.htm>, Bromley M., United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour Case study: Haiti, 1993-94, Stockholm International Peace Research Institute 2007, <http://books.sipri.org/files/misc/UNAE/SIPRI07UNAEHai.pdf>, UNITED NATIONS MISSION IN HAITI, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unmihbackgr2.html.

moci a zákaz ich vstupu do ostatných štátov, ako aj obmedzenie všetkých leto-
vých liniek okrem komerčných

- 7. 1994 Režim vykázal pozorovateľov OSN a organizácií pre ľudské práva
- 31. 7. 1994 Rezolúcia 940 BR OSN povoľuje vytvorenie medzinárodnej jednotky pre návrat prezidenta Aristideho
- 18. 9. 1994 Dohoda o pokojnom vstupe medzinárodnej jednotky pod vedením USA
- 10. 1994 Rezolúcia 948 ruší všetky sankcie a Sankčný výbor

Právny základ sankcií OSN

Základ uplatňovania sankcií možno už nájsť v cieľoch prvej kapitoly Charty OSN a to:

„(1) Udržiavať medzinárodný mier a bezpečnosť a s týmto cieľom robiť účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru, odstránilo sa jeho ohrozenie a potlačil každý útočný čin alebo iné porušenia mieru...“

Konkrétnejšiu realizáciu a postupy Bezpečnostnej rady pri uvádzaní opatrení nachádzame v Kapitole VII – „Akcie v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a útočných činov“.

V článku 39 Bezpečnostná rada určí, či došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo útočnému činu a odporučí alebo rozhodne aké opatrenia sa majú vykonať podľa článkov 41 a 42.

Článok 41 uvádza, že Bezpečnostná rada môže rozhodnúť o opatreniach bez použitia ozbrojenej sily, ktoré zahŕňajú čiastočné alebo úplné prerušenie stykov v tomto konkrétnom prípade: využitie prerušenia najmä hospodárskych, neskôr námorných a leteckých (čl. 41 bol využitý prevažne v rezolúciách 841 z 1993 a 917 z 1994).

Článok 42 už hovorí, že v prípade, ak sa opatrenia z predchádzajúceho článku ukázali ako nedostatočné, možno ich rozšíriť o podniknutie akcie za použitia ozbrojenej sily a akcia môže zahŕňať demonštrácie, blokádu a iné operácie.

Tento článok bol čiastočne využitý pri blokáde na základe rezolúcie 875 (1993) určenej na kontrolu dodržiavania plnenia embarga na ropné produkty a zbrane pri námornej preprave smerujúcej do Haiti, ako aj neskôr podľa rezolúcie 917 na uplatnenie úplného obchodného embarga.

Rezolúcia 940 (1994) využila kolektívne opatrenia s použitím ozbrojenej sily z uvedeného článku na vojenskú intervenciu, kde Bezpečnostná rada povolila vytvorenie medzinárodnej jednotky z jej členských štátov na využitie všetkých potrebných prostriedkov na zosadenie vojenských predstaviteľov Haiti a návrat prezidenta do krajiny, ako aj dosiahnutie zabezpečenia riadneho chodu legitímnych štátnych orgánov.

Kapitola VIII – „Oblastné dohody“ bola využitá pri kontrole plnenia embarga námornou prepravou prostredníctvom blokády (rezolúcia 875 z 1993).

Odsek 1. článku 52 uznáva riešenie otázok regionálneho charakteru udržania medzinárodného mieru a bezpečnosti prostredníctvom oblastných dohôd, ak ich činnosť je

zlučiteľná s cieľmi a zásadami OSN, čo umožňuje aj ich pôsobenie na riešenie problému.

Článok 53 dovoľuje Bezpečnostnej rade použiť takéto dohody na donucovacie akcie pod svojou právomocou, čím boli medzinárodné organizácie uvedené pod riadenie OSN pri blokáde na tovar, na ktorý bolo uvalené embargo.

Forma sankcií a ich opis

Rezolúcia 841, 16. jún 1993

Zaviedla s účinnosťou 23. júna 1993 zo strany štátov zákaz zásobovania a predaja ropy, ropných produktov a zbraní, iného vojenského materiálu alebo určeného pre políciu. Ďalšou formou sankcií boli finančné a to zmrazenie účtov vlády Haiti.

Rezolúcia 861, 27. august 1993

V súvislosti s podpísaním *Governor's Island Agreement*, a navrhnutím predsedu vlády prezidentom Aristedom a jeho vymenovaním parlamentom Haiti, Bezpečnostná rada dočasne obmedzila sankcie rezolúcie 841 na dovoz a predaj ropy, ropných produktov, zbraní ako aj zmrazenie účtov.

Rezolúcia 873, 13. október 1993

V dôsledku incidentu v Port-au-Prince pri príprave misie U.N.M.I.H. Bezpečnostná rada zrušila dočasné vyňatie spod sankcií, uvedených v rezolúcii 841.²

Rezolúcia 875, 16. október 1993

Volá po „blokáde“ na lode dovážajúce ropu a vojenský materiál do Haiti, a to cez inšpekciu a zabránenie ich vstupu do prístavov krajiny.

Rezolúcia 917, 6. máj 1994

Táto rezolúcia zakladá povinnosť štátov uplatniť úplne obchodné embargo na komodity určené na export z krajiny a import do nej, ako aj činnosti z toho vyplývajúce súvisiace s prepravou. Výnimky tvoria zdravotný materiál a potraviny, ďalej v ad hoc prípadoch podľa rozhodnutia Sankčného výboru. Zákaz sa nevzťahoval na informačný materiál vrátane kníh a iných publikácií.

Zahrňa aj nepovolenie preletu, pristátia alebo odletu lietadiel na svojom území, ak smerujú do Haiti, ako aj ich vstup do teritória krajín okrem pravidelných komerčných liniek a výnimiek pri humanitárnej pomoci a ďalších v súlade s rozhodnutím Sankčného výboru.

² Bromley M., *United Nations Arms Embargoes Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour Case study: Haiti, 1993-94*, Stockholm International Peace Research Institute 2007, <http://books.sipri.org/files/misc/UNAE/SIPRI07UNAEHai.pdf>.

Sankcie ďalej zahŕňajú zamedzenie prístupu do teritória štátov dôstojníkom Haitskej armády, vrátane polície, hlavným účastníkom prevratu z roku 1991 a nelegálnych organizácií podporujúcich prevrat spred roku 1991, osôb pracujúcich alebo konajúcich pre Haitskú armádu a ich blízkych rodinných príslušníkov. Sankcia sa nevzťahovala na prípady, ktoré povolil sankčný výbor pre účely v súlade s vydanými rezolúciami.

Okrem spomenutých opatrení Bezpečnostná rada v tejto rezolúcií naliehavo žiada krajiny na zmrazenie osobných účtov konkrétnych predstaviteľov junty, haitskej armády a polície.

Rezolúcia 940, 31. júl 1994

Opráva štáty na vytvorenie medzinárodnej jednotky a použitie akýchkoľvek potrebných opatrení na odstránenie vojenského velenia v Haiti, návrat prezidenta do krajiny, zabezpečenie funkčnosti najvyšších vládnych orgánov a vykonanie ďalších úloh vyplývajúcich z GIA.

Mechanizmus uplatňovania sankčného režimu

Spadal pod pôsobnosť Generálneho tajomníka a Sankčného výboru. Generálny tajomník bol v jednotlivých fázach sankčného režimu poverený Bezpečnostnou radou na spoluprácu so Sankčným výborom a hlásiť, či sú uvalené aj iné sankcie, než tie, o ktorých bolo rozhodnuté. Ďalej hlásiť, či faktickí predstavitelia vlády plnia úlohy od nich očakávané a ich neplnenie by znamenalo uvalenie sankcií. Po odsúhlasení GIA jeho úloha spočívala v sledovaní plnenia jej bodov alebo jej neplnenia, a aj hlásenie, ak by boli splnené zásadné časti dohody, aby mohlo dôjsť k úplnému obmedzeniu sankcií. V máji 1994 jeho úlohy spočívali v pravidelnom hlásení o situácií v Haiti, plnenia GIA, legislatívnom procese, ako aj o príprave volieb do zákonodarného zboru, efektívnosti pri uplatňovaní sankcií a vývoj humanitárnej situácie.

Rezolúciou 841 (1993) bol založený Sankčný výbor Bezpečnostnej rady pre Haiti, ktorého úlohou bolo okrem administratívnej činnosti aj zmiernenie následkov sankcií na obyvateľstvo. Počas svojho pôsobenia výbor mal 11 oficiálnych stretnutí. Nevydal ani jednu správu.

Agenda Sankčného výboru

Výbor mal Bezpečnostnej rade hlásiť svoje pozorovania a návrhy, hodnotiť informácie od štátov týkajúcich sa uplatňovania opatrení z rezolúcie, a informácie získane od štátov týkajúcich sa správania, ktoré je porušením opatrení uložených rezolúciou a následne navrhnutie adekvátnych opatrení. Uverejňoval postupy na uplatnenie sankcií.

Sankčný výbor mal na žiadosť pohotovo povoľovať v jednotlivých prípadoch a s konečným rozhodnutím dovoz ropy, ropných produktov v malých množstvách a propánového plynu na varenie pre preverené využitie na účely humanitárnej pomoci.

Podľa rezolúcie 873 (1993) má právomoc povoľovať výnimky z obmedzení obsahnutých v rezolúcií 841 v konkrétnom prípade a s konečným rozhodnutím na základe žiadosti prezidenta a predsedu vlády Haiti.

V rezolúcii 917 (1994) sa úlohy rozšírili na:

získavanie informácií od štátov ohľadom opatrení, ktoré vykonali na efektívne uplatnenie rezolúcií, navrhovanie riešení na nápravu porušení rezolúcií a poskytovať Generálnemu tajomníkovi pravidelne informácie na rozoslanie členským štátom.

Výbor ďalej rozhodoval o povolení štátov prijať, povoliť odlet iným než komerčným letom, v súvislosti s humanitárnou pomocou a povolenie vstupu do krajiny vojenským predstaviteľom junty, polície a ich rodín na účely v súlade s vydanými rezolúciami.

Efektivita / účelnosť / nedostatky sankčného režimu

Predpokladom pri kolektívnych donucovacích opatreniach je ich pôsobenie na porušiteľov medzinárodného mieru a bezpečnosti. Hlavným účelom sankčného režimu 841 bolo znovuoobnovenie vlády prezidenta Aristideho. Tu sa zo začiatku predpokladalo oslabenie moc si uzurpujúcej junty cez zákaz dovozu zbraní, ako aj cez zákaz predaja a dovozu ropných produktov a zmrazenie účtov vlády v zahraničí.

Embargo na zbrane

Rozhodnutie Bezpečnostnej rady o zákaze dovozu zbraní malo mať dosah na zníženie zbrojenia haitskej armády, rôznych polovojenských skupín a polície. Najproblematickejšie v rámci dodržiavania zákazu boli hranice s Dominikánskou republikou. Nedostatočne strážené, povoľovali prenos malých strelných zbraní a iného zakázaného materiálu. Problém dodatočne neriešil ani fakt, že prezident Dominikánskej republiky Joaquin Balaguer udržiaval vzťahy s faktickými vládnymi predstaviteľmi Haiti a nepodporoval uvalenie embarga. Až po medzinárodnom tlaku v máji 1994 bolo na hranicu vyslaných 10 000 vojakov DR.

Rezolúciou 875 (1993) bolo sprísnenie režimu na kontrolu dochádzajúcich lodí do prístavov Haiti. Ten bol tvorený šiestimi bojovými loďami z USA, troma z Kanady, a po jednej z Argentíny, Holandska a Francúzska. Aj napriek zapojeniu štátov do tejto blokády ich plnenie nebolo vždy úspešné, aj kvôli obmedzenému množstvu vyslaných lodí.³

Zmrazenie účtov

Bolo spočiatku využívané ako základná forma sankcie zameraná na finančné prostriedky vlády alebo faktických vládných predstaviteľov Haiti uložené v iných štátoch. Neskôr bola rozšírená o *naliehavú žiadosť* zo strany Bezpečnostnej rady na zmrazenie účtov predstaviteľov prevratu, policajtov a ich rodín. Nevýhoda bola, že žiadosť v rezolúcií nebola uvedená ako zaväzujúce rozhodnutie Bezpečnostnej rady

³ Ibid.

(namiesto „The Security Council decides“, len „The SC strongly urges“), čo umožnilo niektorým štátom nezmrziť účty týchto predstaviteľov a tým nedôsledne uplatňovať rezolúciu 917.⁴

Obchodné embargo

Nedostatok dovážaných výrobkov bremenil okrem malej vrstvy vojenských predstaviteľov, armády a ich rodinných príslušníkov aj obyvateľstvo. Ale pašovanie na čierne trhy Haiti bolo pod kontrolou Cédrasa a jeho predstaviteľov, preto mali vplyv na určovanie miery zisku a zastúpenia na čiernom trhu, čím kontrolovali nedostatok komodít.⁵

Ropa a ropné produkty

Kvôli nedostatku ropy došlo k zvýšeniu jej ceny, a tým sa z nej stal kontrabandový tovar, nedostupný pre stredné a nižšie vrstvy. Obmedzenie v poľnohospodárskom odvetví, na ktoré sú potrebné mechanizované prostriedky zvýšil ceny pestovanej úrody. Okrem toho nedostatok pohonných hmôt spôsobil zvýšené vyrúbavanie lesov, a pôdnu eróziu, kvôli hľadaniu náhradného paliva, ktoré zanechalo trvalé ekologické následky.⁶

Obmedzenie vstupu vojenských predstaviteľov, polícia ich rodinných príslušníkov ako aj zákaz odletu, priletu do Haiti do štátov, bola jedna z mierených sankcií, ktorých účinok spadá na pôvodcov, a tým môže napomáhať k vyvíjaniu efektívnejšieho tlaku na porušiteľov.

Z celkového hľadiska sankčný režim spočiatku zamedzením dovozu zbraní, ropy a zmrazeniu účtov vlády vyvolal iniciatívu zo strany Haiti, Raoulom Cédrasom na vyjednávanie o možnom postupe pri riešení situácie, ktorá neskôr viedla k GIA. Po nesplnení podmienok dohody pri incidente v Port-au-Prince už nedošlo k žiadnej výraznejšej iniciatíve zo strany vojenských predstaviteľov Haiti.

Záverom, od sankcií sa očakávalo, že ich zavedením dôjde k obmedzeniu moci vojenského režimu a jeho predstaviteľov a s ním aj zvýšené nepohodlie pre opozíciu, ktoré ju môže priviesť až k snahe zvrhnúť predstaviteľov štátu. V tomto prípade došlo k oslabeniu oponentov. Bolo to v dôsledku, že Haiti je jedna najchudobnejších z krajín amerického kontinentu.

⁴ Hull R., IMPOSING INTERNATIONAL SANCTIONS, Legal Aspects and Enforcement by the Military, Hull, March 1997, http://www.ndu.edu/inss/books/Books_1997/Imposing%20International%20Sanctions%20-%20March%2097/chapter2.html.

⁵ Lynch J., Haiti Sanctions and Economic Impact, TED Case Studies, Volume 7, Number 1, January, 1997, <http://www1.american.edu/TED/haiti.htm>.

⁶ Bryant E., Haiti: Environmental degradation deepens, Earth Times News Service, 8 July 1996, <http://www.hartford-hwp.com/archives/43a/257.html>.

Návrh na zmenu

V prípade Haiti bolo najefektívnejšie nezaviest' embargo na ropu a ropné výrobky, kvôli vysokej závislosti obyvateľstva a možnému zneužitiu jej získavania cez čierny trh, ktorý podporuje junta. Riešenie cez absolútne obmedzenie ropy s istotou pôsobí aj na porušiteľov, ale pochybné je v akej miere, a v prípade obyvateľov, ako možný odpor voči junte, ktorí nepôsobia organizovane a disponujú malými príjmami oproti štátu je to kontraproduktívne. Takéto opatrenie ako klepnúť junte po rukách je preto z hľadiska výhod a nevýhod neprístupné.

Ďalšia zo sankcií, ktorá nerozlišuje medzi nevinným a porušiteľom je úplné uvalenie obchodného embarga. Aj v tomto prípade dôjde k obmedzeniu celkového hospodárstva v nedostatku komodít, pri ktorých na čiernom trhu má taktiež zisk junta, pri jej spojeniach s Dominikánskou republikou a vysokou podplaciteľnosťou.

Uvalenie zákazu na dovoz a predaj zbraní má svoje opodstatnenie, keďže účel zbraní je donucovací a deštruktívny a v prípade riešenia krízy v rukách agresorov prispieva k uprednostňovaniu záujmov nelegitímne vládnucej vrstvy. Pre jej efektívnejšie dodržiavanie je možné zaviesť aj čiastočnú námornú blokádu s dohľadom na kontrolu prevozu zbraní, ako aj sprísnenie režimu hraníc so susediacou krajinou. S nutnosťou neobmedzovania dovážanej humanitárnej a inej pomoci môže byť zavedený systém osvedčenia, ktoré potvrdzuje účel a miesto dovozu danej pomoci pri kontrole.

Uplatňovanie tzv. inteligentných sankcií nespôsobuje útlak obyvateľstva a má za následok presné pôsobenie na pôvodcov. Jeho vplyv na obyvateľstvo je nepriamy. V prípade zmrazenia účtov vlády, osobných účtov vládnych predstaviteľov a ďalších prostriedkov v iných krajinách, zamedzí presne prístup k týmto zdrojom, samozrejme ešte stále to nerieši vnútroštátne finančné prostriedky ako aj vynucovanie moci za účelom ich získania.

Zákaz pristátia a odletov iných než komerčných liniek obmedzuje možnosť pohybu cielených osôb a možnému úniku spod sankcií. Spojené so zákazom vstupu predstaviteľov junty a jej prívržencov na územie štátov ich izoluje od vonkajšieho sveta ako následok vyplývajúci z porušovania medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Tieto riešenia stále nemusia mať potrebnú donucovaciu silu vzhľadom na vlastné záujmy krajín, a preto vôľa ich uplatňovať môže byť podkopávaná latentnou činnosťou ako je čierny trh a tajná podpora od iných štátov. V takýchto prípadoch je dôležitá snaha vynútiť si podporu zo strany krajín podporujúcich konflikt alebo zavedenie sankcií aj na tieto krajiny.

Pri rapidnom zhoršení situácie v krajine, ktorá môže vzniknúť ako následok rôznych rezíduí, ktoré sa v dôsledku krízovej situácie tvoria je nutné rozhodnúť ďalší postup, ktorého konečným riešením je medzinárodná intervencia, ktorú Charta OSN dovoľuje v prípadoch ohrozenia mieru, jeho porušenia alebo útočného činu. V takejto situácii, v ktorej cielená krajina a jej predstavitelia sa snaží o vyhnutie sa sankciám rôznym spôsobom a nie je istá dohoda môže dopomôcť vyjadreniu zámeru o takúto intervenciu. Už len jej promulgácia a veľkosť medzinárodnej jednotky pôsobí ako nátlak na danú krajinu a núti vládnych predstaviteľov k ústupkom pre strach z ešte väčších trestov. Týmto spôsobom nakoniec bola junta pod vedením generála Cédrasa

zosadená, keď pod vojenskou hrozbou intervencie sa dohodla o svojej rezignácii a pokojnom vstupe medzinárodnej jednotky do Haiti.

Použité rezolúcie:

SC Res. 841 (16. jún 1993)

SC Res. 861 (27. august 1993)

SC Res. 873 (13. október 1993)

SC Res. 875 (16. október 1993)

SC Res. 917 (6. máj 1994)

SC Res. 944 (29. september 1994)

SC Res. 948 (15. október 1994)

Ďalšia literatúra:

1. Klučka J., *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť a osobitná časť)*, 2008;

2. Farall J., *United Nations sanctions and the rule of law*, Cambridge University Press, 2007;

3. *Governor's Island Accord* (6. júl 1993)

<http://www-cgsc.army.mil/carl/resources/csi/kretchik/appendixd.asp>;

4. *CIA Factbook* (1991)

<http://www.umsl.edu/services/govdocs/wofact91/world91b.txt>;

5. *Charta OSN*.

Príloha: Rezolúcia 841

Organizácia spojených národov

Bezpečnostná rada

Distr.
VŠEOBECNÁ
S/RES/841 (1993)
16. jún 1993

REZOLÚCIA 841 (1993)

Prijatá Bezpečnostnou radou na jej 3238 stretnutí,

16. júna 1993

Bezpečnostná rada,

Na základe listu od Stáleho zástupcu pre Haiti Prezidentovi Rady dňa 7. júna 1993 (S/25958) žiadajúceho Radu o zavedenie úplného a záväzného obchodného embarga na Haiti odporúčaného Organizáciou amerických štátov,

Na základe správy podanej Generálnym tajomníkom 10. júna 1993 týkajúcej sa krízy v Haiti,

Berúc do úvahy rezolúcie MRE/RES.1/91, MRE/RES.2/91, MRE/RES.3/92 a MRE/RES.4.92 prijatá ministrami zahraničia Organizácie amerických štátov, a rezolúciu CP/RES.594 (923/92) a deklarácie CP/Dec.8 (927/93), CP/Dec.9 (931/93) and CP/Dec.10 (934/93) prijaté Trvalou radou Organizácie amerických štátov,

Obzvlášť berúc do úvahy rezolúciu MRE/RES.5/93 prijatú ministrami zahraničia Organizácie amerických štátov v Manague, Nikaragua 6. júna 1993,

Pripomínajúc si rezolúcie Valného zhromaždenia 46/7 z 11. októbra 1991, 46/138 zo 17. decembra 1991, 47/20 A z 24. novembra 1992, 47/143 z 18. decembra 1992 a 47/20 B z 23. apríla 1993,

Silne podporujúc trvajúce vedenie Generálneho tajomníka Organizácie spojených národov a Generálneho tajomníka Organizácie Amerických štátov a snahy medzinárodného spoločenstva dosiahnuť politické riešenie krízy v Haiti,

Uznávajúc snahu Zvláštneho vyslanca OSN pre Haiti a Generálneho tajomníka Dante Caputo-a Organizácie amerických štátov na nadviazanie dialógu s Haitskou stranou s cieľom vyriešiť krízu v Haiti,

Uznávajúc s úrnu potrebu pre včasné, dôsledné a pokojné urovnanie krízy v Haiti v súlade s ustanoveniami Charty Organizácie spojených národov a medzinárodného práva,

Zároveň si pripomínajúc stanovisko z 26. februára 1993 (S/25344), v ktorom Rada vyjadrila obavu z dosahu humanitárnej krízy vrátane hromadného presunu obyvateľstva, na vzniknuté alebo zhoršujúce sa ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti,

Ľutujúc, že napriek snahám zo strany medzinárodného spoločenstva, legitímna vláda prezidenta Jean-Bertrand Aristide-ho nebola obnovená,

Obávajúc sa, že zotrúvanie tejto situácie prispieva k atmosfére strachu z prenasledovania a ekonomickej neistoty, ktorá by mohla zvýšiť množstvo Hait'anov hľadajúcich si útočisko v susedných členských krajinách, a presvedčenie, že obrátenie tejto situácie je potrebné, aby sa predišlo negatívnemu dopadu na tento región,

Pripomínajúc si v tejto súvislosti ustanovenia Kapitoly VIII OSN a naliehavú nutnosť potreby pre efektívnu spoluprácu medzi regionálnymi organizáciami a Spojenými národmi,

Berúc do úvahy, že vyššie uvedená žiadosť Stáleho zástupcu pre Haiti, v súvislosti s predchádzajúcimi vykonanými opatreniami Organizácie amerických štátov a Valného zhromaždenia Spojených národov, vytvára novú a neobyčajnú situáciu volajúcu po mimoriadnych opatreniach Bezpečnostnej rady pri podpore snáh v rámci činnosti Organizácie amerických štátov, a

Dochádzajúc k stanovisku, že v týchto nových a výnimočných okolnostiach pokračovanie tejto situácie ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť v regióne,

Konajúc, z tohto dôvodu na základe Kapitoly VII Charty OSN,

1. Potvrďuje, že pri riešení krízy v Haiti by sa mali zobrať do úvahy vyššie spomenuté rezolúcie Organizácie amerických štátov a Valného zhromaždenia Spojených národov;
2. Víta žiadosť Valného zhromaždenia, aby Generálny tajomník vykonal nevyhnutné opatrenia, aby zabezpečil pomoc pri spolupráci s Organizáciou amerických štátov k prispeniu riešenia krízy v Haiti;
3. Rozhoduje, že nižšie uvedené ustanovenia v paragrafoch 5 až 14, ktoré sú v súlade s obchodným embargom odporúčaným Organizáciou amerických štátov vstúpia do platnosti o 00.01 východného času 23. júna 1993, iba vtedy nie, ak Generálny tajomník, berúc do úvahy stanovisko Generálneho tajomníka Organizácie amerických štátov, ohlási Rade, v svetle výsledkov rokovaní uskutočnených Zvláštnym vyslancom OSN pre Haiti a Generálnym tajomníkom Organizácie amerických štátov, že uvalenie týchto opatrení nie je nutné;
4. Rozhoduje, že kedykoľvek po podaní vyššie uvedeného hlásenia Generálneho tajomníka, berúc do úvahy stanovisko Generálneho tajomníka Organizácie amerických štátov, oznámi Rade, že faktická vláda v Haiti zlyhala pristúpiť v dobrej viere k plneniu ich úloh vo vyššie uvedených rokovaniach, potom nižšie uvedené ustanovenia v paragrafoch 5 až 14 ihneď vstúpia do platnosti;

5. Rozhoduje, že všetky štáty zamedzia predaj alebo zásobovanie ich občanmi, alebo z ich územia alebo využívajúc plavidla s ich vlajkami alebo lietadlami, ropy, ropných produktov alebo výzbroje a súvisiaceho materiálu všetkých typov, vrátane zbraní a ich munície, vojenských vozidiel a výstroja, policajného vybavenia a náhradných dielov pre vyššie uvedené predmety, bez ohľadu nato, či pochádzajú z ich územia, a to organizáciám alebo fyzickým osobám v Haiti alebo ktorejkoľvek fyzickej osobe alebo organizácii za účelom ktorejkoľvek záležitosti vykonávanej v alebo z Haiti, a všetky aktivity ich občanmi alebo na ich území, ktoré podporujú alebo sa berú, že podporujú taký predaj a zásobovanie;
6. Rozhoduje o zákaze každej a celej prepravy v jej vstupe na územie alebo do teritoriálnych vôd Haiti prevážajúcej ropu alebo ropné produkty, alebo výzbroj a súvisiaci materiál všetkých typov, vrátane zbraní a munície, vojenských vozidiel a výstroja, policajného vybavenia a náhradných dielov pre vyššie uvedené predmety, ktorá je v rozpore s paragrafom 5 uvedeným vyššie;
7. Rozhoduje, že Výbor zriadený nižšie uvedeným paragrafom 10 môže poveriť, na základe zhodnotenia jedinečnosti prípadu a s konečným rozhodnutím importovaním, v neobchodných množstvách a iba v sudoch alebo fľaškách, ropy a ropných produktov vrátane propánového plynu na varenie, pre overené nevyhnutné humanitárne potreby, subjekt vhodný pre výkon a vhodný na efektívne monitorovanie dovážania a spotrebu;
8. Rozhoduje, že v štátoch, v ktorých sú peňažné prostriedky vrátane prostriedkov odvodených z majetku (a) vlády Haiti alebo faktickej vlády Haiti alebo (b) kontrolované priamo alebo nepriamo takýmito vládami alebo právnickými osobami, kdekoľvek uložené, zhromažďované, vlastnené alebo inak kontrolované takýmito vládami, budú požadované všetky fyzické osoby a právnické osoby na ich území udržiavajúce takéto prostriedky, aby ich zmrazili a zabezpečili, aby neboli k dispozícii priamo alebo nepriamo alebo v prospech faktickej vlády v Haiti;
9. Volá všetky štáty a všetky medzinárodné organizácie, po konaní v striktnom súlade s ustanoveniami tejto rezolúcie nehľadiac na existenciu žiadnych práv alebo povinností prevzatých alebo uvalených ktoroukoľvek medzinárodnou dohodou alebo ktorúkoľvek zmluvu, licenciu alebo povolenie, ktoré vstúpili do platnosti pred 23. júnom 1993;
10. Rozhoduje o zriadení, v súlade s pravidlom 28 jej provinčných pravidiel konania, Výboru Bezpečnostnej rady pozostávajúceho zo všetkých členov Rady, a aby vykonával nasledujúce úlohy, a aby Rade podával správu o svojej práci, zisteniach a odporúčaníach:
 - (a) Preskúmať správy predložené na základe nižšie uvedeného paragrafu 13;
 - (b) Žiadať od všetkých štátov bližšie informácie týkajúce sa vykonanej činnosti na zabezpečenie efektívneho uplatnenia tejto rezolúcie;
 - (c) Zhodnotiť každú informáciu, o ktorej bola informovaná štátmi, týkajúca sa porušenia opatrení uvalených touto rezolúciou, a ako odpoveď odporučiť primerané opatrenia;

- (d) Pohotovo zvážiť a rozhodnúť o povolení importu ropy a ropných produktov pre nevyhnutnú humanitárnu potrebu v súlade s vyššie uvedeným paragrafom 7;
 - (e) Vydávať pravidelné hlásenia Bezpečnostnej rade týkajúce sa informácií jej predložených, ktoré súvisia s podozrením porušenia tejto rezolúcie, označujúce fyzické alebo právnické osoby, vrátane plavidiel, hlásených, že sú zapojené v takomto porušení;
 - (f) Publikovať pokyny na zabezpečenie uplatnenia tejto rezolúcie;
11. Volá štáty po optimálnej spolupráci s Výborom zriadeným paragrafom 10 v plnení jeho úloh vrátane dodávania potrebných informácií, ktoré sú pre Výbor potrebné pre plnenie tejto rezolúcie;
 12. Volá štáty po opatreniach proti fyzickým alebo právnickým osobám, ktoré porušujú opatrenia uvalené touto rezolúciou a uložiť adekvátne tresty;
 13. Žiada všetky štáty, aby podali správu Generálnemu tajomníkovi k 16. júlu 1993 o opatreniach, ktoré zaviedli pre splnenie povinností vytyčených v paragrafoch 5 až 9;
 14. Žiada Generálneho tajomníka, aby poskytol všetku potrebnú pomoc Výboru zriadenému paragrafom 10 a zabezpečiť potrebné úlohy so Sekretariátom pre tento účel;
 15. Žiada Generálneho tajomníka hlásiť Bezpečnostnej rade, nie neskôr než 15. júla 1993 a skôr, ak to bude považovať za vhodné, o dosiahnutom pokroku v jeho snahe prevzatej ním a Generálnym tajomníkom Organizácie amerických štátov v snahe dosiahnuť riešenie krízy v Haiti;
 16. Prejavuje svoju pripravenosť prehodnotiť všetky opatrenia v tejto rezolúcií so zámerom ich stiahnuť, po tom ako ustanovenia v paragrafoch 5 až 14 nadobudli účinnosť, a keď Generálny tajomník berúc do úvahy stanoviská Generálneho tajomníka Organizácie amerických štátov, oznámi Rade, že faktická vláda v Haiti podpísala a začala uplatňovať v dobrej viere dohodu na obnovenie legitímnej vlády prezidenta Jean-Bertrand Aristide-a;
 17. Rozhoduje zapodievať sa naďalej touto záležitosťou.

Modifikácie zbraňového embarga v Somálsku

Michal Ondrejčík

1. Úvod	51
2. Právny základ rezolúcií	52
3. Formy sankcií	53
3.1. Zbraňové embargo	53
3.2. Cestovné embargo	54
3.3. Sankcia zmrazenia aktív	54
4. Mechanizmus implementácie	54
4.1. Sankčný výbor 751	54
4.2. Skupina expertov	56
4.3. Monitorovacia skupina	57
4.4. Mierotvorné misie	58
5. Efektivita sankčného režimu a návrh pre zmenu	59
5.1. Mocenské vákuum	59
5.2. Systém aktívnej pohraničnej kontroly	63
6. Záver	67
Príloha č. 1: Pole pôsobnosti EUBAM (Mapa)	68
Príloha č. 2: Rezolúcia 733 (1992)	69

1. Úvod

Somálsko je krajinou, ktorá od roku 1991 nemá vládu – v ktorej vládne iba chaos a anarchia.¹ Krajina, ktorá za približne dvadsať rokov zažila iba šesť mesiacov mieru.² Americký časopis zaoberajúci sa zahraničnou politikou, *Foreign Policy*, uverejnil rebríček skrachovaných štátov, v ktorom krajina Afrického rohu obsadila nelichotivé prvé miesto.³ V súčasnosti ťažko nazvať Somálsko fungujúcim štátom – vláda efektívne ovláda iba pár mestských blokov v hlavnom meste neďaleko prezidentského paláca⁴ a somálsky parlament sa schádza v susednom Džibuti,⁵ pretože koncom januára, keď sa stiahla etiópska armáda z krajiny radikálni islamisti obsadili jeho doterajšie sídelné mesto – Baidoa.⁶ Etiópski činitelia odôvodnili svoj ústup z krajiny, tým, že armáda splnila všetky úlohy medzi, ktoré patrila úloha zbavenia sa extrémistov.⁷ Navyše na území Somálska funguje de facto autonómny (skôr nezávislý) región Puntland⁸ a secesionistická republika Somaliland, ktorá sa prehlasuje za následnícky štát

¹ Kak vernuť mir v Somali. <http://www.unmultimedia.org/radio/russian/detail/53668.html>.

² Gettleman, J.: The most dangerous place in the world. In: *Foreign Policy*, 2/2009, s 61.

³ The failed states index 2008.

http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4350&page=1

⁴ Gettleman, J.: The most dangerous place in the world. In: *Foreign Policy*, 2/2009, s 63.

⁵ Country profile: Somalia.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072592.stm.

⁶ Ibrahim.M.: Moderate elected president in Somalia.

<http://www.nytimes.com/2009/01/31/world/africa/31somalia.html>.

⁷ Ethiopia completes Somalia pull-out. <http://www.news.com.au/story/0,27574,24963116-23109,00.html>.

⁸ Puntland state profile. <http://www.puntlandgovt.com/profile.php>.

Britského Somalilandu.⁹ Vyššie uvedené regióny nie sú ovládané rôznymi islamskými klanmi – naopak majú fungujúce vlády. Príčinou nestability v krajine sú boje medzi jednotlivými klanmi, ktoré sa snažia zaplniť mocenské vákuum, ktoré sa tu vytvorilo po rozpade poslednej efektívne fungujúcej vlády v roku 1991. Situácia v krajine je až tak zlá, že by sme ju mohli nazvať „prirodzeným stavom“ vystrihnutým z Hobbesovej filozofie, kde každý bojuje proti každému, no v Somálsku sa prirodzený stav povzniesol na vyššiu úroveň – teda ľudia sú sformovaní do určitých klanových štruktúr, čo potvrdzuje miestne klišé: „Zabi ma a pocítiš hnev môjho klanu“. Somálsko má strategickú polohu pri Adenskom zálive, ktorý križuje približne 20 000 obchodných lodí ročne, čo využívajú miestne klany na „financovanie“ svojich súkromných vojen prostredníctvom pirátstva. Týmto spôsobom len v roku 2008 zarobili približne 100 miliónov amerických dolárov. Ďalšími zdrojmi prostriedkov somálskych špičiek sú príjmy za poskytovanie ozbrojenej ochrany, ničím neobmedzované podnikanie a mnohé iné (ešte sa k nim vrátíme).

2. Právny základ rezolúcií

Na základe vyššie uvedených skutočností sa Bezpečnostná rada OSN (ďalej len BR OSN) rozhodla prijať v januári v r. 1992 rezolúciu 733, ktorá realizuje zbrojné embargo uvalené na Somálsko. Rezolúcia sa odvoláva sa na kapitolu VII Charty OSN, pokiaľ Bezpečnostná rada nerozhodne inak. Ako sa konštatuje v rezolúcií je nutné zabezpečiť mier a stabilitu a zároveň vykonať celkovo a úplne embargo na dodávky zbraní.

Predtým než Bezpečnostná rada prijala rezolúciu o Somálsku boli jej predložené niekoľko správ o zhoršujúcej sa bezpečnostnej situácii v regióne.¹⁰ Na základe týchto správ bezpečnostná rada rozhodla, že pokračovanie status quo je hrozbou pre medzinárodný mier a bezpečnosť, čo jej umožňuje článok 39 Charty OSN.

V rezolúcii sa taktiež spomína VIII kapitola Charty OSN, ktorá počíta aj s využitím oblastných dohôd na riešenie otázok udržania medzinárodného mieru.

Rad rezolúcii odvíjajúcich sa od vyššie uvedenej sa tiež odvoláva na kapitolu VII. a VIII. Rezolúcie týkajúce sa zriadenia mierových misií alebo rozširovania ich mandátu (napr. 794 z roku 1992) oprávňujú použiť členom misie ozbrojenú silu v súvislosti s článkom 42 Charty OSN.

Rezolúcia 1844 z roku 2008 uvaluje ciele sankcie (cestovné zákazy a zmrazenie aktív) proti konkrétnym porušovateľom zbraňového embarga na základe článku 41 Charty OSN.

⁹ Republic of Somaliland – country profile. <http://www.somalilandgov.com/>.

¹⁰ Items relating to the situation in Somalia. http://www.un.org/Depts/dpa//repertoire/89-92/CHAPTER%208/AFRICA/item%2006_Somalia_.pdf.

3. Formy sankcií

3.1. Zbraňové embargo

Rezolúciou 733 bolo na Somálsko uvalené embargo na všetky dodávky zbraní a vojenského vybavenia.¹¹ Následne v roku 2002 bola prijatá rezolúcia 1425, ktorá embargo rozšírila aj o zákaz financovania dodávok zbraní a vojenského vybavenia. Zároveň BR OSN zdôraznila, že embargo zakazuje akúkoľvek priamu alebo nepriamu podporu prostredníctvom technického poradenstva, finančnej a inej pomoci a inštruktáže týkajúcej sa vojenských aktivít.¹² Zbraňové embargo možno rozčleniť na dve skupiny:

- teritoriálne embargo: cielené na územie Somálska;
- individuálne embargo: cielené na konkrétne osoby určené sankčným výborom.¹³

Zo zbraňového embarga existujú aj výnimky. Rezolúcia 1356 v bode 2 určila, že zbraňového embarga sa netýka ochranné oblečenie vrátane nepriestrelných viest, vojenských prilieb určených pre personál OSN, zástupcov médií, humanitárnych, rozvojových pracovníkov a pridruženého personálu určeného len pre ich osobné použitie. V bode 3 vyššie uvedenej rezolúcie sa embarga netýka ani vojenské vybavenie určené výhradne humanitárne alebo ochranné použitie schválené v odporúčaní sankčného výboru.¹⁴

Rezolúcia 1744 z roku 2007 v bode 6 písmeno b) uvádza, že medzi výnimky embarga patria aj dodávky a technická podpora pomáhajúca k rozvoju inštitúcií v bezpečnostnom sektore v súlade s politickým procesom (obnovy mieru bezpečnosti a politickej stability). Na dodávky tohto druhu je potrebný predošlý súhlas sankčného výboru.¹⁵

Na základe bodu 9 rezolúcie 1772 z roku 2007 BR OSN oprávnila členské štáty Africkej únie na šesť mesačnú misiu, ktorej cieľom bola ochrana práve vznikajúcej dočasnej vlády a podpora politického dialógu medzi jednotlivými frakciami v krajine. Na podporu tejto pozitívnej zmeny bolo nutné vyňať zo zbraňového embarga dodávky zbraní určené pre misiu Africkej únie.¹⁶

Ako už bolo vyššie uvedené časť svojich nákladov na kúpu zbraní somálske elity kryjú čiastočne z pirátstva, prostredníctvom ktorého získavajú milióny dolárov na výkupnom. Rok 2008 sa smutne preslávil zvýšenou aktivitou somálskych pirátov. Práve na tento fakt BR OSN reagovala svojou rezolúciou 1846 z roku 2008, keď na základe bodu 5 vyzvala k zvýšeniu bezpečnosti somálskeho a jemu blízkeho pobrežia

¹¹ S/RES/733 (1992) Pismo vremennogo...

¹² S/RES/1425 (2002) Situacija v Somali.

¹³ O komitete. <http://www.un.org/russian/sc/committees/751/>.

¹⁴ S/RES/1356 (2001) Situacija v Somali.

¹⁵ S/RES/1744 (2007) Situacija v Somali.

¹⁶ S/RES/1772 (2007) Situacija v Somali.

a okolitého mora. A práve dodávky zbraní, ktoré sa týkajú zabezpečenia vyššie uvedených úloh nepodliehajú sankčnému režimu.¹⁷

O niekoľko dní neskôr bola prijatá ďalšia rezolúcia – zatiaľ posledná, ktorá modifikovala zbraňové embargo v Somálsku. Bola to rezolúcia 1851 z roku 2008, ktorá taktiež ako tá predchádzajúca reagovala na zhoršujúcu sa situáciu v súvislosti s rozmáhajúcim sa morským pirátstvom pri pobreží Somálska. Podľa bodu 6 na základe naliehania dočasnej somálskej vlády BR OSN sa rozhodla, že v priebehu jedného roka od prijatia 1846 z roku 2008 štáty a medzinárodné organizácie, ktoré spolupracujú v boji proti morskému pirátstvu pri pobreží Somálska môžu prijímať všetky nevyhnutné opatrenia na potlačenie pirátstva a ozbrojených lúpeží za podmienok, že dané opatrenia budú v súlade s normami medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv.¹⁸

3.2. Cestovné embargo

Do prijatia rezolúcie 1844 z roku 2008 na Somálsko nebol uvalený sankčný režim cestovného charakteru. Na základe bodu 1 rezolúcie BR OSN nariaďuje všetkým členom OSN prijať také opatrenia, ktoré by zamedzili vstup do krajiny alebo tranzit cez krajinu pre fyzické osoby označené sankčným výborom. To však neplatí, ak výbor v každom prípade neurčí, že ide o náboženskú, humanitárnu cestu resp. ak by cesta prispela k dosiahnutiu mieru a stability v regióne.¹⁹

3.3. Sankcia zmrazenia aktív

Rezolúcia 1844 z roku 2008 je výnimočná aj preto, že na niektoré somálske elity uvalila sankcie zamrazenia účtov. Podľa bodu 3 sú všetky členské štáty povinné neodkladne zamraziť všetky peňažné zdroje, iné finančné aktíva a ekonomické zdroje nachádzajúce sa na priamo alebo nepriamo vo vlastníctve alebo pod kontrolou fyzických alebo právnických osôb označených sankčným výborom. To neplatí v prípade, ak sú vyššie uvedené zdroje určené na krytie nákladov súvisiacich s nájomným, hypotékou, liekov, medicínskej pomoci, komunálnych služieb atď. Zoznam fyzických a právnických osôb, ktorých sa sankcia zmrazenia zdrojov týka vypracuje sankčný výbor.²⁰

4. Mechanizmus implementácie

4.1. Sankčný výbor 751

Sankčný výbor BR OSN pre implementáciu sankčného embarga uvaleného na Somálsko (ďalej len „sankčný výbor“) bol zriadený 24. apríla 1992 na realizáciu kontroly dodržiavania všeobecného a kompletného embarga na dodávky zbraní uvaleného

¹⁷ S/RES/1846 (2008) Situácia v Somali.

¹⁸ S/RES/1851 (2008) Položenie v Somali.

¹⁹ S/RES/1844 (2008) Situácia v Somali.

²⁰ S/RES/1844 (2008) Situácia v Somali.

rezolúciou 733 z roku 1992 a plnenia úloh daných BR OSN v bode 11 rezolúcie 751 a potom v bode 4 rezolúcie 1356 z roku 2001 a v bode 11 rezolúcie 1844 z roku 2008.²¹

Medzi náplne činnosti sankčného výboru podľa vyššie uvedených rezolúcií patrí:

- požadovanie informácií od všetkých štátov o opatreniach nimi prijatých v súvislosti s vymáhaním embarga na dodávku zbraní do Somálska uvaleného rezolúciou 733;
- vyšetrovanie akýchkoľvek informácií, ktoré sa výboru stali známymi v súvislosti s porušením uvaleného embarga a zároveň poskytnúť predstaviteľom BR OSN odporúčania o spôsoboch zvýšenia efektívnosti embarga;
- poskytnutie odporúčaní o nevyhnutných krokoch v súvislosti s porušením embarga a poskytnutie základných informácií o vyššie uvedených krokoch Generálnemu sekretárovi na ich následnú distribúciu členským štátom;²²
- schvaľovanie žiadostí na výnimky na dovoz nesmrtonosného vojenského materiálu respektíve na dovoz materiálu určeného výlučne na humanitárne alebo ochranné účely;²³
- dohliadanie v spolupráci s monitorovacou skupinou na dodržiavanie zbraňového, cestovného embarga a sankcií zmrazenia aktív;
- vyhotovenie zoznamu fyzických a právnických osôb, ktorých sa týka sankcia zmrazenia aktív;
- udeľovanie výnimiek zo sankcií;
- predkladanie správ o činnosti s periodicitou 120 dní BR OSN.²⁴

Výbor sa schádza spravidla na neverejných schôdzach. Na prijatie rozhodnutia vo výbore je potrebný konsenzus. Výbor sa snaží spolupracovať so všetkými štátmi a hlavne s tradičnými dodávateľmi zbraní do krajiny a štátmi daného regiónu.

Výbor na základe informácií prijatých od štátov o údajnom porušovaní embarga iniciuje vyšetrovanie za účelom dokázať alebo rozptýliť dané tvrdenia. S výsledkami vyšetovania oboznámi štát-porušovateľa, v prípade ak po mesiaci nereaguje, sekretariát zašle štátu urgenciu. Ak nereaguje ani na urgenciu v horizonte jedného mesiaca, výbor poverí predsedu spolu so sekretariátom zverejniť porušovateľa embarga uvaleného na Somálsko.

V prípade, ak štát alebo medzinárodná organizácia aby sa chcela uchádzať o výnimku na dovoz vojenského vybavenia podľa bodu 2 rezolúcie 1356 z roku 2001 je povinná poskytnúť výboru nasledovné informácie: typ a technická špecifikácia vybavenia, prijímajúci subjekt, humanitárne alebo ochranné určenie vybavenia, spôsob prepra-

²¹ O komitete. <http://www.un.org/russian/sc/committees/751/>.

²² S/RES/751 (1992) Položenie v Somali.

²³ S/RES/1356 (2001) Situácia v Somali.

²⁴ S/RES/1844 (2008) Situácia v Somali.

vy vybavenia a miesto vstupu vybavenia do krajiny. Žiadosti sa vybavujú v rozumnom čase najneskôr tri dni pred odoslaním dodávky.²⁵

Výbor od roku 1996 pravidelne vydáva výročné správy. Ako sám konštatuje v jednej svojej výročnej správe trpí absenciou špecifického monitorovacieho mechanizmu na implementáciu zbraňového embarga a pripomína, že jeho predošlé zistenia boli výhradne závislé na spolupráci štátov a organizácií, čo sa týka poskytovania informácií o porušovaní zbraňového embarga.²⁶

4.2. Skupina expertov

Rezolúciou 1474 z roku 2003 bola vytvorená skupina expertov na Somálsko so sídlom v kenskom Nairobi. V rezolúcii je bol priznaný mandát na šesť mesiacov na:

- skúmanie porušovania embarga spôsobom využívania akýchkoľvek zdrojov, ktoré môžu poskytnúť informácie o porušeníach;
- upresňovanie informácií a dávanie odporúčaní v oblastiach, kde dochádza k porušeniam a prijímanie takých opatrení, ktoré uvádzajú embargo do života
- vykonávanie vyšetrovania na miestach v Somálsku a v krajinách s ním susediacich v závislosti od podmienok;
- uskutočňovanie hodnotenia schopnosti štátov v regióne realizovať embargo v plnom rozsahu cestou skúmania národných režimov colnej a pohraničnej kontroly;
- upriamenie pozornosti na porušovanie embarga na dodávku streliva a strelných zbraní;
- snaženie sa poukazovať na tých, ktorí porušujú embargo na dodávky zbraní v Somálsku aj za jeho hranicami a ich aktívnych podporovateľov;
- preskúmanie možnosti realizácie kontrolného mechanizmu s účasťou partnerov zo Somálska a zo zahraničia v úzkej spolupráci s regionálnymi a medzinárodnými organizáciami vrátane Africkej únie.²⁷

Skupina expertov pre svoju činnosť využíva nasledovné metódy činnosti:

- 1) rozosiela **dotazníky** leteckým a lodným spoločnostiam za účelom zistenia relevantných informácií pre jej činnosť ako napríklad informácie o vlastníctve lietadiel, lodí, o frekvencii a povahe operácií o platení poplatkov, o adresátoch poplatkov. V dotazníkoch sa skupina zaujíma aj o pohyby určitých osôb a záznamov;
- 2) **rozhovory**, v ktorých sa skupina dožaduje informácií od štátnych predstaviteľov, kľúčových osôb spoločenského života, novinárov atď. Skupina kontaktuje

²⁵ New consolidated guidelines of the committee for the conduct of its work.
<http://www.un.org/sc/committees/751/comguide.shtml>.

²⁶ S/2001/1259 Report of the Security Council Committee established pursuant to resolution 751 (1992) concerning Somalia.

²⁷ S/RES/1474 (2003) Situácia v Somali.

množstvo ľudí za účelom identifikácie Somálcov, ktorí sú zapletení do porušovania embarga;

- 3) **návštevy krajín** ako Bahrajn, Katar, Slovensko, Spojené arabské emiráty, Sudán, Ukrajina, USA a iné;
- 4) **výjazdy do terénu**, ktoré sú časovo limitované – navštevuje hraničné oblasti v Keni, Etiópii a v Somálsku, prístavy v Jemene a mnohé oblasti v samotnom Somálsku, Puntlande a Somalilande;
- 5) **policajné a súdne spisy**: skupina má prístup k policajným a súdnym spisom, ďalej k bankovým záznamom v určitých prípadoch.²⁸

4.3. Monitorovacia skupina

Rezolúciou 1519 z roku 2003 BR OSN požiadala Generálneho tajomníka OSN o založenie monitorovacej skupiny, ktorá je zložená zo štyroch expertov na dobu šiestich mesiacov so sídlom v Nairobi so zameraním na pokračujúce porušovanie zbraňového embarga, čo zahŕňa transfery munície, jednorazových a ručných zbraní. Skupina bola mnohokrát znovu ustanovovaná a jej mandát rozširovaný. Ten zahŕňa:

- vyšetrowanie porušovania zbraňového embarga,
- detailné informovanie a dávanie odporúčaní týkajúce sa porušovania embarga a navrhovanie takých riešení, ktoré posilnia implementáciu zbraňového embarga,
- realizovanie terénnych vyšetrowaní v Somálsku a susediacich štátoch a iných štátoch, kde je to účelné,
- zhodnotenie pokroku dosiahnutého štátmi v regióne pri implementácii zbraňového embarga vrátane zhodnotenia národných colných a hraničných režimov,
- poskytnutie záverečnej správy a zoznamu výboru tých, ktorí pokračujú v porušovaní embarga v Somálsku aj mimo Somálska a ich podporovateľov pre možné budúce opatrenia prijaté BR OSN,²⁹
- vyšetrowanie v spolupráci s náležitými medzinárodnými organizáciami všetky druhy činností vrátane činností vo finančnom sektore, zabezpečujúce príjmy z porušovania zbrojného embarga,
- vyšetrowať akékoľvek spôsoby dodávky zbraní vrátane ciest, prístavov, letísk a iné objekty, ktoré sa využívajú v súvislosti s porušovaním zbrojného embarga.³⁰

Medzi metódy činnosti monitorovacej skupiny patrí:

- **zber informácií** o udalostiach z rôznych (sekundárnych alebo primárnych) zdrojov;
- **zber** fotografických a dokumentačných **dôkazov**, ktoré dokazujú prítomnosť zbraní na somálskej pôde;

²⁸ S/2003/1035 Report of the Panel of Experts on Somalia pursuant to Security Council resolution 1474 (2003).

²⁹ S/RES/1519 (2003) Položenie v Somali.

³⁰ S/RES/1630 (2005) Situácia v Somali.

- **vypočúvanie** vládných predstaviteľov v regióne, poprípade zástupcov z diplomatických misií, občianskych organizácií a humanitárnych organizácií.

4.4. Mierotvorné misie

Medzinárodné spoločenstvo sa snažilo aktívne zasiahnuť do situácie v Somálsku. Prvou misiou bola UNOSOM I (apríl 1992 – marec 1993), ustanovená bodom 3 rezolúcie 751 z roku 1992, kde BR OSN požiadala Generálneho tajomníka OSN (GT OSN) o ustanovenie skupiny 50 pozorovateľov, ktorí by dozerali na prímerie v Mogadišu.³¹ Okrem toho poskytovala ochranu personálu OSN, humanitárnu pomoc, dozerala na dodávky vybavenia a zásob v Mogadišu a ich distribúciu. Po zhoršení situácie v krajine GT OSN odporučil BR OSN rozmiestnenie ďalších štyroch jednotiek OSN. Úlohou nových jednotiek by bola ochrana humanitárnych dodávok a humanitárnych centier po celej krajine. V septembri roku 1992 BR OSN schválila plán GT OSN na rozmiesenie logistických jednotiek. Operácia UNOSOM I mala celkovo 4 219 členov z toho 500 dislokovaných v Mogadišu a 719 logistických jednotiek.³²

Počas misie jednotky UNOSOM I boli terčmi častých útokov, čo znemožňovalo plnenie ich mandátu. V decembri roku 1992 na základe rezolúcie 794 BR OSN poverila jednotky prijať všetky nevyhnutné kroky nevyhnutné na zabezpečenie bezpečnosti personálu OSN a ostatného personálu zaoberajúceho sa dodávkami humanitárnej pomoci.³³ Čo znamená, že jednotky boli oprávnené použiť aj silu.

Do riešenia konfliktu v Somálsku sa zapojila aj „koalícia ochotných“ pod vedením USA v operácii UNITAF (december 1992 – máj 1993). Hlavnou úlohou bolo zabezpečiť bezpečnosť humanitárnych dodávok. Operácia mala základ v rezolúcii 794 z roku 1992. V misii UNITAF bolo rozmiestnených v južnom a strednom Somálsku (to je cca. 40 percent územia krajiny) približne 37 000 vojakov. Prítomnosť misie v Somálsku mala pozitívny dopad na bezpečnostnú situáciu a efektívnu dodávku humanitárnej pomoci. Napriek tomu nedošlo k zlepšeniu bezpečnostnej situácie vďaka absencii fungujúcej vlády a vlastných bezpečnostných zložiek.³⁴

Ďalšou operáciou OSN v Somálsku bola operácia UNOSOM II založená rezolúciou 814 z roku 1993. Misia mala mandát na zabezpečenie a vynútenie bezpečnosti pre humanitárnu pomoc a vlastne prebrala všetky úlohy plnené misiou UNITAF. Okrem toho misia získala mandát na obnovu hospodárskeho, politického a sociálneho života a demokratického štátu ako celku.³⁵ Medzi jej úlohy patrilo dozor nad porušovaním zbraňového embarga – kontrola pohybu ťažkých, ručných zbraní a stráženie prístavov, letísk, ciest a rôzne iné úlohy.³⁶ Po neúspešnej misii jednotky rýchleho nasade-

³¹ S/RES/751 (1992) Položenie v Somali.

³² UNOSOM I. Background.

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1backgr2.html

³³ S/RES/794 (1992) Položenie v Somali.

³⁴ Somalia – UNOSOM I. <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

³⁵ S/RES/814 (1993) Situacija v Somali.

³⁶ Somalia – UNOSOM II Manda-

[te.http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2mandate.html](http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2mandate.html).

nia sa USA zo Somálska stiahli spolu so Švédskom, Belgickom a Francúzskom v roku 1994.³⁷ Od tohto momentu bol mandát misie neustále rozširovaný a predlžovaný, kým BR OSN naposledy nepredĺžila mandát misie rezolúciou 954 z roku 1994 do 31. marca 1995.³⁸ Misia dosiahla čiastočné odzbrojenie rôznych klanových štruktúr v krajine.

Do mierového procesu sa zapojila aj regionálna organizácia z afrického kontinentu, Africká únia. Na základe komuniké Mierovej a bezpečnostnej rady z januára 2007 Africká únia rozhodla o umiestnení misie Africkej únie v Somálsku (AMISOM). Na základe vyššie uvedeného komuniké misia mala šesťmesačný mandát na stabilizáciu situácie v krajine, podporu prehĺbenia dialógu a národného zmierenia, uľahčenie poskytovania humanitárnej pomoci a na vytváranie podmienok pre stabilizáciu, rekonštrukciu a rozvoj Somálska.³⁹ Vo februári toho istého roka BR OSN v rezolúcii 1744 privítala komuniké AU a poverila ju misiou v Somálsku na šesť mesiacov⁴⁰ a ich misia je neustále predlžovaná.⁴¹

Misia AMISOM je početne veľmi malá – má približne iba 4000 (plán podľa rezolúcie 1863 z roku 2009 je 8000)⁴² členov z Ugandy a z Burundi⁴³ a pôvodne bola dislokovaná v Mogadišu, kde mala podporovať intervenčnú etiópsku armádu a je príliš slabá na to, aby „zaplnila dieru“ po Etiópanoch (Etiópia vtrhla do Somálska v decembri 2006, aby zvrhla Úniu islamských súdov).⁴⁴

5. Efektivita sankčného režimu a návrh pre zmenu

5.1. Mocenské vákuum

Ako už bolo vyššie spomenuté, Somálsko na indexe skrachovaných štátov z roku 2008 obsadilo prvé miesto a v porovnaní s minulým rokom sa posunulo z tretieho na prvé miesto.⁴⁵ V Somálsku funguje tzv. Dočasná federálna vláda (ďalej len „dočasná

³⁷ Somalia – UNOSOM II Background.

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2backgr1.html.

³⁸ S/RES/954 (1994) Situacija v Somali.

³⁹ Communiqué of the 69th meeting of the Peace and Security Council.

http://www.iss.co.za/dynamic/administration/file_manager/file_links/COMMSOMALIA69.PDF?link_id=22&slink_id=4015&link_type=12&slink_type=13&tmpl_id=3.

⁴⁰ S/RES/1744 (2007) Situacija v Somali.

⁴¹ S/RES/1863 (2009) Situacija v Somali.

⁴² S/RES/1863 (2009) Situacija v Somali.

⁴³ Heinlein.P.: AU Hails Somalia Milestone; Donor Conference Planned.

<http://www.voanews.com/english/2009-03-23-voa47.cfm>

⁴⁴ Somalia: To move beyond the failed state.

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁴⁵ The failed states index 2007.

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366.

vláda“), ktorá počas svojej štvorročnej existencie zlyhala vo vytvorení širokej koalície a v súčasnosti je nefunkčná – existujúca iba na papieri.⁴⁶

V susednej Keni v roku 2004 bol sformovaný aj tzv. Dočasný federálny parlament, v ktorom majú zastúpenie štyri najväčšie somálske klany. Koncom novembra minulého roka došlo k pozitívnemu kroku, keď do radov dočasného parlamentu zasadli aj mnohé opozičné skupiny, no k dohode o rozšírení parlamentu o povstalecké skupiny, ktoré ovládajú väčšinu somálskeho územia nedošlo.⁴⁷

V poslednej dobe sa objavuje myšlienka zo strany USA poslať do Somálska novú mierotvornú misiu pod záštitou OSN, čo by nebolo najšťastnejšie riešenie, pretože neexistuje žiadna politická dohoda medzi všetkými klanovými štruktúrami, na dodržiavanie ktorej by dozerala mierotvorná misia.⁴⁸

Počas misií UNITAF a UNOSOM II. sa ukázalo, že vhodná vojenská intervencia dokáže skonsolidovať pomery v krajine. Počas etiópskej invázie v krajine v rokoch 2006 – 2009 síce rýchlo došlo k dosiahnutiu vytýčeného cieľa (k zvrhnutiu Únie islamských súdov), no po jeho dosiahnutí sa iba potĺkali po krajine a rabovali s vedomím, že skôr či neskôr aj tak opustia krajinu.⁴⁹ Rozmiestnenie etiópskych vojsk bolo realizované na základe bilaterálnej dohody medzi dočasnou vládou a etiópskou vládou.⁵⁰

Pre obnovenie fungujúcej centrálnej vlády v Somálsku je potrebné urobiť nasledovné kroky:

- a) Podpora zo strany medzinárodného spoločenstva na urovanie hraničných sporov medzi Etiópiou a Eritreou. V tejto oblasti je nutné podporovať rozvoj vzájomných etiópsko-eritrejských vzťahov, pretože Eritrea podporuje nie iba povstalecké skupiny v Somálsku ale aj samotné somálske etnikum v Etiópii v jeho revizionistických snahách. V podobnom duchu sa vyvíjajú aj džibutsko-eritrejské vzťahy.
- b) Prehodnotenie situácie v Somálsku BR OSN z hrozby pre medzinárodný mier a bezpečnosť na porušenie mieru, pretože v širšom kontexte do konfliktu je zapojený celý región (čo by mohlo zabezpečiť razantnejší postup proti Somálsku ako to bolo napríklad v prípade Kórey v roku 1950). Ako sa ukázalo v hraničnej vojne medzi Etiópiou a Eritreou (ale aj v iných predošliých konfliktoch ako vo vojne o Ogaden), môže občianska vojna v Somálsku destabilizovať celý región

⁴⁶ Somalia: To move beyond the failed state.

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁴⁷ Somali parliament to be doubled. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7751090.stm>.

⁴⁸ Somalia: To move beyond the failed state.

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁴⁹ The so-called legal government is a farce.

<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,519776,00.html>.

⁵⁰ S/2008/769 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1811 (2008).

(pozri koncepciu *Veľkého Somálska*⁵¹). Existuje tu aj náboženský aspekt konfliktu – importovaná extrémna forma islamu zo Saudskej Arábie tzv. wahábizmus, tiež niekedy nazývaná petroislam, môže pri expanzii na územia obývaným somálskym etnikom destabilizovať okolité krajiny (pozri situáciu v bývalej Juhoslavskej republike Macedónsko⁵², Čečensku⁵³ alebo v Gruzínsku⁵⁴).

- c) Zriadenie medzinárodného protektorátu podobného v Autonómnej pokrajine Kosovo a Metochija (ďalej len „ApKaM“) a systému podobného daytonskému systému z Bosny a Hercegoviny (BaH). Dôvodov je hneď niekoľko. Mierové misie pôsobiace v Somálsku nesplnili svoj účel – hlavnou príčinou neúspechu je chýbajúca centrálna vládna štruktúra a bezpečnostné zložky. Po dlhom období, keď v krajine vládla iba anarchia je nutné vybudovať štát od začiatku. Na prvý pohľad BaH a Somálsko nemajú z národnostného hľadiska veľa spoločného. V Bosne a Hercegovine existuje multietnická a nábožensky rozdelená spoločnosť, ktorá bola kameňom úrazu pri budovaní spoločného štátu, naopak Somálsko z hľadiska etnicity patrí medzi najhomogénnejšie národy na svete a takmer všetci sú vyznávači sunitského islamu. V Somálsku je iný problém – národ je rozdelený na rôzne klanové skupiny a tie na rôzne iné skupiny.⁵⁵ Prameňom klanovej rivality je nerovnomerné rozdelenie politickej a hospodárskej moci medzi jednotlivé klanové skupiny.⁵⁶ Pomocou podobného systému založeného Washingtonskou zmluvou (Federácie Bosny a Hercegoviny) a Daytonskou zmluvou (Bosny a Hercegoviny) by mohlo medzinárodné spoločenstvo pomôcť rôznym klanom dosiahnuť relevantný podiel na moci od municipálnej po centrálnu úroveň. Na čele tejto administrácie by mal stáť Úrad vysokého predstaviteľa a Rada pre implementáciu mieru podobne ako je to v BaH. Nevýhodou systému existujúceho v BaH je chýbajúci občiansky princíp (čo by mohlo byť nevýhodou aj v Somálsku) a byzantínskosť celého systému, kde na 4 milióny obyvateľov pripadá 400 ministrov, 14 vlád, 14 parlamentov a 9 prezidentov. Okrem toho väčšina HDP ide na udržanie celého systému a väčšina zamestnaných pracuje v štátnom sektore a štátnej správe.⁵⁷ Čo sa týka de jure systému fungujúceho v ApKaM, rezolúcia 1244 z roku 1999 určila založenie dočasnej administrácie na zaistenie mierového a normálneho života pre všetkých obyvateľov.⁵⁸

⁵¹ Somalia-Ethiopia, Kenya Conflict.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/somalia1.htm>.

⁵² Wahhabism and Islamic Extremism in Former Yugoslav Republic of Macedonia: a General Overview. <http://www.slobodan-milosevic.org/news/dfasa060106.htm>.

⁵³ Parfitt. T.: The battle for the soul of Chechnya.

<http://www.guardian.co.uk/world/2007/nov/22/chechnya.tomparfitt>.

⁵⁴ Sepashvili. G.: Saakashvili Warns Over “Wahhabism Threat” in Georgia.

<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=6258>.

⁵⁵ Gettleman, J.: The most dangerous place in the world. In: *Foreign Policy*, 2/2009, s. 62.

⁵⁶ Somali people. http://en.wikipedia.org/wiki/Somali_clan.

⁵⁷ Najšlová. L.: Na Bosnu občanov si ešte počkáme. In: *Zahraničná politika*, 4/2007, s. 18.

⁵⁸ S/RES/1244 (1999) Soveta Bezopasnosti [Kosovo].

- d) Vyriešenie problému separatistického regiónu Somaliland prostredníctvom federalizácie krajiny s možnosťou zachovania samostatných bezpečnostných zložiek ako to bolo v prípade Federácie Bosny a Hercegoviny a Republiky srbskej do prijatia policajnej reformy. Toto usporiadanie by bolo dočasné – iba do tej doby, kedy by došlo k úplnej konsolidácii pomerov v štáte. Toto presvedčenie vychádza z pomerne dobrej bezpečnostnej situácie v tejto časti krajiny. Povstalecká skupina Al-Shabaab tu operuje iba ako tajná sieť.⁵⁹ Podobný princíp by sa mohol použiť aj v jednostranne vyhlásenom autonómnom regióne Puntland, čo nie je možné, pretože tam majú základňu rôzne zločinské syndikáty, ktoré pôsobia v celom Somálsku, čo je zdrojom väčšej nestability.⁶⁰
- e) Zapojenie radikálnych islamistov do procesu národného zmierenia akceptáciou ich požiadaviek. Najvýznamnejšou, najorganizovanejšou, najlepšie financovanou povstaleckou skupinou je Al-Šabaab (Mládež). Ich základnou požiadavkou je zavedenie šarije – islamského práva.⁶¹ Malo by ísť nie o celoštátne zavedenie islamského práva, ale iba regionálne, kde má Al-Šabaab prevahu. Baštou Al-Šabaab je juh krajiny ako dokazujú udalosti z roku 2007.⁶² Dôkaz, že systém by mohol fungovať sa možno ukáže v regióne Swat v Pakistane, kde už k zavedeniu šarije došlo,⁶³ hoci zatiaľ ako to vyzerá obrátilo sa to proti pakistanskej vláde⁶⁴ (Približne týždeň po ukončení prác na príspevku dočasný parlament jednohlasne prijal zavedenie šarije v celej krajine. Dôvodom tohto kroku bol nami vyššie spomenutý argument).⁶⁵

Piráctvo sa v Somálsku rozvinulo vďaka neefektívnej centrálnej vláde, ktorá nemala dosah na reguláciu v teritoriálnych vodách a výlučnej ekonomickej zóne. Dochádzalo k znečisťovaniu morí a využívaniu prírodného bohatstva krajiny zahraničnými osobami, v dôsledku čoho miestni piráti stratili spôsob obživy a piráctvo bolo jediným spôsobom ako prežiť na jednej strane a na druhej strane získalo veľkú podporu

⁵⁹ S/2008/769 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1811 (2008).

⁶⁰ Somalia: To move beyond the failed state.
http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁶¹ Somalia: To move beyond the failed state.
http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁶² Somalia: To move beyond the failed state.
http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁶³ Pakistan to allow sharia in Swat.
<http://english.aljazeera.net/news/asia/2009/02/2009216111023410105.html>.

⁶⁴ Taliban Seize Vital Pakistan Area Closer to the Capital.
http://www.nytimes.com/2009/04/23/world/asia/23buner.html?_r=2&hp.

⁶⁵ Somalia votes to implement sharia.
<http://english.aljazeera.net/news/africa/2009/04/200941895049381692.html>.

v očiach miestneho spoločenstva.⁶⁶ Organizátormi pirátstva sú medziklanové syndikáty, ktoré operujú z Puntlandu.⁶⁷

5.2. Systém aktívnej pohraničnej kontroly

Mechanizmus implementácie zbraňového embarga je vo všeobecnosti dobrý. Vzájomná spolupráca medzi monitorovacou skupinou, skupinou expertov a sankčným výborom je iba systémom skorého varovania, ktorý by mal byť doplnený aktívnou pohraničnou kontrolou na hraniciach, letiskách a v prístavoch. Súčasný systém je príliš krátky na sofistikované spôsoby pašovania zbraní do krajiny.

Najväčším exportérom zbraní do Afriky je Ruská federácia⁶⁸ (nezanedbateľným hráčom je tu aj Čína), ktorá je druhým najväčším exportérom zbraní na svete po USA – hodnota objemu predaja za rok 2005 dosahoval cca. 6 miliárd USD a jej potenciál sa neustále zvyšuje. Dopyt po ruských zbraniach je tradične vysoký v tých štátoch, ktoré majú negatívny alebo zdržanlivý postoj k USA a v minulosti, počas studenej vojny, boli vernými spojencami ZSSR. Odberateľom ruských zbraní je napr. pre nás dôležitý Jemen alebo iné africké štáty ako Líbya alebo Alžírsko.⁶⁹

Po rozpade ZSSR sa konvenčné zbrane delili podľa územného princípu medzi nástupcov bývalého ZSSR. Za hranicami Ruskej federácie sa ocitlo obrovské množstvo konvenčných zbraní. V roku 1992 podľa odhadov ukrajinského ministerstva obrany krajina disponovala okolo 7 miliónov kusov ručných zbraní. Ukrajinskí predstavitelia boli postavení pred dilemu – mali možnosť tieto zbrane zničiť alebo vyvieť – keďže prvá možnosť nebola ekonomicky výhodná rozhodli sa pre tú druhú možnosť. Ukrajina vyváža (resp. vyvážala) zbrane do nasledovných krajín: Líbya, Čad, Keňa, Alžírsko, Rovníková Guinea, Uganda a hlavne pre nás zaujímavý Jemen.⁷⁰

Krátko po získaní nezávislosti Ukrajina sa správala ako nezodpovedný vývozca zbraní, keď ich vyvážala⁷¹ a vyváža do konfliktných zón.⁷² Ďalším faktorom, ktorý komplikuje situáciu je fakt povahy ekonomík bývalých sovietskych republík. Na línii Rusko – Bielorusko existujú zbrojárske podniky, ktoré navzájom spolupracujú. Napríklad Bielorusko na začiatku 90. rokov produkovalo cca. 20 percent materiálu použí-

⁶⁶ S/2008/769 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1811 (2008).

⁶⁷ Somalia: To move beyond the failed state. http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁶⁸ Shah. A.: The Arms Trade is Big Business. <http://www.globalissues.org/article/74/the-arms-trade-is-big-business>.

⁶⁹ Usov. P.: Obchod so zbraňami. Dodávateľia a odberateľia. http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/usov_obchod_so_zbranami_SK.pdf.

⁷⁰ Holtom. P.: Ukrainian Exports of Small Arms and Light Weapons, 2004–2007. <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIBP0810.pdf>.

⁷¹ Holtom. P.: Ukrainian Exports of Small Arms and Light Weapons, 2004–2007. <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIBP0810.pdf>.

⁷² Is Ukraine Selling Arms Under Moscow's Directive? [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=26704](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=26704).

vaného pri výrobe v Ruskej federácii⁷³ a na Ukrajine pôsobia opravárenské podniky a iné zbrojné závody, ktoré využívajú súčiastky vyrobené v Ruskej federácii. Otvorený export tu funguje ruka v ruke so skrytým exportom. Tento chaos na strane producenta a následný reexport na strane spotrebiteľ'a spôsobujú neprehľadnosť vzt'ahov. Je určite možné, že Rusko nerealizuje vývoz zbraní priamo, ale prostredníctvom tretích krajín ako je Bielorusko, aby sa vyhlo medzinárodnému škandálu.⁷⁴

Problematická je aj výroba AK-47 (Avtomat Kalašnikova obrazca 1947 goda), ktorý je frekventovanou zbraňou v Somálsku. Ročne je približne 80 -90 percent vyrobených automatov ilegálne – bez licencie (pričom 10 – 12 percent vyrába ich originálny výrobca Ižmaš, Iževsk, Ruská federácia).⁷⁵ Sovietsky zväz podpísal licenčné zmluvy na výrobu automatov s 18 krajinami, no licencie už medzičasom vypršali. Ruská federácia postupne podpisuje nové licenčné zmluvy s krajinami ako napr. Izrael, Turecko, Kazachstan, India, Čína atď.,⁷⁶ no ako sa zdá, držiteľom patentov sa zatiaľ nechce za ne platiť.⁷⁷ V súčasnosti sa vo Venezuele stavajú továrne na výrobu AK-103, ktoré budú vyrábať tento druh kalašnikova na základe licencie.⁷⁸ Je celkom možné, že licencovaní producenti automatov mimo Ruska môžu predávať zbrane do konfliktných oblastí ako je Somálsko, pričom Rusko bude zarábať na licenčných poplatkoch z týchto obchodov.

Nie iba krajiny bývalého ZSSR sú zdrojom zbraní a munície pre Afriku. Podľa zistení americkej audítorskej komory Spojené štáty americké sa zmenili na skutočný supermarket pre teroristov. Zároveň jej experti vyhlásili, že americké najmodernejšie zbrane si môže kúpiť fakticky ktokoľvek. Toto zistenie sa uskutočnilo na základe experimentu agentov, ktorí vystupovali ako obchodníci z Blízkeho Východu a bez problémov v USA získali raketové navádzacie systémy, nepriestrelné vesty a komponenty na výrobu atómovej bomby – rovnako ľahko ich prepravili do Afriky a Ázie, pričom žiaden z federálnych orgánov nevenoval tomu pozornosť.⁷⁹

Správnym krokom vpred bola rezolúcia 1844 z minulého roka, ktorá zaviedla cestovné a embargo a sankciu zmrazenia aktív. Tento krok je vhodným doplnkom k zbraňovému embargu a „blacklisting“ by sa mal týkať ľudí zo somálskych, eritrejských a jemenských najvyšších kruhov – tu ešte nie je koniec. Ďalších aktérov nám prezrádza samotné modus operandi Al-Šabaab, čiže tu ide o nAPOJENIA NA SAUDSKÚ

⁷³ Kuchyňková.P.: Rusko jako geopolitický aktér v postsověckém prostoru.Brno: IIPS, 2006

⁷⁴ Usov. P.: Obchod so zbraňami. Dodávateľa a odberateľa.

http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/usov_obchod_so_zbranami_SK.pdf.

⁷⁵ Russia demands halt to unlicensed production of its weapons.

<http://en.rian.ru/russia/20070316/62123005.html>.

⁷⁶ Russia pushing ban on illegal production of Kalashnikov rifles.

<http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/russia/2006/russia-060428-rianovosti03.htm>.

⁷⁷ Rossiya trebuet ot proizvoditelej avtomata Kalašnikova oplatiť patent.

<http://www.izbrannoe.ru/30272.html>.

⁷⁸ Russia to build 2 Kalashnikov factories in Venezuela by 2010.

<http://en.rian.ru/russia/20070806/70445720.html>.

⁷⁹ SŠA prevratilis v „supermarket dlja teroristov“. <http://www.vesti.ru/doc.html?id=291833>.

Arábiu, Spojené arabské emiráty a podľa Etiópie skrz podpory Eritrei aj Katar. Naopak tieto štáty vystupujú aj ako aktívni činitelia v mierovom procese – takúto rozporuplnú úlohu neplnia iba v prípade Somálska (napríklad existuje podozrenie z prepojenia členov saudskoarabskej kráľovskej rodiny na teroristov z 11. septembra 2001⁸⁰). Významným zdrojom prímov pre povstalcov je aj somálska diaspóra prostredníctvom systému zvaného hawala.⁸¹ Sankčný výbor by sa mal pri vypracovávaní „blacklist-u“ vyhnúť omylom, ktorých sa dopustila Rada Európskej únie pri vypracovávaní „blacklisting-u“ podnesterských činiteľov.⁸²

Porušovanie zbraňového embarga uvaleného na Somálsko nedosahuje takú úroveň ako tomu bolo v minulosti, pretože v krajine je vysoký počet zbraní v obehu. Monitorovacia misia zaznamenala zopár porušení embarga počas jej šesťmesačného mandátu. Ide väčšinou o ručné a málo sofistikované zbrane sovietskej a ruskej výroby. Medzi najväčší somálsky zdroj zbraní patrí Jemen (aj vďaka absencii stálej pobrežnej stráže) a Eritrea na druhej strane poskytuje somálskym povstalcem z Al-Shabaab finančnú a vojenskú podporu⁸³ vrátane vojenského výcviku⁸⁴ a dodávky zbraní pozdĺž džibutských hraníc.⁸⁵

Vláda v Somalilande sa snaží bojovať proti pašovaniu zbraní a konštatuje, že z času na čas sa objavujú prípady pašovania a to hlavne z dôvodu nedostatočného monitorovania pobrežia, čo využívajú jemenský pašeráci na prevoz zbraní. Dovoz zbraní do Somálska nemá charakter veľkých dodávok na veľkých plavidlách alebo lietadlách,⁸⁶ ide skôr o využívanie arabských plachtencov tzv. dhou. Existuje úzka spolupráca medzi etiópskou a somalilandskou vládou vo vojenských záležitostiach⁸⁷ a na oplátku Somaliland poskytuje Etiópii prístav Berbera ako etiópsky importný a exportný prístav.⁸⁸ Tieto aktivity monitorovacia skupina zhodnotila ako porušovanie zbrojeného

⁸⁰ Documents Back Saudi Link to Extremists.

http://www.nytimes.com/2009/06/24/world/middleeast/24saudi.html?_r=1&scp=2&sq=Saudi%20Arabia&st=cse.

⁸¹ Somalia: To move beyond the failed state.

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/147_somalia__to_move_beyond_the_failed_state.pdf.

⁸² 2004/179/CFSP concerning restrictive measures against the leadership of the Transnistrian region of the Moldovan Republic; 2007/121/CFSP extending and amending Common Position 2004/179/CFSP.

⁸³ S/2008/274 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1766 (2007).

⁸⁴ S/2008/769 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1811 (2008).

⁸⁵ S/2008/274 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1766 (2007).

⁸⁶ S/2003/1035 Report of the Panel of Experts on Somalia pursuant to Security Council resolution 1474 (2003).

⁸⁷ S/2008/274 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1766 (2007).

⁸⁸ Somaliland. <http://en.wikipedia.org/wiki/Somaliland#Economy>.

embarga (podobnú podporu má Somaliland aj zo strany Veľkej Británie).⁸⁹ Podľa nášho názoru Somaliland by mal byť vyňatý spod zbraňového embarga, pretože Somaliland je najstabilnejšou časťou krajiny a spolu so svojimi zahraničnými spojencami bojuje (v rámci svojich možností) proti pašovaniu zbraní a islamským radikálom.

Somálsko nie je len konečnou destiláciou zbraní ale aj niečo ako „africký zbraňový super-hub s centrom v Mogadišu“. Odtiaľto sa zbrane dostávajú do Etiópie cez Puntland alebo do Kene.⁹⁰

Na základe vyššie uvedených skutočností je nutné zriadiť stále pohraničné kontroly priamo v teréne. Vzorom by mohla byť Pohraničná asistenčná misia Európskej únie pre Moldavsko a Ukrajinu (ďalej len „EUBAM“).

EUBAM bola založená v novembri roku 2005 na základe spoločnej výzvy prezidentov Moldavska a Ukrajiny na zlepšenie vzájomnej spolupráce a riadenia spoločnej hranice a čo je dôležité mala napomôcť v hľadaní riešenia v súvislosti s de facto Podnesterskou moldavskou republikou (ďalej len „Podnestersko“).⁹¹ Spolupracuje s pohraničnými colnými službami Moldavska a Ukrajiny, snaží sa o harmonizáciu ich činností, zvyšovanie kapacít pracovníkov pohraničných služieb, zvyšovanie miery spolupráce a napokon bojuje proti pašovaniu, nelegálnej migrácii a proti iným kriminálnym aktivitám odohrávajúcim sa na spoločnej hranici,⁹² ktorých údajným pôvodcom má byť práve Podnestersko (*pre vývoj trendu pozri výročné správy EUBAM z roku 2007⁹³ a 2008⁹⁴*).

EUBAM disponuje 200-členným personálom, ktorý pracuje na 1222 kilometrov dlhej moldavsko-ukrajinskej hranici. Medzi jej personál patrí 120 expertov z pohraničnej stráže z 22 členských štátov EU, 110 členov pochádzajúcich z Moldavska a Ukrajiny a traja zástupcovia z Gruzínska, Tadžikistanu a Kirgizska. Personál je rozmiestnený na ukrajinsko-moldavskej hranici, de jure internej hranici (de facto na hranici medzi Podnesterskom a Moldavskom), v morských prístavoch Odesa, Iličivsk a na iných miestach ako je Kišiňov, Kyjev a iné⁹⁵ (*pozri prílohy*).

⁸⁹ S/2008/274 Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1766 (2007).

⁹⁰ S/2003/1035 Report of the Panel of Experts on Somalia pursuant to Security Council resolution 1474 (2003).

⁹¹ Obzor.

<http://www.eubam.org/index.php?action=group&group=28&sid=eeq9wtxr1e2nxd173hwsidawt053evki>.

⁹² Celi.

<http://www.eubam.org/index.php?action=group&group=3&sid=eeq9wtxr1e2nxd173hwsidawt053evki>.

⁹³ EUBAM Annual report 2007. http://www.eubam.org/files/500-599/500/Report_2008_ENGL.pdf.

⁹⁴ EUBAM Annual report 2008. http://www.eubam.org/files/600-699/642/Mission_Report_2009_ENG.pdf.

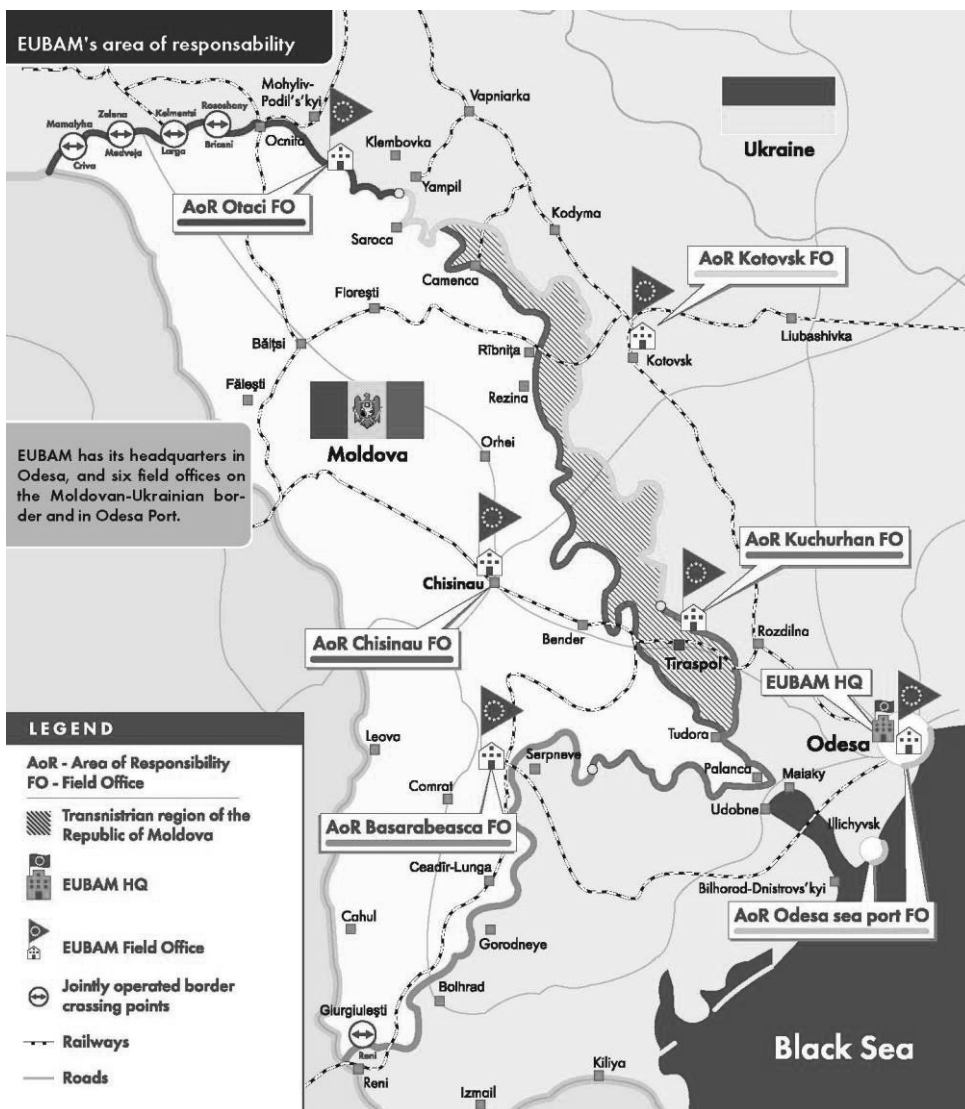
⁹⁵ EUBAM Annual report 2008. http://www.eubam.org/files/600-699/642/Mission_Report_2009_ENG.pdf.

Tento systém by sa mohol uplatniť aj v oblasti Afrického rohu a časti Arabského polostrova. Misie podobné tej v Odeze by sa mali zriadiť všetkých významnejších prístavoch v Somálsku a v Jemene. Zriadiť je nutné aj pobrežné hliadky, ktoré by zabezpečovali potieranie pašovania na mori. Systém by sa nemal obmedzovať iba na hranice so somálskymi susedmi (Etiópia, Džibuti a Keňa), ale rozšíriť sa aj na oblasť Eritrei odkiaľ prichádza významná časť pašovaných zbraní. Celý systém by mohla zabezpečovať OSN aj v spolupráci s organizáciou IGAD (s podmienkou obnovenia členstva pre Eritreu).

6. Záver

Somálsko v súčasnosti stojí pred radom vážnych problémov. Štát je tak rozvrátený, že iba zavedenie sankcií nepomôže krajinu dostať z anarchie a regulácia dovozu zbraní do krajiny bez toho, aby sa aktívne medzinárodné spoločenstvo podieľalo na obnovení štátomocenských štruktúr je viac-menej neefektívne. Ako sme už spomenuli, a skúsenosť s peacekeepingovými operáciami ukázala, najvhodnejším spôsobom riešenia problému v Somálsku je obnova „štátu“ v nižšie uvedených krokoch s následným zavedením aktívnej hraničnej kontroly s účasťou medzinárodného spoločenstva.

Príloha č. 1: Pole pôsobnosti EUBAM (Mapa)

Mapa 1: Pole pôsobnosti EUBAM.

Zdroj: <http://www.eubam.org/files/0-99/33/MAP en 09.jpg>⁹⁶

⁹⁶ Z dôvodu názornosti bola zvolená anglická verzia mapy. Pre terminologicky presnejšie vyjadrenie pozri ruskú, alebo ukrajinskú verziu mapy, prístupnej na internetovej stránke www.eubam.org/.

Príloha č. 2: Rezolúcia 733 (1992)

Rezolúcia 733 (1992) z 23. januára 1992
Bezpečnostná rada,

vzhľadom na doručeníu žiadosť Somálska preskúmať situáciu v krajine, vypočujúc si správu Generálneho tajomníka o situácii v Somálsku a vysoko oceňujúc jeho iniciatívu podniknutú v humanitárnej oblasti,

seriózne znepokojená rýchlym zhoršením sa situácie v Somálsku, usmrtením veľkého počtu ľudí a široko rozsiahlou materiálnou škodou vzniknutými v dôsledku konfliktu v tejto krajine a priznávajúc jeho následky pre stabilitu mieru v regióne, znepokojená tým, čo pretrvanie tohto stavu spôsobí ako sa uvádza v správe Generálneho tajomníka je hrozbou pre medzinárodný mier a bezpečnosť,

pamätajúc na svoju hlavnú zodpovednosť na základe Charty OSN za udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti,

pamätajúc tiež na ustanovenia kapitoly VIII Charty,

vyjadrujúc svoju vd'ačnosť medzinárodným a regionálnym organizáciám, ktoré poskytujú svoju pomoc obyvateľstvu zasiahnutému konfliktom a vyjadrujúc ľútosť nad tým, že situácia v krajine si vyžiadala svoje obete spomedzi spolupracovníkov týchto organizácií,

berúc na vedomie výzvy adresované stranám predsedu Organizácie islamskej konferencie 16. decembra 1991, Generálneho tajomníka Organizácie africkej jednoty z 18. decembra 1991 a Ligy arabských štátov z 5. januára 1992,

1. berie na vedomie správu Generálneho tajomníka o situácii v Somálsku a vyjadruje znepokojenie nad situáciou, ktorá vznikla v tejto krajine;
2. požaduje Generálneho tajomníka okamžite podniknúť nevyhnutné kroky na rozšírenie humanitárnej pomoci poskytovanej OSN a jej špecializovanými organizáciami spolu s inými medzinárodnými humanitárnymi organizáciami trpiacemu obyvateľstvu vo všetkých častiach Somálska a na tieto ciele vymenovať koordinátora, ktorý by zabezpečil fungujúce dodávky tejto pomoci;
3. žiada tiež Generálneho tajomníka OSN v spolupráci s Generálnym tajomníkom Organizácie africkej jednoty a Generálnym tajomníkom Ligy arabských štátov okamžite nadviazať kontakt so všetkými stranami vťahnutými do konfliktu, aby zabezpečili s ich súhlasom zastavenie vojenských akcií za účelom doručenia humanitárnej pomoci; spolupracovať na prímerí a jeho dodržiavaní, ale aj na procese politického riešenia konfliktu v Somálsku;
4. dôrazne vyzýva všetky strany konfliktu okamžite ukončiť vojenské akcie, dohodnúť sa na prímerí a spolupracovať na procese zmierenia a politického riešenia konfliktu v Somálsku;
5. nariaďuje vo vzťahu ku kapitole VII Charty OSN za účelom ustanovenia mieru a stability v Somálsku, že všetky štáty okamžite musia uvaliť všeobecné a úplné embargo na dodávky všetkých druhov zbraní a vojenskej výzbroje do Somálska, dovtedy pokiaľ Rada neprijme iné riešenie;

6. vyzýva všetky štáty zdržať sa akéhokoľvek konania, ktoré by spôsobilo zvýšenie napätia alebo sťažilo a spomalilo by mierové riešenie konfliktu v Somálsku cestou rokovaní, čo by dovolilo všetkým obyvateľom Somálska samým určovať svoj osud a budovať svoju budúcnosť v mierových podmienkach;
7. vyzýva všetky strany spolupracovať s Generálnym tajomníkom a napomáhať k tomu, aby humanitárna pomoc OSN, jej špecializovaných organizácií a iných medzinárodných organizácií dorazila pod dohľadom koordinátora všade tam, kde je jej potreba;
8. dôrazne vyzýva všetky strany prijímať nevyhnutné kroky na zabezpečenie bezpečnosti spolupracovníkov vysielaných na poskytovanie humanitárnej pomoci, preukázanie im pomoci v plnení si svojich úloh a zabezpečenie noriem a princípov medzinárodného práva vo vzťahu k ochrane civilného obyvateľstva;
9. vyzýva všetky štáty a medzinárodné organizácie napomáhať poskytovaniu humanitárnej pomoci obyvateľstvu v Somálsku;
10. uznáva sa pokračovať v prejednávaní tejto otázky do dosiahnutia mierového riešenia.

Prijatá jednohlasne na 3039. zasadnutí.

Triáda sankčných režimov voči Libérii

Ivana Miškivová

Úvod	71
Triáda sankčných režimov voči Libérii	71
História Libérie	71
Politika Libérie	72
UNMIL – mierová misia OSN v Libérii (jej vznik)	73
Sankčný režim OSN	74
Sankcie voči Libérii	74
Záver	76
Použitá literatúra	77

Úvod

Libéria sa stala dejiskom jedných z najkrvavejších vojenských konfliktov v dejinách Afriky. V krajine prebieha občianska vojna prakticky už od roku 1989. Dochádza tu k porušovaniu základných ľudských práv, ktoré súvisí aj s prenasledovaním politických odporcov, najímaním detí do armády, nelegálnym obchodovaním so zbraňami, surovými diamantmi, ako aj s drevom. Všetky tieto skutočnosti vážne narúšajú mierové vzťahy a bezpečnosť nielen v danom regióne, ale aj na celom svete.

Úlohou tejto práce je poukázať na vážnosť danej situácie, ako aj uviesť možnosti riešenia vzniknutých konfliktov a rozporov prostredníctvom kompetentných orgánov medzinárodného práva a ich právnych inštitútov.

Triáda sankčných režimov voči Libérii

„Malá Amerika, ktorá bude ako diamant prežarovať temnoty obrovskej Afriky“. Málokto vie, že tieto slová venoval americký prezident USA James Monroe Libérii. Libéria, oficiálne Libérijská republika je štát, ktorý sa nachádza na západnom pobreží Afriky. Hlavným mestom Libérie je Monrovia pomenovaná práve podľa prezidenta Jamesa Monroa. Libéria ako aj ostatné štáty Afriky sú výnimočné svojimi národnými charakteristikami, rozdiely vyplývajú aj zo spôsobu fungovania týchto štátov.

Je zaujímavé zaoberať sa otázkou, akým spôsobom by sa africké štáty vyvinuli, keby európske krajiny nezasiahli do rozdelenia kontinentu koncom 19. storočia, ako aj problematikou politických systémov, ktoré by sa vyvinuli z krehkých afrických štruktúr moci a monarchií.

Faktom zostáva, že rýchle a necitlivé podrobenie kontinentu ho nechalo na polceste medzi tradíciou a západnou modernitou.¹

História Libérie

Marcus Tullius Cicero povedal: „Dejiny sú svedkami času, svetlom pravdy, živou pamäťou, učiteľkou života a poslom minulosti“. Preto je potrebné zmieniť sa o histórii

¹ Dowden, R.: O kultúre. Slovo (spoločensko-politický týždenník) č. 6/2005.

Libérie aspoň poukázaním na najdôležitejšie udalosti od vzniku štátu až po súčasnosť.

Po zrušení otroctva v USA sa do Libérie začali vracat' potomkovia odvečených otrokov. Prvá skupina amerických otrokov založila v r. 1822 mesto Monrovia. Osadníci museli bojovať nielen s tropickými chorobami, ale aj s pôvodnými obyvateľmi, ktorí neboli ochotní prepustiť americkým černochoom svoju zem. Svoju moc si americkí otroci udržali až do r. 1980 aj napriek tomu, že tvorili iba 5% obyvateľstva.

Prist'ahovaní černosi začali organizovať spoločnosť podľa otrokárskeho juhu USA. Rovnako ako biely Južania založili plantáže, nosili oblečenie južanských vyšších vrstiev, vstúpili do slobodomurárskych lóži a posielali svoje deti do škôl v zámorí. Afričanov pracujúcich na plantážach začali nazývať „domorodci“.²

Zlé zaobchádzanie amerických otrokov s domorodým obyvateľstvom viedlo k mnohým vzburám a nepokojom, ktoré vyústili až do občianskej vojny. Americkí černosi jednoducho zabudli na to, aké je to byť otrokom.

Stručný prehľad zmien na politickej scéne:

- William Tubman (prezident Libérie v r. 1944-1971) urobil veľa pre získanie a vytvorenie podmienok pre budúce investície, sociálne zabezpečenie, naštartovanie ekonomiky. Objavili sa však veľké rozdiely medzi potomkami pôvodných osadníkov a miestnym obyvateľstvom, ktoré do istej miery pretrvávajú dodnes.
- V 80-tych rokoch došlo k vojenskému prevratu, ktorý viedol Samuel Doe. Zaviedol dekádu autoritárskej vlády. Samuel Doe bol porazený v r. 1989 vojskami Princa Johnsona a Charlesa Taylora. Začala sa 1. občianska vojna, ktorá trvala až do r. 1996. Vojna rozdelila krajinu na územia jednotlivých povstaleckých vodcov.
- Pod dohľadom OSN sa v r. 1993 vytvorila dočasná koalíčná vláda. Opäť pod tlakom OSN bola v r. 1995 uzavretá dohoda o ukončení občianskej vojny.
- V r. 1997 sa konali voľby, ktoré priviedli Charlesa Taylora k moci, no boje sa opäť začali v r. 2000. Začala sa 2. občianska vojna, ktorá sa skončila v r. 2003. Mierová dohoda ukončila vojnu a prinútila k rezignácii vtedajšieho prezidenta Charlesa Taylora, ktorý sa nachádza v exile v Nigérii.
- Po dvoch rokoch prechodnej vlády, prijateľnej pre obe strany sa konali demokratické voľby koncom r. 2005, ktoré vyhrala Ellen Johnsonova Sirleafova, narodená priamo v Libérii. Ellen J.S. je prvou ženskou prezidentkou Libérie.³

Politika Libérie

Libérijská vláda je založená na americkom modeli republiky. V skutočnosti prezident Libérie bol takmer vždy prevládajúcou silou v libérijskej politike. Po rozpustení re-

² Ridgeway, J.: Libéria – zrelá na kolonizáciu? www.zmag.org, preložil a upravil Radovan Geist.

³ Konanie volieb v r. 2005 pod dozorom medzinárodných orgánov bližšie upravuje internetová stránka www.globalpolicy.org/security/issues/liberindex.htm.

publikánskej strany v r. 1876 práva Whigova strana ovládla libérijskú vládu nepretržite až do r. 1980. Žiadna strana však nedosiahla väčšinu, aby dokázala vykonávať kontrolu nad legislatívou. Najdlhšie vládnucim prezidentom bol William Tubman, ktorý vykonával svoju funkciu od r. 1944 až do jeho smrti v r. 1971. Naopak najkratšie vládnutie je zaznamenané u Jamesa Skivringa Smitha, ktorá vládol iba dva mesiace. Politický proces od založenia Libérie v r. 1847, počas rozsiahlej korupcie, bol veľmi zložitý až do konca 1. republiky v r. 1980.

UNMIL – mierová misia OSN v Libérii (jej vznik)

Životy takmer 150 tisíc osôb si vyžiadala štrnásť rokov trvajúca občianska vojna v Libérii. Spôsobila zrútenie štátu a právneho systému. Svoje domovy boli nútení kvôli nepokojom opustiť až 850 tisíc ľudí, ktorí našli útočisko v okolitých štátoch.

Boje začali na konci r. 1989 medzi opozičnou skupinou NPFL (National Patriotic Front of Liberia) vedenou Charlesom Taylorom a vládnymi vojskami. ECOWAS (Spoločenstvo západoafrických štátov) sa s podporou OSN pokúšalo o mierové urovnanie.

Už v r. 1990 bola zriadená pozorovateľská misia ECOMOG a o dva roky neskôr Rada bezpečnosti OSN uvalila na Libériu zbrojné embargo. Uzavretím mierovej dohody v r. 1993 v beninskom Cotonou (Cotonou je sídlo vlády a najväčšie mesto Beninu) zriadila Rada bezpečnosti OSN pozorovateľskú misiu UNOMIL. Úlohou tejto mierovej misie bolo podporovať jednotky ECOMOG-u, aby zaistili dodržiavanie mierových dohôd. V krajine však vypukli nepokoje, čo znemožnilo vykonať voľby v r. 1994, bolo prijatých niekoľko mierových iniciatív, ktoré viedli k voľbám v r. 1997 pod dohľadom OSN. Prezidentom Libérie sa stal Charles Taylor.

V r. 1997 založila OSN v Libérii svoj podporný úrad pre budovanie mieru – UNOL. Mal pomôcť vláde zvládnuť konsolidáciu mieru po konflikte. Dochádzalo však ku rozporom medzi vládou a opozíciou, boli porušované základné ľudské práva a odstraňovaní politickí odporcovia. Práve tieto skutočnosti boli hlavnými dôvodmi, že v Libérii vypukla 2. občianska vojna. OSN však zasiahla do týchto nepokojov, donútila Charlesa Taylora, aby utiekol do azylu v Nigérii, následne došlo k podpísaniu mierových dohôd v ghanskej Akkre.

UNMIL (mierová misia v Libérii) bola zriadená na podnet Rady bezpečnosti OSN 19. septembra 2003 prijatím rezolúcie 1509(2003).⁴

Základné priority práce UNMIL:

- udržiavanie bezpečnosti a stability v krajine;
- voľby (pomoc pri konaní volieb v r. 2005, prezidentkou sa stala Ellen Johnson Sirleafová);
- demobilizácia, odzbrojenie, rehabilitácia a reintegrácia (tzv. program DDRR);
- reforma bezpečnostných zložiek;
- podpora vlády zákona;

⁴ *Matam Farrall, J.*: United Nations Sanctions and the Rule of law. Cambridge: University Press, 2007, str. 318.

- zaistenie transparentnej ekonomickej správy;
- obnova a konsolidácia autority štátu;
- obnova infraštruktúry (dohliada nad viac ako 3 tisíc. km ciest, mostmi a leteckými dráhami, pomáha misii pri opravách škôl, zdravotníckych zariadení, súdov, policajných staníc a pod.);
- ochrana ľudských práv;
- potieranie HIV/AIDS (predovšetkým ide o preventívne programy a zvýšenie povedomia o epidémiách).

Sankčný režim OSN

OSN je organizáciou takmer všetkých štátov na tejto planéte, ktoré sa zaviazali spolupracovať pri podpore zásad a cieľov zakotvených v Charte OSN, a to záväzkov zabrániť vzniku vojen, prehlbovať ľudské práva, rozvíjať priateľské vzťahy medzi národmi, podporiť sociálny pokrok a používať OSN ako stredisko pre sledovanie svojich krokov za účelom dosiahnutia týchto cieľov.

V dôsledku neplnenia a ohrozovania cieľov OSN je potrebné niekedy pristúpiť k uloženiu sankcií. Sankcie predstavujú akýsi medzistupeň medzi diplomatickým nátlakom a použitím sily.

Cieľom sankcii je zabezpečiť dodržiavanie záväzkov medzinárodného práva; zabrániť zvolenému postupu, ak je v rozpore s medzinárodným právom; donútiť toho, kto právo porušuje, aby upustil od takého konania, prípadne, aby obnovil stav, ktorý je v súlade s medzinárodným právom.

Sankcie sa musia vyznačovať primeranosťou k stupňu porušenia práva. Sankcie najčastejšie uplatňuje Bezpečnostná rada OSN podľa kapitoly VII. Charty OSN, čiže v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru, alebo ak ide o akt agresie. Ak Bezpečnostnej rade OSN chýba dostatok politickej vôle, tak sa sankcie môžu uplatniť prostredníctvom skupín štátov.

Bezpečnostná rada OSN je orgánom OSN a je poverená udržiavaním mieru a bezpečnosti. Uznesenia Bezpečnostnej rady OSN sú záväzné a rada si ich splnenie môže vynútiť aj silou. Uznesenia rady sú známe ako rezolúcie OSN.

Sankcie voči Libérii

Libérii boli Bezpečnostnou radou OSN na základe viacerých rezolúcií uložené sankcie, s cieľom vytvorenia mieru a stability v krajine.

Rada potvrdila existenciu ohrozenia medzinárodného mieru a bezpečnosti v krajine, pričom sa odvolala na kapitolu VII. Charty OSN.

Z rezolúcií rady voči Libérii je potrebné spomenúť a bližšie ozrejmiť rezolúciu 1521 (2003) prijatú dňa 22. decembra 2003. V tejto rezolúcii nachádzame hneď niekoľko druhov sankcií, na ktorých dodržiavanie mal dohliadať radou vytvorený výbor.

V úvode spomenutej rezolúcie rada vyjadrila vážne znepokojenie nad závermi pracovnej skupiny expertov OSN, ktorí dospeli k záveru, že opatrenia uložené rezolúciou 1343 (2001) sú aj naďalej porušované, najmä prostredníctvom získavania zbraní.

Rada uvítala komplexnú mierovú dohodu podpísanú bývalou vládou Libérie, skupinou Libérijci pre zmierenie a demokraciu (LOURD) a Hnutím za demokraciu v Libérii (MODEL) dňa 18.8.2003 v Accre (hlavné mesto africkej Ghany).

Prímerie a mierové dohody nepôsobili v celej Libérii a veľká časť územia ostávala mimo vplyvu Národnej prechodnej vlády Libérie (ďalej prechodná vláda). Išlo predovšetkým o oblasti, na ktoré mierová misia OSN UNMIL nebola nasadená.

V Libérii dochádzalo k nedovolenému využívaniu prírodných zdrojov (diamanty a drevo), nezákonnému obchodovaniu s týmito prostriedkami, šírenie zbraní hromadného ničenia, nezákonnému obchodovaniu so zbraňami, čo bolo zdrojom podpory a zhoršovania konfliktov v západnej Afrike, predovšetkým však v Libérii.

Rada zrušila niektoré svoje predchádzajúce ustanovenia berúc na vedomie, že došlo k zmene okolností v Libérii, predovšetkým odchodom bývalého prezidenta Charlesa Taylora, ako aj vznik prechodnej vlády Libérie a pokrok v mierovom procese v Sierra Leone. Na druhej strane však rada prijala aj ďalšie opatrenia pre zlepšenie stavu v Libérii.

Druhy sankcií:⁵

- a) zbrojné embargo – rada rozhodla, že všetky štáty majú prijať potrebné opatrenia, aby zabránili predaju alebo dodávkam zbraní a súvisiaceho materiálu všetkých typov, vrátane zbraní a streliva, vojenských vozidiel a vybavenia, náhradných dielov do Libérie ich štátnymi príslušníkmi, z ich územia, alebo použitím ich plavidiel a lietadiel. Zakázala štátom poskytovať Libérii technickú prípravu, pomoc v súvislosti s poskytovaním, výrobou, údržbou alebo používaním už spomenutého tovaru. Tieto opatrenia sa vzťahovali na všetky subjekty v Libérii, vrátane neštátnych subjektov ako LOURD a MODEL a na všetky ozbrojené skupiny. Výnimku tvorili dodávky zbraní, technického výcviku a pomoci určených výlučne na podporu, alebo použitie UNMIL-u, ozbrojeným silám a polícii Libérie. Opatrenia sa nevzťahovali na ochranné odevy, vrátane nepriestrelných viest a vojenských heliem dočasne vyvázaných do Libérie personálom OSN, zástupcami médií, humanitárnymi a rozvojovými pracovníkmi a sprievodným personálom, určených iba na ich osobnú spotrebu. Rada tiež požadovala, aby všetky štáty západnej Afriky, zabránili zbrojeniu jednotlivých skupín na ich území, ktoré by mali v úmysle spáchať útoky na susedné krajiny.
 - o platí až do 19. decembra 2009
- b) cestovné sankcie – všetky štáty mali zabrániť vstupu, alebo prechodu osôb, ktoré ohrozovali mierové procesy v Libérii, cez ich územie. Tieto osoby určil výbor. Opatrenia sa týkali vysokopostavených členov bývalej vlády Charlesa Taylora;

⁵ Rezolúcia S/RES/1521 (2003), prijatá Bezpečnostnou radou OSN, dňa 20.12.2003, uvádza jednotlivé druhy sankcií uložené Libérii.

ich manželiek a manželov; členov bývalej libérijskej armády, ktorí si udržiavali vzťahy s Charlesom Taylorom; osôb, ktoré poskytovali finančnú alebo vojenskú podporu ozbrojeným povstaleckým skupinám v Libérii, alebo v krajinách regiónu. Výnimky tvorí vycestovanie z dôvodov humanitárnych potrieb, vrátane náboženských povinností, po schválení výborom, ak je táto výnimka v súlade s cieľmi rady.

- platí až do 19. decembra 2009

c) diamantové embargo – zabránenie dovozu surových diamantov z Libérie pre všetky štáty. Rada vyzvala prechodnú vládu Libérie, aby vytvorila vhodný režim transparentnej, efektívnej a medzinárodne overiteľnej certifikácie pôvodu libérijských neopracovaných diamantov.

- rada rozhodla o zrušení týchto sankcií rezolúciou 1753 (2007)

d) drevné embargo – rada rozhodla, že všetky štáty majú prijať potrebné opatrenia, aby zabránili dovozu guľatiny a výrobkov z dreva pôvodom z Libérie, na svoje územie. Prechodná vláda Libérie mala dohliadať nad oblasťami, ktoré podnikali s drevom a prijať vhodné opatrenia, aby výnosy z libérijského drevárskeho priemyslu neboli použité na podporovanie konfliktu, alebo použité inak v rozpore s rezolúciou rady. Výnosy mohli byť použité iba na legitímne účely, v prospech libérijských občanov, vrátane rozvoja. Úlohou prechodnej vlády Libérie bolo podporovať zodpovedné podnikateľské postupy, zavedenie transparentného účtovníctva a vytvorenie mechanizmov na zabezpečenie auditu, aby štátne zdroje neboli použité na nelegitímne účely.

- sankcie zrušené dňa 20. júna 2006

Je potrebné spomenúť aj sankcie vyplývajúce z rezolúcie rady 1532 (2004) týkajúce sa finančnej oblasti.

e) finančné sankcie – všetky štáty majú bezodkladne zmraziť finančné prostriedky, ďalšie finančné aktíva a ekonomické zdroje, ktoré vlastní osoby, alebo jednotlivci určení výborom.

- tieto opatrenia zostávajú v platnosti, kým rada nerozhodne inak, alebo opätovne nepreskúma uložené sankcie

Záver

Zabezpečenie mieru a bezpečnosti vo svete je hlavnou prioritou dnešnej doby, ktorá takto reaguje na hrôzy a utrpenie počas dvoch svetových vojen. Organizácia spojených národov, ako hlavná predstaviteľka tejto myšlienky sa snaží nabádať štáty, neštátne subjekty, skupiny osôb, ale aj jednotlivcov, aby rešpektovali základné ľudské práva, mier a bezpečnosť vo svete. V prípade porušovania týchto zásad, môže siahnuť aj po určitých opatreniach, ktorými sú aj rôzne sankcie. Je dôležité, aby tieto sankcie boli primerané a nedošlo k ich zneužitiu na politické účely a predovšetkým, aby boli aplikované bez ohľadu na medzinárodnú situáciu vo svete. Aby nedošlo opäť k situácii, ktorá sa odohrala počas studenej vojny, kde vládcovia Nigérie, Kene, Angoly, Konga, Libérie a Sierra Leone doslova ukradli krajiny. Bývalé európske veľmoci sa o týchto okolnostiach nevyjadrovali. Rovnako aj o demokracii, ľudských právach, či

štátom kontrolovanej ekonomickej politike v suverénnych krajinách. Zasiahli iba vtedy, keď boli nacionalizované majetky ich vlastných štátnych príslušníkov.

Jednotlivé sankcie uložené Libérii Bezpečnostnou radou OSN v mnohých prípadoch zaznamenali úspech, no existujú oblasti, kde je potrebné naďalej uplatňovať rôzne opatrenia, hlavne v otázke zbrojného embarga a s tým súvisiaci nelegálny predaj zbraní a taktiež uloženie trestov pre vedúcich činiteľov Libérie, ktorí sa dopustili trestných činov voči svojej krajine a predovšetkým voči svojmu národu.

Zasahovanie ľudí zvonka do politiky afrického kontinentu nebolo vždy správne. No napriek tomu nie je možné zabrániť týmto vzájomným vzťahom, keďže žijeme v prepojenom svete. Je však dôležité, aby tieto vzťahy boli úprimné, s cieľom poskytnúť pomocnú ruku tým, ktorí ju nevyhnutne potrebujú, pre udržanie stability a pokoja vo svete.

Použitá literatúra

Matam Farrall, J.: *United Nations Sanctions and the Rule of law*. Cambridge: University Press, 2007. ISBN 0521878020,9780521878029.

Klučka, J.: *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. Bratislava: IURA EDITION, 2008.

Vojenský kartografický ústav, š.p. Harmanec. Vydal Vojenský kartografický ústav, š.p. Harmanec, 2001. ISBN 80-8042-294-X.

Charta OSN

Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN S/RES/1521 (2003)

internetové zdroje:

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmil/>

<http://www.un.org/sc/committees/1521/index.shtml>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Liberia>

Sankčný režim voči Angole: UNITA

Norbert Ostró

1. Úvodné priblíženie problematiky	78
1.1. Krátke objasnenie dôvodov uvalenia sankcií	78
1.2. UNITA -União Nacional para a Independência Total de Angola.....	79
1.2.1. Vnútrohá podpora	79
1.2.2. Vonkajšia podpora	80
2. Stručný prierez všetkými rezolúciami	80
3. Implementácia, výkon, dodržiavanie a vynútenie sankcií – zodpovedné orgány	85
3.1. Sankčný výbor UNITA.....	85
3.2. Výbor expertov na sankcie voči UNITA	86
3.3. Monitorovací mechanizmus sankcií voči UNITA.....	86
4. Záverečné zhodnotenie prínosu sankčného režimu	87
4.1. Finálny neúspech, jeho dôvody a úskalia.....	87
4.2. Zhrnutie novínok.....	87
5. Použitá literatúra.....	88

1. Úvodné priblíženie problematiky

1.1. Krátke objasnenie dôvodov uvalenia sankcií

Nižšie uvedený široký a dlhé roky trvajúci zoznam uvalených sankcií má zásadné opodstatnenie v problematike týkajúcej sa neutíchajúceho boja UNITA voči angolskej vláde a jej predstaviteľom.

Sankčný mechanizmus bol spustený v septembri 1993 s cieľom ukončiť boje a nastoliť dodržiavanie záväzkov a mieru na základe „Acordos de Paz“.¹ Angola prežila za posledné obdobie niekoľko ťažkostí a problémov, ktoré spočívali najmä v dlhotrvajúcej občianskej vojne, neúspešných mierových dohodách a sporným voľbách, v ktorých práve UNITA tesne stratila na zvolenú vládu.

Vojnu za oslobodenie začala v roku 1961 MPLA – Ľudové hnutie za oslobodenie. V šesťdesiatych rokoch bola v zahraničnom exile založená FNLA - Národný front za oslobodenie Angoly. V roku 1966 vznikla UNITA. Angola dosiahla svoj cieľ a získala nezávislosť až v roku 1975, ale občianska vojna medzi MPLA, ktorá bola zvonku podporovaná Sovietskym zväzom a Kubou, a FNLA a UNITA podporovanými Veľkou Britániou, USA a JAR pretrvávala ešte dlhých dvadsať rokov.

Mierová dohoda bola podpísaná v roku 1991. Nasledovali prezidentské a parlamentné voľby, v ktorých uspela MPLA, UNITA ich však neuznala a v krajine opäť prepukla vojna, trvajúca do roku 1995, kedy bola podpísaná tzv. Lusacká dohoda obsahujúca kompletný program obnovenia mieru a nastolenia demokracie vo vojnovou zmietanej krajine. Zásady tejto dohody však neboli dodržiavané a vojaci UNITA pokračovali v partizánskom spôsobe boja vo viacerých častiach krajiny a v pohraničných oblastiach.

¹ União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA.
<http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm>.

Dlhotrvajúca krvavá občianska vojna skončila až v novom miléniu a to podpísaním tzv. Memoranda o porozumení v Luande, 4. apríla 2002. Kedy sa UNITA sama označila za úplne odzbrojenú a demokratickú politickú stranu.²

Sankčný režim nastolený Bezpečnostnou radou OSN mal niekoľko nosných bodov, ktorých obsahom a cieľom boli pôvodne najmä ropné a zbrojné embargá. Neskôr sa rozšírili na zamedzenie cestovania, letecké, plavebné, finančné embargá ale v neposlednom rade zamedzenie obchodovania s diamantmi, ktoré boli hlavným platidlom UNITA a teda aj hlavným zdrojom príjmov, z ktorých sa financovala jej činnosť. Ako najdôležitejšie orgány boli ustanovené a zriadené Sankčný výbor a Výbor expertov, oba tieto orgány zabezpečovali napĺňanie a dodržiavanie sankčného režimu voči UNITA.

Podrobný popis sankcií, ich obsah a napĺňanie bude rozpisovaný v nasledujúcej kapitole.

1.2. UNITA - *União Nacional para a Independência Total de Angola*

UNITA- Hnutie za úplné oslobodenie Angoly, najmasovejšie partizánske hnutie, štát v štáte,³ teroristická organizácia a jej podpora.

1.2.1. *Vnútoraná podpora*

Celková orientácia UNITA bola zameraná na podporu kmeňa Ovimbundu,⁴ v polovici sedemdesiatych rokov šlo o najpočetnejší kmeň v Angole. V rámci dlhodobých štatistík sa tento kmeň označuje za vzdelanostne slabší, v porovnaní napr. s mestským obyvateľstvom a inteligenciou, na ktoré bola z počiatku zameraná MLPA.

Do roku 1975 môžeme UNITU radiť k ľavicovým stranám. Po pomoci ZSSR pre MPLA sa UNITA na rozdiel od MPLA, ktorá sa viacej priklonila k marxizmu a leninizmu, rozhodla odkloniť a zvoliť inú cestu. Vo vzťahu k JAR a USA sa UNITA navonok profilovala ako antikomunistická strana. Počas Studenej vojny sa obe politické strany postavili na opačne póly. UNITA bola medzinárodne vnímaná, ako strana bojujúca za demokratizáciu.

Významným vnútorným zdrojom príjmov bola ropa, ktorej transportnú sieť ovládala UNITA. Medzi finančné a hospodárske znaky krachu UNITA sa podpísala strata finančnej podpory zo strany USA ale najmä embargá Bezpečnostnej rady týkajúce sa vyššie spomenutého obchodu so zbraňami, pohonnými hmotami a diamantmi. Hmatateľné úspechy sankcií nastali až v roku 1999, dovtedy sa UNITE podarilo predať diamanty za miliardy dolárov. Po tomto roku sa začal reálny úpadok hnutia, kedy už strácalo aj podporu vlastných radov a to významne napomohlo k ukončeniu konfliktu v roku 2002.

² Meijer, G. and Birmingham, D.: Angola from past to present, 2004. <http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/past-present.php>.

³ União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA. <http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm>.

⁴ Warner, R.: A country study: Angola, 1989. <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/aotoc.html#top>.

1.2.2. Vonkajšia podpora

Chronologicky je možné rozlíšiť tri obdobia vonkajšej podpory:

- 1) pre-independence period – od roku 1966 do roku 1976, v týchto časoch bola UNITA výrazne podporovaná Čínou, krátko po získaní samostatnosti nastúpila podpora zo strany USA
- 2) podpora zo strany USA a JAR 1976 – 1993, koncom deväťdesiatych rokov prišla UNITA o podporu zo strany JAR a v roku 1992, kedy neuznala výsledky volieb aj o podporu zo strany USA, ktorá následne v roku 1993 zaradila UNITA na zoznam teroristických organizácií⁵
- 3) obdobie od roku 1993 až do smrti čelného predstaviteľa UNITA J. Savimbiho bolo príznačné podporou z kriminality a tiež neoficiálnou podporou niektorými africkými krajinami.

2. Stručný prierez všetkými rezolúciami

V tejto kapitole sa veľmi stručne zameriame na jednotlivé rezolúcie uvalené Bezpečnostnou radou OSN voči UNITE od roku 1993 do roku 2002, kedy sa začala formálna demobilizácia.⁶

Rezolúcia 864 (15. september 1993) - uvalenie ropného a zbrojného embarga na UNITA. Ustanovenie sankčného výboru Bezpečnostnej rady OSN.

Rezolúcia 1127 (28. august 1997) - uvalenie ďalších sankcií voči predstaviteľom UNITA, napríklad obmedzenie pohybu vedúcich predstaviteľov hnutia a ich dospelých rodinných príslušníkov. Uzatvorenie všetkých úradov UNITA, zákaz letov organizovaných UNITA alebo v jej službách, rovnako aj zákaz dodávania technických súčiastok a obsluhy lietadiel UNITA. Tieto opatrenia sa však nevzťahujú na lietadlá prvej pomoci alebo lietadlá, ktoré prevážajú potraviny, lieky alebo iné základné humanitárne potreby. Uvedený postup bol už vopred prejednaný výborom založeným na základe predošlej rezolúcie 864 z roku 1993.

Na základe siedmeho odstavca tejto rezolúcie mali tieto opatrenia vstúpiť do platnosti 30. septembra 1997, pokiaľ Bezpečnostná rada OSN nerozhodne, že UNITA uskutočnila konkrétne a nezvratné kroky vedúce k naplneniu a splneniu všetkých povinností stanovených v odstavci 2 a 3 uvedenej rezolúcie.

Rezolúcia 1130 (29. september 1997) - odložila zahájenie opatrení uvedených v odstavci 4 predošlej rezolúcie 1127 z roku 1997.

Rezolúcia 1135 (29. október 1997) - v čase 00:01 EDT (východného denného času) do platnosti vstúpili opatrenia špecifikované v odstavci 4 rezolúcie 1124 z roku 1997 v súlade s odstavcom 2 rezolúcie 1130 z roku 1997 a Bezpečnostná rada potvrdila

⁵ Messiant, Ch.: Why did Bicesse and Lusaka fail? A critical analysis, 2004. <http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/bicesse-lusaka.php>.

⁶ Parsons, I.: Beyond the silencing of guns: demobilization, disarmament and reintegration, 2004: <http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/demobilization-reintegration.php>.

svoju pripravenosť prehodnotiť tieto opatrenia resp. tiež zvážiť nariadenie ďalších opatrení v súlade s odstavcom 8 a 9 rezolúcie 1127 z roku 1997.

Rezolúcia 1149 (27. január 1998) - Bezpečnostná rada opäť potvrdila svoju pripravenosť znovu prehodnotiť opatrenia uvedené v odstavci 4 rezolúcie 1127 z roku 1997, alebo zvážiť uvalenie dodatočných opatrení v súlade s odstavcami 8 a 9 rezolúcie 1127 z roku 1997, a to na základe správy, ktorá mala byť predložená Bezpečnostnej rade Generálnym tajomníkom OSN v marci 1998 v súlade s odstavcom 3 rezolúcie 1149 z roku 1998.

Rezolúcie 1157 a 1164 (20. marec 1998) - Bezpečnostná rada opäť potvrdila svoju pripravenosť znovu prehodnotiť opatrenia uvedené v odstavci 4 rezolúcie 1127 z roku 1997, alebo zvážiť uvalenie dodatočných opatrení v súlade s odstavcami 8 a 9 rezolúcie 1127 z roku 1997.

Rezolúcia 1173 (12. jún 1998) - Bezpečnostná rada rozhodla, že všetky štáty s výnimkou Angoly, v ktorých sa nachádzajú fondy a finančné zdroje, vrátane fondov UNITA ako organizácie a fondov príslušajúcich príslušníkom vedenia UNITA, či dospelým členom ich rodín podľa odstavca 11 rezolúcie 1127 z roku 1997, majú zmraziť tieto fondy a finančné zdroje a zaistiť aby neboli priamo a ani nepriamo využívané k prospechu UNITA ako organizácie ani príslušníkov jej vedenia, či dospelých členov ich rodín, v súlade s odstavcom 11 rezolúcie 1127 z roku 1997.

V rezolúcii sa tiež rozhodlo, že všetky členské štáty majú prijať potrebné opatrenia:

- brániť nadviazaniu oficiálneho kontaktu s predstaviteľmi UNITA vo všetkých oblastiach Angoly, do ktorých neboli rozšírené štátne práva, okrem predstaviteľov GRUN, OSN a pozorovateľských štátov v rámci Lusackej dohody
- zakázať priamy či nepriamy vývoz diamantov z Angoly a ich územie, pokiaľ nemajú potvrdenie GRUN o pôvode
- na základe vyrozumenia predsedu výboru vytvoreného na základe rezolúcie 864 z roku 1993, zakázať všetkým členským štátom predávať či dodávať vybavenie používané pre ťažbu ale súvisiacu činnosť všetkým osobám či entitám v oblastiach Angoly mimo štátnej kontroly, zo strany štátnych príslušníkov alebo lodami či lietadlami týchto štátov
- na základe vyrozumenia predsedu výboru vytvoreného na základe rezolúcie 864 z roku 1993, zakázať všetkým členským štátom predávať či dodávať osobám či entitám na územie Angoly mimo štátnej kontroly, zo strany ich štátnych príslušníkov, či ich lodami alebo lietadlami akékoľvek motorové vozidlá či plavidlá, alebo ich súčiastky alebo poskytovať lodné alebo pozemné prepravné služby. Rezolúcia 1173 tiež rozhodla, že výbor môže podľa rezolúcie 864 z roku 1993 v jednotlivých prípadoch schváliť udelenie výnimiek k opatreniam uvedeným v odstavcoch 11 a 12 rezolúcie, predovšetkým k lekárskeym a humanitárnym účelom
- taktiež sa v rezolúcii uvádza, že opatrenia uvedené v odstavcoch 11 a 12 rezolúcie vstúpia do platnosti bez ďalšieho predošlého oznámenia dňa 25. júna 1998

v 00:01 hod. EDT, pokiaľ Bezpečnostná rada na základe správy generálneho tajomníka OSN nerozhodne, že UNITA do 23. júna bezozbytku splnila všetky svoje povinnosti stanovené odstavcom 2 tejto rezolúcie

- rezolúcia zakotvuje aj pripravenosť Bezpečnostnej rady prehodnotiť opatrenia uvedené v odstavcoch 11 a 12 tejto rezolúcie a v odstavci 4 rezolúcie 1127 z roku 1997 a ukončiť ich pokiaľ generálny tajomník oznámi, že UNITA splnila svoje povinnosti a zároveň tiež pripravenosť uplatniť ďalšie opatrenia, pokiaľ by UNITA nespĺnila svoje záväzky vyplývajúce z Lusackej dohody a relevantných rezolúcií Bezpečnostnej rady
- rezolúcia tiež vyzvala všetky štáty a medzinárodné aj regionálne organizácie, aby jednali striktné v súlade s ustanoveniami tejto rezolúcie a bez ohľadu na práva či záväzky vyplývajúce z akejkoľvek medzinárodnej dohody, zmluvy či povolenia, pokiaľ boli urobené pred schválením tejto rezolúcie
- záverom rezolúcie vyzvala všetky členské štáty, aby striktné uplatnili opatrenia obsiahnuté v odstavcoch 19,20 a 21 rezolúcie 864 z roku 1993 a odstavci 4 rezolúcie 1127 z roku 1997 a aby sa riadili aj odstavcom 6 rezolúcie 1127 z roku 1997.

Rezolúcia 1176 (24. jún 1998) - požadovala, aby UNITA plne a bezpodmienečne splnila svoje povinnosti, na ktoré odkazuje rezolúcia 1173 z roku 1998 a

- rozhodla, že navzdory odstavcu 14 rezolúcie 1173 z roku 1998 vstúpia opatrenia uvedené v odstavcoch 11 a 12 rezolúcie 1173 z roku 1998 v platnosť bez ďalšieho upozornenia 1. júla 1998 v 00:01 hodine EDT, pokiaľ bezpečnostná rada nerozhodne inak na základe správy generálneho tajomníka, že UNITA bezozbytku splnila všetky svoje povinnosti podľa odstavca 2 rezolúcie 1172 z roku 1998
- požadovala aby výbor vytvorený podľa rezolúcie 864 z roku 1993 bez ohľadu na odstavec 2 (b) rezolúcie 1173 z roku 1998 predložil do 7. augusta 1998 Bezpečnostnej rade správu o krokoch uskutočnených štátom s cieľom zaviesť opatrenia špecifikované v odstavcoch 11 a 12 rezolúcie 1173 z roku 1998
- rezolúcia ďalej požadovala aby členské štáty bez ohľadu na odstavec 21 rezolúcie 1173 z roku 1998 poskytli výboru vytvorenému podľa rezolúcie 864 z roku 1993, najneskôr do 22. júla 1998 informácie o opatreniach prijatých za účelom zavedenia ustanovení odstavcov 11 a 12 rezolúcie 1173 z roku 1998.

Rezolúcia 1202 (1998) a 1213 (1998) - žiadali, aby Generálny tajomník predložil odporúčanie ohľadne budúcej úlohy OSN v Angole, vrátane navrhnutia technických a tiež ďalších prostriedkov ako zlepšiť zavedenie opatrení uvalených na UNITA. 17. januára 1999 generálny tajomník predložil Správu o Angole (S/1999/49), obsahujúcu požadované odporúčania, ako zlepšiť zavádzanie opatrení uvalených na UNITA.

Rezolúcia 1221 (1999) - vyjadruje pripravenosť zvážiť zavedenie dodatočných opatrení, vrátane opatrení v oblasti telekomunikácií na základe správy, ktorú vytvorí výbor na základe expertíz príslušných orgánov a organizácií, vrátane Medzinárodnej

telekomunikačnej únie. Rada rovnako vyzvala predsedu výboru aby jednal s Organizáciou africkej jednoty (OAU) a Juhoafrickým spoločenstvom pre rozvoj (SADC) o spôsoboch posilnenie opatrení. V súlade s odstavcom 8 tejto rezolúcie výbor predložil Bezpečnostnej rade správu (S/1999/147), v ktorej podporil odporúčania generálneho tajomníka v jeho správe (S/1999/49), ktorá okrem iného pojednáva o zlepšení uplatňovania sankcií uvalených na UNITA. Bezpečnostná rada na neformálnych konzultáciach dňa 18. februára 1999 zväžila a schválila správu výboru a podporila jej odporúčanie.

Rezolúcia 1229 (1999) - v odstavci 8 podporila odporúčania obsiahnuté v správe výboru a zopakovala svoju pripravenosť prijať kroky k posilneniu opatrení uplatňovaných proti UNITA. Súčasne vyzvala všetky členské štáty, aby toto opatrenie v plnej miere uplatňovali.

Rezolúcia 1237 (1999) - okrem iného schválila návštevy predsedu výboru v Angole a ďalších zainteresovaných zemiach s cieľom diskutovať o spôsoboch zlepšenia uplatnenia opatrení proti UNITA. Boli tiež ustanovené Výbory expertov, ktorých cieľom bolo vypracovať štúdie zamerané na odhaľovanie nezákonnej prepravy zbraní, ropy, diamantov a pohybov fondov UNITA.

Rezolúcia 1268 (15. október 1999) - zdôrazňuje, že prítomnosť OSN v Angole prispieje k všeobecnej bezpečnosti a mieru. Poveruje založením Kancelárie OSN v Angole na šesť mesiacov, ktorá bude prispievať k ochrane ľudských práv, nastoleniu mieru a podpore angolského ľudu.

Rezolúcia 1294 (13. apríl 2000) - v článku 51 správy generálneho tajomníka potvrdzuje predĺženie mandátu Kancelárie OSN v Angole na ďalších šesť mesiacov. Taktiež požaduje generálneho tajomníka aby každé tri mesiace predkladal správu o pokroku v Angole a odporúčania prípadných dodatočných opatrení.

Rezolúcia 1336 (23. január 2001) - rozhodla o predĺžení mandátu Monitorovacieho mechanizmu uvedeného v rezolúcii 1295 z roku 2000 na ďalšie tri mesiace, požaduje pravidelné podávanie správ Sankčnému výboru ustanovenému na základe rezolúcie 864 z roku 1993. Žiada všetky členské štáty na plnú spoluprácu pri výkone činnosti Monitorovacieho mechanizmu.

Rezolúcia 1348 (19. apríl 2001) - rozhodla o predĺžení mandátu Monitorovacieho mechanizmu na ďalších šesť mesiacov. Požaduje pravidelné podávanie správ Výboru a poskytnúť doplňujúcu správu a predsedu Výboru o predloženie správy Bezpečnostnej rade.

Rezolúcia 1374 (19. október 2001) - rozhodla o predĺžení mandátu Monitorovacieho mechanizmu na ďalších šesť mesiacov. Sankčný výbor zaväzuje vypracovaním posudku k záverečnej správe Monitorovacieho mechanizmu, k jej dodatku a tiež k doplňujúcej správe k 31. decembru 2001. A preskúmať odporúčania na budúcu činnosť Monitorovacieho mechanizmu. Požaduje do 60 dní podanie detailnej správy Sankčnému výboru o budúcej činnosti mechanizmu v oblasti diamantov a financovania UNITA.

Rezolúcia 1404 (18. apríl 2002) - požaduje do 30 dní podanie detailnej správy Sankčnému výboru o budúcej činnosti mechanizmu v oblasti obchodovania s diamantmi a financovania UNITA. Požaduje pravidelné podávanie správ sankčnému výboru. Generálneho tajomníka žiada o menovanie štyroch expertov slúžiacich Monitorovaciemu mechanizmu a o jeho nevyhnutné finančné zabezpečenie.

Rezolúcia 1412 (17. máj 2002) - vysoko hodnotí a víta snahu angolskej vlády o nastolenie mieru a zlepšenie bezpečnostných podmienok v krajine, tiež obnovenie administratívy v krajine. Historicky prelomový bod v podpísaní Memoranda o porozumení, dodatku Lusackej dohody. Zdôrazňuje dôležitosť implementácie "Acordos de Paz" Lusackej dohody a jednotlivých sankcií Bezpečnostnej rady OSN. Potvrďuje potrebu plnej spolupráce na demobilizácii a omilostení vojakov UNITA a ich reintegrácie do vojenských, policajných a civilných zložiek krajiny. Uznáva potrebu cestovať pre predstaviteľov UNITA z dôvodu mierových rokovaní.

Rezolúcia 1432 (15. august 2002) - víta snahu UNITA o začlenenie sa do procesu demokratizácie krajiny a demobilizáciu vojenských príslušníkov UNITA. Zdôrazňuje dôležitosť implementácie "Acordos de Paz" Lusackej dohody a jednotlivých sankcií Bezpečnostnej rady OSN.

Rezolúcia 1433 (15. august 2002) - uvítanie hodnotiacej správy generálneho tajomníka. Hodnotí prínos UNOA v podpore angolského obyvateľstva. Na šesť mesiacov ustanovuje Misiu OSN v Angole (UNMA) ako pokračovateľa UNOA, za účelom nasledovania a vykonávania cieľov a skutočností uvedených v správe generálneho tajomníka. Potvrďuje činnosť UNMA a tiež odporúčanie na zriadenie funkcie znalca na ochranu detí s nasledovným mandátom. Predsedať zjednotenej komisii a pomáhať stranám vo vymedzení Lusackej dohody a pomáhať angolskej vláde v ochrane ľudských práv, podporovanie ekonomickej obnovy krajiny, technická podpora angolskej vlády pri príprave volieb a podobne.

Rezolúcia 1448 (9. december 2002) - víta kroky učené angolskou vládou a UNITA na ceste k plnej implementácii "Acordos de Paz" Lusackej dohody a jednotlivých sankcií Bezpečnostnej rady OSN, tiež deklaráciu mierového procesu vydanú angolskou vládou a ukončenie činnosti zjednotenej komisie. Rozhodla, že účinky opatrení uvedených v odstavcoch 19 rezolúcie 864 z roku 1993, 4 (c, d) rezolúcie 1127 z roku 1997, 11 a 12 rezolúcie 1173 z roku 1998 sú dňom vydanie tejto rezolúcie zastavené. Zrušila Sankčný výbor s okamžitou platnosťou. Generálny sekretár ukončil činnosť fondu ustanoveného v rezolúcii 1237 z roku 1999.

3. Implementácia, výkon, dodržiavanie a vynútenie sankcií – zodpovedné orgány

3.1. Sankčný výbor UNITA

Sankčný výbor je prvý z troch orgánov, ktorému bola udelená zodpovednosť vzťahujúca sa na dodržiavanie sankcií. Výbor bol zriadený úvodnou rezolúciou 864 z roku 1993 za účelom:

- a) podávania postrehov a odporúčaní Bezpečnostnej rade
- b) tiež prehodnocovania správ podaných štátmi s cieľom dodržiavať opatrenia uvedené v záväzkoch vyplývajúcich zo sankčného režimu
- c) vyhľadávať ďalšie informácie o činnosti štátov v krokoch určených na dodržiavanie sankcií
- d) zvažovať informácie podané štátmi vo veci porušovania sankcií a navrhovať vhodné opatrenia
- e) pravidelne podávať Bezpečnostnej rade správy o prípadnom porušovaní resp. nedodržiavaní sankcií
- f) uverejniť postupy nevyhnutné na zjednodušenie a zlepšenie implementácie sankcií.

Medzi jeho ďalšie významnejšie funkcie môžeme zaradiť a spomenúť aj:

- a) informovať o dodržiavaní sankcií a obzvlášť o ich možnom porušení dvoma susediacimi štátmi
- b) načrtnúť pravidlo, ako implementovať ďalšie sankcie vrátane označenia predstaviteľov UNITA a ich rodinných príslušníkov, ktorí majú zákaz cestovania, zároveň na základe požiadaviek, rozhodnúť o výnimkách
- c) načrtnúť cestu pre zavádzanie nových sankcií a zvážiť spôsob posilnenia ich efektivity.

Bezpečnostná rada stanovila aj množstvo povinností vzťahujúcich sa na podávanie správ v pravidelných časoch a do stanovených deadlinov, obnoviť zoznam predstaviteľov UNITA a dospelých členov v súvislosti so zákazom cestovania a doplniť ho o údaje o dátume a mieste narodenia.

K záveru činnosti Sankčného výboru UNITA požadovala Bezpečnostná rada informovať o nasledovnom: pokiaľ považoval výbor za nevyhnutné uvaliť ďalšie sankcie, alebo prehodnotiť tie účinné. Ak UNITA spravila podstatný pokrok v napĺňaní záväzkov k mierovému procesu, ktorý si nevyžaduje ďalšie aplikovanie sankcií. Ak UNITA vykonala konkrétne a nezvratné kroky k implementácii záväzkov Lusackej dohody, a ďalšie sankcie už nie sú potrebné. Ak Angola spolupracovala s iným štátom v rozsahu výkonu štátnej administratívy, a v tomto prípade už ďalšie sankcie nebudú použité. Ak Angola dodržala všetky svoje relevantné záväzky a v tomto prípade ďalšie sankcie budú prehodnotené a vymedzené.

3.2. Výbor expertov na sankcie voči UNITA

Bezpečnostná rada zdôraznila, že trvalý mier je možné v Angole docieľiť iba politickým urovnaním konfliktu.⁷ Rada rozhodla o zriadení Výboru expertov v máji roku 1999, jeho úlohou malo byť napomôcť efektívnej implementácii sankcií voči UNITA. Jedná sa o prvý takýto výbor expertov v histórii Bezpečnostnej rady, ktorého úlohou bolo posilnenie implementácie sankcií.

Medzi jeho úlohy patrilo:

- a) zhromažďovať informácie ohľadne porušovania sankcií týkajúcich sa zbraní, žoldnierov a inej vojenskej pomoci pre UNITA
- b) zhromažďovať informácie ohľadne porušovania sankcií týkajúcich sa palív, diamantov ale aj financií. Vyhľadávať informácie a podávať správy o pohybe fondov UNITA a cestovných a reprezentačných aktivitách určitých predstaviteľov UNITA
- c) identifikovať osoby porušujúce alebo umožňujúce porušenie týchto sankcií
- d) odporučiť opatrenia na ukončenie tohto porušovania a navrhnúť vylepšenie sankčného mechanizmu.

V lete 1999 zostavila a menovala komisia desať expertov pochádzajúcich z rôznych krajín a rôznych oblastí tak špecifických pre sankčný režim voči UNITA. Prvé stretnutie sa konalo v auguste 1999 v New Yorku, kde sa Výbor zhodol na jednotnom vystupovaní keďže Výbor pozostával z dvoch zložiek, jedná sa zaoberala zdrojmi príjmu a financiami UNITA, tá druhá zase vojenskou podporou UNITA.⁸

Počas svojej niekoľkomesačnej činnosti členovia navštívili desiatky krajín, v ktorých rokovali s predstaviteľmi vlád, diplomatmi, inteligenciou ale aj s mimovládnyimi organizáciami, ktoré zastupovali úlohy štátu.

Výsledkom tejto činnosti bola správa podaná Výborom, ktorá obsahovala presne 39 návrhov a odporúčaní, vychádzajúcich z polročného pozorovania.

3.3. Monitorovací mechanizmus sankcií voči UNITA

V záujme dlhodobého úsilia Bezpečnostnej rady o posilnenie medzinárodného dodržiavania a súhlasu so sankčnými opatreniami voči UNITA sa BR rozhodla Rezolúciou 1295 zriadiť Monitorovací mechanizmus zložený z piatich expertov na dobu šiestich mesiacov.⁹ Mechanizmus sa zaoberal zhromažďovaním ďalších informácií o porušovaní uvalených sankcií týkajúcich sa zbraní, palív, diamantov, fondov UNITA, finanč-

⁷ UN Panel of Experts on Angola Sanctions:
<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41580.html>.

⁸ UN Panel of Experts on Angola Sanctions:
<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41580.html>.

⁹ United Nations Security Council, Monitoring Mechanism on UNITA Sanctions, Fact Sheet:
<http://www.un.org/Depts/dpa/docs/monitoringmechanism.htm>.

ných príjmov a tiež cestovných a reprezentačných aktivitách určitých predstaviteľov UNITA.¹⁰

Vo výkone svojho mandátu budú členovia za Monitorovací mechanizmus navštevovať určené krajiny a vypracovávať priebežné správy, s ktorými budú informovať Bezpečnostnú radu.

Medzi ďalšie úlohy Monitorovacieho mechanizmu patrilo aj:

- a) zintenzívniť úsilie o identifikovanie porušovateľov sankcií
- b) uskutočniť ďalšie opatrenia voči UNITA na základe predkladaných posudkov
- c) zvážiť vhodné postupy voči štátom, ktoré sa rozhodli porušovať tieto opatrenia.

4. Záverečné zhodnotenie prínosu sankčného režimu

4.1. Finálny neúspech, jeho dôvody a úskalia

Činnosť UNITA bola determinovaná podstatnými faktormi, ktoré sú príznačné pre partizánske hnutia. UNITA reprezentovala najmä kmeňové obyvateľstvo žijúce na angolskom vidieku. Jej bojovníci sa vyznačovali mobilitou, radikálnosťou nepriateľstva a iregularitou. Koncom osemdesiatych rokov mala UNITA vyše 65.000 bojovníkov,¹¹ čo bol v tej dobe bezkonkurenčný počet, ráta sa teda k najpočetnejšiemu, najdlhšie fungujúcemu a tiež najznámejšiemu hnutiu.

Prvým podstatným bodom neúspechu bola strata pomoci ukončením Studenej vojny, aj napriek snahe už ďalej nevládal vzdorovať tlaku medzinárodne uznávanej vlády, medzinárodného spoločenstva a taktiež jedným z dôležitých faktorov je pomalá strata finančných zdrojov. Dlhodobým problémom sa však z perspektívneho hľadiska stala celková filozofia orientácie sa na jednoduché vidiecke obyvateľstvo. Na rozdiel od MPLA, ktorá dokázala pretaviť tento rozdiel a postupom času sa znej stala strana zastrešujúca angolský národ a blížiaci sa európskemu poňatiu. Celková ideológia trpela mnohými pochybeniami a dá sa označiť za veľmi tendenčnú no nedomyslenú.

4.2. Zhrnutie novínok

Sankčný režim voči UNITA bol príznačný niekoľkými významnými znakmi. Bezpečnostná rada po prvý krát experimentovala so zákazom vývozu diamantov z území ovládaných UNITA, snahou bolo dopracovať sa k nájdeniu spojitosti a prepojeniu medzi obchodom s diamantmi a nelegálnym prúdením zbraní.¹²

¹⁰ Cortright, d., A. López, G., Gerber, L., International Peace Academy, Lynne Rienner, 2002, s. 69. <http://books.google.com/books?id=5Lw8JO4ydrUC&pg=PA68&dq=Sanctions+and+the+search+for+security+monitoring+angola&hl=sk&cd=1#v=onepage&q=&f=false>.

¹¹ Rothchild, D., *Managing Ethnic Conflict in Africa Pressures and Incentives for Cooperation*, Brookings Institution Press, 1997, s. 14.

¹² Farrall, M. J. 2007. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge: University Press, 2007, s. 334.

Sankčný režim bol tiež svedkom prvej misie predsedu Sankčného výboru. Po prvý krát bol zriadený aj Výbor expertov na sankcie voči UNITA a Monitorovací mechanizmus sankcií voči UNITA.

5. Použitá literatúra

1. União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA.
<http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm>.
2. Meijer, G. and Birmingham, D.: Angola from past to present, 2004.
<http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/past-present.php>.
3. União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA.
<http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm>.
4. Warner, R.: A country study: Angola, 1989.
<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/aotoc.html#top>.
5. Messiant, Ch.: Why did Bicesse and Lusaka fail? A critical analysis, 2004.
<http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/bicesse-lusaka.php>.
6. Parsons, I.: Beyond the silencing of guns: demobilization, disarmament and re-integration, 2004. <http://www.c-r.org/our-work/accord/angola/demobilization-reintegration.php>
7. UN Panel of Experts on Angola Sanctions.
<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41580.html>.
8. UN Panel of Experts on Angola Sanctions:
<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41580.html>.
9. United Nations Security Council, Monitoring Mechanism on UNITA Sanctions, Fact Sheet. <http://www.un.org/Depts/dpa/docs/monitoringmechanism.htm>.
10. Cortright, d., A. López, G., Gerber, L., International Peace Academy, Lynne Rienner, 2002, s. 69.
<http://books.google.com/books?id=5Lw8J04ydrUC&pg=PA68&dq=Sanctions+and+the+search+for+security+monitoring+angola&hl=sk&cd=1#v=onepage&q=&f=false>.
11. Rothchild, D., Managing Ethnic Conflict in Africa Pressures and Incentives for Cooperation, Brookings Institution Press, 1997, s. 141.
12. Farrall, M. J. 2007. United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge: University Press, 2007, s. 334.

6. Použité rezolúcie

Rezolúcia 864 (1993)
 Rezolúcia 1127 (1997)
 Rezolúcia 1130 (1997)
 Rezolúcia 1135 (1997)
 Rezolúcia 1149 (1998)
 Rezolúcia 1157 (1998)
 Rezolúcia 1164 (1998)
 Rezolúcia 1173 (1998)
 Rezolúcia 1176 (1998)
 Rezolúcia 1202 (1998)

Rezolúcia 1213 (1998)
Rezolúcia 1221 (1999)
Rezolúcia 1229 (1999)
Rezolúcia 1237 (1999)
Rezolúcia 1268 (1999)
Rezolúcia 1294 (2000)
Rezolúcia 1295 (2000)
Rezolúcia 1336 (2001)
Rezolúcia 1348 (2001)
Rezolúcia 1374 (2001)
Rezolúcia 1404 (2002)
Rezolúcia 1412 (2002)
Rezolúcia 1432 (2002)
Rezolúcia 1433 (2002)
Rezolúcia 1448 (2002)

Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Rwanda

Zuzana Kasardová

1. Stručný historický a politický úvod do konfliktnej situácie	90
2. Sankcie v medzinárodnom práve.....	91
3. Právny základ rezolúcií.....	92
4. Sankčný režim	93
4.1. Sankčný výbor	94
4.2. Generálny tajomník	94
4.3. Medzinárodná komisia pre vyšetrovanie vo Rwande (ICIR)	95
5. Zhodnotenie	95
Použité zdroje.....	96

1. Stručný historický a politický úvod do konfliktnej situácie

Prví známi obyvatelia na území dnešnej Rwandy boli pygmejskí Twaovia, ktorý časom splynuli s bantuskými kmeňmi, predkami Hutuov a v súčasnosti tvoria približne jedno percento populácie. Posledná skupina, ktorá migrovala na toto územie sú Tutsiovia. Keďže Hutuovia aj Tutsiovia hovoria rovnakým jazykom a zmiešané manželstvá sú bežné, mnoho vedcov sa prikláňa k názoru, že rozdiely medzi nimi boli do veľkej miery zveličené. V 15. storočí sa niekoľko Tutsijských skupín zjednotilo a vytvorilo sa tak Rwandské kráľovstvo, ktoré vládlo až do 20. storočia. Aj niektorí Hutuovia patrili medzi šľachtu, ale väčšina z nich boli chudobní roľníci. Tvorili pritom 82 - 85 % z celej populácie. Králi sa nazývali Mwami a prevažne nimi boli Tutsiovia, ktorí ako boží synovia mali neobmedzenú moc. Keďže sa tradovalo, že Tutsiovia ovládajú vojenské sily a Hutuovia nadprirodzené, tak Mwamiho radu poradcov (abiiru) tvorili výhradne Hutuovia. Od 18. storočia Abiiru začala strácať vplyv a centralizovala sa moc vládcu. Došlo aj k rozdeleniu pôdy medzi Tutsiov, pričom dovtedy bola táto pôda vo vlastníctve rodových skupín na čele ktorých stáli prevažne Hutuovia.

V roku 1990 bola Rwanda napadnutá tutsijským Rwandským vlasteneckým frontom (FPR), ktorý vpadol z Ugandy s cieľom získať moc. Vláda Juvénala Habyarimana reagovala pogromami voči tutsijskému obyvateľstvu. Boje boli ukončené Arushskou zmlouvou r. 1993 medzi vládou a FPR. Ale boje aj napriek tomu pokračovali. OSN vyslala do oblasti mierové jednotky – United Nations Assistance Mission for Rwanda pod vedením kanadského generála Roméa Dallairea.¹

Tesne pred pristátím na letisku v Kigali, hlavnom meste Rwandy, bolo 6.4.1994 zostrelené lietadlo, na palube ktorého bol prezident Rwandy Juvénal Habyariman a prezident Burundi Cypriam Ntaramira. Obaja prezidenti zahynuli. Nie je jasné, kto bol organizátorom atentátu, ale hutuskí nacionalisti to využili a začala sa občianska vojna medzi početným kmeňom Hutuov a slabším kmeňom Tutsiov (znamenala obnovenie občianskej vojny ukončenej r. 1993 Arushskou zmlouvou). Vypukli boje medzi armádou, prezidentskou gardou a tutsiovskými povstalcami Rwandského povstaleckého frontu FPR. Francúzske, americké a belgické jednotky evakovali cudzincov.

¹ <http://sk.wikipedia.org/wiki/Rwanda>.

V polovici mája si už tieto boje vyžiadali pol milióna obetí a asi dva milióny ľudí sa dali na útek z krajiny (hlavne do Zairy). Ozbrojený konflikt sa rozšíril aj v samotnom kmeni Hutuov (dôvod: znovurozdelenie úrodnej poľnohospodárskej pôdy). 17.5. Bezpečnostná rada OSN schválila zvýšenie počtu príslušníkov misie OSN v krajine (UNAMIR) na 5500 mužov a vyhlásila embargo na dovoz zbraní do Rwandy. Začiatkom júna Rwandský vlastenecký front dobyl hlavné mesto Kigali a získal moc nad 2/3 krajiny. 22.6. Bezpečnostná rada OSN schválila vojenský zásah francúzskych jednotiek do občianskej vojny vo Rwande. Francúzski vojaci mali chrániť na juhozápade krajiny utečencov z kmeňa Tutsiov pred vojenskými útokmi hutskej vlády. 23.6. Francúzsko spolu so Senegalom začalo humanitárnu operáciu Tyrkys, cieľom ktorej bola evakuácia ranených z území postihnutých vojnou a ochrana civilného obyvateľstva. Na juhozápade krajiny bola zriadená osobitná bezpečnostná zóna. Utečenci žili v tejto zóne, ale aj v táboroch na zairskom území v nepredstaviteľných podmienkach, kde im chýbala pitná voda, potraviny, lieky. Oblasť postihla aj epidémia cholery. Na túto situáciu zareagovalo medzinárodné spoločenstvo a lietadlá začali zhadzovať potraviny a lieky. Poskytovanie pomoci sťažoval nedostatok letísk a zjazdnych ciest ako aj aktívna sopka. Hoci sa v tejto etnickej vojne bojovalo palicami, mačetami a zápalnými zbraňami, pokladá sa za najväčšiu ľudskú tragédiu dneška, pretože tu zahynulo oveľa viac ľudí ako v ktoromkoľvek inom konflikte. 18. júla vyhlásil FPR vojnu za skončenie. Zostavil koaličnú vládu pod názvom Širokospektrálna vláda národnej jednoty, ktorej práva boli založené na ústave, Arrushskej dohode a politických deklaráciách zúčastnených politických strán. Za prezidenta bol dosadený umiernený hutský politik Pasteur Bizimungu (zmierenie medzi bojujúcimi stranami). Národné hnutie pre demokraciu a rozvoj, ktoré bolo strojom genocídy vo Rwande bolo zakázané. Aj napriek medzinárodnej humanitárnej pomoci, denne umierali v utečeneckých táboroch tisícky ľudí. Tento konflikt bol aj zárodkom utečeneckej krízy v bývalom Zaire, prvej a druhej Konžskej vojny a občianskej vojny v Burundi. Rwanda aj v súčasnosti zápasí s dôsledkami genocídy a vojny. Vodcovia genocídy sú stíhaní Medzinárodným tribunálom pre vojnové zločiny v Rwande. Bola to jedna z najväčších genocíd 20. storočia.²

2. Sankcie v medzinárodnom práve

Sankciami rozumieme represívne alebo donucujúce opatrenia, ktoré smerujú voči štátom alebo ich štátnym príslušníkom.

V súčasnom medzinárodnom práve predstavujú sankcie systém neozbrojených a ozbrojených prostriedkov donútenia. Teda rozlišujeme:

1. Individuálne prostriedky donútenia – štáty si svojpomocne zabezpečujú ochranu svojich záujmov, ktoré sú chránené medzinárodným právom. Základné individuálne prostriedky donútenia predstavujú:

² Biermann K.: Kronika 20. Storočia, Fortuna Libri, Bratislava 2007, ISBN 978-80-89144-90-7, str. 1422, 1426.

- a.) Protiopatrenia – predstavujú nevyhnutný prostriedok, ktorým si poškodený štát svojpomocne zabezpečuje plnenie medzinárodných záväzkov od štátu, ktorý ich nie je ochotný plniť dobrovoľne.
 - b.) Retorzie – štát nimi reaguje na nevlúdne alebo málo priateľské správanie iného štátu, ale aj na jeho medzinárodne protiprávne správanie. (prerušenie diplomatických stykov, embargá a pod.)
2. Kolektívne prostriedky donútenia – ide o systém kolektívneho donútenia OSN, ktorý predpokladá 2 druhy kolektívnych opatrení:
- a.) Opatrenia bez použitia ozbrojenej sily – Bezpečnostná rada OSN o nich môže rozhodnúť podľa čl. 41 Charty OSN. Tieto opatrenia zahŕňajú úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, rádiových a iných spojov a prerušenie diplomatických stykov. Tieto sankcie mali nepriaznivý dopad na obyvateľstvo štátu voči ktorému smerovali na obchodné vzťahy s inými štátmi. V bezpečnostnej rade OSN sa začali vytvárať tzv. sankčné výbory, ktoré kontrolujú priebeh a aj dopad sankcií na daný štát a na jeho obyvateľstvo a vytváraním podporných opatrení sa snažia zmierniť ich dopad na obyvateľstvo štátu. Do praxe Bezpečnostnej rady OSN začali prenikať aj tzv. ciele (inteligentné) sankcie, ktorých cieľom je sankcionovať konkrétne vládných činiteľov alebo členov iných orgánov, ktorí sa podieľajú na politike, ktorá ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť (zmrazenie finančných vkladov v zahraničných bankách, zákaz cestovania, možnosti získať víza a pod.).
 - b.) Opatrenia s použitím ozbrojenej sily – podľa čl. 42 Charty OSN môže Bezpečnostná rada OSN leteckými, námornými alebo pozemnými silami uskutočniť akciu, ktorá je potrebná na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Táto akcia môže zahŕňať demonštráciu, blokádu a iné operácie leteckými, námornými a pozemnými silami (stalo sa tak napr. v prípade Iraku, bývalej Juhoslávie, Rwandy, Sierra Leone).

Tento systém kolektívneho donútenia sa uplatňuje až po vyčerpaní všetkých prostriedkov pokojného riešenia medzinárodných sporov.

OSN vybudovala aj systém opatrení nesankčnej povahy (zahrňujúci aj použitie ozbrojenej sily) – Mierové operácie OSN.³

3. Právny základ rezolúcií

OSN má vlastný kolektívny systém riešenia sporov, ktorým sa sleduje dosiahnutie základného cieľa OSN, ktorý je vyjadrený v čl. 1 ods. 1 Charty OSN a tým je zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti a organizácia bude v zhode so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva mierovými prostriedkami uskutočňovať úpravu alebo riešenie situácií, ktoré by mohli viesť k porušeniu mieru. OSN zverila hlavnú zodpovednosť za udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti Bezpečnostnej rade OSN.

³ Klučka, J.: Medzinárodné právo verejné. Iura Edition, 2008, str. 207 – 242.

Rada bezpečnosti vyjadrila v máji 1994 hlbokú obavu, že dôsledky násilia vo Rwande, vrátane vyst'ahovania veľkého počtu obyvateľ'ov, budú znamenať humanitárnu krízu enormných rozmerov. Podľa čl. 39 kapitoly 7 Charty OSN, ak Bezpečnostná rada určí, že došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo k útočnému činu, tak odporučí alebo rozhodne aké opatrenia podľa čl. 41 a 42 sa majú vykonať, aby bol udržaný alebo obnovený medzinárodný mier a bezpečnosť.

Na základe čl. 39 Charty OSN bola situácia vo Rwande posúdená ako ohrozenie mieru a na základe čl. 41 Charty OSN prijala Bezpečnostná rada OSN 17.5.1994 rezolúciu 918, ktorou uvalila zbraňové embargo na Rwandu. A vytvorila aj sankčný výbor Rady bezpečnosti.

9.6.1995 Bezpečnostná rada OSN prijala rezolúciu 997, ktorou potvrdila, že zákazy vyjadrené v rezolúcií 918 týkajúce sa predaja a dodávok zbraní a materiálu sa vzťahujú aj na osoby v susedných štátoch. Zároveň vyzvala susediace štáty, aby prijali opatrenia, ktoré zamedzia transportu týchto zbraní a materiálu do rwandských táborov.

Rezolúciou 1005 zo 17.7.1997 rozhodla Rada bezpečnosti povoliť dodávky presne stanoveného množstva výbušnín, ktoré môžu byť použité iba k prevádzaniu odmínovacích humanitárnych programov a to za podmienky, že bola podaná žiadosť, ktorá bola schválená sankčným výborom Rady bezpečnosti.

Rezolúciou 1011 zo 16.8.1995 sa Rada bezpečnosti rozhodla do 1.9.1996 pozastaviť plnenie zbraňového embarga na predaj a dodávky zbraní a vojenského materiálu rwandskej vláde. Zbrane a vojenský materiál je možné do Rwandy dovážať cez presne určené hraničné prechody s tým, že rwandská vláda musí informovať sankčný výbor Rady bezpečnosti o dovezených dodávkach zbraní a platí to aj pre štáty vyvážajúce do Rwandy.

Po 1.8.1996 Rada bezpečnosti ukončila obmedzenie dodávok a predaja zbraní rwandskej vláde. Predaj a dodávanie zbraní nevládnym silám vo Rwande je však naďalej zakázané.⁴

4. Sankčný režim

Roku 1994 vyjadrila bezpečnostná rada OSN obavu zo situácii vo Rwande. Preto bezpečnostná rada OSN začala vyšetřovať situáciu vo Rwande, ktorá predstavovala ohrozenie mieru a bezpečnosti. Rada bezpečnosti sa odvolala na kapitolu 7 Charty OSN a prijala viacero rezolúcií, ktorými zaviedla sankčný režim pre Rwandu. A vytvorila aj orgány, ktoré mali situáciu vo Rwande monitorovať (kontrolovať dodržiavanie sankčného režimu) a informovať o nej Bezpečnostnú radu OSN. Bezpečnostná rada tak kontrolou sankčného režimu poverila Sankčný výbor pre Rwandu a Medzinárodnú komisiu pre vyšetřovanie vo Rwande. Pomáhať Sankčnému výboru mal aj generálny tajomník OSN.⁵

⁴ <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=708>.

⁵ Farrall, J. M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 345-347.

4.1. Sankčný výbor

Ak Bezpečnostná rada OSN rozhodne, že došlo k porušeniu mieru, ohrozeniu mieru alebo útočnému činu, môže rozhodnúť o opatreniach podľa čl. 41 a 42 Charty OSN. V 90. Rokoch minulého storočia došlo k nárastu kolektívnych sankcií podľa čl. 41 Charty OSN. Tieto opatrenia bez použitia ozbrojenej sily mali negatívne účinky na obyvateľstvo daného štátu, ale aj na tretie štáty (hlavne na obchodné vzťahy s týmito štátmi). Na minimalizáciu týchto negatívnych účinkov začala Bezpečnostná rada OSN vytvárať tzv. sankčné výbory, ktoré kontrolujú priebeh a dopad ekonomických sankcií na cieľový štát a jeho obyvateľstvo.

Do praxe Bezpečnostnej rady začali prenikať tzv. ciele (inteligentné) sankcie, ktoré už smerujú proti konkrétnym členom vlády a iným osobám, ktoré sa podieľajú na politike, ktorá ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť.

Sankčný výbor pre Rwandu bol zriadený rezolúciou 918, ktorú prijala Rada bezpečnosti OSN 17.5.1994. Jeho základné funkcie:

- a) Požadovať od štátov informácie o tom aké opatrenia prijali, aby bolo dodržané zbraňové embargo.
- b) Posúdiť tieto informácie a urobiť odporúčania na zvyšovanie efektivity zbraňového embarga.
- c) Prijatť vhodné opatrenia ako reakciu na porušenie zbraňového embarga.

Sankčný výbor tak následne požaduje informácie od krajín susediacich s Rwandou o vývoze zbraní a vojenského materiálu do Rwandy a oznámenie od Rwandskej vlády o dovoze zbraní a vojenského materiálu.

Sankčný výbor Bezpečnostnej rady OSN vo svojich správach poznamenal absenciu monitorovacieho mechanizmu, ktorý by dozeral na dodržiavanie sankčného režimu. Efektívne monitorovať tento sankčný režim závisí od spolupráce štátov a medzinárodných organizácií. Sankčný výbor v rezolúcií označil porušenie zbraňového embarga za trestný čin a zároveň vyjadril, že bude podnikatť vhodné kroky k zlepšovaniu monitorovania zbraňového embarga.⁶

4.2. Generálny tajomník

Keď Bezpečnostná rada OSN zaviedla sankčný režim pre Rwandu, požadovala spoluprácu generálneho tajomníka so sankčným výborom. Sankčný výbor následne požadoval od generálneho tajomníka:

- Konzultovať s vládami krajín susediacich s Rwandou správy od pozorovateľov, ktorí monitorujú implementáciu rwandských sankcií.
- Vytvárať odporúčania pre komisiu vyšetrojúcu obvinenia z toku zbraní bývalými rwandskými vládnymi ozbrojenými silami v regióne veľkých jazier.
- Konzultovať s vládami susediacich štátov rozmiestnenie vojenských pozorovateľov na letiskách, prepravných bodoch a okolo hraničných priechodoch.

⁶ Farrall, J. M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 347-348.

- Oznámiť členským štátom body ktoré sú vyňaté zo zbraňového embarga a cez ktoré môžu byť zbrane do krajiny dovezené.
- Podat' správy o legitímnom vývoze zbraní z Rwandy v zhode so schválenými výnimkami.
- Konzultovať so štátmi susediacimi s Rwandou opatrenia vhodné na uskutočňovanie zbraňového embarga.

V súvislosti s medzinárodnou komisiou pre vyšetrovanie generálny tajomník sa zaoberá množstvom úloh, vrátane zriadenia komisie, predkladanie dočasných a konečných správ sankčného výboru komisii, udržiavanie komisie, znovu aktivácia medzinárodnej komisie pre vyšetrovanie.⁷

4.3. Medzinárodná komisia pre vyšetrovanie vo Rwande (ICIR)

Bezpečnostná rada OSN v septembri 1995 požadovala vytvoriť medzinárodnú komisiu pre vyšetrovanie, ktorá sa mala skladať z piatich až desiatich medzinárodne uznávaných osôb, vrátane zákonodarcov a príslušníkov ozbrojených síl a policajných expertov.

Úlohy komisie pre vyšetrovanie:

- Zbieranie informácií a vyšetrovanie správ týkajúcich sa predaja alebo dodávok zbraní a vojenského materiálu bývalými ozbrojenými silami Rwandskej vlády v oblasti veľkých jazier a v porušovaní rezolúcií.
- Identifikácia strán, ktoré pomáhali pri ilegálnom získavaní zbraní a porušovaní zbraňového embarga.

V priebehu funkčného obdobia medzinárodná komisia pre vyšetrovanie pripravila šesť správ.⁸

5. Zhodnotenie

Rwandský sankčný režim sa definuje ako nezvyklé zmiešanie zanedbaných a kreatívnych pokusov. Zanedbanosť vyplýva zo skutočnosti, že Rwandský sankčný výbor mal za prvých 11 rokov 7 formálnych stretnutí. Kreativita vyplýva z vyhlásenia zbraňového embarga aj pre osoby v štátoch susediacich s Rwandou, ak by mali byť použité vo Rwande a zo zriadenia Medzinárodnej komisie pre vyšetrovanie, ktorá vyšetruje porušovanie zbraňového embarga a podáva odporúčania na zlepšenie dodržiavania zbraňového embarga. Vytvorenie komisie predstavuje jeden z prvých pokusov vytvoriť orgán expertov, ktorý mal preskúmať ako zlepšiť sankčný režim. Ale žiaľ Rada bezpečnosti správy, odporúčania a návrhy komisie nebrala do úvahy a nekonala podľa nich.⁹

⁷ Farrall, J. M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 348-349.

⁸ Farrall, J. M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 349-352.

⁹ Farrall, J. M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 353.

Použité zdroje

Farrall, J. M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, 2007, Kód ISBN 0521878020, 9780521878029, s. 345-353.

Kľučka, J.: *Medzinárodné právo verejné*. Iura Edition, 2008, str. 207 - 242

Harenberg B.: *Kronika lidstva*, Fortuna Print, Praha 2003, ISBN 80-7321-068-1, str. 1140, 1142

Biermann K.: *Kronika 20. Storočia*, Fortuna Libri, Bratislava 2007, ISBN 978-80-89144-90-7, str. 1422, 1426

<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=708>

<http://www.globalpolicy.org/security/sanction/theindex.htm>

<http://www.globalpolicy.org/security/sanction/>

<http://www.un.org/sc/committees/>

http://www.dfat.gov.au/un/unsc_sanctions/unsc_sanctions_inplace.html

http://www.dfat.gov.au/un/unsc_sanctions/index.html

<http://www.sipri.org/contents/expcon/unsc918.html>

<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/unamir4.htm>

<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/unamir2.htm>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Rwanda>

Sankčný režim voči Sierra Leone: Diamantové sankcie

Jaroslav Bialko

1. Úvod	97
2. Sankčný režim 1132 voči Sierra Leone	98
3. Právny základ rezolúcie	98
4. Ciele sankcií	98
4.1. Sankčné povinnosti	98
4.2. Výnimky zo sankcií	99
5. Administrácia a monitorovanie sankcií	99
6. Význam sankčného režimu	100
7. Návrh pre zmenu	101
8. Použitá literatúra	101
9. Rezolúcia 1132 BR OSN	101

1. Úvod

Sierra Leone je prímorský štát v západnej Afrike, ležiaci na pobreží Atlantického oceánu na západe a na juhu; na severe a východe má pevninské hranice so štátom Guinea a na juhovýchode s Libériou. Krajina dostala svoj názov (v preklade Pohorie levov) od portugalských moreplavcov (1460), čiastočne podľa vzhladu pohorí a čiastočne kvôli hromom, ktoré tu sprevádzali búrky. Hlavným mestom je Freetown. S rozlohou 71 740 km² patrí tomuto štátu 116. miesto na svete. Má cca. 6 miliónov obyvateľov s pestrým národnostným zložením. Prevalu majú Mendeovia (34,6%) a Temneovia (31,7%). Úradnými jazykmi sú angličtina a kreolčina. Od roku 1808 až do roku 1961, keď získala nezávislosť, bola Sierra Leone britskou kolóniou a dnes má štatút člena Commonwealthu.

Od júla roku 1991 prebiehalo povstanie pod vedením RUF (Jednotný revolučný front), najprv len vo východnej časti, podporované Libériou, na čele ktorého stál kapitán Foday Sankoh. Prezident Momoh musel utiecť do susednej Guiney. Moci sa ujala Národná vládnuca dočasná vláda (NRPC) na čele s kapitánom Valentinom Strasserom, dovtedajším vodcom povstalcov.¹ Jeho vláda však bola pod domácim aj medzinárodným tlakom donútená uskutočniť všeobecné voľby, z ktorých vzišiel víťazne prezident Kabbah. V parlamentných voľbách zvíťazila Ľudová strana Sierra Leone, z ktorej pochádzal aj nový prezident. Dohodou z Abidjanu (Pobrežie Slonoviny) z novembra 1996 bol podpísaný mier medzi vládou a RUF, v zastúpení Kabbah, Sankoh, lenže už v máji 1997 tzv. Revolučná rada ozbrojených síl (AFRC) pod vedením majora Koromu zvrhla vládu prezidenta Kabbaha v spolupráci s RUF a bola zavedená vojenská „vláda“ s najvyšším orgánom AFRC. Koroma zrušil ústavu a zaviedol diktátorský režim. Kabbah utiekol do Guiney a zmobilizoval medzinárodnú pomoc: v júli 1997 Commonwealth pozastavil Sierra Leone členstvo, v septembri 1997 Bezpečnostná Rada OSN (BR) uvalila sankcie na dodávku zbraní a ropných produktov. Do Freetownu sa prezident Kabbah vrátil v roku 1998. Vo voľbách v roku 2002 bol zvolený opäť, pričom jeho strana získala 70% hlasov. V Sierra Leone stojí na čele vlády prezident, ktorý je zároveň vrchným veliteľom

¹ <http://www.mzv.cz>.

ozbrojených síl (prezidentská republika). Viceprezidentom Sierra Leone je Solomon Berewa.²

2. Sankčný režim 1132 voči Sierra Leone

BR v roku 1997 s poľutovaním odsúdila skutočnosť, že vojenská junta neuskutočnila kroky k tomu, aby umožnila návrat demokraticky zvolenej vlády a návrat k ústavnému režimu. BR vyjadrila vážne obavy týkajúce sa pokračujúcich násilností, vraždenia a neustáleho zhoršovania životných podmienok v krajine, a ďalej rozhodla, že situácia v Sierra Leone predstavuje ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti v regióne.

BR uložila sankcie voči Sierra Leone v septembri 1997, aby eliminovala vojenskú juntú, ktorá sa chopila moci v máji tohto roku, a aby bola kontrola nad krajinou vrátená demokraticky zvolenej vláde.

Sankčný režim prvotne pozostával z cielených cestovných sankcií a ropných sankcií, a tiež zo zbraňového embarga. V júni 1998, po návrate demokraticky zvolenej vlády k moci, boli sankcie zrušené, avšak bezprostredne nahradené novými, zameranými na vojenskú juntú a lídrov rebelskej skupiny RUF. Tieto sankcie pozostávali zo zbraňového embarga, cielených cestovných sankcií a diamantových sankcií. V júni 2003 prestali platiť diamantové sankcie. BR ustanovila Sankčnú komisiu 1132 pre dohľad nad Sankčným režimom 1132 a takisto zriadila Komisiu expertov pre monitorovanie uskutočňovania sankcií.

3. Právny základ rezolúcie

Právnym základom rezolúcie 1132 je Kapitola VII Charty OSN. Preto na základe článku 39 BR rozhodla, že došlo k ohrozeniu mieru a následne bola prijatá rezolúcia v zmysle čl. 41 a článku 42, ktoré oprávňujú BR prijať relevantné opatrenia, a formou ich vyjadrenia je rezolúcia - v tomto prípade rezolúcia č. 1132. Išlo o opatrenia bez použitia sily.

4. Ciele sankcií

Cieľom sankcií bolo znovunastolenie vládnej kontroly demokraticky zvolenej vlády nad celým územím Sierra Leone a odzbrojenie všetkých nevládných síl. Cestou k splneniu týchto cieľov malo byť ovládnutie území s ťažbou diamantov.

4.1. Sankčné povinnosti

Cielené cestovné sankcie - vyžadovali od štátov, aby zabránili vstupu na svoje územie členom vojenskej junty a ich rodinným príslušníkom. Výnimky z týchto sankcií predstavovali prípady, keď síce jednalo o tieto osoby, ale pre humanitárny dôvod alebo pre prípad, že chceli napomôcť k návratu demokraticky zvolenej vlády, sa sankcie neuplatnili.

² <http://www.postreh.com/phprs/view.php?cislocianku=2007060101>.

Ropné sankcie – vyžadovali od štátov, aby zabránili predaju a dovozu ropy a ropných produktov do Sierra Leone.

Zbraňové embargo – vyžadovalo od štátov, aby zabránili predaju a dovozu zbraní a zbraňového materiálu každého druhu do Sierra Leone.

V marci 1998, po návrate demokraticky zvoleného prezidenta, BR zrušila ropné sankcie.

V júni 1998 BR zrušila zvyšné sankcie, ale hneď zaviedla zbraňové embargo a cielečné cestovné sankcie, ktoré boli namierené na elimináciu možností rebelských skupín v Sierra Leone angažovať sa v ozbrojených konfliktoch proti vláde. Zbraňové embargo sa nevzťahovalo na prípady dovozu zbraní cez presne určené hraničné prechody pre vládu a pre ECOMOG - Vojenská pozorovacia jednotka ekonomického spoločenstva pre západnú Afriku.

V júli 2000 BR zaviedla diamantové sankcie s cieľom znemožniť aktivity rebelských skupín. Tieto diamantové sankcie vyžadovali od štátov, aby zabránili dovozu surových, nebrúsených diamantov pochádzajúcich zo Sierra Leone na ich územie.

4.2. Výnimky zo sankcií

Pokiaľ ide o cielečné cestovné sankcie BR udelila výnimku pre prípady cestovania z humanitárnych dôvodov, ale museli byť overené Sankčnou komisiou a výnimky sa vzťahovali aj na vlastných štátnych príslušníkov.

Sankčná komisia bola oprávnená schváliť výnimky z ropných sankcií, ale nebol na to právny nárok. Voči rozhodnutiu sa nebolo možné odvolať. Výnimky mohli udeľovať – vláda Sierra Leone, vlády iných štátov, agentúry OSN.

Keď BR uplatnila diamantové sankcie v júli 2000, poskytla možnosť výnimiek pre nebrúsené diamanty, ale certifikované vládou prostredníctvom certifikačného režimu. Keďže sa však dovtedy neuplatňoval žiadny certifikačný režim, BR požiadala vládu o jeho konštituovanie.

V marci 2001 Sankčná komisia rozhodla o zavedení certifikačného režimu do prevádzky.

5. Administrácia a monitorovanie sankcií

Počas tohto sankčného režimu BR zostavila dve entity:

1. Sankčná komisia 1132
2. Panel expertov resp. Komisia expertov.

Ad 1. Sankčná komisia

Spolu so zavedením sankčného režimu bola vytvorená aj Sankčná komisia pred dohľad nad týmito sankciami. Bola konštituovaná v súlade s článkom 28 provizórnych procesných pravidiel. Jej úlohou bolo podávať správy a odporúčania BR, vyhľadávať informácie pre efektívne uskutočňovanie sankcií, zvažovať informácie o prerušení sankcií a odporučiť vhodné opatrenia voči týmto

prerušeniam, podávať správy o preukázaných porušeníach sankcií, identifikovať porušiteľov sankcií, vyhlásiť odporúčenie pre uľahčenie uskutočňovania sankcií, posudzovať žiadosti pre výnimky z ropných sankcií, označiť členov vojenskej junty.

Do konca roku 2005 uskutočnila 35 formálnych stretnutí a vydala 8 ročných správ. Takisto vydala množstvo iných správ týkajúcich sa implementácie sankcií. V záverečných správach poukázala na porušenie sankcií.

Ad 2. Panel expertov resp. Komisia expertov (ďalej len „Panel“)

V júli 2000 BR ustanovila Panel pre dohľad nad uskutočňovaním sankčného režimu 1132, ktorý bol oprávnený zbierať informácie o možných porušeníach zbraňového embarga a informácie o súvislostiach medzi obchodom s diamantmi a obchodom so zbraňami, podieľať sa na výsluchu ohľadom významu diamantov pre konflikt v Sierra Leone, hlásiť Sankčnej komisii správy a odporúčania pre posilnenie zbraňového embarga alebo diamantových sankcií.

Panel postúpil písomnú správu Bezpečnostnej rade v decembri 2000 a v jej závere o diamantovom obchode, poznamenal, že diamanty boli hlavným zdrojom príjmu pre RUF, ktorý zaistoval dostatok finančných prostriedkov pre jej vojenské operácie. Väčšina diamantov bola predávaná do Libérie a svojím spôsobom všetko nasvedčovalo tomu, že obchod bol vedený s povolením a účasťou oficiálnej vlády Sierra Leone.

Panel preskúmal aj certifikačný režim a hoci podľa neho bol pozitívnym krokom, absentovala výrazná efektívna kontrola tohto režimu.

Pre zlepšenie implementácie diamantových sankcií odporučil Panel Bezpečnostnej Rade vytvorenie všeobecného certifikačného systému a následne jeho schválenie Bezpečnostnou Radou; Diamantové sankcie by mali byť uplatnené voči Libérii, až kým nepreukáže, že sa viac už nepodielá na dovoze zbraní do Sierra Leone alebo na vývoze diamantov zo Sierra Leone.

Panel predložil usvedčujúce dôkazy o tom, že Libéria podporovala RUF vo všetkých smeroch – zaistenie výcviku, zbraní a ďalšieho materiálu, pomoc pri preprave, stavbu útočných základní a obranných krytov. Panel tiež objavil jasný dôkaz zásobovania zbraňami cestou Burkina Faso cez Libériu do Sierra Leone a dôkaz, že libérijský prezident Charles Taylor bol zapletený do podpory násillia v Sierra Leone v rokoch 1991 – 2002 dodávkami zbraní za diamanty povstalcov a vojnových a iných zločinov, za ktoré je dnes súdený v Haagu.

6. Význam sankčného režimu

Sankčný režim splnil svoj hlavný cieľ, aby bola nastolená demokraticky zvolená vláda a obnovené ústavné pomery, avšak nie v takej podobe, pre ktorú bol ustanovený. RUF nebola dostatočne eliminovaná a mnohé jej pozície neboli odstránené. K úspešnému realizovaniu sankcií bránila aj samotná vláda, ktorá častokrát uplatňovala opatrenia s vidinou vlastného obohatenia a k rovnakým praktikám sa uchylovali aj niektoré susedné štáty, najmä Libéria. Takisto príslušníci mierových

jednotiek OSN sa tiež angažovali v obchode s diamantmi namiesto toho, aby plnili úlohy, pre ktoré tam boli vyslaní.

Tento sankčný režim v konečnom dôsledku predstavoval vhodný materiál, ktorý bolo možné, či už využiť pri podobných situáciách voči iným krajinám, alebo poučiť sa z neho a nájsť vhodnejšie prostriedky pre dosiahnutie sledovaného cieľa.

Celkovo však treba hodnotiť sankčný režim pozitívne, pretože sa výrazne stabilizovala situácia pokiaľ ide o bezbrehé vraždenie a násilie páchané na civilistoch zo strany rebelských skupín.

7. Návrh pre zmenu

Osobne sa stotožňujem s uplatnenými sankciami a spôsobom ich implementácie, teda aspoň v zamýšľanej rovine ich uskutočňovania, avšak nie v plnej miere ich skutočnej realizácie. Myslím, že by bolo vhodné, aby sa k takýmto sankciám pridružila aj pomoc pre široké masy obyvateľstva dotknutého štátu v podobe poskytnutia potravín, liekov či ošatenia, pretože či chceme alebo nie, najväčšia ujma vždy postihne tých, ktorí sú v tom nevinne a sú v najväčšom počte. Preto by mal byť kladený dôraz práve na nich, v čase vojnových operácií zúriacej občianskej vojny, aby boli zabezpečené aspoň minimálne životné podmienky dosahujúce hranicu ľudskej dôstojnosti.

8. Použitá literatúra

1. FARRALL, M. J. 2007. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge: University Press, 2007. s. 357-369.
2. <http://www.mzv.cz>
3. <http://www.postreh.com>
4. <http://www.bbc.com>
5. <http://www.wikipedia.org>

9. Rezolúcia 1132 BR OSN

Prvá časť rezolúcie 1132 hovorí o tom, z čoho všetkého vychádzala BR OSN pri jej vydaní; je tam spomenuté rozhodnutie 33. summitu OAU (Organizácie africkej jednoty), komuniké ECOWAS-u (Ekonomické spoločenstvo západoafrických krajín) a list generálneho tajomníka OSN zo dňa 7.10.1997. Takisto je tam vyjadrené ocenenie mediačným snahám ECOWASU, potvrdenie, že Abidjanská dohoda S/1996/1034 sa stále považuje za základ pre zabezpečenie mieru, stability a bezpečnosti v Sierra Leone. V texte prvej časti je tiež možné nájsť, že vojenská junta neuskutočnila kroky k obnoveniu ústavného stavu (t.j. návratu legálne zvolenej vlády) v Sierra Leone a v zmysle tohto ustanovenia ďalej vyslovuje hlboké znepokojenie nad touto situáciou, ktorá vedie k neustálym stratám na životoch a predstavuje hrozbu pre medzinárodný mier a stabilitu v regióne.

Na základe vyššie uvedeného sa BR OSN uzniesla, že junta v Sierra Leone je povinná uskutočniť všetky opatrenia na navrátenie moci demokraticky zvolenej vláde štátu

Sierra Leone a zdržať sa akéhokol'vek násilia a zásahov do zásielok humanitárnej pomoci. Ďalej sa vyjadruje nutnosť kooperácie medzi zvláštnym vyslancom generálneho tajomníka OSN a organizáciou ECOWAS pri hľadaní mierového riešenia pre existujúce problémy v Sierra Leone. BR OSN zaväzuje všetky štáty, aby zabránili vstupu na svoje územie členom vojenskej junty a ich rodinným príslušníkom a na členské štáty OSN sa tým vzťahuje povinnosť neumožniť svojim štátnym príslušníkom dodávať do Sierra Leone ropu, ropné produkty, zbrane a iné vojenské vybavenie. BR OSN takisto ustanovuje zvláštnu komisiu za účelom monitorovania dodržiavania povinností uložených členským štátom OSN. Táto komisia disponuje v zmysle ustanovení tejto rezolúcie oprávnením umožniť za určitých okolností členským štátom OSN dovoz ropy a ropných produktov do Sierra Leone na čisto humanitárne účely alebo pre potreby vojenskej pozorovacej skupiny organizácie ECOWAS. Všetky členské štáty sú povinné spolupracovať s ECOWAS pri zabránení dovozu vyššie uvedených produktov do krajiny. ECOWAS je povinný o svojich aktivitách informovať komisiu BR OSN. Členské štáty sú taktiež do 30 dní odo dňa prijatia tejto rezolúcie povinné informovať generálneho tajomníka OSN o prijatých opatreniach a žiada všetky štáty a medzinárodné organizácie, aby poskytli pomoc štátom susediacim so Sierra Leone, čeliacim prílivu utečencov zo zmieneneho štátu. V závere rezolúcie sa spomína, že pokiaľ vojenská junta splní vyššie uvedenú povinnosť, dôjde k odstráneniu sankcií, a že po 180 dňoch, ak nebudú sankcie zrušené, dôjde k prejednaniu a prehodnoteniu účinnosti prijatých opatrení a krokov, ktoré uskutočnila vojenská junta na podporu článku 1 (zabezpečiť návrat demokraticky zvolenej vlády a pod.).

Počiatky boja s medzinárodným terorizmom: Sankcie voči Líbyi

Monika Šimoňáková

Historický prehľad.....	103
1. Postup medzinárodného spoločenstva.....	104
2. Formy sankcií.....	105
2.1. Sankčné povinnosti.....	105
2.2. Výnimky.....	107
3. Mechanizmus implementácie.....	107
3.1. Sankčný výbor 748.....	107
3.2. Generálny tajomník.....	108
3.3. Zrušenie Sankčného režimu 748.....	108
4. Zhodnotenie líbyjského sankčného režimu.....	109
Použité zdroje.....	110

Historický prehľad

Po revolúcii v roku 1969 sa v Líbyi dostal k moci Muammar Kaddáfi. Toto nové vedenie si vyžiadalo okamžitú likvidáciu vojenských základní a stiahnutie cudzích, t. j. amerických a britských vojenských síl z územia krajiny. Postupne sa tento postoj dotkol aj obyčajných cudzincov. Talianski kolonisti boli z Líbye vyhnaní 7. októbra 1970. Tento deň bol vyhlásený za deň pomsty za roky talianskeho kolonializmu. V ďalších rokoch sa v Líbyi plánovite likvidovali všetky prvky a atribúty západného spôsobu života. Kaddáfi definoval ako svoj cieľ vybudovanie arabského socializmu. V roku 1977 bola Líbya premenovaná na Líbyjskú veľkú socialistickú ľudovú arabskú džamahíriju. Od prvého momentu existencie džamahírije bol jedným z jej najvernejších spojencov Sovietsky zväz, pre ktorý sa Líbya stala jedným z najdôležitejších strategických partnerov v severnej Afrike.

V roku 1977 sa začala líbyjsko-egyptská vojna, v ktorej obe strany používali sovietske zbrane, lietadlá a tanky. Výzbroj líbyjskej armády v minulosti i v súčasnosti pozostáva z 90% z ruských zbraní. Kaddáfi absolvoval viacero návštev ZSSR, naposledy v roku 1985.

V 70. rokoch bolo v Líbyi vytvorené tzv. Antiimperialistické centrum Mataba, ktoré sa zaoberalo podporou a výcvikom teroristov. Vďaka vysokým ziskom z predaja ropy líbyjské vedenie poskytovalo pomoc prakticky všetkým teroristickým a polovojenským zoskupeniam vo svete, ktoré bojovali proti svojim vládam. Samotný Kaddáfi tento boj označoval za boj za slobodu. Mnohí teroristi našli v Líbyi azyl.

Začiatkom 80. rokov, keď sa k moci v USA dostal Ronald Reagan, sa situácia pre Líbyu zmenila k horšiemu. Muammar Kaddáfi bol oficiálne obvinený z podpory medzinárodného terorizmu. USA začali s prípravou plánov na jeho zvrhnutie. V roku 1986 sa v blízkosti líbyjských brehov udial ozbrojený incident, ktorý sa stal začiatkom celého radu tragických udalostí. V reakcii na ostreľovanie líbyjských pobrežných opevnení americkými silami sa uskutočnilo viacero teroristických aktov. Na začiatku nad územím Grécka prebehol výbuch na palube amerického lietadla, pri ktorom zahynulo 5 občanov USA, neskôr 5. apríla 1986 Líbyjčania zorganizovali teroristický útok na diskotéke La Belle v Západnom Berlíne. V dôsledku výbuchu zahynuli 3 ľudia, medzi ktorými boli 2 americkí vojaci, ďalších 250 bolo zranených.

Vzťahy medzi Líbyou a USA začali získavať charakter nevyhlásenej vojny. Ronald Reagan vydal príkaz na uskutočnenie bombového útoku na územie Líbye, konkrétne na vojenské objekty a tábory, určené na výcvik teroristov. Výsledkom operácie El Dorado Canyon v noci zo 14. na 15. apríla 1986 bolo okrem zničenia vojenských cieľov poškodenie budovy veľvyslanectva Francúzska a smrť 40 civilistov, vrátane päťnásťmesačnej adoptívnej Kaddáfiovej dcéry. Po týchto udalostiach nadobudli vzťahy medzi Líbyou a Západom osobný charakter a pomsta na seba nenechala dlho čakať.

V roku 1988 nad škótskym mestom Lockerbie vybuchlo lietadlo americkej spoločnosti Pan American, ktoré smerovalo do New Yorku. Ako potvrdilo vyšetrovanie, na teroristickom útoku sa podieľali líbyjské tajné služby a bezprostrední páchatelia sa ukryli na líbyjskom území. O rok neskôr nad územím štátu Niger vybuchlo lietadlo, patriace francúzskej leteckej spoločnosti.

V roku 1992 uvalila Bezpečnostná rada OSN na Líbyu hospodárske sankcie a líbyjské účty boli zmrazené. Sankcie do značnej miery obmedzovali možnosti dodávok líbyjskej ropy na trhy Európskej únie. Napokon bola Líbya nútená vyjsť v ústrety požiadavkám USA a vydať im páchatel'ov atentátu nad Lockerbie. Kaddáfí takisto avizoval ukončenie poskytovania akejkoľvek pomoci teroristickým zoskupeniam. Na toto gesto "dobrej vôle" medzinárodné spoločenstvo zareagovalo zrušením sankcií. Odvtedy sa začína nová etapa vo vzťahoch medzi Líbyou a Západom.

Po teroristických útokoch z 11. septembra 2001, Kaddáfí robí všetko preto, aby dokázal, že nielen s útokmi v New Yorku, ale ani s terorizmom ako takým nemá nič spoločné. Jedným z najvýznamnejších ústretových gest boli priznanie časti Líbye na všetkých teroristických útokoch a vyplatenie vysokej sumy na odškodnenie obetí. Líbyjčania pristúpili aj na spoluprácu s tajnými službami Západu. Kaddáfiove režim sa tak postupne stáva dôveryhodným. Na tomto procese majú významný podiel aj členské štáty EÚ, pre ktoré je dôležitá regionálna stabilita a dobré vzťahy s Líbyou, ktorá predstavuje jedného z najvýznamnejších dodávateľov ropy.

V súčasnosti má Líbya štatút pozorovateľa v Únii pre Stredomorie. Od roku 2004 Líbyu navštívili politici takého formátu, ako taliansky premiér Silvio Berlusconi, nemecký spolkový kancelár Gerhard Schröder, francúzsky prezident Jacques Chirac, kanadský premiér Paul Martin či britský premiér Tony Blair. Napriek tomu, Líbya a jej politika zostáva pre Západ naďalej nepredvídateľnou.

1. Postup medzinárodného spoločenstva

Bezpečnostná rada stanovila sankcie voči Líbyi v marci 1992, s cieľom zabezpečiť, aby líbyjská vláda spolupracovala pri vyšetrovaní teroristických bombových útokov dvoch medzinárodných letov a to americkej leteckej spoločnosti Pan Am z letu 103 a francúzskych aerolínií UTA z letu 772. Pan Am let 103 bol zničený nad Lockerbie v Škótsku v decembri 1988, čo malo za následok 270 mŕtvych. UTA let 772 bol zničený 19. septembra 1989, čo malo za následok 171 mŕtvych.

V januári 1992 Bezpečnostná rada prijala Rezolúciu 731 (1992), v ktorej je charakterizovaný teroristický čin ako hrozba pre medzinárodný mier a bezpečnosť, pričom zároveň vyjadrila hlboké znepokojenie nad vyšetrovaním bombových útokov na Pan

Am a UTA, do ktorého boli zapojení aj líbyjskí vládni úradníci. Rada tiež vyjadrila poľutovanie nad skutočnosťou, že Líbyjská vláda zatiaľ neprevzala zodpovednosť za bombové útoky, a vyzvala líbyjskú vládu k spolupráci na medzinárodnom vyšetrovaní.

O štyri mesiace neskôr, potom ako Líbya nereagovala, Rada jej uložila sankcie. V Rezolúcii 748 (1992) Rada konštatovala, že potlačenie teroristických činov je nevyhnutné pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Znovu potvrdila, že v súlade s článkom 2 (4) Charty OSN, každý štát má povinnosť zdržať sa organizovania, podnecovania, pomoci alebo účasti na teroristických činoch v inom štáte a tiež má povinnosť nechať súhlas s aktivitami organizovanými v rámci svojho územia smerujúcimi k takýmto činom, ktoré vyvolávajú hrozbu sily alebo použitie sily. Rada ďalej konštatovala, že líbyjskej vláde sa nepodarilo preukázať konkrétne kroky smerujúce k pozastaveniu terorizmu. Rovnako poukázala aj na jej neschopnosť plne a efektívne reagovať na požiadavky Rezolúcie 731 (1992), kde boli uplatnené sankcie z kapitoly VII Charty OSN.

Bezpečnostná rada následne v novembri 1993 na základe Rezolúcie 883 rozšírila sankcie, opätovne potvrdila existenciu hrozby pre mier a odvolala sa na kapitolu VII Charty OSN. Cieľom sankčného režimu v Líbyi bolo zabezpečiť spoluprácu líbyjskej vlády na francúzskom, britskom a americkom vyšetrovaní bombových útokov a tiež zaviazanie sa, že definitívne ukončí všetky formy terorizmu a pomoc teroristickým skupinám a dokáže konkrétne kroky smerujúce k zrušeniu terorizmu. Bezpečnostná rada dala jasne najavo, že sankcie zruší hneď ako sa presvedčí, že líbyjská vláda koná v súlade s týmito cieľmi. V novembri 1993 Generálny tajomník OSN oznámil líbyjskej vláde, že Bezpečnostná rada pozastaví sankcie za predpokladu, že líbyjská vláda zabezpečí vydanie osôb obvinených z Pan Am bombardovania príslušným súdom Veľkej Británie a USA a tiež francúzskym justičným orgánom so zreteľom na bombardovanie UTA. V auguste 1998 vyplynul z rokovaní návrh, že 2 osoby podozrivé z účasti na Pan Am bombovom útoku budú súdené pred škótskym súdom sídliacim v Holandsku. Rada rozhodla o okamžitom pozastavení sankcií potom, ako jej Generálny tajomník OSN podá správu o tom, že podozriví pricestovali do Holandska za účelom ich súdenia pred škótskym súdom alebo prípadne o ich objavení sa v procese pred príslušným súdom vo Veľkej Británii alebo USA.

2. Formy sankcií

Sankčný režim sa pôvodne skladal z radu opatrení, vrátane leteckých sankcií, zbrojného embarga, diplomatických a cestovných sankcií. Bezpečnostná rada nasledovne rozšírila tieto sankcie a o finančné sankcie, opatrenia zamerané na Líbyjskú ropnú produkciu, letectvo a iné sankcie.

2.1. Sankčné povinnosti

V rezolúcii 748 (1992) uložila Bezpečnostná rada viacero opatrení proti Líbyi, vrátane leteckej dopravy, zbraní, diplomatických a cestovných sankcií.

Sankcie v oblasti letectva žiadali od štátov:

- (a) zamietnuť pristátie akéhokoľvek lietadla Líbye a tiež jeho prelet nad územím daného štátu,
- (b) zakázať akékoľvek dodávky lietadiel alebo leteckých súčiastok do Líbye a poskytovanie leteckého inžinierstva či servisu, alebo osvedčenie letovej spôsobilosti alebo poistenia líbyjských lietadiel,
- (c) zakázať prevádzku všetkých líbyjských arabských leteckých kancelárií.

Zbrojné sankcie požadovali od štátov, aby neposkytovali Líbyi zbrane a s nimi súvisiaci materiál, ako aj technické poradenstvo, pomoc alebo školenia v súvislosti s poskytovaním, výrobou, údržbou alebo použitím zbraní a tiež stiahnutie všetkých úradníkov alebo zamestnancov v líbyjských orgánoch na vojenské záležitosti.

V oblasti diplomacie mali štáty znížiť počty zamestnancov v líbyjských diplomatických misiách a konzulátoch a obmedziť pohyb zamestnancov, ktorí na tomto území zostali.

Cestovné sankcie proti líbyjským teroristom žiadali od štátov zamietnuť vstup, prípadne vyhostiť líbyjských štátnych príslušníkov v dôsledku ich zapojenia sa do teroristických aktivít.

V novembri 1993 Rada uložila finančné sankcie, cieleňé hospodárske sankcie a ďalšie sankcie v oblasti letectva.

Finančné sankcie požadovali od štátov zmrazenie finančných prostriedkov alebo iných finančných zdrojov, ktoré vlastní alebo kontroluje líbyjská vláda, jej verejné orgány alebo líbyjský podnik, a tiež, aby zabezpečili, že žiadne finančné prostriedky nebudú k dispozícii alebo v prospech takýchto líbyjských orgánov. Ďalšie sankcie ukladali štátom zákaz vývozu do Líbye určitého tovaru, ktorý sa používa pri ťažbe ropy (napr. čerpadlá, kotle, pece,...).

Rozšírené sankcie v oblasti letectva kládli na štáty nasledovné požiadavky:

- (a) zabezpečiť okamžité uzatvorenie všetkých líbyjských arabských leteckých úradov na ich území,
- (b) zakázať akékoľvek obchodné transakcie s líbyjskými arabskými leteckými úradmi, ich štátnymi príslušníkmi alebo z ich území, vrátane dodržiavania doľožky alebo potvrdenia cestovných lístkov alebo iných dokladov vydaných leteckými spoločnosťami,
- (c) zakázať poskytovanie lietadiel, leteckého strojárstva, inžinierstva a služieb potrebných pre prevádzku v Líbyi,
- (d) zákaz poskytovania akýchkoľvek materiálov určených pre výstavbu, údržbu alebo zlepšenie líbyjských letísk alebo strojárstva alebo iných služieb pre údržbu líbyjských letísk,
- (e) zakázať poskytovanie poradenstva, pomoci alebo výcviku líbyjských pilotov, leteckej techniky, alebo leteckého a pozemného údržbárskeho personálu spojeného s prevádzkou lietadiel a letísk v Líbyi,
- (f) zakázať obnovenie poistenia pre líbyjské lietadlá.

2.2. Výnimky

Bezpečnostná rada je uviedla aj niekoľko výnimiek zo sankčného režimu podľa rezolúcie 748. Rada vyňala zo sankcií v oblasti letectva predovšetkým lety schválené Sankčným výborom 748 z dôvodu významnej humanitárnej potreby, pohotovosti a ďalších zariadení a služieb priamo súvisiacich s civilným riadením letovej prevádzky, a OSN lietadiel súvisiacich s vyslaním pozorovateľského tímu OSN monitorujúcim sťahovanie sa Líbye z Aouzou pásma. Rada tiež oslobodila od finančných sankcií finančné prostriedky získané z predaja alebo dodávok ropy a ropných produktov, vrátane zemného plynu a plynových výrobkov alebo poľnohospodárskych produktov alebo komodity pôvodom z Líbye.

3. Mechanizmus implementácie

Bezpečnostná rada udelila zodpovednosť za správu sankčného režimu podľa rezolúcie č.748 Sankčnému výboru 748 a Generálnemu tajomníkovi OSN.

3.1. Sankčný výbor 748

Tento výbor, ktorý bol zriadený v súlade s pravidlom 28 nariadenia Bezpečnostnej rady o dočasnom rokovacom poriadku, podal Bezpečnostnej rade správu o svojej práci a tiež svoje pripomienky a odporúčania. V rámci svojej činnosti výbor:

- (a) prerokovával správy jednotlivých štátov o opatreniach prijatých na realizáciu sankcií,
- (b) usiloval sa o ďalšie informácie od štátov týkajúce sa realizácie sankcií,
- (c) posudzoval všetky informácie, ktoré pritiahli pozornosť štátov a ktoré sa týkajú porušovania sankcií a tiež dával Rade odporúčania pre zvýšenie ich sankčnej efektívnosti,
- (d) odporúčal vhodné opatrenia ako reakciu na porušenie sankcií,
- (e) poskytoval pravidelné informácie Generálnemu tajomníkovi OSN, ktorý ich posúval ďalej členským štátom,
- (f) pohotovo rozhodoval o žiadostiach na schválenie letov z dôvodu významnej humanitárnej potreby,
- (g) venoval tiež osobitnú pozornosť článku 50 týkajúceho sa špeciálnych ekonomických problémov vyplývajúcich z realizácie sankcií.

Bezpečnostná rada následne pridala tomuto Výboru niekoľko úloh vrátane:

- (a) upraviť zásady pre zavedenie sankcií, aby odrážali ďalšie uložené opatrenia,
- (b) posúdiť žiadosti o poskytnutí pomoci podľa článku 50 a odporučiť vhodné opatrenia,
- (c) pripomenúť členským štátom ich záväzky v rámci sankčného režimu v prípade, že by v Líbyi zaregistrované lietadlá boli na ich území,
- (d) prešetriť správy o tom, že v Líbyi zaregistrované lietadlá leteli z Tripolisu do Accra, čo by znamenalo zjavné porušenie sankcií,

- (e) vyšetrovať podobné správy o v Líbyi zaregistrovanom lietadle, ktoré údajne letelo z Líbye do Nigeru, predtým vracajúce sa z Nigérie.

Počas svojho funkčného obdobia Výbor vykonal 91 formálnych stretnutí a vydal 5 ročných správ. Vo svojich správach, rovnako ako aj iné sankčné výbory, poznamenal, že plná zodpovednosť za realizáciu sankcií spočíva na štátoch. Tiež načrtnol niektoré výnimky, ktoré boli poskytnuté pri vzdušných sankciách ako aj pre lekárske evakuačné účely a na lety prepravujúce osoby vykonávajúce Hajj púť. A nakoniec, Výbor tiež poukázal na údajné porušovanie sankcií, ktoré takmer všetky súviseli s leteckými sankciami.

3.2. Generálny tajomník

V januári 1992 Bezpečnostná rada požiadala Generálneho tajomníka OSN, aby sa pokúsil o spoluprácu s líbyjskou vládou týkajúcu sa vyšetrovania Pan Am a UTA bombových útokov. Po stanovení sankčného režimu 748 bol Generálny tajomník vyzvaný, aby pokračoval vo svojej úlohe, prijímal správy predložené štátmi o opatreniach prijatých na vykonanie sankcií a poskytoval pomoc Sankčnému výboru 748. Bezpečnostná rada následne požiadala Generálneho tajomníka, aby:

- (a) podal správu v prípade, že Líbya zabezpečí vydanie osôb obvinených z Pan Am bombových útokov príslušným súdom Spojeného kráľovstva alebo USA a uspokojí francúzske justičné orgány pokiaľ ide o UTA bombový útok, pričom v takom prípade by boli sankcie pozastavené,
- (b) v prípade, ak by boli sankcie pozastavené predchádzajúcou správou, tak opäť podá správu do 90 dní o dodržiavaní zostávajúcich cieľov Líbyou, bez čoho by došlo k obnoveniu pozastavených sankcií,
- (c) pomohol líbyjskej vláde s opatreniami týkajúcimi sa bezpečného prevozu oboch obvinených z Líbye do Holandska,
- (d) vymenoval medzinárodných pozorovateľov, ktorí sa zúčastnia pojednávania.

3.3. Zrušenie Sankčného režimu 748

Bezpečnostná rada prvýkrát poskytla možnosť pozastaviť sankcie voči Líbyi v novembri 1993. Toto pozastavenie bolo podmienené vydaním osôb obvinených z Pan Am bombových útokov príslušným súdom Spojeného kráľovstva alebo USA a uspokojením francúzskych justičných orgánov opatreniami, ktorými by líbyjská vláda po preukázaní viny z UTA bombových útokov odsúdila obvinených v ich neprítomnosti. Rada následne upravila tieto podmienky tak, aby boli sankcie pozastavené, hneď ako Generálny tajomník podá Rade správu o tom, že 2 osoby obvinené z Pan Am bombových útokov boli dopravené do Holandska za účelom ich súdenia pred škótskym súdom a že líbyjská vláda uspokojila francúzske justičné orgány s ohľadom na UTA bombové útoky. Tieto sankcie boli v skutočnosti prerušené dňa 5. apríla 1999, t.j. po tom, ako Generálny tajomník podal Rade správu o splnení podmienok potrebných na pozastavenie sankcií.

Konečné ukončenie sankcií bolo skomplikované pochybnosťami o tom, či Líbya naozaj splnila všetky ciele vyplývajúce zo sankčného režimu podľa rezolúcie. V júni 1999 Generálny tajomník predložil Rade správu, v ktorej navrhol, aby líbyjská vláda preukázala splnenie zostávajúcich cieľov sankčného režimu. O viac ako štyri roky neskôr, v septembri 2003 Bezpečnostná rada privítala list od líbyjského delegáta, v ktorom boli opísané opatrenia prijaté líbyjskou vládou na splnenie záväzkov plynúcich zo sankčného režimu. Tieto kroky zahŕňali prevzatie zodpovednosti za konanie líbyjských úradných činiteľov, zaplatenie primeraného odškodneného, zrieknutie sa terorizmu a zaviazanie sa k spolupráci pri ďalšom vyšetrovaní. Bezpečnostná rada pristúpila k zrušeniu sankcií a rozpusteniu Sankčného výboru 748.

4. Zhodnotenie líbyjského sankčného režimu

Líbyjský sankčný režim prispel k vývoju sankčnej praxe v mnohých ohľadoch:

1. Po prvýkrát Bezpečnostná rada uložila sankcie v súvislosti s teroristickým činom.
2. Bol to prvý sankčný režim, ktorý sa neskladal len z jednoduchého zbrojného embarga a ktorý zároveň nepredstavoval komplexné sankcie.
3. Viedol k prvému stupňu sankcionovania, v ktorom neboli sankcie použité okamžite, pretože Bezpečnostná rada stanovila krátku dobu pred nadobudnutím účinnosti sankcií.
4. Rada výslovne odkázala na konkrétne ustanovenia Charty OSN, vrátane článkov 2 (4) a 50.
5. Rada prijala stratégiu prímeria pri dodržiavaní konkrétnych zrozumiteľných cieľov, ktorých realizácia by mala za následok pozastavenie a ukončenie sankcií.
6. Líbyjský sankčný režim má pochybnú povesť, keďže bol na určitý čas pozastavený.

Z politického hľadiska je pozoruhodné, že rezolúcie uplatňujúce alebo upravujúce sankcie voči Líbyi neboli prijaté jednomyselne. Pri hlasovaní o Rezolúcii 748 (1992), ktorá odštartovala sankčný režim, bolo 10 hlasov pre, nikto proti a piati sa zdržali hlasovania (Kapverdy, Čína, India, Maroko a Zimbabwe). Rezolúcia 883 (1993), ktorá posilnila sankčný režim, dostala 11 hlasov pre, nikto nebol proti a štyria sa zdržali hlasovania (Čína, Džibuti, Maroko a Pakistan). Hoci to nemalo vplyv na právne dôsledky vyplývajúce z uplatňovania sankcií v Líbyi, tak tento sankčný režim si nezískal takú podporu ako mnoho iných.

Z právneho hľadiska bol však líbyjský sankčný režim naozaj pozoruhodný, keďže udalosti v reakcii na sankcie, ktoré boli použité podnietili vznik dvoch významných príkladov právneho konania. Po prvé, Líbyjská vláda predložila prípad pred Medzinárodný súdny dvor, v ktorom tvrdila, že požiadavky USA a Veľkej Británie na vydanie osôb podozrivých z terorizmu, porušujú jej práva podľa Montrealského dohovoru z roku 1971 o leteckej bezpečnosti. Po druhé, obaja Lockerbie podozriví boli nakoniec súdení škótskym súdom dočasne umiestneným v Holandsku.

Použité zdroje

- Farral, Jeremy Matham: United Nations sanctions and the rule of law.
- <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/analyza/muammar-kaddafi-zapad-a-rusko--evolucia-vztahov-012244>.
- <http://www.un.org/documents/scres.htm>.

Sankcie voči Sudánu

Žofia Šuleková

Úvod	111
Pokus o atentát na egyptského prezidenta	111
Právny základ Rezolúcie č. 1054	112
Cestovné zákazy Rezolúcie č. 1070	112
Posúdenie situácie v Sudáne v rokoch 96/97	113
Druhý sankčný režim voči Sudánu-reakcia Bezpečnostnej rady na situáciu v oblasti Darfur	113
Príčiny nepokojov	113
Zhodnotenie situácie v Darfure	114
Rezolúcia č. 1556	115
Sankcie v rámci Rezolúcií č. 1556 a 1591	116
Správa a monitorovanie	117
Aktuálna situácia	118
Záver	118

Úvod

Sudán, krajina rozprestierajúca sa na západnom pobreží Červeného mora, hraničiacia s Eritreou a Etiópiou na východe, Čadom a Líbyou na západe, predstavuje najväčší štát afrického kontinentu. V priebehu 15-tich rokov boli voči nej použité dva sankčné mechanizmy zo strany Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Oba smerovali voči jednej krajine, ale príčiny uplatnenia sankcií sa vcelku líšia. Prvý, známy hlavne ako Rezolúcia č. 1054 odzrkadľoval **reakciu na teroristický pokus o atentát na egyptského prezidenta Hosni Mubaraka** v roku 1995 a druhý ako **reakcia na nepokoje v oblasti Dárfur** s enormným dopadom na civilné obyvateľstvo. Obidva prípady zasiahli rovnako ako Sudán samotný tak aj chod sveta na medzinárodnej úrovni. Dnešná situácia v Sudáne je len jedným z príkladov porušovania ľudských práv, ktoré človeku prislúchajú ako jedno z jeho prirodzených práv.

Pokus o atentát na egyptského prezidenta

26. Jún 1995. Moslimskí ozbrojenci začali strelbu na limuzínu egyptského prezidenta Hosni Mubaraka v hlavnom meste Etiópie Addis Abebe, počas cesty na summit Organizácie africkej jednoty (OAJ). Tento teroristický pokus o atentát Bezpečnostná rada OSN v Januári 1996 zavrhol a odsúdila prijatím Rezolúcie č. 1044 požadujúc sudánsku vládu, aby do šesťdesiatich dní vydala Etiópii troch podozrivých ukrývajúcich sa na ich území. Zároveň nariadila zdržať sa akejkoľvek pomoci, podpory a napomáhaniu ďalším teroristickým aktivitám.¹ Hoci sudánski vládni predstavitelia tvrdili, že dvaja z podozrivých sa nenachádzajú na jej území, BR rozhodla o neuposlušnosti a ohrození medzinárodného mieru a bezpečnosti sudánskou vládou.² Následne Rada prijala Rezolúciu č. 1054.

¹ SC Res. 1004 (31. January 1996), para. 4.

² Cortright, D.: Sanctions against Sudan. In: The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990s, 2000, s. 121.

Právny základ Rezolúcie č. 1054

Právnym základom rezolúcie je systém kolektívneho donútenia OSN obsiahnuté v kapitole VII Charty OSN. Podľa čl. 39 Bezpečnostná rada OSN určí, či konkrétny spor alebo situácia vytvára ohrozenie mieru, porušenie mieru alebo útočný čin, a odporučí alebo rozhodne, ktoré z opatrení podľa čl. 41 a 42 Charty OSN sa majú uplatniť, aby sa zachoval medzinárodný mier a bezpečnosť. Akákoľvek neistota sa vylučuje pokiaľ ide o určenie a vyhodnotenie situácie.³ Práve termín ohrozenie mieru bol použitý pri hodnotení situácie v Sudáne. Bezpečnostná rada následne môže rozhodnúť o opatreniach bez použitia ozbrojenej sily, ktoré sa použijú nielen v prípadoch porušenia medzinárodného mieru a bezpečnosti ozbrojenou silou, ale aj v situáciách, ktoré mali negatívny dopad na medzinárodný mier a bezpečnosť. Opatrenia podľa čl. 41 sa týkajú prerušenia hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových a iných spojov ako aj prerušenie diplomatických stykov.⁴

Bezpečnostná rada postupujúca podľa spomínanej kapitoly rozhodla o tom, že pokiaľ Sudán nevyhoví jej požiadavke a nevydá tri osoby podozrivé z účasti na pokuse o atentát a neprestane podporovať teroristické aktivity, budú voči nej uvalené obmedzené diplomatické sankcie. Tieto sankcie smerovali k zníženiu počtu personálu v diplomatických misiách a na konzulárnych miestach. Ustanovili obmedzenie pohybu tých, ktorí ostali a rovnako obmedzenie vstupu sudánskym vládnym predstaviteľom a ozbrojeným silám na územia členských štátov OSN.

Navyše, medzinárodné inštitúcie boli povinné zdržať sa organizovania akejkoľvek konferencie na území Sudánu.⁵

Cestovné zákazy Rezolúcie č. 1070

Bezpečnostná rada prijala 16 Augusta 1996 ďalšiu rezolúciu pod číslom 1070 týkajúcu sa zákazu v oblasti cestovania a leteckého spojenia so Sudánom. Požadovala, aby všetky štáty odňali letecké povolenie na odlet, prelet a pristátie na ich území lietadlám registrovaných v Sudáne alebo najímané, vlastnené či kontrolované sudánskou vládou alebo vládnymi funkcionármi.⁶ Prijaté sankčné opatrenia, ktoré mali vstúpiť do platnosti do deväťdesiatich dní odo dňa schválenia Rezolúcie 1070 sa viazali na osobitné rozhodnutie Rady. Avšak uplatnené nakoniec nikdy neboli. Letecký zákaz nikdy nevstúpil do platnosti aj preto, že Egypt sa vzoprel z politických dôvodov. Obával sa odplaty zo strany Sudánu znížením prietoku vody cez Níl a vyhostenie stovky tisícok robotníkov pracujúcich v Sudáne.⁷

³ Charter of the United Nations: Chapter VII, articles 39, 40, 41.

⁴ Klučka, J. Medzinárodné právo verejné, 2008, s. 225.

⁵ Farral, J.M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge University Press 2007, s. 355.

⁶ SC/Res 1070(16 August 1996), para. 3

⁷ Cortright, D.: Sanctions against Sudan. In: The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990s. 2000, s. 123.

Posúdenie situácie v Sudáne v rokoch 96/97

Rada pri posudzovaní uvalenia leteckých sankcií sa na jeseň 1996 rozhodla poslať hodnotiaci tím do Sudánu, aby preskúmal a zistil potenciálny humanitárny dopad. Výsledná správa z februára 1997 obsahovala konštatovanie, že navrhované letecké sankcie by mali vážne negatívne následky. Podľa správy by tento letecký zákaz bránil prevoz vážne chorých pacientov do zahraničia a takisto obmedzil dovoz vakcín s následným vplyvom na očkovací program. Predpokladalo sa taktiež zastavenie spolupráce zo strany sudánskej vlády v Chartúme s humanitárnou organizáciou Operation Lifeline Sudan.⁸

Bezpečnostná rada sa pokúsila predpokladať negatívne dopady na civilné obyvateľstvo ešte pred uložením sankcií. Správa hodnotiaceho tímu predstavovala prostriedok prevencie voči hrozivým následkom čo bolo jedným z hlavných dôvodov nepoužitia silnejších sankčných opatrení. Bol to prvý prípad použitia takejto hodnotiacej správy, ktorá pravdepodobne poslúži ako precedens do budúcnosti pre ďalšie podobné prípady sankčného mechanizmu.

Bezpečnostná rada v prípade kontroly priebehu a uskutočňovania sankčných opatrení postupovala odlišným spôsobom. Neustanovenie sankčného výboru, ale poverenie Generálneho tajomníka OSN zabezpečením úloh súvisiacich s výkonom sankcií sa nezhodovalo s jej bežnými praktikami.⁹ Rada po dohodách s Organizáciou africkej jednoty požiadala Generálneho tajomníka, aby nachádzal spoluprácu so sudánskou vládou v otázke vydania troch podozrivých z pokusu o atentát na egyptského prezidenta Hosni Mubaraka.¹⁰

Cieľom uvalenia sankcií zo strany OSN bolo zastaviť podporu medzinárodného terorizmu a dosiahnuť vydanie podozrivých z útoku. V tomto prípade Bezpečnostná rada uprednostnila limitovanie sankcií a to v podobe diplomatických. Ďalekosiahle zákazy cestovania síce schválila, ale pridŕžajúc sa správy o humanitárnych dôsledkoch a s tým súvisiaci aj neochota Egypta spolupracovať znamenala zastavenie implementácie.

Druhý sankčný režim voči Sudánu - reakcia Bezpečnostnej rady na situáciu v oblasti Darfur

Príčiny nepokojov

Rozmanité obyvateľstvo Sudánu je rozdelené do množstva kmeňov a etnických skupín. Už od vyhlásenia nezávislosti v roku 1956 neprestávali boje medzi arabskými moslimami na severe s južným obyvateľstvom čiernej pleti prevažne kresťanského

⁸ Cortright, D.: Sanctions against Sudan. In: The Sanctions Decade: Assessing UN Strategies in the 1990s. 2000, s. 125.

⁹ Farral, J.M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge University Press 2007, s. 356.

¹⁰ SC/Res. 1044 (31 January 1996) para. 7.

vierovyznania. Vláda v Sudáne je pod patronátom generála Omara Al- Bashira, ktorého podporuje hlavne arabský a islamský sever krajiny. Juh je ovládaný Národnou oslobodzovacou armádou (People's liberation movement/army- SPLM/A), ktorá sa snaží o autonómiu a odtrhnutie sa spod vlády Chartúm, hlavného mesta Sudánu. Napätie postupne vzniklo v západnej časti, oblasti Dárfur, kde sa miešajú rôzne etnické skupiny rozdielne nielen rasou, nábožensky ale aj kultúrne. Súčasný konflikt má pôvod v ekonomických a politických nedostatkoch zapríčinených postupnou dezertifikáciou v severných častiach územia. Hranice regiónov sa postupne posunuli a začalo dochádzať k vzájomným zrážkam s kmeňmi zamestnávajúcimi sa poľnohospodárstvom na juhu.

Dve povstalecké skupiny Sudánska oslobodzovacia armáda (The Sudan Liberation Movement/Army-SLM/A) a Spravodlivosť a Rovnosť (Justice and Equality movement- JEM) už na začiatku prepuknutia konfliktu poznamenali, že Darfur bude trpieť politicky a ekonomicky v súvislosti s nepokojmi, ktoré môžu viesť až do občianskej vojny. Silná reakcia vlády v období sledovania uzmierenia s juhom predstavovala ale väčšiu hrozbu ako aktivity SPLM/A na juhu. Vláda bola rozhodnutá poraziť JEM a SLM za každú cenu.

Otvorený konflikt prepukol v oblasti Dárfur vo februári 2003, keď ozbrojené povstalecké hnutia SLM/A a JEM zaútočili na vládne vojenské základne. Odpoveďou boli útoky zo strany vlády a vládou podporovanými bojovníkmi z hnutia džandžavíd útočiacich aj na verejnosť sympatizujúcu s povstalcami. Jadrom súčasného problému je práve širokosiahly dopad týchto útokov na civilné obyvateľstvo.¹¹

Vláda poprela akékoľvek spojenie s hnutím džandžavíd a odmietla zodpovednosť za ich útoky na civilistov a za porušenie medzinárodného humanitárneho práva, s odôvodnením, že takýto útok je výsledkom práce jednotlivcov, mimo dosahu ich moci. Napriek tomu, pozorovatelia zaznamenali vzájomnú spoluprácu pri predaji zbraní a poskytovaní finančnej a leteckej pomoci, ktorá bola použitá na bombardovanie dedín v súvislosti s pripravovanými ozbrojenými inváziami. Od roku 2003 obyvatelia sudánskeho regiónu Darfur musia znášať bombardovanie vládnymi ozbrojenými silami, verbovanie detských vojakov Národnou oslobodzovacou armádou a plienenie ozbrojenými jednotkami džandžavíd. Tie so súhlasom a podporou vlády zabíjajú, kradnú dobytok a úrodu, vypaľujú dediny a znásilňujú ženy a dievčatá.

Zhodnotenie situácie v Darfure

Kancelária Vysokého komisára OSN pre ľudské práva vyhlásila v máji 2004 vládu teroru v Darfure a ďalej uviedla, že masívne porušovanie ľudských práv má veľký dopad na bezpečnosť a ľudskú dôstojnosť tých, ktorí zotrvali v postihnutej oblasti.

Situácia v Darfure bola podľa správy kancelárie komisára charakterizovaná ako:

- opakované útoky na civilistov zo strany sudánskeho vládneho vojska a jeho ozbrojených síl (hlavne hnutia džandžavíd),

¹¹ Darfur, Sudan. Prístupné na:

http://www.ushmm.org/genocide/take_action/atrisk/region/darfur-sudan/.

- použitie neprimeranej sily zo strany vlády Sudánu a hnutia džandžavíd,
- úplná beztrnosť voči bojovníkom džandžavíd,
- útoky ako zabíjanie, znásilňovanie, drancovanie a ničenie majetku a vodných zdrojov.

Dňa 8. apríla 2004 bola podpísaná Dohoda o zastavení paľby (N'djamena Ceasefire Agreement) s cieľom pripustenia humanitárnej pomoci vystáhanému obyvateľstvu. Africká Únia ktorá vznikla v roku 2002 na základoch Organizácie africkej jednoty, vyslala svoju misiu na monitorovanie a kontrolu situácie v Dárfure. Boje s rebelmi naďalej pokračovali a počet útokov zo strany hnutia džandžavíd náramne vzrástol v priebehu druhej polovice apríla a mája. Humanitárna situácia sa zhoršovala napriek opätovnému zastaveniu paľby.

Rezolúcia č. 1556

Rezolúcia č.1556 prijatá Bezpečnostnou radou OSN na 5115. zasadnutí dňa 30. júla 2004 bola výsledkom znepokojenia na vychádzajúcu humanitárnu krízu a rozsiahle porušovanie ľudských práv v oblasti Darfur, vrátane pokračujúcich útokov na civilistov a ohrozovanie a riskovanie životov stovky tisícok ľudí.¹² Zároveň Bezpečnostná rada odsúdila všetky násilnosti a porušenia ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva zúčastnenými stranami konfliktu, hlavne hnutia džandžavíd. Taktiež odsúdila útoky na civilistov, znásilňovanie, násilné presídľovanie vysokého počtu civilistov a drancovanie ich majetkov. Vyjadrila vrcholné znepokojenie nad následkami konfliktu v oblasti Darfur voči civilnému obyvateľstvu, vrátane žien, detí, presídlených osôb a utečencov. Rada ďalej uviedla, že sudánska vláda niesla hlavnú zodpovednosť a má rešpektovať ľudské práva pri dodržiavaní zákona a ochraňovať svoje obyvateľstvo v rámci svojho územia a zároveň podotkla, že až 200 000 utečencov ušlo do susediaceho štátu Čad.¹³ Následne vyhodnotila situáciu v Sudáne ako hrozbu voči medzinárodnému mieru, bezpečnosti a stabilite v tejto oblasti. Rada poznamenala, že konala v rámci Kapitoly VII Charty OSN a v rezolúcii 1556 uvalila sankcie voči džandžavíd. V jej následujúcich rezolúciách súvisiacich s rezolúciou 1556 BR potvrdila pretrvávajúcu existenciu ohrozenia medzinárodného mieru a bezpečnosti a dovoľavala sa opäť Kapitoly VII.¹⁴

Východiskovým a prvotným zámerom sankčného mechanizmu rezolúcie 1556 bolo zaistiť dodržanie záväzkov vlády Sudánu, odzbrojiť domobranu džandžavíd a zatknúť a postaviť pred súd vodcov a spolupracovníkov tohto hnutia, ktorí podnecovali a páchali zverstvá a násilnosti odporujúce medzinárodnému humanitárnemu právu. Rada vyjadrila svoj zámer prijať náležité opatrenia v prípade nedodržovania

¹² SC/Res 1556 (30 July 2004), preambul. para. 7.

¹³ SC/Res 1556 (30 July 2004), preambul. para. 8, 9, 20.

¹⁴ Farral, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press 2007, s. 431.

plánu. V Marci 2005 potvrdila dodatok zahrňujúci zaistiť splnenie záväzkov všetkých strán v rámci Dohody o zastavení paľby (Ceasefire Agreement) z apríla 2004.¹⁵

Sankcie v rámci Rezolúcií č. 1556 a 1591

Sankčný mechanizmus spočíval v uvalení embarga na zbrane voči niektorých nevládnym činiteľom v Sudáne. Neskôr boli rozšírené na univerzálne zbrojné embargo ako aj zákaz cestovania a ekonomické obmedzenia.

- **Rezolúcia č. 1556:** Každý štát má zamedziť predaj a podporu zásobovania zbraní a podobných materiálov a tiež zabráneniu školeniam a tréningom súvisiacich so zbraňami a ich používaním.
- **Rezolúcií č. 1591:** Rada rozšírila aplikovanie zbrojného embarga a uvalila ďalšie sankčné opatrenia v podobe zákazu cestovania a zmrazenia a zablokovania finančnej základne a obchodných transakcií. Štáty v rámci sankčných opatrení boli povinné zabrániť vstupu a prechodu cez ich územie všetkým osobám, ktoré zdržiavali mierové procesy, vyvolávali nestabilitu v oblasti Darfur a páchali násilnosti alebo iné zverstvá odporujúce medzinárodnému humanitárnemu právu a ohrozujúce ľudské práva alebo boli zodpovední za ozbrojené útočné prelety ponad región. Každý štát mal následne zmraziť peňažné prostriedky a hospodárske zdroje osobám, na ktoré sa vzťahoval zákaz cestovania a telesám vo vlastníctve alebo kontrolované činiteľmi konajúcimi v prospech týchto osôb.

Bezpečnostná rada načrtla výnimky z počiatočného zbrojného embarga:

- zásobovanie a aktivity spojené s monitorovaním kontroly alebo mierovými operáciami Spojených národov a relevantnými stranami
- používanie vojnového príslušenstva bez smrtiacich účinkov
- používanie ochranného oblečenia pre osoby z radov Spojených národov, monitorujúce ľudské práva, spravodajcov, humanitárnych pracovníkov a ďalší personál

Po rozšírení sankčných opatrení Rezolúciou 1591 vyňala spod embarga:

- prostriedky na implementáciu Všeobecnej Sudánskej mierovej dohody
- pohyb zbrojného príslušenstva a zbraní do oblasti Darfur zo strany vlády po predošlom schválení Sankčným výborom 1591.

V rámci zákazu cestovania sa zabezpečila povinnosť neodmietnutia vstupu vlastných štátnych občanov a ďalšie výnimky súvisiace s humanitárnou pomocou v konkrétnych prípadoch.

Ekonomické sankcie poskytovali možnosť vedenia účtov na bežné výdavky ohlásené Sankčným výborom a nevyhnutné mimoriadne výdavky dodatočne schválené Sankčným výborom 1591.¹⁶

¹⁵ Farral, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press 2007, s. 431.

¹⁶ SC/Res 1556 (30 July 2004) para. 7,9, SC/Res 1591 (29 March 2005) para. 3, 7.

Správa a monitorovanie

Bezpečnostná rada pri prvotnom uvalení sankcií na základe Rezolúcie 1556 uprednostnila preniesť zodpovednosť na Generálneho tajomníka a neustanovila sankčný výbor. Avšak Generálny tajomník následne ustanovil Sudánsku informačnú komisiu, Sankčný výbor 1591 a Zbor znalcov a poveril ich správou a monitorovaním uskutočňovania a vykonávania sankcií. Preniesol zodpovednosť aj na misiu Africkej únie a misiu Spojených národov pôsobiacich v Sudáne.¹⁷

Generálny tajomník OSN bol požiadaný BR v priebehu 30 dní a odvtedy každý mesiac oznámiť progres zo strany sudánskej vlády v plnení záväzkov odzbrojenia džandžavíd bojovníkov a zatknutí a postavení pred súd vodcov hnutia džandžavíd a iniciátorov násilností proti ľudskosti a činnom odporujúcim medzinárodnému humanitárnemu právu. V rovnakom čase vyzvala špeciálneho poverenca Generálneho tajomníka pre Sudán ako aj nezávislého odborníka Komisie pre ľudské práva, na spoluprácu s vládou Sudánu v podporovaní vyšetrovania porušovania ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva.¹⁸

Sudánsky medzinárodný informačný výbor, ktorého hlavnou úlohou je vyšetrovanie správ o násilnostiach zahŕňajúc možnosť genocídy bol vytvorený 4 októbra 2004. V januári 2005 predložila správu GT OSN obsahujúcu podrobnejšie rozpracovanie konfliktu, posúdenie situácie a uskutočnené aktivity s neodmysliteľným dopadom na porušovanie ľudských práv civilného obyvateľstva.¹⁹ Správa bola už vo februári 2005 predložená BR.²⁰ Práve ona bola podkladom na posunutie situácie v Darfure až pred medzinárodný trestný súd.

Sankčný výbor 1591 založený osem mesiacov po vydaní rezolúcie 1556 dohliada na výkon sankčných opatrení. Jeho hlavnými úlohami je:

- monitorovanie implementovaných sankcií,
- určiť individuálne subjekty sankcií (zákaz cestovania a zmrazenie účtov),
- rozhodovať v otázkach výnimiek a vyňatia spod sankcií,
- zverejniť smernice napomáhajúce implementácii sankcií,
- pravidelne podávať správy o svojej práci,
- hodnotiť správy Zboru znalcov pre Sudán,
- podnecovať dialóg medzi zainteresovanými členskými štátmi v súvislosti s implementáciou sankcií.²¹

V marci 2005 Generálny tajomník OSN vymenoval na žiadosť BR Zbor znalcov, ktorého právomoci sa postupne rozširovali. Zbor bol poverený asistovať Sankčnému výboru 1591 v monitorovaní implementácií a vypracovávať odporúčania pre Výbor

¹⁷ Farral, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press 2007, s. 433.

¹⁸ SC/Res.1556(30 July 2004), para. 14.

¹⁹ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the UN SG (25 Január 2005).

²⁰ S/2005/60 (1 February 2005).

²¹ SC/Res 1591 (29 March 2005).

pre ďalšie možné rozhodnutia BR a oznamovať zistenia a nálezy Výboru a spolupracovať s AMIS. Zbor vyhlásil, že hranice okolo oblasti Dárfur sú pórovité a zbrane nepretržite prenikajú z okolitých krajín ako aj z ostatných regiónov Sudánu. SLM/A and JEM neustále získavali zbrane z okolitých krajín ako Čad či Eritrea. Ďalej zadokumentoval násilnosti voči embargu spôsobené zo strany vlády nerešpektovaním zákazu pohybu zbraní do oblasti.²²

Dlhodobá občianska a etnická vojna medzi ústrednou vládou a rebelmi z juhu krajiny, ako i periodické hladomory mali za následok veľké množstvo obetí a vážny utečenecký problém. Od r. 2005 pôsobí v krajine mierová misia OSN - UNMIS zriadená rezolúciou BR OSN č. 1590 (2005), ktorá okrem iného pomáha realizovať všeobecnú mierovú dohodu a prímerie medzi vládou a rebelmi a poskytuje humanitárnu pomoc a ochranu. Uvedený konflikt a utečenecký problém prakticky poznačili všetky regióny Sudánu, najmä však veľkým násilím zmietanú západnú provinciu Darfur. V provincii začala úspešne pôsobiť aj misia Africkej Únie AMIS.

Aktuálna situácia

Situácia v Darfure pretrváva až do dnešných dní. Začiatkom roka 2009 Medzinárodný trestný súd v Haagu vydal zatykač na sudánskeho prezidenta Umara Hasana Ahmada Bašira, ktorého obvinil z vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti v západosudánskej provincii Darfur. Ide o bezprecedentné rozhodnutie, keď Medzinárodný trestný tribunál prvýkrát vydal zatykač na úradujúceho prezidenta.²³ Sudán reagoval vyhostením viacerých humanitárnych organizácií z oblasti Darfur a zadržal aj časť ich majetku. Podľa GT tento krok znamená vážnu prekážku pre záchranné operácie v Darfure a vyzval sudánsku vládu o opätovné prehodnotenie rozhodnutia. Sudánsky prezident všetky obvinenia odmieta.²⁴ Jeho vláda už skôr avizovala, že rozhodnutie súdu ignoruje. Arabská milícia džandžavíd, ozbrojovaná a podporovaná sudánskou vládou, je rovnako obvinená z najhoršieho násillia vrátane zločinov proti čiernemu obyvateľstvu po vypuknutí povstania proti Chartúm.

Hlavní lídri milícií džandžavíd nesú zodpovednosť za vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti ako vraždy, mučenie, hromadné znásilňovanie či nútené vyst'ahovanie počas útokov v západnom Darfure v rokoch 2003 a 2004.

Záver

Sankčné mechanizmy a ich opatrenia aplikované v obidvoch spomínaných prípadoch znamenali veľký zásah do nezávislého chodu krajiny. Obe vychádzali z Kapitoly VII Charty OSN s cieľom neohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť. Efektívnosť sankcií môže byť diskutabilná. Sankčné opatrenia majú v konečnom dôsledku najväčší

²² S/2006/65 (30 January 2006) paras. 78, 79, 130.

²³ Medzinárodný súd vydal zatykač za smrť státisícov ľudí. Prístupné na: <http://aktualne.centrum.sk/zahranicie/afrika/clanek.phtml?id=1176860>.

²⁴ Sudán: Vláda vyhostila humanitárne organizácie z Darfúru. Prístupné na: <http://aktualne.centrum.sk/zahranicie/clanek.phtml?id=1176891>.

vplyv na civilné obyvateľstvo, preto je veľmi dôležité aby OSN a BR postupovali pri uvalovaní sankcií s vedomím priameho ohrozenia obyvateľstva a dopad na humanitárnu pomoc. Nepokoje v oblasti Darfur trvajú už šesť rokov a počet obetí sa pohybuje okolo čísla 200 tisíc. Je až prekvapujúce ako človek, rozumný tvor, dokáže páchať takéto násilnosti a zverstvá. Len drvivá menšina ľudí žije v slobodnej spoločnosti, kde sú základné ľudské práva rešpektované. Prečo je to tak? Má na svete prvoradú silu len politická moc? Existujú práva, ktoré by boli rešpektované všetkými? To je len pár otázok ktoré by si malo ľudstvo položiť a hlavne nachádzať odpovede.

Zacielené na Taliban: Sankčný režim voči Afganistanu

Daniela Šimková

1. Nástup Talibanu.....	120
2. Právny základ rezolúcií.....	121
3. Popis a zakotvenie sankčného režimu	122
4. Mechanizmus implementácie.....	123
5. Efektivita sankčného režimu	124
Príloha: Rezolúcia 1267 (1999).....	126

1. Nástup Talibanu

Vznik hnutia Talibanu sa viaže k obdobiu krátko po začatí sovietskej invázie na území Afganistanu¹, kedy prišla zo strany Afgancov výzva pre všetkých moslimov k spoločnému džihádu proti komunizmu. Výzva bola prijatá množstvom bojovníkov z viac ako 30 moslimských krajín sveta. Do bojov sa okrem iného zapojili aj fundamentalistickí vojenský vodcovia, tzv. warlords. Odboj bol do istej miery podporovaný a organizovaný spravodajskými službami Spojených štátov (CIA) a v menšej miere aj zo strany pakistanskej vlády (prostredníctvom ISI²). Po stiahnutí sovietskych vojsk z územia v roku 1989 podpora zo strany USA prestala. Väčšina bojujúcich moslimov sa vrátila späť do bežného života, no medzi warlordami vypukli mocenské a etnické nepokoje, ktoré prerástli až do občianskej vojny.

Hnutie Taliban pôvodne vzniklo z iniciatívy islamských náboženských škôl, s účelom potlačenia vzniknutého napätia, ktoré existovalo medzi jednotlivými etnikami a klanovými vodcami na území celého Afganistanu. Konkrétne sa jednalo o konflikt menšinových etník, tvorených prevažne obyvateľmi tadžickej a uzbeckej národnosti, podporovaných vládou tadžického prezidenta Rabbáního, a paštúnskymi³ klanovými vodcami. Aj keď afganská vláda disponovala menšími zdrojmi než jej protivníci, podarilo sa jej udržať moc nad strategickými oblasťami krajiny.

Situácia sa zmenila v roku 1994, kedy sa na strane Paštúnov začal rapidne presadzovať Taliban. V prvej fáze došlo k zjednoteniu protivládnych síl. V druhej fáze, keď sa v jeho vedení definitívne presadili radikalisti, získal Taliban finančnú a vojenskú podporu zo strany zahraničných radikálnych islamských zoskupení. V roku 1995 zahájilo hnutie mohutnú ofenzívu a začalo vytláčať vládne sily na sever, no ani vtedy sa im nepodarilo obsadiť Kábul a v marci 1995 hnutie zahájilo ústup.

V roku 1996 Taliban zaznamenal výraznejšiu podporu zo zahraničia, okrem iného aj vo forme jednotiek zahraničných dobrovoľníkov, zatiaľ čo vláda podobnú podporu nepožívala. Významnú rolu zohrala pomoc zo strany Usámu bin Ládina, ktorý okrem finančnej a technickej podpory ponúkol vycvičených mudžahedínov. Kombinácia

¹ Konflikt prebiehal v rokoch 1979–1989, ZSSR poskytol pomoc afganským komunistom, proti ktorým bojovali mudžahedíni v občianskej vojne.

² Inter-Service Intelligence- ISI- pakistanská výzvedná služba.

³ Najpočetnejšia národnosť, žijúca prevažne na juhu a východe krajiny; vo veľkom množstve zastúpená aj v Pakistane.

týchto faktorov viedla k porážke vlády a 26. septembra 1996 bol Kábul evakuovaný a nasledujúci deň bola ustanovená vláda Talibanu. Pod jeho vplyv však nepatrilo celé územie Afganistanu, sever krajiny naďalej ostal v rukách vládnych síl, nazývaných tiež Severná Aliancia.

Taliban zaviedol totalitný štát a ustanovil radikálnu verziu šárije, doplnenú o tradičné paštúnske zvyky. Do čela štátu bol menovaný Mullah Mohammed Omar. V krajine boli zavedené a legitimované tradičné tresty- verejné popravy, bičovanie, ukameňovanie a i.. Taliban zaviedol množstvo zákazov. Muži sa nesmeli holiť, zakázaná bola hudba, televízia a športové zápasy. Ženy sa smeli na verejnosti pohybovať len úplne zahalené a len v sprievode muža, nesmeli pracovať, dievčatám sa znemožnil prístup k vzdelaniu.

Na zabezpečenie a zvýšenie príjmov potrebných na financovanie boja proti Severnej Aliancii, podporoval Taliban produkciu ópia, ktorú paradoxne sám oficiálne zakázal a ktorého produkcia počas jeho vlády podstatne vzrástla.

Talibanský režim bol zvrhnutý americkou vojenskou intervenciou v rámci Operácie Trvalá sloboda⁴. Pozemné sily tvorené americkými a britskými jednotkami, za významnej podpory síl Severnej Aliancie, dobyli Kábul 13. novembra 2001.

Taliban po páde jeho vlády v Afganistane, presunul časť svojich aktivít do pakistanského pohraničia. Len v období rokov 2007 a začiatku roku 2009, zahynulo pri násilnostiach na severozápade Pakistanu asi 1300 civilistov a svoje domovy muselo opustiť asi 500 000 ľudí. Vo februári 2009 vyhlásila pakistanská vláda v údolí Svát⁵ obnovenie práva šárija a armáda následne vyhlásila jednostranné ukončenie bojov. 24. februára Taliban vyhlásil, že mieni v údolí Svát udržiavať neobmedzené prímérie.

2. Právny základ rezolúcií

Z dôvodu existencie mnohých hrozieb pre medzinárodnú bezpečnosť a mier, rozdelila Bezpečnostná rada OSN tieto hrozby do 4 kategórií⁶:

- Situácia, kedy má štát tendenciu utvárať agresívnu zahraničnú politiku, v kombinácii s vlastníctvom alebo možnosťou produkovať zbrane hromadného ničenia
- Kedy samotný štát alebo iný neštátny subjekt poskytuje podporu medzinárodnému terorizmu.
- Ak sú dva štáty vtiahnuté do medzinárodného konfliktu
- Situácie, kedy štáty prevzali akty interferencie v záležitostiach iného štátu.

⁴ *Operation Enduring Freedom*- oficiálny názov pre americkú inváziu v Afganistane, pojem zastrešuje aj ostatné vojenské operácie Spojených Štátov.

⁵ Údolie a administratívna jednotka v Severozápadnej Pohraničnej Provincie (NWFP) v Pakistane.

⁶ FARRALL, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge University Press, New York 2007.

Bezpečnostná rada v prípade Talibanu určila za smerodajné, potlačenie medzinárodného terorizmu a udržanie svetového mieru a bezpečnosti, prihliadalo sa pri tom na úzke prepojenie a vzájomnú spoluprácu a podporu zo strany Al Káidy.

Podľa kapitoly VII. článku 41 Charty Organizácie Spojených národov, ktorý znie „*Aby Bezpečnostná rada dodala svojim uzneseniam účinnosť, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú vykonať, a môže vyzvať členov Organizácie, aby takéto opatrenia vykonali. Tieto opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov, ako aj prerušenie diplomatických stykov.*“, vydala Bezpečnostná rada. na svojom 4051. zasadnutí 15. októbra 1999, rezolúciu 1267. V rezolúcii vyjadrila silný nesúhlas so zneužívaním územia Afganistanu, najmä častí pod kontrolou Talibanu využívaných ako úkryty a výcvikové tábory teroristov. A taktiež potvrdila svoje presvedčenie, že potlačenie medzinárodného terorizmu je kľúčové pre zachovanie medzinárodnej bezpečnosti a mieru.

3. Popis a zakotvenie sankčného režimu

Prostredníctvom rezolúcie 1267 vyjadrila Bezpečnostná rada svoj prísľub k navráteniu suverenity, nezávislosti, územnej celistvosti a národnej jednoty Afganistanu. Vyjadrila tiež svoj rešpekt k afganskej kultúre a historickému dedičstvu. Zdôraznila svoje hlboké znepokojenie nad porušovaním ľudských práv, najmä diskriminácie žien a dievčat a nad značným zvýšením nelegálnej produkcie ópia.

Sankčný režim zakotvený v rezolúcii 1267 pôvodne pozostával z kombinácie leteckých a finančných sankcií, neskôr bol doplnený o zastupiteľské, finančné a chemické sankcie spolu so zbraňovým embargom. Ďalšie zmeny nastali aj v dôsledku udalostí z 11. septembra 2001, z čoho vyplynulo, že sankcie voči členom Talibanu a Al Káidy sa uplatňujú nezávisle na mieste pobytu. Pozmenený sankčný režim tiež zahrňoval finančné, cestovné, zbrojné sankcie voči Usámovi Bin Ládinovi, Al Káide, Talibanu a ich nasledovníkom.

Rezolúcia 1267 stanovila letecké a finančné sankcie voči Afganistanu a Talibanu. Letecké sankcie sú zakotvené v článku 4a) rezolúcie: Všetky štáty by mali odmietnuť povolenie na odlet alebo pristátie akémukoľvek lietadlu na svoje územie, ktoré je vo vlastníctve alebo operuje v záujme Talibanu. S výnimkou povoleného letu na účely humanitárnej pomoci alebo na náboženské účely (povinnosti ako Hadždž⁷). Finančné sankcie upravuje článok 4b) nariaďuje zmrazenie všetkých účtov a iných finančných zdrojov, vrátane zdrojov získaných disponovaním s majetkom, ktorý je v priamom alebo nepriamom vlastníctve Talibanu a zdrojov, pochádzajúcich z podnikania vykonávanom alebo pod kontrolou Talibanu. S výnimkou činností, povolených BR na účely humanitárnej pomoci. A taktiež požadovala vydanie Usámu Bin Ládina spravodlivosti.

Táto rezolúcia bola potvrdená a rozšírená rezolúciou 1333, prijatou 19. decembra 2000. Finančné a letecké sankcie boli rozšírené o sankcie zbrojné, zastupiteľské

⁷ Púť do Mekky, jeden z piatich pilierov islamu.

a chemické. Zbrojné sankcie pozostávali zo zákazu dovozu zbraní pre Taliban, rovnako aj zo zákazu poskytovania vojenskej pomoci. Na základe zastupiteľských sankcií, boli štáty vyzvané, aby uzatvorili všetky úrady Talibanu a Afganských aerolínií. Zakázaný bol dovoz akýchkoľvek chemikálií potrebných na produkciu ópia v rámci chemických sankcií. Pozmenené boli aj letecké a finančné sankcie. Pri leteckých sankciách došlo k rozšíreniu v zmysle zákazu preletov, pristávania alebo štartov akýchkoľvek lietadiel, letiacich do alebo z územia pod kontrolou Talibanu. V rámci finančných sankcií boli štáty vyzvané, aby zmrazili všetky aktíva Usámu Bin Ládina a členov organizácie Al Káida.

Tieto sankcie boli zefektívnené prostredníctvom ďalších dokumentov Bezpečnostnej rady, jednalo sa najmä o rezolúciu 1390 (2002), ktorá zakladala cestovné sankcie, voči jednotlivcom uvedeným na čiernej listine⁸. Rezolúcia tiež upozornila na potrebu prekonania hraníc Afganistanu pri výkone opatrení, vzhľadom na zmeny pobytu objektov sankcií. Ďalšie zmeny priniesli aj rezolúcie 1526 (2004), 1753 (2006) a 1822 (2008).

Bezpečnostná rada OSN pri tvorbe sankčných režimov dbala aj na prípadné výnimky pri aplikácii požiadaviek. Prihliadalo sa najmä na humanitárne potreby a potreby vzdušného zásobovania, taktiež sa vyňali prípady dovozu vybavenia pre pracovníkov OSN, zástupcov médií a humanitárnych pracovníkov.

4. Mechanizmus implementácie

Bezpečnostná rada aj v prípade Afganistanu uplatnila možnosť vytvorenia komisie⁹. Rezolúciou 1267 bola vytvorená Sankčná komisia, ktorá mala podávať Bezpečnostnej rade správy o svojej činnosti, pozorovaniach a odporúčaniach. Okrem toho bolo jej úlohou žiadať členské štáty o informácie, týkajúce sa implementácie sankcií. Pravidelné podávanie správ o dopadoch na humanitárnu situáciu, rozhodovanie o udeľovaní výnimiek spod sankčného režimu, prešetrovanie správ a informácií podaných členskými štátmi a i.

Kompetencie a úlohy Komisie boli rozširované spolu s pozmeňovaním samotného sankčného mechanizmu. Medzi ďalšie jej úlohy patrila pravidelná aktualizácia zoznamu osôb a skupín spolupracujúcich s Usámom Bin Ládinom, organizáciou Al Káida a hnutím Taliban¹⁰. Kvartálne poskytovať členským krajinám hore uvedený zoznam¹¹ a i.

Rezolúcia 1267 taktiež upravovala pozíciu Generálneho tajomníka OSN v oblasti sankčného mechanizmu. Medzi hlavné povinnosti patrila požiadavka poskytnutia nevyhnutnej pomoci Komisii pri výkone jej funkcií. Úlohy Generálneho tajomníka sa rozširovali podobne ako v prípade Komisie, jednalo sa o povinnosť menovať členov

⁸ S/Res/1390; <http://mepoforum.sk/regiony/blizky-stredny-vychod/afganistan/strucn-charakteristika-rezolucii-br-osn-1999-2004-k-situacii-v-afganistane/>.

⁹ S/96/Rev.7, kapitola VI, pravidlo 28.

¹⁰ S/Res/1390 (2002).

¹¹ S/Res/1452 (2002), §3a.

Komisie Expertov¹². Pravidelne informovať o humanitárnej situácii v oblastiach výkonu režimu, založiť Monitorovací mechanizmus ustanovený rezolúciou 1267 a i.

Samotný mechanizmus kontroly sankčného režimu bol vykonávaný prostredníctvom dvoch orgánov, prvým z nich bola Monitorovacia skupina. Medzi jej úlohy patrilo monitoring implementácie sankcií, poskytnutie pomoci štátom, hraničiacim s územím ovládaným Talibanom a poskytovanie správ o prípadnom neplnení sankcií. Monitorovacia skupina bola tvorená 5 expertmi a jej sídlom bol New York. Spočiatku bolo plánované vytvorenie Podporného tímu na vynútenie sankcií, no z dôvodu zmeny celkovej situácie po udalostiach septembra 2001 sa tento orgán nikdy nevytvoril. Mandát Monitorovacej skupiny vypršal v januári 2004, kedy bola nahradená Monitorovacím tímom.

5. Efektivita sankčného režimu

Aj keď možno hovoriť o prepracovanom systéme opatrení na zabezpečenie stability v Afganistane, je ich efektivita otázna. Aj keď sa podarilo zvrhnúť vládu Talibanu a nastoliť novú demokratickú vládu, na čele s prezidentom Hamídom Karzajom a voleným parlamentom, je vplyv Talibanu aj naďalej veľmi silný. Reálny dosah vlády nedokáže odolávať silnejúcemu Talibanu. Medzinárodná rada pre bezpečnosť a rozvoj (ICOS), informovala koncom minulého roka, že Talibanu sa darí opätovne rozširovať svoj vplyv a 72% afganského územia je pod jeho trvalým vplyvom¹³. Rovnako výrazný je problém bezpečnosti v krajine, ktorý sa stáva najvážnejším destabilizačným faktorom a brzdou akýchkoľvek reformných a rekonštrukčných procesov v krajine, ohrozované nie sú už len územia pohraničného pásma, ale aj samotné hlavné mesto Kábul. Stúpajúci počet útokov militantných skupín vedie k nutnosti zatvárania škôl a kultúrnych inštitúcií. Nestabilná bezpečnostná situácia si vyžaduje stále väčší počet vojakov Medzinárodných bezpečnostných a pomocných síl.¹⁴

Ďalším nedostatkom je zabezpečenie zákazu produkcie ópia. Podľa každoročnej správy OSN vyprodukovali afganskí farmári v roku 2007 rekordné množstvo ópia a to 6 700 ton, z ktorých sa dá vyrobiť až 670 ton heroínu. Zverejnené čísla o produkcii ópia v Afganistane sa oproti roku 2006 zvýšili o 34%, v porovnaní s rokom 2005 až takmer o 200%. Až 93% z objemu tejto drogy, ktoré sa minulý rok predalo vo svete, pritom pochádzalo podľa údajov OSN práve z Afganistanu.¹⁵

K zhoršovaniu situácie dochádza aj v oblasti ľudských práv (výročná správa OSN k roku 2008). Jedná sa o prípady civilných obetí, podľa výročnej správy OSN prišlo v dôsledku násilností o život viac ako 2100 civilistov, toto číslo je najvyššie od roku 2001 (od zvrhnutia Talibanu). OSN sa rovnako negatívne vyjadrilo k problematike ochrany práv žien, podľa jej vyhlásení je násilie páchané na ženách prehladané ok-

¹² S/Res/1333 (2000), §15a.

¹³ <http://www.suvislosti.eu/index.php?i=2370>.

¹⁴ ISAF- International Security Assistance Force.

¹⁵ <http://www.suvislosti.eu/index.php?i=1433>.

rem iného aj právnym systémom, ktorý nedokázal adekvátne zabezpečiť práva žien. Správa tiež hovorí o porušovaní práva slobody prejavu.¹⁶

Súčasná situácia v Afganistane, či už v oblasti politickej, hospodárskej alebo sociálnej, ukazuje, že aj snaha o mierové a neagresívne riešenia sporových situácií nemusí nutne viesť k šťastnému koncu. Sankčnému režimu nemožno jeho význam odoprieť, no je ťažké postihovať akýmkoľvek sankciami štát ako celok a vyhnúť sa pri tom ich vplyvu na obyvateľov. Aj napriek obrovskému úsiliu medzinárodného spoločenstva je Afganistan aj naďalej jednou z najchudobnejších krajín sveta, gramotnosť obyvateľstva sa pohybuje na úrovni 36% a reálnu moc má v rukách aj naďalej ten, proti ktorému bol sankčný režim ako celok namierený.

Do budúcnosti je nepochybne potrebné zdokonaľovať jednotlivé postupy riešenia konfliktných či iných podobných situácií. Nesmie sa však zabúdať na citlivosť a jedinečnosť každej vzniknutej situácie a preto je nutné zachovať si individuálny prístup a to počas celého procesu riešenia. No najdôležitejšie je pokúsiť sa o elimináciu negatívneho dopadu na tých, ktorých činy nevedli k situácií, vyžadujúcej si zásah zvonka.

¹⁶ <http://www.sme.sk/c/4335774/osn-situacia-v-oblasti-ludskych-prav-v-afganistane-sa-zhorsuje.html>.

Príloha: Rezolúcia 1267 (1999)

REZOLÚCIA 1267 (1999)

Prijatá Bezpečnostnou radou OSN na jej 4051. zasadnutí 15. októbra 1999

Bezpečnostná rada,

potvrdila svoje predošlé rezolúcie, konkrétne rezolúcie 1189 (1998) z 13. augusta 1998, 1193 (1998) z 28. augusta 1998 a 1214 (1998) z 8. decembra 1998, a tiež prehlásenia jej predsedu o situácii v Afganistane,

potvrdenie jej príslubu suverenity, nezávislosti, územnej celistvosti a národnej jednoty Afganistanu, a tiež vyjadrila svoj rešpekt k afganskej kultúre a historickému dedičstvu,

zdôraznila svoje hlboké obavy nad pokračujúcimi porušeniami medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv, konkrétne diskrimináciu žien a dievčat, ďalej vyjadrila obavy nad značným nárastom nelegálnej produkcie ópia, a zdôraznila, že zajatie generálneho konzula Islamskej republiky Irán a vraždy iránskych diplomatov a žurnalistu v Mazar-e-Šarife je zjavné porušenie stanoveného medzinárodného práva,

pripomínajúc význam medzinárodných protiteroristických dohôd a najmä význam jednotlivých povinnosti strán dohôd vydať alebo stíhať teroristov,

odsúdila pokračujúce zneužívanie afganského územia, najmä oblasti pod kontrolou Talibanu, slúžiace ako úkryt a výcvikové tábory teroristov, rovnako slúžiace na plánovanie teroristických akcií, a znovu zdôraznila presvedčenie, že potlačenie medzinárodného terorizmu je kľúčové pre zachovanie medzinárodného mieru a stability,

vyjadrila poľutovanie nad faktom, že Afganistan poskytuje útočisko Usámovi Bin Ládinovi a zabezpečuje jemu a jeho prívržencom udržiavanie siete teroristických výcvikových táborov na území kontrolovanom Talibanom a možnosť využívania Afganistanu ako základne, z ktorej môže financovať medzinárodné teroristické operácie,

pripomenula obvinenie Usámu Bin Ládina a jeho prívržencov Spojenými Štátmi Americkými okrem iného aj z bombových útokov na Americké ambasády v Nairobi a Dar es Saalame a z úmyslu zabiť Američanov, nachádzajúcich sa mimo územia USA, a tiež pripomenula žiadosť USA, aby sa Taliban vzdal a zúčastnil sa súdneho konania (S/1991/1021),

určila, že zlyhanie vodcov Talibanu v plnení žiadosti zakotvenej v článku 13 rezolúcie 1214 (1998), sa považuje za hrozbu pre medzinárodný mier a stabilitu.

Vyžadujúc zaistenie rešpektovania rezolúcii, pridržiavajúc sa Kapitoly VII. Charty OSN, Bezpečnostná rada,

1. vyžaduje, aby afganská frakcia, známa ako Taliban, nazývaná aj Islamský Emirát Afganistanu, akceptovala podmienky stanovené v predchádzajúcich rezolúciách a v konkrétnom prípade, aby zabránila poskytovaniu útočiska a výcviku medzinárodných teroristov a ich organizáciám, aplikovať vhodné a efektívne opatrenia na zabezpečenie toho, aby územie pod jeho kontrolou nebolo používané na zriaďovanie výcvikových táborov alebo na prípravu a organizáciu teroristických

- operácii, namierených proti USA a ich občanov, a žiadala o spoluprácu v úsilí postaviť obvinených teroristov pred spravodlivosť;
2. žiada Taliban o vydanie Usámu Bin Ládina bez ďalšieho zdržiavania zo strany autorít krajiny, v ktorej bol obvinený alebo krajiny, do ktorej má byť vydaný alebo krajiny, kde bude zadržaný a efektívne predvedený pred spravodlivosť;
 3. rozhodla, že ku 14. novembru 1999, by mali všetky členské štáty zaviesť opatrenia vytyčené v článku 4 tejto rezolúcie, opatrenia nebudú potrebné v prípade, ak by Rada rozhodla, na základe správy Generálneho tajomníka, že Taliban splnil všetky opatrenia uvedené v článku 2;
 4. ďalej rozhodla, že na plnenie podmienok, uvedených článku 2 rezolúcie, by mali štáty:
 - b. odmietnuť povolenie na odlet alebo pristátie lietadiel na svojom území, ak sú vo vlastníctve Talibanu alebo operujú v jeho záujme; výnimka z obmedzenia môže byť udelená v prípade letov určených na humanitárne účely alebo na zabezpečenie výkonu náboženských povinností, napríklad nerušený výkon Hadždžu;
 - c. zmraziť všetky účty a iné finančné zdroje, vrátane zdrojov získaných disponovaním s majetkom, v priamom, či nepriamom vlastníctve Talibanu alebo s príjmami z podnikania Talibanu, výnimku z obmedzenia môže udeliť BR pre jednotlivé prípady na základe humanitárnych potrieb;
 5. vyzvala všetky štáty na spoluprácu v úsilí naplniť požiadavky uvedené v článku 2;
 6. rozhodla o založení Komisie podľa pravidla 28 Dočasných pravidiel postupu; Komisia Bezpečnostnej rady, tvorená všetkými členmi BR, sa zaväzuje plniť nasledujúce požiadavky, a podávať správy o jej činnosti, spolu s výsledkami pozorovaní a odporúčaniami BR:
 - b. požadovať od všetkých štátov ďalšie informácie týkajúce sa ich postupu pri implementácii opatrení na základe článku 4;
 - c. porovnávať informácie získané od štátov v oblasti porušovania opatrení stanovených v článku 4 a poskytovať primerané opatrenia;
 - d. pravidelne podávať správy BR ohľadom dopadu, vrátane humanitárnych dopadov, pri aplikovaní opatrení uvedených v článku 4;
 - e. pravidelne podávať správy o neplnení opatrení, uvedených v článku 4, a určovať možné miesto pobytu jednotlivcov uvedených v danej správe;
 - f. určiť lietadlá a účty, spolu s inými finančnými zdrojmi, na ktoré sa vzťahujú opatrenia článku 4;
 - g. prerokovať udelenie výnimiek z opatrení, uvedených v článku 4, a o udelení výnimky vzhľadom na povinnosť úhrady platieb Letecko-navigačného úradu Afganistanu Medzinárodnej Asociácii pre Leteckú Dopravu (IATA) na úhradu služieb v oblasti dispečingu a medzinárodného letectva;
 - h. preskúmať správy podané na základe článku 9;
 7. vyzvala štáty, aby konali v súlade s ustanoveniami tejto rezolúcie, nehľadiac na existenciu akýchkoľvek práv alebo záväzkov udelených alebo uvalených akou-

koľvek medzinárodnou dohodou, zmluvou, koncesiou alebo iným povolením, ktorých platnosť siaha ku dňu začatia platnosti opatrení zakotvených v článku 4 rezolúcie;

8. vyzvali štáty, aby začali konanie proti osobám a jednotlivcom, ktorí porušujú podmienky, stanovené v článku 4 vyzvala na uloženie primeraných trestov;
9. vyzvala štáty na plnú spoluprácu s Komisiou, zriadenou článkom 6, v plnení jej povinností, vrátane podávania takých informácií, ktoré môžu byť užitočné na plnenie tejto rezolúcie
10. požiadala štáty o podávanie správ Komisii, ustanovenej článkom 6, do 30 dní od začatia vymáhania dodržania opatrení určených článkom 4, ohľadom postupu pri implementácii článku 4;
11. požiadala Generálneho tajomníka poskytnúť Komisii nevyhnutnú spoluprácu a vykonať všetky opatrenia na dosiahnutie tohto cieľa v rámci Sekretariátu;
12. požiadala Komisiu, vytvorenú článkom 6, priniesť vhodné opatrenia, na základe odporúčaní Sekretariátu, v spolupráci s oprávnenými medzinárodnými organizáciami, susediacimi a ostatnými štátmi, a stranami so záujmom na zlepšení monitoringu implementácie opatrení článku 4;
13. požiadala Sekretariát o predloženie informácií Komisii, na zváženie získaných informácií z vládnych a mimovládnych zdrojov, ohľadom možného porušenia opatrení článku 4;
14. rozhoduje o zrušení opatrení v článku 4, na základe správy Generálneho tajomníka o tom, že Taliban splnil všetky povinnosti v článku 2;
15. vyjadrila svoje odhodlanie zvážiť uloženie ďalších opatrení, v súlade s povinnosťami, vyplývajúcimi z Charty OSN, za účelom dosiahnutia plnej implementácie tejto rezolúcie;
16. vyjadrila odhodlanie ostať vo veci aj naďalej aktívna.

Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Etiópia a Eritrea

Vladimír Volčko

1. História Konfliktu	129
1.1. Afrika ako kontinent v znamení rozvoja.....	129
1.2. Progres alebo regres?.....	129
1.3. Snaha o vojnu kontra snaha o zmierenie.....	130
2. Reakcia medzinárodného spoločenstva	130
2.1. OSN vstupuje do konfliktu.....	130
2.2. Zákaz použitia zbraní a Rezolúcia BR 1227.....	131
2.3. Medzinárodná snaha, bilaterálna vojna	131
3. Uplatnenie sankcií.....	131
3.1. Jediné východisko – sankčný režim.....	131
3.2. Vyňatie spod zbraňového embarga	132
4. Mechanizmus implementácie	133
4.1. Kontrolné mechanizmy sankčného režimu	133
4.2. Sankčná komisia Rezolúcie 1298	133
4.3. Generálny tajomník OSN	134
5. Je riešenie správne?.....	134
5.1. Bude rok stačiť?.....	134
5.2. Sankčný režim je na konci (16. máj 2001).....	135
5.3. Mierová zmluva medzi Etiópiou a Eritreou.....	135
5.4. Správne riešenie?.....	135
6. Hodnotenia a závery	136
Použitý zdroje:.....	136
Príloha: Rezolúcia 1227 (1999)	137

1. História Konfliktu

1.1. Afrika ako kontinent v znamení rozvoja

Exkurz do dvoch afrických štátov a analýza konfliktu medzi nimi nie je jednoduchá záležitosť, na druhej strane však veľmi zaujímavá. Situácia je vážna, je koniec druhého milénia, na juhu Afriky eskaluje napätie a OSN usudzuje, že jedinou možnosťou je *facere*, čiže konať. Tak to nejakoby sa dal stručne opísať počiatok konfliktu medzi štátmi Etiópia a Eritrea.

1.2. Progres alebo regres?

Písal sa rok 1991, keď prosovietsky diktátor Haile Mariam Mengistu, ktorý bol na čele Etiópskej armády a de facto celej Etópie, ušiel do Zimbabwe¹. Dočasná správa krajiny, ktorá nemala vládcu, bola zverená do rúk Zenawiho Meleseho. Meseles spolu s Afwerkim Issaiasom (Eritrea) na pozvanie vtedajšieho amerického prezidenta Billa Clintona navštívili v roku 1993 USA a spomínaný Clinton ich v svojom prejave označil za „nových lídrov Afriky“. Aj keď rok 1993 bol pre spomínané krajiny rokom nezávislosti² a tvrdenie amerického prezidenta bolo snahou o povzbudenie, o necelý

¹ Brutalitu vedenia krajiny sa snažil hodiť na Michaila Gorbačova, ktorý ukončil štedré dotácie Etiópie zo sovietskeho Ruska.

² *The Economist* písal o „Zamatovej revolúcii“ resp. o „Africkej renesancii“.

mesiac by však svoje tvrdenie už zrejme nezopakoval. Obe krajiny vstúpili do vzájomného vojnového konfliktu.

1.3. Snaha o vojnu kontra snaha o zmierenie

USA opäť poskytlo pomoc a angažovaním sa dosiahli chvíľkový stav podobajúci sa mieru, no len naoko. Pauzu využili obe strany na zbrojenie a prípravu na frontálny útok. Ako Issaias, tak aj Meleses po veľkých očakávania podľahli veľkému tlaku v krajine. Od oboch sa očakávala vnútorná stabilita a tak isto aj vybavenie si účtov s okolitými krajinami. Keď sa v roku 1997 v Etiópii objavila mapa s podstatnou časťou územia Ertirey včleneným k Meseleovmu štátu, Etiópia to brala ako jasný apel a deklarovala nutnosť vojenskej mobilizácie. Spor o hranicu sa teda začal, Etiópia žiadala vypratanie územia a obrátenie sa na medzinárodnú arbitráž, jún roku 1998 však priniesol iné riešenie, a síce začiatok obojstranného bombardovania. Hraničné územie regiónu Badme, prinieslo veľa obetí a individuálne intervencie štátov nestačili, konflikt bolo treba riešiť inak...

2. Reakcia medzinárodného spoločenstva

2.1. OSN vstupuje do konfliktu

Koncom januára roku 1999, usúdila Organizácia Spojených Národov, že konflikt medzi juhoafrickými štátmi na „Rohu Afriky“ je natoľko vyhrotený, že angažovanie sa na medzinárodnom poli je nutnosťou. Pre ilustráciu jeden alarmujúci fakt: Za jeden z najkrvavejších útokov bola považovaná letecká intervencia na Srbov v Kosove, ktorú čo sa týka počtu mŕtvych (vojakov aj civilistov), dokázal predčiť jeden bombový stret v nárazníkovej zóne regiónu Badme³. Reakciou na vyhrotenú situáciu bola vydaná rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN č. 1226, kde boli sformulované základné tézy a stanoviská medzinárodnej organizácie v tomto konkrétnom prípade. 10. februára⁴ na stretnutí Rady číslo 3975 sa opäť pálčivá téma afrického boja otvorila. BR OSN „vyjadruje vážne znepokojenie vzhľadom na vážny pohraničný konflikt medzi Etiópiou a Eritreou a pokračovanie vojnového stavu medzi týmito štátmi.“⁵ V spomínanej rezolúcii nájdeme požiadavku okamžitého ukončenia vojnového stavu⁶, požiadavku obnovenia diplomatických jednaní smerujúcich k stlmeniu eskalujúceho napätia⁷, pripomenutie povinnosti rešpektovať ľudské práva, dodržiavať medzinárodné humanitárne právo a v neposlednom rade chrániť civilný ľud⁸. Spomínaná rezolúcia však vyzdvihla aj činnosť inej organizácie pôsobiacej na nadnárodnej úrovni⁹. V decembri roku 1998 Organizácia pre Africkú jednotu (OAU), resp. jej or-

³ Podľa štatistík je vo vojenských konfliktoch zvyčajný pomer mŕtvy vs. zranení 1:3, v tomto konflikte to bolo alarmujúcich 1:1!

⁴ SC Res. 1227 (10. február 1999).

⁵ c.d. v pozn. 4: preambula odsek 2.

⁶ c.d. v pozn. 4: odsek 2.

⁷ c.d. v pozn. 4: odsek 3.

⁸ c.d. v pozn. 4: odsek 6.

⁹ c.d. v pozn. 4: odsek 4.

gán *Mechanizmus pre Prevenciu Konfliktov, Manažment a Riešenie*, prijala Rámcovú dohodu, kde sa po prvý rad deklaruje vidina ukončenia tohto sporu mierovou cestou.¹⁰

2.2. Zákaz použitia zbraní a Rezolúcia BR 1227

Odseky 1, 2 a 7 boli takpovediac prvými lastovičkami zbraňového embarga v tomto spore. Spomína sa zákaz použitia sily a prohibícia bombardovania vzduchom, čo sa týka bilaterálneho vzťahu. Vo vzťahu k svetu navonok OSN „dôrazne vyzýva všetky štáty na okamžité ukončenie predaja akýchkoľvek zbraní a munície štátom Etiópia a Eritrea.“¹¹

2.3. Medzinárodná snaha, bilaterálna vojna

V máji roku 2000, bola BR OSN opäť nútená reagovať na africkú tenziu rezolúciou. Ako sa píše už v preambule spomínanej rezolúcie, OSN je „hlboko zasiahnutá vypuknutím obnovenej potýčky medzi Eritreou a Etiópiou.“¹² Bezpečnostná rada síce kvituje vyslanie komisie OAU a dodaného reportu z ich misie, no súčasne musí vysloviť nepokoj so situáciou v regióne ako celkom. Seriózne ohrozenie civilného ľudu v oboch krajinách¹³, opätovná dôrazná výzva na okamžité skončenie vojenských operácií¹⁴ nemá za následok nič iné ako rekvalifikáciu sporu na „hrozbu pre mier a bezpečnosť.“¹⁵ Vážnosť situácie dokazuje aj požiadavka stretnutia po 72 hodinách od vydania rezolúcie, pokiaľ sa stav nestabilizuje.¹⁶

3. Uplatnenie sankcií

3.1. Jediné východisko – sankčný režim

Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1298(2000), znamenala pre tento konflikt po prvý raz radikálne vymedzené sankcie. Formulácia „Konanie nerešpektujúce Kapitulu VII Charty OSN“¹⁷ je jasný výrazom potreby striktného postoja, ktorému predchádzali odporúčania, naliehania a výzvy prezentované predchádzajúcimi rezolúciami. Vzhľadom na eskaláciu napätia a neutíchajúce útoky oboch strán, medzinárodná organizácia zaujala nasledujúce stanovisko:

¹⁰ O Rámcovej Dohode sa hovorí aj v SC Res. 1226 (29. január 1999), kde ju OSN odporúča obojm krajinám prijať. Etiópia spomínanú zmluvu prijala no Eritrea bola touto rezolúciou len nabádaná daný dokument ratifikovať.

¹¹ c.d. v pozn. 4: odsek 7.

¹² SC Res. 1297 (12. máj 2000), preambula, odsek 2.

¹³ c.d. v pozn. 12: preambula, odsek 8.

¹⁴ c.d. v pozn. 12: odsek 2.

¹⁵ c.d. v pozn. 12: preambula, odsek 9.

¹⁶ c.d. v pozn. 12: odsek 4.

¹⁷ SC Res. 1298 (17. máj 2000), preambula, odsek 14.

6. *Všetky štáty musia zamedziť:*

(a) zásobovať Eritreu a Etiópiu, príslušníkmi ich štátu alebo z ich území, alebo používať plavidlá alebo lietadlá s ich vlajkou, výzbrojom a súvisiacim materiálom akéhokoľvek typu, vrátane zbraní a munície, vojenskými vozidlami a príslušenstvom, polovojenským výstrojom a súčiastkami pre vyššie uvedené účely, bez ohľadu na to, či majú pôvod na ich území;

(b) akékoľvek zaobstarávanie Eritree a Etiópii štátnymi príslušníkmi alebo z ich územia ohľadne technickej pomoci alebo tréningu spojeného so zásobením, výrobou, údržbou alebo s používaním zbraní uvedených v (a) vyššie;¹⁸

V návaznosti na citovaný, a vzhľadom na tému môjho príspevku kľúčový, článok je nutné spomenúť ďalšie ustanovenie spomínaného dokumentu, ktoré hovoria o tom, že ustanovenia článku 6 sa nevzťahujú na vojenské príslušenstvo neurčené na usmrtovanie ale na humanitárne účely¹⁹. BR OSN sa taktiež obracia na ostatné štáty ohľadne získavania informácií, kontroly a vypracovávaní tzv. reportov s vymedzením prípadných porušení čl.5.²⁰ Nakoniec je ešte potrebné spomenúť ustanovenie, ktoré vyzýva štáty, aby do 30 dní od prijatia dokumentu informovali Generálneho tajomníka OSN o krokoch, ktoré podnikli na úspešné vykonávanie čl.6.²¹

3.2. Vyňatie spod zbraňového embarga

Ako každý režim, aj tento nemusel čakať dlho a boli pri ňom povolené výnimky vyňaté spod zbraňového embarga.²² Prvou výnimkou boli vyššie spomenuté vojenské materiály určené na humanitárne účely, ktorá bola dokonca zapracovaná do rovnakej rezolúcie ako ustanovenie sankčného režimu. Ďalšie výnimky boli formulované ako dodatky a boli súčasťou ďalších Rezolúcií BR OSN, ktoré reagujú na tento konflikt. Išlo teda o:

- I. Potrebné príslušenstvo a súvisiaci materiál potrebný pre Mine Action Service OSN (UNMAS)²³, a súčasne aj zaobstaranie technickej podpory a výcviku UNMAS.²⁴
- II. Zbrane a súvisiaci materiál na výhradné účely OSN na území Etiópie a Eritrey²⁵

¹⁸ c.d. v pozn. 17: odsek 6.

¹⁹ c.d. v pozn. 17: odsek 7.

²⁰ c.d. v pozn. 17: odsek 8.

²¹ c.d. v pozn. 17: odsek 8; Slovensko bolo jednou z prvých krajín, ktorá požadované informácie poskytla. Stalo sa tak presne 15. júna 2000, spolu s krajinami Brazília a Kórejská republika. Pre viac informácií pozri S/2001/39 (29. december 2000).

²² Aj tejto problematike sa venuje Jeremy Matam Farrall vo svojej publikácii, ktorú autor považoval za hlavný prameň príspevku. Pre viac informácií pozri FARRALL, J.M. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*: vyd Cambridge: Cambridge press 2007.

²³ Odmínovacia agentúra OSN.

²⁴ SC Res. 1312 (31. júl 2000), odsek 5.

²⁵ SC Res. 1320 (15. september 2000), odsek 10, písmeno (a).

III. Potrebné príslušenstvo a súvisiaci materiál potrebný pre UNMAS, vrátane zaobstarania technickej podpory a výcviku, určené na odmínovanie v rámci Etiópie alebo Eritrey pod záštitou UNMAS.²⁶

4. Mechanizmus implementácie

4.1. Kontrolné mechanizmy sankčného režimu

V tejto stati by som sa rád zmienil o monitorovaní situácie, ktoré sa malo diať a aj dialo prostredníctvom tzv. Sankčnej komisie a Generálneho tajomníka OSN, medzi ktorých boli kompetencie a povinnosti rozdelené.

4.2. Sankčná komisia Rezolúcie 1298

OSN sa rozhodlo ustanoviť, v súvislosti s článkom 28 provizórnych procesných pravidiel, Komisiu Bezpečnostnej Rady OSN pozostávajúcu zo všetkých členov Rady, ktorá bude mať za účel podávať stanoviská, dohliadať na dodržiavanie a odporúčať návrhy na zlepšenie.²⁷ Úlohy spomínanej komisie by sa dali zhrnúť už podľa koncepcie danej samotnou Rezolúciou:

- (a) zhromažďovanie potrebných informácií od všetkých štátov, ktoré vypovedajú o efektívite uplatneného režimu,
- (b) zber informácií týkajúcich sa porušenia odseku 6 Rezolúcie číslo 1298²⁸ a návrhy opatrení na riešenie,
- (c) podávanie pravidelných správ ohľadne porušenia odseku 6 aj s identifikáciou podozrivých osôb, lietadiel s cudzou vlajkou a pod.,
- (d) zverejňovanie návodov na jednoduchšiu realizáciu sankčného režimu,
- (e) uznávanie sa na požiadavkách na zmiernenie tvrdosti,
- (f) overovanie informácií poskytnutých štátmi, či už BR OSN alebo Generálnemu tajomníkovi OSN,²⁹
- (g) zverejňovanie relevantných informácií, ktoré budú verejnosti dostupné prostredníctvom informačných technológií.³⁰

Uvedené ustanovenia sú rámcovým vymedzením pôsobnosti analyzovaného orgánu ale skutočná jeho činnosť sa dá otestovať až v praxi. Na pomoc pri analýze som si teda vzal list datovaný na 16. mája 2001, ktorý je od predsedu Sankčnej komisie a je adresovaný Prezidentovi BR OSN³¹. Časť označená ako III., ktorá obsahuje odsek 7 je venovaná konkrétnemu podozreniu na dovoz 30 ton munície do krajín, na ktoré je

²⁶ c.d. v pozn. 25: odsek 10, písmeno (b).

²⁷ c.d. v pozn. 17: odsek 8.

²⁸ Ustanovenie je uvedené a analyzované v stati s názvom „Jediné východisko – sankčný režim“

²⁹ c.d. v pozn. 17: odsek 8, písmeno (a)-(e).

³⁰ c.d. v pozn. 17: odsek 13. Toto ustanovenie síce nie je priamo súčasťou odseku číslo 8, ale odkazuje naň aj J.M.Farral, ktorý ho vo svojej publikácii k povinnostiam Sankčnej komisie zaraďuje.

³¹ S/2001/503 (18. mája 2001).

uvalené tzv. zbraňové embargo. Išlo o Ukrajinské lietadlo, ktoré malo na palube 8 pasažierov a oficiálny zámer bol export munície s pôvodom v Českej republike doviezť do Gruzínska. Pri medzipristátí v Bulharskom Burgase na dotankovanie pilot žiadal o povolenie na odlet do Eritrey. Toľko uvedenie konkrétneho príkladu, ktorý môže slúžiť na ilustráciu využitia informácií poskytnutých jednotlivými štátmi priamo v tomto prípade. Sankčná komisia však narazila na problém, ktorý už načrtla v liste datovanom na 29. decembra 2000³² a síce: Komisia nemá žiaden špecifický monitorovací mechanizmus na uistenie sa, že implementácia je efektívna a musí sa spoliehať len na spoluprácu so štátmi a rôznymi organizáciami.³³ V spomínanom prípade sa Komisia opierala o svedectvá Ukrajiny, Bulharska, Českej republiky, Izraela, Eritrey a Gruzínska.

4.3. Generálny tajomník OSN

Obdobne ako u Sankčnej komisie aj Generálny tajomník má v Rezolúcii 1298 stanovenú pôsobnosť, ktorú J.M.Farral zhrňuje to 4 bodov:

- (a) poskytovanie pomoc Sankčnej komisii.³⁴
- (b) prijímanie tzv. reportov od štátov s krokmi, ktoré boli podniknuté na realizáciu sankčného režimu.³⁵
- (c) Podávanie správ o krokoch Etiópie a Eritrey, ktoré sú za účelom konať v zhode s cieľmi stanoveného sankčného režimu.³⁶
- (d) Informovanie v prípade prijatia mierového stanoviska, definitívneho zmieru v konflikte, ktorý bude mať za následok splnenie podmienok na ukončenie sankcií.³⁷

Úloha Generálneho tajomníka nie je v tomto prípade zanedbateľná, keďže podľa autora hlavne bod (d) je ťažiskový a dá sa povedať, že je definitívnou bodkou za konfliktom. Ako ukazuje aj analýza konkrétneho prípadu, postavenie Generálneho tajomníka nie je len *de iure* ale aj *de facto* veľmi silná.

5. Je riešenie správne?

5.1. Bude rok stačiť?

Bezpečnostná Rada OSN sa v ťažiskovej rezolúcii číslo 1298 rozhodla stanoviť lehotu na implementáciu a realizáciu cieľov a požiadaviek na 1 rok.³⁸ Do tej doby nevyskúšaný krok nebol braný ako nijak zvláštne, ba priam ako celkom bežné, ustanovenie, no zainteresované osoby medzinárodnej organizácie si samozrejme precedentnosť

³² S/2000/1259 (29. decembra 2000), odsek 7.

³³ c.d. v pozn. 31: odsek 8.

³⁴ c.d. v pozn. 17: odsek 10.

³⁵ c.d. v pozn. 17: odsek 11.

³⁶ c.d. v pozn. 17: odsek 15.

³⁷ c.d. v pozn. 17: odsek 17.

³⁸ c.d. v pozn. 17: odsek 16.

tohto ustanovenia náležite uvedomovali. Ak by sa to podarilo, bolo by to po prvý raz v histórii, čo sa situácia tohto typu dokázala vyriešiť v takomto krátkom čase...

5.2. Sankčný režim je na konci (16. máj 2001)

Začnem ale vyhlásením z 15. mája 2001,³⁹ ktoré jednoznačne naznačilo, že sankcie sa predlžovať nebudú. 12. decembra 2000 sa totiž v Alžírsku podpísala Mierová Zmluva medzi Etiópiou a Eritreou,⁴⁰ ktorá vyslala jasný signál do centrály OSN. BR OSN jednoznačne vyjadrilo potešenie nad snahou o riešenie a dovŕšením snahy podpisom konkrétneho dokumentu, ktorý sa dá na medzinárodnom poli považovať za istú zábezpeku. Apel na mierové riešenie budúcich konfliktov a použitie diplomacie a nie munície a zbraní je síce tradičnou formulkou, no v prípade týchto dvoch sokov potrebným vyhlásením.

5.3. Mierová zmluva medzi Etiópiou a Eritreou

Ako som už vyššie spomenul, ročná perióda sa ukázala ako dostatočná a finálnym aktom bola mierová dohoda z Alžíru, ktorá dostala pomenovanie *Zmluva o ukončení vojenských operácií*. Rád by som sa teda zmienil o znení niekoľkých ťažiskových článkov, v ktorých našli uplatnenie prvky sankčného režimu BR OSN. Už úvodný článok deklaruje povinnosť dodržiavať spomínanú zmluvu⁴¹ a zaväzuje krajiny ukončiť vojenské útoky a hrozbu silou.⁴² Z hľadiska medzinárodného humanitárneho práva je významná konštatácia pristúpenia k Ženevským dohovorom (1949) na ochranu obetí ozbrojeného konfliktu a deklarácia spolupráce s Červeným Krížom mimo iného aj na prepustení všetkých zajatcov z vojny.⁴³ V nasledujúcich článkoch sa ráta s vytvorením „Hraničnej komisie“⁴⁴ a tzv. „Komisie nárokov“.⁴⁵ Závažnosť tejto zmluvy som už deklaroval na viacerých jej ustanoveniach, no posledným argumentom by mohli byť signatári, keďže medzi svedkami podpisu spomínaného dokumentu, ktorí ho taktiež signovali boli aj Kofi Annan (Generálny tajomník OSN) a Madeleine K. Albright (USA).

5.4. Správne riešenie?

Pri hodnotení riešenia tohto konfliktu mi na začiatok nedá nespomenúť dôvod tohto konfliktu. Konflikt o pohraničnú púšť, ku ktorej nemala ani jedna z krajín historicky, ekonomicky a ani geograficky žiaden vzťah je obrovská nezodpovednosť. Hľadanie

³⁹ S/PRST/2001/14 (15. mája 2001).

⁴⁰ S/2000/1183 (13. decembra 2000).

⁴¹ c.d. v pozn. 40: príloha článok 1, odsek 2.

⁴² c.d. v pozn. 40: príloha článok 1, odsek 1.

⁴³ c.d. v pozn. 40: príloha článok 2, odsek 1.

⁴⁴ c.d. v pozn. 40: príloha článok 4. Komisia bude mať sídlo v Haagu (odsek 3) a pôjde jej o určenie hranice medzi Etiópiou a Eritreou. Deklaruje sa, že sa bude vychádzať z hranice, ktorú určil Summit Organizácie Africkej Jednoty v Káhire 1964(odsek 1).

⁴⁵ c.d. v pozn. 40: príloha článok 5.

vlastnej entity a legitímácia územia podľa mapy na objednávku je prinajmenšom zbytočné. Aby som však vyrovnal skóre, ako napísal *The Guardian* aj Eritrea siahla k sile oveľa skôr ako bolo vôbec treba a vyznačila si prinajmenšom pochybné hranice samozrejme vo svoj prospech.

Vstup OSN do konfliktu vnímam ako nevyhnutný krok, ktorý ako jediný dokázal konflikt z tohto obdobia riešiť. Intervencie zo strany USA alebo Organizácie Africkej Jednoty neboli zbytočnými snahami, priam naopak dokázali vniesť do sporu prvky humanizácie a prevencie. Bola to však OSN, ktorá spojila snahy svojich členských štátov a dokonala svoje „zbraňové embargo“ do zdarného konca.

6. Hodnotenia a závery

Všetko čo je prvé má prívlastky priekopnícke, neodsúšané, nové a presne tieto prídavné mená sa žiada použiť pri rozoberanom spore. Možno sa žiadalo pri riešení viac radikálnosti a striktnosti, možno sa na budúcnosť a spolunažívanie týchto dvoch štátov, hlavne vzhľadom na dnešný stav, dívalo OSN cez Ružové okuliare. Možno by bolo iné riešenie efektívnejšie, možno ešte rýchlejšie a možno sa to dalo riešiť s menšími stratami na životoch. Tu sa ale dostávame k etymológii slova „priekopnícky“, ktoré v sebe tú všetku neistotu skrýva. Sankčný režim voči Etiópii a Eritree bol nielen najkratší do svojej doby ale navždy bude držať ešte jedno prvenstvo. Boli to totiž prvé sankcie voči komplexu viacerých štátov. A hneď pomerne úspešné...⁴⁶

Použité zdroje:

FARRALL, J.M.. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*: vyd. Cambridge: Cambridge press 2007.

HAMILTON, K.. *Beyond the Border War: The Ethio-Eritrean Conflict and International Mediation Efforts*: Princeton Journal of Public and International Affairs: Volume 11 Spring 2000.

THE ECONOMIST. *A Continent Goes to War*, 3. október 1998.

THE GUARDIAN(London); HIRST, D.. *Report from Asmara*, 15. jún 1998.

SLOVO; KOZIEL, M.. *Najnezmyslenejšia vojna sveta*, číslo 25/2000 (internetové vydanie www.noveslovo.sk).

MATERIÁLY OSN

⁴⁶ Autor sa venoval obdobiu konfliktu, ktorý bol riešený sankčným režimom v spomínaných rezolúciách. Situácia v danom regióne sa po roku 2001 ešte niekoľko krát vyhrotila a aj v čase písania tohto príspevku je napätá.

Príloha: Rezolúcia 1227 (1999)

Rezolúcia 1227 (1999), prijatá Bezpečnostnou Radou OSN na jej 3975-tom stretnutí, 10. februára 1999

Bezpečnostná Rada,

Opätovne potvrdzuje rezolúcie 1177 (1998) z 26. júna 1998 a 1226 (1999) z 29. januára 1999,

Vyjadruje vážne znepokojenie vzhľadom na pohraničný konflikt medzi Etiópiou a Eritreou a pokračovanie nepriateľských akcií medzi stranami,

Pripomína záväzok Etiópie a Eritrey zákazu použitia vzdušných útokov,

Zdôrazňuje, že situácia medzi štátmi Etiópie a Eritrea vytvára ohrozenie pre mier a bezpečnosť,

1. Odsudzuje na postih použitie sily Etiópiou a Eritreou;
2. Požaduje okamžité ukončenie nepriateľských akcií, predovšetkým s použitím vzdušných útokov;
3. Požaduje od Etiópie a Eritrey pokračovanie v diplomatických snahách smerujúcich k nájdeniu mierového riešenia konfliktu;
4. Zdôrazňuje že Rámcová dohoda ako ju schválil Centrálny orgán Samitu Organizácie pre Africkú jednotu (OAU) Mechanizmus pre Prevenciu Konfliktov, Manažment a Riešenie 17. decembra 1998 (S/1998/1223) zanecháva jasnú a viditeľnú osnovu na mierové riešenie konfliktu;
5. Vyjadruje jej plnú podporu snahám OAU, Generálnemu tajomníkovi a jeho Špeciálnemu Vyslancovi pre Afriku a zúčastneným štátom smerujúcim k nájdeniu mierového riešenia prebiehajúcich nepriateľských akcií;
6. Vyzýva Etiópiu a Eritreu na zaistenie bezpečnosti civilného obyvateľstva a rešpektovanie ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva;
7. Dôrazne upozorňuje všetky štáty na okamžité ukončenie všetkého predaja zbraní a munície do Etiópie a Eritrey;
8. Sa rozhodla zostať aktívne zúčastnená v záležitosti.

Modifikácie zbraňového embarga v Afrike: Demokratická republika Kongo

Radka Semancová

1. Priebeh konfliktu	138
1.1. Prvá vojna v Kongu (november 1996 – máj 1997).....	138
1.2. Druhá vojna v Kongu (august 1998 – júl 2003).....	139
2. Právny základ rezolúcie	140
3. Formy sankcií.....	141
3.1. Individuálne donucovacie opatrenia štátov	142
3.2. Kolektívne donucovacie prostriedky.....	142
4. Výsledky Výboru Bezpečnostnej rady, zriadeného na základe Rezolúcie 1533 (2004), týkajúce sa Demokratickej republiky Kongo	144
5. Efektivita sankčných režimov.....	145
5.1. MONUC.....	145
5.2. Pozorovatelia.....	145
5.3. Výbor Bezpečnostnej rady	145
6. Zhodnotenie.....	145

1. Priebeh konfliktu

1.1. Prvá vojna v Kongu (november 1996 – máj 1997)

Od roku 1965 vládol v republike Zair MUBUTU SESE SEKO. V priebehu deväťdesiatich rokov zasiahla Afriku vlna demokratizácie, čo malo za následok vyvinutie politického tlaku na Mobutu, ktorý by do krajiny priniesol zmenu. Mobutu prisľúbil prijatie rozsiahlych reforiem. Mobutovým dlhoročným odporcom bol LAURENT – DÉSIRÉ KABILA, ktorého podporovali regióny mimo hlavného mesta Kinshasi. Pre deväťdesiate roky je charakteristická aj vlna nepokojov v okolitých krajinách, čo malo za následok zvýšený počet utečencov. Najviac utečencov, ktorí sa usadili na východe krajiny v provinciách Kivu, pochádzalo z Rwandy. Reakciou na ich pobyt na území bolo vydanie príkazu vice-governéra provincie Južná Kivu aby národ Banyamulenge, ktorého súčasťou boli utečenci, opustil Zair pod hrozbou trestu smrti, v novembri 1996. Tento príkaz vyvolal nepokoje, v ktorých sa spojili odporcovia Mobutu Alliance of democratic forces for the liberation of Zair (AFDL), s predstaviteľmi štátov African great lakes, najmä Rwandou a Ugandou. Na ich čelo sa postavil Laurent – Désiré Kabila, ktorý pochodoval popri rieke Kongo na hlavné mesto. Kabila sa na ceste stretol s malým odporom rozpadajúceho sa režimu. Práve z pochodu na Kinshasu pochádzajú správy o mučení, zabíjaní a zmiznutí až 60 000 civilistov. V marci 1997 prešiel Kabila do ofenzívy a navrhol vláde aby podala demisiu. Spoločné rozhovory vyústili do vymenovania Mobutovho odporcu Étienna Tshisehediho za premiéra. V tom čase Kabila ovládal už polovicu územia a v máji dosiahol okraj Kinshasi. 16. mája 1997 zaútočila mnohonárodná Kabilova armáda na letisko. Na tento útok reagoval Mobutu útekem z krajiny. V ten istý deň sa Laurent – Désiré Kabila vyhlásil za prezidenta a začala sa reorganizácia krajiny. Jedným z prvých krokov bola zmena názvu krajiny zo Zair na Demokratickú republiku Kongo. Avšak ako náhle sa Kabila ujal moci stal sa podozrivým z korupcie a autoritárstva. Začala sa vlna centralizácie čoho odporcom boli menšiny na východe krajiny. Nejasnosti nastali aj ohľadom využívania národ-

ných prírodných zdrojov. Kabila sa postupne stal závislým na vláde Rwandy. V auguste 1998 Kabila rozpustil všetkých členov vlády pochádzajúcich z národa Tutsis a nariadil ugandským a rwandským vojakom aby opustili krajinu. Tieto dve krajiny sa následne postavili na stranu rebelov snažiacich sa zvrhnúť Kabilu. Výsledkom tejto vojny bolo zabitie viac ako 200 000 civilistov. Tento konflikt vyústil do druhej vojny v Kongu.¹

1.2. Druhá vojna v Kongu (august 1998 – júl 2003)

Vrcholiace nepokoje prepukli 2. Augusta 1998 v meste Goma na Kongo – Rwandských hraniciach. Rwanda prišla na pomoc národu Banyamulenge a spolu s Ugandou vytvorili Rally for Congolese democracy (RCD), ktorá obsadila východ krajiny. Národ Tutsi, podporovaný Rwandou a Ugandou, obsadil severovýchod krajiny. Kabila sa spojil s národom Hutu a začal poburovať verejnosť proti Tutsis. Rwanda argumentovala tým, že východná časť Konga im patrila v minulosti a obvinila Kabilu z genocídy proti národu Tutsi preto sa rozhodla chrániť národ Banyamulenge avšak ich skutočným zámerom bolo ovládnuť prírodné zdroje.

Následne RCD uniesli lietadlo letiace na základňu Kitona na pobreží Atlantiku. Rebeli obsadili aj prístav Matadi cez ktorý prúdili potraviny do Kinshasi. Od 23. 8. 1998 začali rebeli obsadzovať Kinshasu. V tom čase vznikla povstalecká skupina Movement for the liberation of Congo (MLC) podporovaná Ugandou. Pretrvávajúce boje v krajine prinútili Kabilu hľadať ďalších spojencov v ostatných afrických krajinách. Kabila požiadal o pomoc Southern African development community (SADC), ktorej členovia sú viazaní zmluvou o vzájomnej obrane v prípade vonkajšej agresie, preto mnoho členských štátov zaujalo neutrálny postoj. Avšak vlády Namíbie, Zimbabwe a Angoly podporili Kabilovu vládu po rokovaníach v Harare. V nasledujúcich týždňoch do konfliktu vstúpili Čad, Líbya a Sudán. V tomto okamihu prerástla vnútroštátna vojna na vojnu medzištátnu. Jednotky Kabilových spojencov potlačili povstalcov ale nedokázali ich poraziť. V novembri 1998 sa ugandské povstalecké jednotky MLC nachádzali na severe krajiny a Rwanda oficiálne priznala podporu RCD.

Na žiadosť Nelsona Mandelu sa začali mierové rokovania, ktoré vyvrcholili **18.1.1999** kedy sa Rwanda, Uganda, Angola, Namíbia a Zimbabwe dohodli na summite vo **Windhoek** na prímerí. Avšak RCD neboli pozvaní čo malo za následok, že boje pretrvávali. Štáty mimo Afriky vyzvali na ukončenie konfliktu ale zdráhali sa vyslať vojakov do Konga. Veľké ťažobné spoločnosti najmä z USA, Kanady, Austrálie a Japonska podporili Kabilu kvôli obchodným výhodám.

V apríli 1999 narastá napätie v RCD kedy vodca Ernest Wamba dia Wamba prestáhol základňu z Gomy (v okupácii Rwandy) do Kisangani (v okupácii Ugandy). **18.4.1999** v **Sirte** podpísali Kongo a Uganda prímerie. Z RCD sa odtrhli jednotky, ktoré sa pokúsili znovu povstať proti Kabilovi. Aj napriek snahám konflikt zastaviť boje pokračovali v provincii Ituri.

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/First_Congo_War.

V **júli 1999** boli podpísané **Lusacké mierové dohody** medzi Demokratickou republikou Kongo, Angolou, Namíbiou, Zimbabwe, Rwandou a Ugandou, neskôr sa pridala MLC avšak RCD odmietla dohodu podpísať. Na základe tejto dohody mali štáty spolupracovať na monitorovaní, odzbrojení a zdokumentovaní všetkých ozbrojených skupín. Bezpečnostná rada OSN vyslala v auguste 90 pracovníkov na podporu prímeria ale zúčastnené strany dôsledne dohodu nedodržiavali.

Boje znovu prepukli medzi Ugandou a Rwandou neďaleko Kisangani. Kabila bol pripravený oslobodiť krajinu. Vyostrujúce sa boje nedokázali zastaviť ani vojenské operácie a diplomatické misie OSN (najmä MONUC), African union a SADC. 16.1.2001 v Zimbabwe bol spáchaný atentát na Laurenta Désiré Kabilu, na následky ktorého podľahol. Na jeho miesto bol zvolený jeho syn JOSEPH KABILA, ktorý začína viesť mierové rokovania.

V apríli 2001 OSN viedlo vyšetrowanie ohľadom nelegálnej ťažby nerastných surovín v Kongu. V správe obvinila z ťažby Rwandu, Ugandu a Zimbabwe a odporučila Bezpečnostnej rade uložiť sankcie.

Nepokoje však pretrvávali na východných hraniciach Konga. **19.4.2002** boli podpísané dohody v **Sun City**, ktorých cieľom bolo vytvoriť jednotné Kongo, pluralitnú vládu a demokratické voľby. **30.7.2002** podpísali dohodu Kongo a Rwanda známu ako **Dohoda z Pretórie**, na základe ktorej mali Kongo opustiť rwandskí vojaci a Kongo malo vydať príslušníkov Interahamwe, ktorí sa podieľali na genocíde v Rwande. **6.9.2002** bolo podpísaná Luadská dohoda medzi Kongom a Ugandou, ktorá vyvolala odchod ugandských vojakov. **17.12.2002** sa stretli národné vlády, MLC, RCD, RCD-ML, RCD-N, domáca opozícia, zástupcovia občianskej spoločnosti a Mai Mai aby podpísali **Globálne a všezahrňujúce dohody** kde sa dohodli na dočasnej správe krajiny a formálne ukončili Druhú vojnu v Kongu.

Nestálosť vlády umožnila pokračovanie násilia v provinciách Kivu, Ituri a Katanga, ktoré pretrvávajú do dnes. Vo vojne bojovali vojenské jednotky Konga brániace strategické pevnosti a milície, ktoré nemali potrebný výcvik ani organizáciu čo viedlo k nedisciplinovanosti prejavujúcej sa rabovaním, znásilneniami (40 000 žien) a etnickými čistkami (MLC na obyvateľstve Pygmies najmä povahy kanibalizmu). Počas konfliktu krajinu opustilo 3,4 milióna ľudí a 3,9 milióna bolo zabitých. Aj keď sa vojna oficiálne skončila, každý mesiac zomrie na jej následky odhadom 45 000 ľudí.²

2. Právny základ rezolúcie

Organizácia spojených národov prispela k riešeniu konfliktu v Demokratickej republike Kongo pomocou prijatých rezolúcií, ktoré sa stali základom pre vznik misie MONUC a prostredníctvom ktorých boli krajine uložené sankcie. Základom rezolúcií sa stala Charta OSN najmä Kapitola VII, ktorá ustanovuje:

² http://en.wikipedia.org/wiki/Second_Congo_War.

Kapitola VII

Akcie pri ohrození mieru, porušení mieru a činoch útočných

Článok 39

Bezpečnostná rada určí, či došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo útočnému činu, a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia budú účinné, aby bol udržaný alebo obnovený medzinárodný mier a bezpečnosť.

Článok 40

Aby predišla zhoršeniu situácie, Bezpečnostná rada môže, skôr než uskutoční odporúčenia alebo rozhodne o opatreniach, vyzvať strany, ktorých sa to týka, aby splnili takéto dočasné opatrenia, ktoré považuje za nutné alebo potrebné. Takéto dočasné opatrenia nie sú na ujmu práv, nárokov alebo postaveniu týchto strán. Ak takéto dočasné opatrenia nebudú splnené, Bezpečnostná rada k tomu náležite prihliadne.

Článok 41

Bezpečnostná rada môže rozhodnúť, aké opatrenie nezahrňujúce použitie ozbrojenej sily má byť použité, aby svojim rozhodnutím bola daná účinnosť, a môže vyzvať členov Organizácie spojených národov, aby takéto opatrenia uskutočnili. Tieto opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, spojov železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových a iných, ako i prerušenie stykov diplomatických.

Článok 42

Bezpečnostná rada dohliada na to, ak by opatrenia podľa článku 41 nepostačovali alebo ak by sa ukázali nepostačujúcimi, môže podniknúť takéto akcie leteckými, námornými alebo pozemnými silami, ktoré považuje za nutné k udržaniu alebo obnoveniu medzinárodného mieru a bezpečnosti. Takéto akcie môžu zahŕňať demonštrácie, blokády a iné operácie leteckými, námornými alebo pozemnými silami členov Organizácie spojených národov.³

3. Formy sankcií

Ak niekto poruší hrubým spôsobom právne normy vo vnútri štátu, je postavený pred súd. Pri porušení práva v medzinárodných vzťahoch to nie je možné, pretože tu neexistuje svetový donucovací orgán. Preto vykonávanie sankcií za protiprávne konanie je oveľa zložitejšie. Ak sankcie uskutočňuje proti porušovateľovi iba poškodený štát hovoríme o individuálnych donucovacích opatreniach, alebo ak ich uskutočňuje viacero štátov hovoríme o systémoch kolektívneho donútenia.

³ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

3.1. Individuálne donucovacie opatrenia štátov

- Represálie – účelom je aby štát upustil od svojho protiprávneho konania a poškodenému štátu uhradil vzniknutú škodu.
- Protiopatrenia – majú spravidla ekonomickú povahu, prostredníctvom ktorej poškodený štát neplní záväzky voči porušiteľovi práva čím ho chce prinútiť k plneniu záväzku a náhrade škody.
- Rezozie – poškodený štát nekoná v rozpore so svojimi záväzkami ale svojim konaním poškodzuje nechránené záujmy štátu, napr. vypovedanie občanov štátu porušiteľa.

3.2. Kolektívne donucovacie prostriedky

Vznikli v prvej polovici 20. storočia na pôde medzinárodných organizácií akými boli Spoločnosť národov a v súčasnosti je OSN. Rozlišuje sa medzi opatreniami **bez použitia ozbrojenej sily** a **opatreniami s použitím ozbrojenej sily**.

Hlavnú zodpovednosť za udržanie mieru a bezpečnosti má Bezpečnostná rada OSN. Kolektívne donútenie prostredníctvom OSN sa uplatňuje až po vyčerpaní prostriedkov pokojného riešenia medzinárodných sporov. Kolektívne donucovacie opatrenia bez použitia sily sú podľa Charty OSN:

- úplne alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných a iných spojov ako aj prerušenie diplomatických stykov, BR OSN môže uložiť embargo na konkrétny tovar.
- v prípade potreby môže BR OSN podľa Charty OSN leteckými, námornými alebo pozemnými vojenskými silami uskutočniť takú akciu, aká je nutná na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.⁴

Bezpečnostná rada OSN uložila Demokratickej republike Kongo opatrenia v nasledujúcich rezolúciách:

S/RES/1279 (1999)

- Vyzýva, aby signatári Lusackej mierovej dohody umožnili nasadiť vojakov OSN
- Vymenovanie osobitného splnomocnenca pre Demokratickú republiku Kongo
- Zriadenie MONUC
- Vyslanie vojenských pozorovateľov OSN⁵

⁴ Klučka, J.: Medzinárodné právo verejné. Iura Edition, 2008, str. 207-242.

⁵ <http://www.mil.se/upload/dokumentfiler/Resolutioner/Afrika/1279.pdf>.

S/RES/1493 (2003)

- Znepokojenie nad nelegálnym využívaním prírodných zdrojov, nad pretrvávajúcimi bojmi
- Odsudzuje akty násilia na civilistoch, masakre, porušovanie ľudských práv, násilie na ženách, využívanie detí v ozbrojených zložkách
- Pomoc pri odzbrojení, demobilizácii, reintegrácii
- Vyslanie pozorovateľov do provincií Kivu
- Vyzýva na prijatie opatrení na zabránenie dodávok, predaja a prevodu zbraní, poskytovaní pomoci, poradenstva a výcviku, ktorý súvisí s vojenskou činnosťou okrem zložiek MONUC a humanitárnej pomoci⁶

S/RES/1533 (2004)

- Znepokojenie nad nelegálnym prísunom zbraní
- Zdôrazňuje potrebu opatrení, ktoré zabránia dodávkam zbraní a súvisiaceho materiálu
- Oprávnenie MONUC zabaviť zbrane a žiadať informácie o zbraniach
- Vytvorenie skupiny 4 odborníkov, ktorí skúmajú a analyzujú informácie MONUC a poskytujú informácie Bezpečnostnej rade
- Stanovenie sankčného výboru, ktorý bude dohliadať nad dodržiavaním embarga⁷

S/RES/1596 (2005)

- Víťajú skutočnosť, že mnohé skupiny podali súpis zbraní čo prispelo k ich odzbrojeniu
- Potvrdenie zbraňového embarga
- Dodržiavanie noriem Medzinárodnej organizácie pre civilné letectvo a normy Chicagského dohovoru, poskytovanie informácii o letoch, kontrola letísk
- Zavedenie colných kontrol, kontrola dopravných prostriedkov
- Zákaz vstupu a prechodu cez územie štátov osobám, ktoré určí Výbor
- Finančné prostriedky a ekonomické zdroje týchto osôb zmraziť⁸

S/RES/1807 (2008)

- Znepokojenie nad prítomnosťou ozbrojených skupín

⁶ <http://www.un.org/Docs/sc/committees/DRC/DRCResEng.htm>.

⁷ <http://www.grandslacs.net/doc/3066.pdf>.

⁸ http://www.dfat.gov.au/un/unsanctions/UNSCR_1596_2005_DRC.pdf.

- Zdôraznenie zodpovednosti vlády za bezpečnosť v krajine
- Predĺženie opatrení ohľadom transportu, dovozu, vývozu zbraní, poskytovanie pomoci, výcviku alebo poradenstva súvisiacich s vojenskou činnosťou
- Výnimka zo zbraňového embarga: zbrane a súvisiace materiály na technickú a odbornú pomoc MONUC, ochranné odevy a vojenské helmy vyvážené do Demokratickej republiky Kongo zamestnancami OSN, zástupcami médií, humanitárnymi pracovníkmi určené na ich osobnú potrebu, dodávky určené na humanitárne a ochranné účely, technická pomoc a školenie oznámené vopred Výboru
- Štáty oznámia Výboru zásielky zbraní a súvisiaceho materiálu, poskytovanie pomoci, poradenstva a vojenského výcviku (používateľ, dátum, trasa)
- Od 1.1.2009 najmä v regiónoch Kivu a Ituri sa zabezpečí letecká doprava podľa Dohovoru o medzinárodnom civilnom letectve z roku 1944 (kontrola dokladov, licencií pilotov), využívanie letísk na účely vopred určené, evidencia letov
- Od 1.1.2009 budú pokračovať colné kontroly v regiónoch Kivu a Ituri
- Štáty prijmu opatrenia aby zabránili vstupu a prechodu osôb určených Výborom okrem výkonu humanitárnej a misijnej pomoci, postavenia pred súd, vopred prerokovaní vstup a iné, zmrazenie finančných prostriedkov týchto osôb okrem platieb za potraviny, lieky, lekárske ošetrenie, dane, a iné
- Výzva štátov na dodržiavanie zbraňového embarga⁹

4. Výsledky Výboru Bezpečnostnej rady, zriadeného na základe Rezolúcie 1533 (2004), týkajúce sa Demokratickej republiky Kongo

Výbor Bezpečnostnej rady, zriadený na základe rezolúcie 1533 (2004), dohliada na príslušné opatrenia a vykonáva úlohy stanovené Bezpečnostnou radou. Bezpečnostná rada na základe rezolúcie 1807 (2008) stanovila predĺženie režimu sankcií a mandátu skupín expertov. Rada obmedzuje zbraňové embargo prijaté v rezolúcii 1493 (2003) a nasledujúcich pre mimovládne subjekty a jednotlivcov pôsobiach v Demokratickej republike Kongo, spresnila že opatrenia týkajúce sa zbraní a technického výcviku sa nevzťahujú na vládu Demokratickej republiky Kongo. Rada ďalej rozhodla, že všetky štáty oznámia vopred výboru akúkoľvek zásielku zbraní a súvisiaceho materiálu v Demokratickej republike Kongo, alebo na akékoľvek poskytnutie pomoci, poradenstva alebo výcviku súvisiaceho s vojenskými činnosťami v Demokratickej republike Kongo a zdôrazňuje, že je dôležité, že toto oznámenie obsahovalo všetky relevantné informácie, vrátane prípadného konca, používateľa, navrhovaného dátumu dodávky a trasy prepravy. Okrem toho, Rada rozhodla o predĺžení expirácie na zákaz cestovania a zmrazenia aktív, aby jednotlivci pôsobiach

⁹ [http://www.peacewomen.org/un/sc/1325_Monitor/RW/Res/1807\(2008\).pdf](http://www.peacewomen.org/un/sc/1325_Monitor/RW/Res/1807(2008).pdf).

v Demokratickej republike Kongo monitorovali vážne porušenia medzinárodného práva, ktoré sa týkajú žien. Dňa 13. marca 2008, Rada tiež prijala rezolúciu 1804 (2008), v ktorej stanovujú, že cieľené sankcie sa vzťahujú na vedúcich predstaviteľov FDLR, ex-FAR/Interahamwe a ďalších rwandských ozbrojených skupín. Bezpečnostná rada uložila zbraňové embargo na všetky zahraničné a konžské ozbrojené skupiny a milície, pôsobiace na území Severné a Južné Kivu a Ituri a skupín, ktoré nie sú stranou Globálnych a všezahrňujúcich dohôd. Sankčný režim ďalej obsahuje cieľené sankcie ako sú zákaz cestovania a zmrazenie aktív a rozšírené o kritériá, podľa ktorých by mohli byť jednotlivci označení ako predmet týchto opatrení. Zoznam týchto osôb je vedený a pravidelne aktualizovaný výborom.¹⁰

5. Efektivita sankčných režimov

5.1. MONUC

MONUC vznikla z podnetu OSN na základe rezolúcie S/RES/1279 (1999). Jej úlohou je udržiavať kontakty medzi signatármi Lusackej mierovej dohody, bezpečnosť v štáte, poskytovať humanitárnu pomoc, má právo vyžadovať informácie o zbraniach a súvisiacich materiáloch, má právo zabaviť zbrane, a iné. V súčasnosti misiu MONUC koordinuje osobitný splnomocnenec OSN pre Demokratickú republiku Kongo Alan Doss, ktorý podáva správy o činnostiach MONUC.

5.2. Pozorovatelia

V Demokratickej republike Kongo sa nachádzajú vojenský pozorovatelia, ktorí monitorujú situáciu najmä v provinciách Kivu a Ituri. Bola zriadená skupina štyroch odborníkov, ktorí skúmajú a analyzujú informáciu poskytovanú MONUC ohľadom toku zbraní a súvisiaceho materiálu a poskytujú informácie prostredníctvom Výboru Bezpečnostnej rade.

5.3. Výbor Bezpečnostnej rady

Výbor v súčasnosti plní úlohy stanovené Bezpečnostnou radou. Jeho úlohou je dohliadať nad dodržiavaním zbraňového embarga najmä posudzovať informácie o zbraniach a súvisiacom materiály, o dovoze a vývoze zbraní, o pomoci, výcviku a poradenstva súvisiaceho s vojenskou činnosťou. Monitoruje dodržiavanie zákazu cestovania a zmrazenia aktív určených osôb, aktualizuje zoznam týchto osôb. Výbor podáva priebežné a celkové správy o svojej činnosti.

6. Zhodnotenie

Aj keď rezolúcia 1279 z roku 1999 potvrdila zvrchovanosť, územnú celistvosť a politickú neustrannosť Demokratickej republiky Kongo vyzvala signatárov Lusackej mierovej dohody aby umožnili nasadenie vojakov OSN, čo znamená že konflikt nebol ukončený. Podľa nášho názoru rozmiestnenie vojakov a vyslanie pozorovateľov

¹⁰ <http://www.un.org/sc/committees/1533/index.shtml>.

viedlo k čiastočnej stabilite v problémových regiónoch. Následné zavedenie zbraňového embarga znížilo prísun zbraní do krajiny a tým sa aj znížila intenzita lokálnych bojov. Znaky efektivity zbraňového embarga sa prejavili poskytnutím zoznamov zbraní povstaleckých skupín čo viedlo k ich odzbrojeniu. Ďalším pozitívom zbraňového embarga sú zoznamy informácií o zbraniach a súvisiacich materiáloch, ktoré umožňujú monitorovanie ich transportu. Podľa nášho názoru k zníženiu intenzity bojov prispeli aj letecké a colné kontroly v problémových regiónoch a taktiež stála aktualizácia zoznamov osôb, ktoré nemajú umožnený vstup alebo prechod cez územie.

Prijatie rezolúcií ukladajúcich sankcie a umožňujúcich monitorovanie územia bolo správnym krokom avšak aby tieto kroky boli účinné v plnom rozsahu je potrebná spolupráca aj iných organizácií ako je OSN a najmä susediacich štátov. Je potrebné aby aj okolité štáty prijali opatrenia, ktoré znemožnia dovoz zbraní do Demokratickej republiky Kongo čím by sa obmedzila podpora povstaleckých skupín. Taktiež je vítaná spolupráca susediacich krajín nie len v oblasti využívania a transportu zbraní ale aj v sociálnej a ekonomickej oblasti z dôvodu zabránenia emigrácii obyvateľstva a tým prenesenia problému do iného štátu.

Nová éra sankčných režimov: Rezolúcia 1373

Lucia Cisková

1. Úvod do problematiky	147
1.1. Vývoj terorizmu.....	147
1.2. Príčiny terorizmu.....	148
2. Postup medzinárodného spoločenstva voči terorizmu	149
2.1. Valné zhromaždenie.....	149
2.2. Bezpečnostná rada OSN	150
2.2.1 Výbor 1267.....	150
2.2.2 Protiteroristický výbor (CTC)	150
2.2.3 Výbor 1540.....	151
2.2.4 Pracovná skupina 1566	151
2.3 Generálny tajomník OSN.....	151
3. Rezolúcia 1373.....	152
3.1. Formy sankcií v rezolúcií 1373	152
4. Mechanizmus implementácie.....	153
4.1. Protiteroristický výbor (Counter-Terrorism Committee)	154
4.2. Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC).....	154
5. Zhodnotenie, efektívnosť a návrh.....	155
Príloha: Rezolúcia 1373.....	156

1. Úvod do problematiky

21. storočie nám so sebou prináša okrem pozitívnych javov aj rad negatívnych a trpkých skúseností. Rýchly rozvoj demokracie, vedy, technológie, či dopravy spôsobuje veľké riziká v oblasti bezpečnosti. K ním patria napríklad rýchle sa šíriace formy organizovaného zločinu, násilia, kriminalistiky, extrémizmu a v neposlednom rade aj terorizmu...

Neuplynie snáď ani jeden deň, aby sme sa s ním nestretli pretože média nás pravidelne informujú o teroristických útokoch s mimoriadnou vážnosťou.

Ako vyhlásil výkonný riaditeľ Úradu OSN pre drogy a zločin (UNODC) Antonio Maria Costa: „*Terorizmus dnes nepozná žiadne putá, nie je zameraný na konkrétnu národnosť, nepozná žiadne náboženstvo a neuznáva výnimky. Povaha terorizmu sa tiež zmenila. Kedysi bol hrozbou pre jednotlivé národy, dnes je terorizmus medzinárodným fenoménom.*“

A teda v súčasnosti po dlhodobom vývoji a smutných udalostiach na celom svete môžeme konštatovať, že terorizmus predstavuje problém pre mier a bezpečnosť, ktorý si vyžaduje nový a účinnejší prístup medzinárodného spoločenstva v boji proti nemu, pretože v rýchlo a intenzívnejšie sa globalizujúcom svete si žiadna krajina nedokáže efektívne poradiť s terorizmom sama.

1.1. Vývoj terorizmu

Teror a terorizmus sprevádzajú ľudstvo takmer celým jeho vývojom. Terorizmus ako jedna z mnohých podôb ozbrojeného násilia nie je novým javom.

Dnes by sme nevedeli s istotou zistiť, kedy sa v dejinách uskutočnil prvý teroristický čin. Jeho počiatky sú všeobecne datované do obdobia, kedy vznikli prvé štáty. Jedno-

značne v tomto období vznikol aj boj o moc, ako politická záležitosť a s ním spojený terorizmus.

Pravdou však je, že terorizmus nepatrí k udalostiam, ktoré sa stali. Dôležitú úlohu hrá predovšetkým v súčasnosti, no na rozdiel od predchádzajúcich rokov je moderný terorizmus silnejší a agresívnejší. S postupom času sa neustále mení jeho účinnosť, rastie jeho vplyv, nebezpečenstvo a počet obetí...

Terorizmus sa dokáže rýchlo adaptovať na nové spoločenské podmienky. Kombinuje tradičné formy (napr. politicky motivované atentáty, únosy, politické vraždy, bombové útoky, atď.) s modernou technológiou (jadrové, chemické a biologické zbrane, atď.). Práve toto ohrozuje celosvetovú bezpečnosť, medzinárodnú stabilitu a vďaka moderným zbraniam hromadného ničenia aj environmentálny systém.

Tieto klasické metódy sú neustále zdokonaľované a teroristi využívajú nové technické vymoženosti akou je letecká doprava (únos lietadla v USA), mobilné komunikačné prostriedky (nálož odpálená mobilnými telefónmi v Madride), dopravné prostriedky (autá s výbušnami na Bali, v Izraeli, Iraku, Afganistane...), internetové stránky (záznamy popráv na internetu teroristu v Iraku)...¹

Novou črtou terorizmu je aj jeho brutalita. Od ojedinelých útokov na individuálne ciele, spravidla predstaviteľov politickej moci sa zmyslom útokov nového terorizmu stala snaha dosiahnuť čo najväčší počet obetí, spôsobiť rozsiahle materiálne škody a hospodárske straty. Aj také sú podoby moderného terorizmu...

1.2. Príčiny terorizmu

Príčiny terorizmu vyrastajú z etnických, náboženských, separatistických, politických a ekonomických základov. K požiadavkám teroristov patrí zväčša zmena vnútornej aj zahraničnej politiky, zmena právneho systému, prepustenie väzňov alebo zaplatenie výkupného a umožnenie bezpečného úniku.²

Teroristický čin má vyvolať psychologický efekt ďaleko presahujúci použité prostriedky a reálne škody. Obete sú vyberané náhodne alebo symbolicky. Sú nimi väčšinou nevinní občania, pretože predpokladom teroristov je, že civilné obyvateľstvo nasmeruje svoj hnev na politické inštitúcie, ktoré mu nie sú schopné zaistiť bezpečnosť.³

Priepustnosť hraníc, uľahčenie cestovania a prostriedky modernej komunikácie zjednodušujú život aj teroristom. Organizácia i vykonávanie ich akcií sa stáva menej náročná aj kvôli nedostatočne zabezpečeným objektom vhodných pre realizáciu ničivých útokov. V tejto súvislosti nemožno zabudnúť ani na silu médií, ktoré svojou snahou o podanie čo najsenzačnejších a emocionálne i časovo čo najživších správ len prispievajú k šíreniu paniky a atmosféry strachu čím pomáhajú k naplneniu dôležitého cieľa každého teroristického útoku.

¹ RÝŽ, O.: <http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/typolog.html>.

² RÝŽ, O.: <http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/typolog.html>.

³ NICOLINI, M.: <http://mepoforum.sk/bezpecnostna-politika/terorizmus/proti-dzihadu-slovensko-tvarou-v-tvar-islamskemu-terorizmu/>.

A v neposlednom rade udalosti z 11. septembra 2001 ukázali, že teroristické útoky sú práve tou cestou, ako môžu malé a slabé skupiny fanatikov účinne a efektívne zasiahnuť aj proti najsilnejším štátom sveta pre presadzovanie vlastných záujmov.

2. Postup medzinárodného spoločenstva voči terorizmu

Organizácia Spojených národov je jedinou organizáciou s celosvetovou pôsobnosťou a to aj v oblasti boja s terorizmom. Jeho rozšírením sa stal reálnou hrozbou mieru a bezpečnosti vo svete.

OSN v zmysle svojich cieľov, definovaných v čl. 1 Charty, zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia, venuje otázkam boja proti terorizmu sústredenú pozornosť.

Od roku 1963 medzinárodné spoločenstvo vypracovalo 13 legálnych a globálnych nástrojov, vrátane dohovorov proti braniu rukojemníkov, leteckým únosom, bombovým teroristickým útokom, proti financovaniu terorizmu a v nedávnom čase aj proti jadrovému terorizmu.

Ich úlohou je vytvoriť obmedzujúce prostredie v ktorom by mal terorizmus menšie šance a potrestať všetkých, ktorý sa na ňom podieľajú. Na pôde OSN sa intenzívne zaoberajú touto problematikou najmä Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Generálny tajomník a ďalšie orgány zriadené ad hoc.

2.1. Valné zhromaždenie

Valné zhromaždenie sa zameriava na terorizmus ako medzinárodný problém, od roku 1972. Dňa 9. decembra 1994, prijalo VZ OSN rezolúciu pod názvom Opatrenia na eliminovanie medzinárodného terorizmu, ktorej prílohu tvorí Deklarácia opatrení na eliminovanie terorizmu. Deklarácia patrí k jedným z kľúčových dokumentov. V druhom článku uvádza povinnosť štátov zdržať sa organizovania, podnecovania, napomáhania, financovania, tolerovania teroristických aktivít a prijať náležité opatrenia, čím by sa malo zabezpečiť, že jednotlivé štátne územia sa nebudú používať na vytvorenie táborov, prípravu teroristických aktivít s úmyslom ich spáchania na iných štátnych územiach. Deklarácia si kladie za cieľ eliminovať všetky formy terorizmu, a to posilnením medzinárodnej spolupráce, progresívnym vývojom medzinárodného práva a jeho kodifikácie.⁴

V posledných rokoch sa dosiahol značný pokrok v prijatí 3 medzinárodných dohovorov k zabráneniu teroristických činov- 1997 Medzinárodný dohovor o potláčaní teroristických bombových útokov, 1999 Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu a v roku 2005 Medzinárodný dohovor o potláčaní činov jadrového terorizmu.⁵

⁴ Rezolúcia VZ OSN A/RES/49/60 Opatrenia na eliminovanie medzinárodného terorizmu.

⁵ <http://www.un.org/terrorism/ga.shtml>.

2.2. Bezpečnostná rada OSN

Výkonným orgánom v boji proti terorizmu je Bezpečnostná rada. Od roku 1989 kedy prijala prvú protiteroristickú rezolúciu, sa otázky terorizmu stali jej bežnou agendou. Medzinárodné dohovory a rezolúcie BR OSN vytvárajú obmedzujúce prostredie nie len pre teroristov, ale aj pre štáty, ktoré podporujú terorizmus. BR disponuje prostriedkami na ukladanie prísnych sankčných opatrení štátom, ktoré porušili svoje povinnosti. V minulosti k nim patrili napr. Sudán, Líbya a Afganistan proti ktorým boli namierené sankcie za poskytnutie útočiska a napomáhanie teroristickým skupinám.

V súčasnosti BR OSN prijíma v tejto oblasti dva typy rezolúcií. Jednak sú to rezolúcie, ktoré odsudzujú jednotlivé teroristické akcie a reagujú na konkrétny teroristický útok. A rezolúcie ktorými sú prijímané kolektívne opatrenia. Druhá skupina rezolúcií ukladá štátom povinnosť prijať konkrétne opatrenia a spolupracovať v boji proti terorizmu ako celku.

Bezpečnostná rada svojimi rezolúciami zriadila štyri pomocné orgány. Ich úlohou je napomáhať medzinárodnej spolupráci a vytvárať vnútroštátne kapacity na boj proti terorizmu. Rovnako tak kontrolujú plnenia rezolúcií prijatých Bezpečnostnou radou v boji proti rôznym formám terorizmu.

Sú to:

- Protiteroristický výbor (Counter Terrorism Committee; CTC)
- Výbor 1540 (1540 Committee)
- Výbor 1267 (1267 Committee)
- Pracovná skupina 1566 (1566 Working Group).

2.2.1 Výbor 1267⁶

Výbor bol zriadený rezolúciou č. 1267 z 15. 10. 1999, jeho funkcie boli upravené rezolúciou 1390 zo 16. januára 2002. Členmi výboru sú všetci členovia Bezpečnostnej rady. Ide o výbor zaoberajúci sa činnosťou Al-Kájdý a Talibanu a s nimi prepojených osôb a skupín. Úlohou výboru je získavať informácie o činnosti uvedených skupín s cieľom prijímať efektívne protioopatrenia. Zostavuje zoznamy takýchto skupín a osôb, na ktoré spadajú prijaté opatrenia Bezpečnostnej rady. Ako pomocný orgán výboru bol vytvorený tím monitorovania sankcií - Monitorovací tím (Analytical Support and Sanctions Monitoring Team).

2.2.2 Protiteroristický výbor (CTC)⁷

Zriadený bol rezolúciou BR č. 1373. Členmi výboru sú všetci členovia Bezpečnostnej rady. Výbor bol zriadený po útokoch z 11. septembra 2001.

⁶ MIKULLA, L. M.: <http://www.eaq.sk/print.php?page=363>.

⁷ MIKULLA, L. M.: <http://www.eaq.sk/print.php?page=363>.

2.2.3 Výbor 1540⁸

Zriadený bol rezolúciou č. 1540 z 28. 4. 2004. Členmi výboru sú všetci členovia Bezpečnostnej rady. Základnou úlohou výboru je práca a kontrola plnenia opatrení v oblasti nešírenia jadrových, chemických a biologických zbraní. Existencia tohto druhu zbraní zvyšuje nebezpečenstvo, že sa dostanú do rúk aj teroristickým skupinám, čo opätovne vytvára hrozbu svetovému mieru a bezpečnosti.

2.2.4 Pracovná skupina 1566⁹

Pracovná skupina bola zriadená rezolúciou č. 1566 z 8. 10. 2004. V pracovnej skupine sú všetci členovia Bezpečnostnej rady. Úlohou výboru je podávanie odporúčaní na praktické opatrenia, ktoré majú byť uložené jednotlivcom, skupinám alebo organizáciám participujúcim na teroristických činoch zahrňujúc efektívnejšie opatrenia na ich trestné stíhanie, s výnimkou Al-Kájdý a Talibanu, a tiež posúdiť možnosť zriadenia medzinárodného fondu na pomoc obetiam teroristických útokov a ich rodinám.

2.3 Generálny tajomník OSN

Globálna protiteroristická stratégia OSN z roku 2006 určila medzník. Bola prijatá všetkými 192 členskými štátmi 8. septembra 2006. Bolo to po prvýkrát, čo sa všetky krajiny na svete zhodli na spoločnom prístupe boja proti terorizmu. Prijatie stratégie bolo vyvrcholením rokov úsilia a naplňania záväzkov z rozhodnutia svetových mocností na Svetovom samite v New Yorku v roku 2005. Stratégia predovšetkým prináša rozmanité protiteroristické aktivity.

Vtedajší generálny tajomník OSN, Kofi Annan, zahájil svoj návrh pre komplexnú protiteroristickú stratégiu 10. marca 2005. Ním navrhnutá stratégia zahrňovala 5 kľúčových elementov: odradenie skupín od uchyl'ovania sa k terorizmu, odmietnutie teroristických spôsobov uskutočniť útok, zabránenie štátom podporovať teroristické skupiny, rozvíjanie možností štátov na prevenciu proti terorizmu a bránenie ľudských práv v kontexte terorizmu a proti terorizmu.

Prejav generálneho tajomníka Kofiho Annana poskytol predstavu pre systém OSN. To vytvorilo sústavu, ktorá má pomôcť udržaniu politickej vôle členských štátov pokračovať v boji proti terorizmu. V tom istom čase to bol tiež praktický systém efektívne pomáhať členským štátom v ich národných, ako aj regionálnych a globálnych protiteroristických snahách.¹⁰

Cez prácu Protiteroristickej implementačnej operačnej skupiny (Counter – Terrorism Implementation Task Force - CTITF), sa vyvinuli programy práce, ktoré priniesli množstvo iniciatív implementovať stratégiu. Jeden z prvých konkrétnych

⁸ MIKULLA, L. M.: <http://www.eaq.sk/print.php?page=363>.

⁹ MIKULLA, L. M.: <http://www.eaq.sk/print.php?page=363>.

¹⁰ <http://www.un.org/terrorism/framework.shtml>.

a praktických záverov bola on-line Protiteroristická príručka pre členské štáty, ktorú vydal generálny tajomník 16. februára 2007(www.un.org/terrorism/cthandbook).

3. Rezolúcia 1373

28. septembra 2001 prijala Bezpečnostná rada OSN rezolúciu 1373, v ktorej opätovne potvrdzuje, že teroristické činy predstavujú hrozbu pre mier a bezpečnosť a stanovuje opatrenia zamerané na boj proti terorizmu.

Rezolúciou reagovala na doposiaľ nevydané teroristické útoky a to na krajinu o ktorej bezpečnosti doteraz nebolo pochyb / USA /. Táto udalosť ukázala, že doterajšie opatrenia nestačili a sankcie, ktoré boli prijaté neboli žiadnou hrozbou. Aj preto bol potrebný nový prístup, ktorý ponúka práve tento dokument.

Touto rezolúciou BR vyjadrila svoje odhodlanie predchádzať všetkým podobným činom. Na splnenie tohto zámeru vyzvala štáty k naliehavej vzájomnej spolupráci s cieľom zabrániť teroristickým útokom a potláčať ich a to aj prostredníctvom zvýšenej spolupráce a úplnej implementácie relevantných medzinárodných dohovorov vzťahujúcich sa na terorizmus.¹¹

Rezolúcia 1373 koná v súlade so VII kapitolou charty OSN podľa ktorej má BR právo určiť, či došlo k porušeniu alebo ohrozeniu mieru alebo k útočnému činu s odporúčaním aké opatrenia sa majú vykonať. Podľa článku 41 Charty OSN môže BR vyzvať členské štáty k opatreniam nevojenského charakteru za účelom udržania alebo obnovenia medzinárodného mieru a bezpečnosti. Bežne sa takýmto opatreniam hovorí sankcie. Môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov ako aj prerušenie diplomatických stykov.¹²

3.1. Formy sankcií v rezolúcií 1373

BR OSN reaguje na novú formu teroristických útokov novou formou sankčných režimov. Sankcie tu majú inú podobu ako tie ktoré reagujú na konkrétne prešľapy štátov, pretože postihnutie teroristických útokov, osôb ktoré sa na nich podieľajú, či rôznych skupín je takmer nemožné. Terorizmus nemá konkrétne centrum je mu potrebné zabrániť ako celku. Z toho dôvodu sú sankcie na neho namierené nepriamo prostredníctvom všetkých štátov, ktoré vykonaním daných opatrení sa snažia zabrániť možným útokom.

Rozsiahla časť rezolúcie č.1373 obsahuje niekoľko skupín opatrení:

V rámci prvej skupiny BR OSN ukladá štátom prijať opatrenia týkajúce sa predchádzania a potlačenia financovania terorizmu a trestného postihu úmyselného poskytovania alebo získavania finančných prostriedkov štátnymi príslušníkmi alebo na ich území, akýmkoľvek spôsobom s úmyslom použiť ich na financovanie takejto činnosti.

¹¹ Rezolúcia BR OSN S/RES/1373 Threats to international peace and security caused by terrorist acts.

¹² Charta Organizácie spojených národov, Kapitola VII, článok 41, 42.

BR OSN zakotvila povinnosť zmraziť finančné prostriedky a iné finančné aktíva alebo ekonomické zdroje teroristických subjektov a zamedziť prístup k akýmkoľvek finančným prostriedkom, finančným aktívam osobám, ktoré páchajú alebo sa pokúšajú páchať teroristické činy, alebo ktoré sa zúčastňujú na páchaní alebo uľahčujú páchanie teroristických činov.

Druhá skupina opatrení je zameraná na prevenciu teroristických útokov a na zamedzenie poskytovania pomoci a podpory teroristom a teroristickým skupinám.

Štátom sa ukladá povinnosť zdržať sa akejkoľvek podpory teroristických skupín, zdržať sa poskytnutia útočiska pre všetkých, ktorí akýmkoľvek spôsobom napomáhajú a podporujú terorizmus.

BR OSN ukladá štátom zabezpečiť, aby každá osoba, ktorá financuje, podporuje, pripravuje a podieľa sa na spáchaní teroristického činu bola postavené pred súd a popri ostatných opatreniach zabezpečia, aby vnútroštátna legislatíva a ostatné právne predpisy kvalifikovali takéto teroristické činy ako závažné trestné činy a aby príslušné tresty primerane zohľadňovali závažnosť týchto teroristických činov. Štáty si budú poskytovať čo najväčšiu súčinnosť pri trestnom vyšetrowaní alebo konaní týkajúcom sa financovania alebo podpory teroristických činov, vrátane pomoci pri zaoštarávaní dôkazov potrebných na účely trestného konania.

Rezolúcia sa v ostatnej časti venuje konkrétnej spolupráci medzi štátmi, ktorá by mala viesť k predchádzaniu a zamedzeniu teroristických útokov. Na tomto základe BR OSN vyzýva všetky štáty aby na zintenzívnenie a posilnenie vzájomnej spolupráce predovšetkým výmenou informácií, najmä pokiaľ ide o akcie alebo pohyby teroristov alebo ich siete, falošné alebo pozmenené cestovné doklady, obchodovanie so zbraňami, výbušninami alebo citlivými materiálmi, používanie komunikačných technológií teroristickými skupinami a hrozbu, ktorú predstavuje vlastníctvo zbraní hromadného ničenia. Vyzýva štáty, aby prostredníctvom bilaterálnych a multilaterálnych dohôd posilnili spoluprácu v boji proti terorizmu. Štáty sa vyzývajú, aby bezodkladne pristúpili k všetkým relevantným protiteroristickým medzinárodným dohovorom, najmä k Medzinárodnému dohovoru o potláčaní financovania terorizmu. Mali by zároveň vykonať primerané opatrenia pred priznaním štatútu utečenca s cieľom uistiť sa, že žiadateľ o azyl neplánoval, nenapomáhal a nezúčastňoval sa na páchaní teroristických činov.¹³

4. Mechanizmus implementácie

BR rezolúciou 1373, okrem vyššie uvedených rozhodnutí a zároveň aj ustanovených povinností štátov rozhodla zriadiť poradný orgán – Protiteroristický výbor BR (Counter-Terrorism Committee) zložený zo všetkých členov BR s cieľom monitorovať implementácie rezolúcie 1373.

¹³ Rezolúcia BR OSN S/RES/1373 Threats to international peace and security caused by terrorist acts.

4.1. Protiteroristický výbor (Counter-Terrorism Committee)

Na základe článku 6 rezolúcie CTC požaduje od štátov správy o krokoch, ktoré urobili, respektíve plánujú vykonať na zabezpečenie implementácie rezolúcie 1373, čím sa snaží dosiahnuť nárast schopnosti štátov bojovať proti terorizmu...Všetky správy sú posudzované vždy jedným z troch podvýborov. Na základe správy a iných dostupných informácií podvýbor hodnotí plnenie rezolúcie. CTC smie zasielať štátom listy, v ktorých môže žiadať o doplnenie správy alebo im môže ponúknuť technickú pomoc. Implementácia rezolúcie 1373 je trvalý proces.

Práca výboru pozostáva z troch na seba nadväzujúcich fáz a z programu práce (Programme of Work), ktorý je prijatý konsenzom a je predkladaný Bezpečnostnej rade:

A. výbor zameriava svoju pozornosť na legislatívnu úpravu terorizmu vo všetkých jeho aspektoch, tak ako to požaduje rezolúcia 1373 BR najmä na jeho financovanie,

B. táto fáza sa zaoberá skúmaním: výkonu polície a informačnej služby v procese monitorovania pohybu a vzatia do väzby teroristov participujúcich na teroristických aktivitách a podporujúcich teroristické aktivity: hraničnej, colnej a pasovej kontroly s cieľom zabrániť pohybu teroristov a ich prístupu k zbraňam,

C. štáty spĺňajúce všetky podmienky výboru môžu byť v tejto fáze požiadané aj o iný prioritný záujem výboru, čím sa štát dostáva do fázy A alebo B.

Aj napriek vyššie uvedenému postaveniu a povinnostiam výboru, ktorý sa zdá byť efektívnym výkonným mechanizmom, predseda výboru ho vo svojej správe, vydané v januári 2004 (S/2004/70), hodnotí ako nedostačujúci.

Správa okrem iného hodnotí aj ťažkosti štátov v procese implementácie rezolúcie 1373, ktorými sú: oblasť financovania terorizmu, oblasť kompetencie súdov, oblasť ratifikácie medzinárodných zmlúv, vzťah medzi terorizmom a organizovaným zločinom, oblasť technickej pomoci a spolupráce so štátmi a organizáciami, vzťah medzi terorizmom a ilegálnym pohybom nukleárnych, chemických, biologických a iných nebezpečných materiálov.

Reakciou na správu predsedu výboru bola rezolúcia BR 1535, ktorá zdôrazňuje, že je potrebné posilniť postavenie čím BR rozhodla, že: posilnený výbor bude zložený z Pléna (Plenary) a z Úradu (Bureau), ktorému by malo asistovať Výkonné riaditeľstvo (Counter-Terrorism Committee Executive Directorate). Jeho úlohou je: podporovať a asistovať plénu; monitorovať implementáciu rezolúcie 1373, navštevovať jednotlivé štáty, zlepšiť spoluprácu a koordináciu medzi medzinárodnými organizáciami, regionálnymi a oblastnými organizáciami, sledovať dodržiavanie rozhodnutí výboru.¹⁴

4.2 Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC)

V roku 2002 Valné zhromaždenie rozšírilo program aktivít pre Sekciu UNODC aj pre prevenciu terorizmu (Terrorism Prevention Branch of UNODC).

Rozšírený program sa sústreďuje na obstarávanie finančnej pomoci štátom v právnych protiteroristických aspektoch. V Akčnom pláne OSN, Globálnej protiteroristic-

¹⁴ MRÁZ, S.: http://fmv.euba.sk/files/Casopis_Medzinarodne_vztahy_2-2005_internet.pdf.

kej stratégii, sú definované rozsiahle právomoci UNODC. Stratégia podporuje UNODC k zvýšeniu jej technickej pomoci pre členské štáty. Celkovým cieľom projektu je podpora členských štátov v dosahovaní funkčných univerzálnych právnych vládnych systémov bojujúcich proti terorizmu.¹⁵

Rozsah pomoci poskytovanej týmto projektom sa rozširoval na základe geografického dosahu, počtu štátov prijímajúcich pomoc a podstatnej spokojnosti s poskytovanou pomocou.

Stále viac pozornosti je venovanej implementácii pomoci, tak ako aj tomu, že štáty ratifikujú všeobecné právne inštrumenty. V období od januára 2003 do augusta 2007, bola cez projekt poskytnutá pomoc asi 148 krajinám, z ktorých 114 prijalo priamu pomoc od delegácií krajín a konferencií, ďalšie prijali nepriamu pomoc 38 subregionálnych a regionálnych workshopov a súvisiacich aktivít organizovaných „pod projektom“. Približne 6.000 národných kriminálnych právnych úradníkov poskytlo pomoc dôkladnými poradami a zaúčaním o ratifikácii a implementácii požiadaviek. Tieto workshopy poskytli krajinám z rovnakého regiónu možnosti k porovnatel'nému pokroku, učiť sa jeden od druhého a harmonizovať legislatívne úsilie. Navyše úzko spolupracuje s Protiteroristickým výborom Bezpečnostnej rady.

Takto UNODC zabezpečoval, že protiteroristická agenda je v širšom kontexte plne vykonávaná a koordinovaná so systémom širokých snáh OSN.

Aktivity Sekcie sú financované dobrovoľníckymi príspevkami a financiami z bežného rozpočtu OSN.¹⁶

5. Zhodnotenie, efektívnosť a návrh

Ak BR OSN rozhodla, že došlo k ohrozeniu mieru, porušeniu mieru alebo útočnému činu, môže rozhodnúť o opatreniach bez použitia ozbrojenej sily. Tieto opatrenia nemusia predchádzať kolektívnym opatreniam s použitím ozbrojenej sily.¹⁷

Sankcie bez použitia ozbrojenej sily však nemajú povahu self-executing a pre ich účinnú implementáciu musia členské štáty OSN prijímať nevyhnutné opatrenia.¹⁸ Okrem vnútorných ekonomických a politických predpokladov účinnosti v cieľovom štáte, ich efektívnosť závisí najmä od podpory členských štátov OSN a od ich odhodlania dôrazne ich presadzovať, bez ohľadu na ujmy, ktoré v dôsledku ich uplatňovania vznikajú.

Pri takýchto sankciách je potrebné veľké odhodlanie jednotlivých štátov na ich dodržiavanie. Často sa totiž nedotknú len samotných aktérov teroristického činu ale aj bežného obyvateľstva pretože majú dopad na ekonomiku štátu. Preto mnoho štátov od roku 2001 ratifikovalo hlavné protiteroristické zmluvy, no aj napriek tomu neprijalo vnútroštátne opatrenia na ich presadenie, čím nemajú žiadny praktický význam.

¹⁵ <http://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/working-closely-with-ctc-of-the-security-council-and-cted.html>.

¹⁶ MIKULLA, L. M.: <http://www.eaq.sk/print.php?page=363>.

¹⁷ KLUČKA, J.: Medzinárodné právo verejné, IURA EDITION, 2008, str. 225.

¹⁸ KLUČKA, J.: Medzinárodné právo verejné, IURA EDITION, 2008, str. 226.

Snaha medzinárodného spoločenstva, tak neraz skrachuje na implementácií prijatých rozhodnutí. V tomto spočíva aj budúce smerovanie boja proti terorizmu. Proti-teroristický výbor by mal venovať väčšiu pozornosť procesu komunikácie so štátmi a brať ohľad na špecifické potreby štátov v procese technickej pomoci a organizovanie konzultácií, pretože miera akou jednotlivé štáty budú pristupovať k danému problému sa odrazí aj vo výsledkoch a teda počet teroristických útokov môže stúpať alebo klesať.

Iné riešenie ako dôsledné prijímanie a následné dodržiavanie opatrení prijatých OSN nevidím pretože terorizmus je fenoménom ktorý bude existovať aj naďalej. Poraziť ho úplne teda nie je možné.

Skôr si pod slovom výhra predstavím to, či sme schopný obmedziť jeho prejavy na tolerovateľnú úroveň. Úroveň kedy aj napriek všetkej našej vynaloženej snahe a dostupným možnostiam sa nám nepodarí zabrániť takýmto činom.

Príloha: Rezolúcia 1373

Bezpečnostná rada,

- opätovne potvrdzujúc svoje rezolúcie 1269 (1999) z 19. októbra 1999 and 1368 (2001) z 12. Septembra 2001,
- opätovne potvrdzujúc aj jednoznačné odsúdenie teroristických útokov, ku ktorým došlo v New Yorku, Washingtone, D.C. a Pensylvánii 11. septembra 2001, a vyjadrujúc svoje odhodlanie predchádzať všetkým podobným činom,
- opätovne ďalej potvrdzujúc, že tieto činy, ako každý akt medzinárodného terorizmu, predstavujú hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť,
- opätovne potvrdzujúc inherentné právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu vyjadrené v Charte OSN a zdôraznené v rezolúcii 1368 (2001),
- opätovne potvrdzujúc potrebu bojovať všetkými prostriedkami v súlade s chartou OSN proti hrozbe, ktorú teroristické činy predstavujú pre svetový mier a bezpečnosť,
- hlboko znepokojená nárastom aktov terorizmu motivovaných neznášanlivosťou alebo extrémizmom v rôznych regiónoch sveta,
- vyzývajúc štáty k naliehavej vzájomnej spolupráci s cieľom zabrániť teroristickým činom a potláčať ich, a to aj prostredníctvom zvýšenej spolupráce a úplnej implementácie relevantných medzinárodných dohovorov vzťahujúcich sa na terorizmus,
- uznávajúc potrebu, aby popri medzinárodnej spolupráci štáty s využitím všetkých zákonných prostriedkov prijímali aj dodatočné opatrenia na predchádzanie a potláčanie financovania a prípravy akýchkoľvek teroristických činov na svojom území,
- opätovne potvrdzujúc zásadu, ktorú prijalo Valné zhromaždenie v deklarácii z októbra 1970 (rezolúcia 2625 (XXV)) a zdôraznila Bezpečnostná rada v rezolúcii 1189 (1998) z 13. augusta 1998, podľa ktorej má každý štát povinnosť zdržať sa organizovania, podnecovania, napomáhania alebo účasti na teroristických činoch

v inom štáte, alebo tolerovať organizované aktivity na svojom území zamerané na páchanie takýchto činov,

- konajúc v súlade s kapitolou VII Charty OSN,

1. rozhodla, že všetky štáty:

- (a) budú predchádzať teroristickým činom a potláčať ich financovanie;
- (b) postavia mimo zákon úmyselné poskytovanie alebo získavanie finančných prostriedkov ich štátnymi príslušníkmi alebo na ich území, akýmkoľvek prostriedkami, priamo či nepriamo, s úmyslom tieto prostriedky použiť alebo s vedomím, že majú byť použité na uskutočnenie teroristických činov;
- (c) bez meškania zmrazia finančné prostriedky a iné finančné aktíva alebo ekonomické zdroje osôb, ktoré páchajú alebo sa pokúšajú páchať teroristické činy, alebo ktoré sa zúčastňujú na páchaní alebo uľahčujú páchanie teroristických činov; subjektov, ktoré takéto osoby vlastnia alebo priamo či nepriamo kontrolujú; a osôb a subjektov konajúcich v mene alebo pod vedením týchto osôb a subjektov, vrátane finančných prostriedkov odvodených alebo získaných z majetku, ktorý tieto osoby a osoby a subjekty s nimi spojené vlastnia alebo priamo či nepriamo kontrolujú;
- (d) zakážu svojim štátnym príslušníkom a všetkým osobám a subjektom na svojom území umožniť osobám, ktoré páchajú alebo sa pokúšajú o páchanie teroristických činov, alebo ktoré uľahčujú páchanie teroristických činov alebo sa na ňom zúčastňujú, subjektom, ktoré tieto osoby a osoby a subjekty konajúce v ich mene alebo pod ich vedením priamo či nepriamo vlastnia alebo kontrolujú, prístup k akýmkoľvek finančným prostriedkom, finančným aktívam alebo finančným a iným súvisiacim službám;

2. rozhodla taktiež, že všetky štáty:

- (a) sa zdržia poskytnutia akejkoľvek formy podpory, aktívnej alebo pasívnej, subjektom alebo osobám zúčastňujúcim sa teroristických aktov, vrátane potlačania náboru členov teroristických skupín a eliminácie dodávok zbraní pre teroristov;
- (b) prijmú nevyhnutné kroky na zamedzenie páchania teroristických činov, a to aj poskytovaním včasného varovania iným štátom prostredníctvom výmeny informácií;
- (c) odmietnu poskytnúť útočisko tým, ktorí financujú, plánujú, podporujú, alebo páchajú teroristické činy alebo im poskytujú útočisko;
- (d) znemožnia tým, ktorí financujú, plánujú, uľahčujú alebo páchajú teroristické činy, využívať ich územie na uvedené účely proti iným štátom alebo ich občanom;
- (e) zabezpečia, aby všetky osoby, ktoré sa zúčastňujú na financovaní, plánovaní alebo páchaní teroristických činov alebo na podporovaní teroristických činov, boli postavené pred súd a popri ostatných opatreniach zabezpečia, aby vnútroštátna legislatíva a ostatné právne predpisy kvalifikovali takéto teroristické

činy ako závažné trestné činy, a aby príslušné tresty primerane zohľadňovali závažnosť týchto teroristických činov;

- (f) si budú poskytovať čo najväčšiu súčinnosť pri trestnom vyšetrení alebo trestnom konaní týkajúcom sa financovania alebo podpory teroristických činov, vrátane pomoci pri zaobstarávaní dôkazov v ich vlastníctve potrebných na účely trestného konania;
- (g) zamedzia pohyb teroristov alebo teroristických skupín prostredníctvom účinnej kontroly na hraniciach a kontroly vydávania dokladov totožnosti a cestovných dokladov, a prostredníctvom opatrení na predchádzanie falšovania, pozmeňovania alebo podvodného používania dokladov totožnosti a cestovných dokladov;

3. vyzýva všetky štáty, aby:

- (a) hľadali cesty na zintenzívňovanie a urýchľovanie výmeny operatívnych informácií, najmä pokiaľ ide o akcie alebo pohyby teroristov alebo ich siete; falošné alebo pozmenené cestovné doklady; obchodovanie so zbraňami, výbušninami alebo citlivými materiálmi; používanie komunikačných technológií teroristickými skupinami; a hrozbu, ktorú predstavuje vlastníctvo zbraní hromadného ničenia teroristickými skupinami;
- (b) si vymieňali informácie v súlade s medzinárodným aj vnútroštátnym právom a spolupracovali v administratívnych aj súdnych záležitostiach s cieľom zamedziť páchanie teroristických činov;
- (c) spolupracovali, najmä prostredníctvom bilaterálnych a multilaterálnych usporiadaní a dohôd, s cieľom zamedziť a potláčať teroristické útoky a aby zakročovali proti páchatelom týchto činov;
- (d) čo najskôr pristúpili k relevantným medzinárodným dohovorom a protokolom vzťahujúcim sa na terorizmus, vrátane Medzinárodného dohovoru o potláčaní financovania terorizmu z 9. decembra 1999;
- (e) rozširovali spoluprácu a plne implementovali relevantné medzinárodné dohovory a protokoly vzťahujúce sa na terorizmus a rezolúcie Bezpečnostnej rady 1269 (1999) a 1368 (2001);
- (f) v súlade s relevantnými ustanoveniami vnútroštátneho a medzinárodného práva, vrátane medzinárodných štandardov ľudských práv, vykonali primerané opatrenia pred priznaním štatútu utečenca s cieľom uistiť sa, že žiadateľ o azyl neplánoval, nenapomáhal a nezúčastňoval sa na páchaní teroristických činov;
- (g) v súlade s medzinárodným právom zabezpečiť, aby štatút utečenca nezneužívali osoby páchajúce, organizujúce alebo uľahčujúce teroristické činy, a aby sa tvrdenia o politickej motivácii neuznávali ako dôvody na zamietnutie žiadostí o vydanie údajných teroristov;

4. konštatuje so znepokojením úzke prepojenie medzi medzinárodným terorizmom a nadnárodným organizovaným zločinom, nezákonným obchodom s drogami, praním špinavých peňazí, a nezákonným pohybom jadrových, chemických, biolo-

gických a iných potenciálne smrtiacich materiálov, a v tejto súvislosti zdôrazňuje potrebu posilniť koordináciu úsilia na národnej, subregionálnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni s cieľom posilniť globálnu reakciu na túto závažnú výzvu a ohrozenie medzinárodnej bezpečnosti;

5. vyhlasuje, že činy, metódy a praktiky terorizmu sú v rozpore s cieľmi a princípmi Organizácie Spojených národov a že aj vedomé financovanie, plánovanie a podnecovanie teroristických činov je v rozpore s cieľmi a princípmi Organizácie Spojených národov;
6. rozhodla sa v súlade s článkom 28 svojho dočasného rokovacieho poriadku zriadiť Výbor Bezpečnostnej rady pozostávajúci zo všetkých členov rady s cieľom monitorovať implementáciu tejto rezolúcie, s využitím primeraných odborných zdrojov, a vyzýva všetky štáty, aby najneskôr do 90 dní od prijatia tejto rezolúcie a v ďalšom období podľa časového harmonogramu navrhnutého výborom podávali výboru správy o krokoch, ktoré prijali na implementáciu tejto rezolúcie;
7. nariaďuje výboru, aby do 30 dní od prijatia tejto rezolúcie vymedzil svoje úlohy a predložil pracovný program a aby po porade s generálnym tajomníkom zvažil potrebnú podporu;
8. vyjadruje svoje odhodlanie prijať všetky nevyhnutné kroky na zabezpečenie úplnej implementácie tejto rezolúcie v súlade so svojimi povinnosťami vyplývajúcimi z Charty OSN;
9. rozhodla sa aj naďalej vykonávať dohľad nad touto otázkou.

Pobrežie Slonoviny: Sankcie ako prostriedok mierového procesu

Lucia Matisová

1. Historický a politický vývoj.....	160
2. Postup MN spoločenstva a právny základ rezolúcií.....	162
3. Formy sankcií a ich popis.....	165
4. Sankčný výbor a jeho činnosť.....	166
5. Nedostatky sankčného režimu.....	168
6. Zhrnutie.....	169

1. Historický a politický vývoj

Od začiatku kolonializmu bolo Pobrežie Slonoviny v područí Francúzska a svoju nezávislosť získalo v roku 1960. Prvým prezidentom sa stal Felix Huophouet-Boigny, ktorý v tejto funkcii zotrval až do svojej smrti v roku 1993. Počas tohto obdobia krajina rozkvitala, tešila sa z politickej stability a ekonomickej prosperity. Produkcia kávy a kakaa vzrastala a na vývoze štátov západnej Afriky sa Pobrežie Slonoviny podieľalo 40 percentami. Hospodárstvo rástlo približne o 10 percent ročne, čo bolo najviac z krajín nevyvážajúcich ropu. Z tohto dôvodu sa krajina stala lákavou pre zahraničných investorov.

Tomuto úspechu krajina vďačí aj preto, že nepretrhla vzťahy so svojou bývalou koloniálnou veľmocou. Pôsobili tu francúzski učitelia, technici, poradcovia, atď. Vzťahy medzi kmeňmi boli priateľské, čo platilo aj pre dve hlavné náboženské skupiny, kresťanov a moslimov. Keďže krajina prosperovala, z okolitých chudobnejších štátov sem smerovali prisťahovalci a koncom 90. rokov tvorili tretinu obyvateľstva. Prezident vládol tvrdo, pluralita strán a sloboda tlače neexistovala.

Začiatkom 80. rokov však prepukla hospodárska kríza, dlh krajiny začal stúpať a ceny komodít klesať, pričom kriminalita a korupcia rástli. Táto situácia vyústila do sporu medzi pôvodným obyvateľstvom a prisťahovalcami.

V roku 1990 sa konali prvé pluralitné voľby. Víťazom sa stala Demokratická strana Pobrežia Slonoviny. V roku 1993, po smrti prezidenta Houphouet-Boignyho, sa prezidentom dočasne stal predseda parlamentu Henri Konan Bédié, ktorý bol v prezidentských voľbách v roku 1995 vo svojej funkcii potvrdený. V parlamentných voľbách v septembri opäť vyhrala Demokratická strana Pobrežia Slonoviny.

V Bédiého vláde boli najmä politici zastupujúci južných a centrálnych obyvateľov, čím boli moslimovia zo severu odsúvaní na okraj. Z politiky bol vyradený aj hlavný predstaviteľ severu Alassane Outtara, pretože nemal oboch rodičov občanov Pobrežia Slonoviny, čo bola podmienka na to aby osoba mohla byť prezidentským kandidátom.

V roku 1999 sa uskutočnil prvý prevrat v krajine, pri ktorom bol prezident Bédié zvrhnutý a moci sa na desať mesiacov ujal Robert Guéi. V roku 2000 sa uskutočnili prezidentské voľby, po ktorých sa za prezidenta prehlásil Robert Guéi. Kvôli povstaniu však opustil krajinu a Najvyšší súd za prezidenta vyhlásil Laurenta Gbagba. Opozíčný kandidát Alassane Outtara, ktorý k voľbám nebol vôbec pripustený, pretože

nesplňal podmienky spôsobilosti byť prezidentom, požadoval opakovanie volieb. Následne vypukli nepokoje medzi kresťanskými stúpenkami L. Gbagba a moslimskými stúpenkami A. Outtara, a tak už predtým existujúce nepokoje medzi kresťanským juhom a moslimským severom sa nepodarilo zastaviť.

V januári 2001 sa uskutočnil neúspešný štátny prevrat, ktorý bol prisudzovaný prišľahovalcom. V tomto roku sa konali aj komunálne voľby považované sa dôležitý medzník pre Pobrežie Slonoviny. Strana A. Outtara zvíťazila vo väčšine miest. O dva mesiace neskôr sa L. Gbagba a A. Outtara stretli na mierových rokovaníach, ktorých cieľom bolo zmierenie oboch táborov.

Začiatkom roku 2002 sa stretli štyria lídri, Gbagbo, Guéi, Bédié a Outtara, a vydali záverečné komuniké, v ktorom sa dohodli na profesionalizácii bezpečnostných síl, vytvorení volebnej komisie a na riešení otázky týkajúcej sa vlastníctva pôdy. Takisto sa zaoberali legitimitou súčasnej vlády a dohodli sa na vytvorení novej. V lete bol vytvorený nový kabinet, do ktorého boli zahrnuté všetky hlavné opozičné politické strany.

Aj napriek týmto povzbudivým krokom smerujúcim k národnému zmiereniu bola situácia narušená 19. septembra 2002, kedy sa konflikt medzi vládnymi silami a povstaleckými hnutiami naplno rozohrel. Tento dátum sa považuje za začiatok občianskej vojny. Prezident Gbagbo bol podporovaný Ghanou a Angolou, aj bývalou koloniálnou veľmocou, Francúzskom. Povstalci pozostávajúci z troch skupín, Vlastenecké hnutie, Ľudové hnutie a Hnutie za spravodlivosť a mier, boli podporovaní Libériou. Situácia má aj medzinárodný rozmer, pretože v krajine žije takmer päť miliónov imigrantov zo susedných štátov, ktorí boli obviňovaní z podpory vzbúrencov. Povstalcami sa za pár týždňov podarilo ovládnuť severnú časť krajiny.¹ Požadovali rezignáciu prezidenta Gbagba, revíziu ústavy a reformu hospodárstva.

Dňa 24. januára 2003 bola na summite podpísaná dohoda Linas-Marcoussis. Tá predpokladá vytvorenie spoločnej vlády a rozdelenie moci. O dva mesiace na to, sa vláda a povstalecké skupiny dohodli na vytvorení vlády, v ktorej 9 ministrov pochádzalo z radov povstalcov. Predsedom novej vlády sa stal ekonóm Seydon Diarra. Medzi juhom a severom bola vytvorená tzv. zóna dôvery.² Aj napriek tomu, že v máji boli podpísané dohody o prímerí a v júli bola občianska vojna vyhlásená za skončenú, už v auguste bola v Paríži zadržaná skupina vojakov podozrivá z prípravy atentátu na prezidenta Gbagba a v decembri pri ozbrojenom útoku na budovu televíznej stanice v Abidžane zahynulo 19 ľudí.

V roku 2004 nasledovali ďalšie útoky. V marci došlo ku krvavému zásahu bezpečnostných síl proti zhromaždeniu opozície protestujúcej proti prezidentovi Gbagbovi.

V decembri boli prijaté reformy plynúce zo zmluvy Linas-Marcoussis. Išlo hlavne o zrušenie problémového článku v ústave, ktorý stanovoval povinnosť, aby obaja rodičia prezidentského kandidáta boli občanmi Pobrežia Slonoviny.

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Pobrežie_Slonoviny, navštívené dňa 28.3.2009.

² http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?action=conflictsearch&l=1&t=1&c_country=32, navštívené dňa 17.3.2009.

Začiatkom roku 2005 bolo nepriateľstvo znova vyhlásené za ukončené. Avšak v júni pri etnických zrážkach v meste Duekoue zahynulo viac ako 100 ľudí. Voľby plánované na október sa presunuli na budúci rok a za ministerského predsedu bol menovaný Charles Konan Banna, ktorý mal v podstate dve úlohy, a to odzbrojiť povstalcov a v októbri 2006 usporiadať voľby. Pod záštitou Juhoafrického prezidenta Thabo Mbeki bola 6. apríla podpísaná ďalšia mierová dohoda, tzv. Pretoria.

V januári 2006 sa zas uskutočnili násilné demonštrácie prezidentových stúpencov. Vo februári sa stretli politickí predstavitelia oboch znepriatelených táborov. Aj napriek prebiehajúcim rokovaniam v septembri strany vyhlásili, že sa na podmienkach odzbrojenia a volebnej registrácie nedohodli. Následne, po afére s toxickým odpadom, pri ktorej zahynulo niekoľko ľudí a tisíce mali zdravotné problémy, vláda odstúpila.

V marci 2007 bola podpísaná politická dohoda z Ouagadougou, ktorá priniesla v mnohých oblastiach pozitívne zmeny a nádej na trvalý mier na Pobreží Slonoviny. V novembri 2008 sa opäť mali konať dlho odkladané prezidentské voľby a EÚ bola pozvaná, aby v tejto súvislosti poskytla pomoc a pôsobila ako pozorovateľ. Pokrok v iných dôležitých otázkach, ako sú najmä odzbrojenie a zrušenie milície a opätovné zjednotenie ozbrojených síl, je naďalej pomalý.

Voľby sa mali konať 30. novembra 2008, v polovici novembra sa však vedúci predstavitelia dohodli na ich odložení, pretože kľúčovým problémom bola otázka registrácie voličov.

2. Postup MN spoločenstva a právny základ rezolúcií

Je nepochybné, že situácia na Pobreží Slonoviny má aj medzinárodný rozmer. Postup medzinárodného spoločenstva v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a útočných činov je popísaný v kapitole VII Charty OSN. Bezpečnostná rada OSN určí, či daná situácia vykazuje znaky niektorého z týchto stavov a rozhodne, ktoré z opatrení sa prijmu. Situácia na Pobreží Slonoviny sa označuje ako ohrozenie mieru, aj keď ide len o vnútroštátny konflikt.³ Sankcie nariadené Bezpečnostnou radou OSN pre Pobrežie Slonoviny sa zaraďujú medzi kolektívne sankcie bez použitia ozbrojenej sily. Ide o postup podľa článku 41 Charty OSN. Keďže uvalenie takýchto sankcií má aj negatívne účinky, hlavne na obyvateľstvo, používajú sa tzv. ciele sankcie smerujúce voči konkrétnym osobám, ktoré sú účastníkmi alebo podporovateľmi konfliktnej situácie.⁴ Určiť tieto osoby spadá do kompetencie Sankčného výboru vytvoreného podľa rezolúcie S/RES/1572 (2004).

Bezpečnostná rada vo februári v roku 2005 svojou rezolúciou S/RES/1528 (2004) vytvorila mierovú operáciu na Pobreží Slonoviny pod názvom UNOCI. Jej hlavnou úlohou bolo monitorovať implementáciu sankcií v spolupráci so Skupinou expertov, misiou OSN v Libérii a misiou OSN v Sierra Leone. UNOCI kontroluje náklad dopravných prostriedkov nachádzajúcich sa v prístavoch, letiskách, vojenských základniach

³ KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné*, IURA EDITION, 2008, str. 224.

⁴ KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné*, IURA EDITION, 2008, str. 228.

a na hraniciach. Je oprávnená odňať a disponovať vojenským a iným podobným materiálom, ktorý bol privezený na územie Pobrežia Slonoviny a ktorý porušuje zbrojné embargo.

Mandát UNOCI sa riadi vyššie spomínanou rezolúciou. Pôvodne bola založená na dobu 12 mesiacov počítanú od 4. apríla 2004, kedy došlo k transformovaniu MINUCI a síl ECOWAS na UNOCI. Misia zahŕňala 6240 osôb, vrátane 200 pozorovateľov, 120 úradníkov a 350 policajných úradníkov.

Hlavnou úlohou misie je:

- monitorovanie prímeria a pohybu armádnych skupín,
- odzbrojenie, demobilizácia a reintegrácia účastníkov konfliktu,
- obnova mieru,
- ochrana inštitúcií a civilistov podieľajúcich sa na systéme vytvorenom OSN,
- humanitárna pomoc,
- podpora pri aplikácií mierového procesu,
- pomoc v oblasti ľudských práv,
- zabezpečovanie verejného informovania.

Dňa 4. apríla 2004 Bezpečnostná rada OSN na obdobie 12 mesiacov ustanovila tzv. Francúzske sily, ktoré pomáhajú UNOCI v súlade s dohodou dosiahnutou medzi UNOCI a francúzskymi predstaviteľmi. Obsahom dohody je:

- podporovať všeobecnú bezpečnosť v regióne
- na požiadanie UNOCI zasahovať pri podpore ich zložiek,
- zasahovať proti nepriateľskému konaniu uskutočnenému mimo územia kontrolovaného UNOCI, ak to vyžadujú bezpečnostné podmienky,
- poskytovať pomoc pri ochrane civilistov.

Bezpečnostná rada OSN k situácií na Pobreží Slonoviny vydala viac ako 30 rezolúcií, v ktorých vyjadrila, že situácia v tejto krajine predstavuje hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť v oblasti. Rezolúcie vzťahujúce sa na Pobrežie Slonoviny okrem Bezpečnostnej rady OSN, vydáva aj Valné zhromaždenie, tieto sú však zamerané na financovanie mierových operácií.

Určiť, ktorá rezolúcia je pre riešenie situácie na Pobreží Slonoviny najpodstatnejšia, je ťažké, pretože každá je svojim spôsobom významná a každá sa snaží pomôcť mierovému procesu a znovunastoleniu stability v krajine. Za dôležité možno považovať tieto rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN:

- S/RES/1528 (2004): zriadená misia OSN-UNOCI,
- S/RES/1572 (2004): uvalenie a popis sankcií a vytvorenie Sankčného výboru,
- S/RES/1584 (2005): vytvorená Skupina expertov,
- S/RES/1603 (2005): menovanie hlavného komisára OSN pre voľby,
- S/RES/1633 (2005): vytvorenie nestranného premiéra a prechodné usporiadanie krajiny,
- S/RES/1643 (2005): uvalenie diamantového embarga.

Posledná rezolúcia, ktorú Bezpečnostná rada OSN vydala pre Pobrežie Slonoviny, bola rezolúcia S/RES/1865 (2009) zo dňa 27. januára 2009 prijatá na 6067. stretnutí. V úvode sa Bezpečnostná rada OSN odvoláva na svoje predchádzajúce rezolúcie. Znova potvrdzuje silné zanieťenie krajiny pre nastolenie suverenity, nezávislosti,

územnej integrity a jednoty krajiny a odvoláva sa na dôležitosť princípov súvisiacich s dobrými susedskými vzťahmi a regionálnou spoluprácou. V rezolúcií sa konštatuje, že situácia na Pobreží Slonoviny naďalej predstavuje hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť v regióne.

Opiera sa o dohodu z Ouagadougou a o potrebu usporiadania volieb v čo najkratšom možnom čase. Podľa odseku 1 rezolúcie je proces identifikácie obyvateľstva a registrácie voličov potrebné ukončiť pred koncom februára 2009, preto prioritou má byť prijatie konkrétnych krokov smerujúcich k ukončeniu tohto procesu.

Odsek 3 vyzýva politikov, aby sa dohodli na novom a reálnom dátume, kedy sa uskutočnia slobodné, demokratické a transparentné voľby a do tohto dátumu vypracovali kľúčové kroky pre publikáciu predbežnej aj konečnej verzie volebného zoznamu, tvorby a distribúcie voličských kariet.

Je tu vyjadrené aj povzbudenie pre vládu Pobrežia Slonoviny, aby vytvorila inštitúcie, ktoré budú spolupracovať pri volebnom procese, a povzbudenie pre medzinárodné spoločenstvá, aby pokračovali v podpore volieb, za predpokladu, že s tým vdcovia krajiny súhlasia.

Dňa 22. decembra 2008 prezident Laurent Gbagbo a premiér Guillaume Soro pod dohľadom prezidenta Burkiny Faso Blaise Compaoré, podpísali štvrtú doplnkovú dohodu k Dohode z Ouagadougou. Rezolúcia sa v odseku 7 odvoláva na túto dohodu a odporúča Pobrežiu Slonoviny aplikovať túto dohodu a prijať potrebné kroky k vytvoreniu prostredia vhodného pre uskutočnenie volieb, odzbrojenie vojska, vytvorenie demobilizačného a reintegračného programu, zjednotenie a opätovné vytvorenie obranných a bezpečnostných síl a obnovu štátnej autority nad celou krajinou.

V odseku 9 rezolúcia hovorí o uplatňovaní cielených opatrení podľa odseku 16 rezolúcie S/RES/1842 (2008), ktoré sú namierené voči osobám, ktorých konanie bolo označené ako hrozba pre mierový a národný zmierovací proces, a podľa odseku 6 tejto rezolúcie, každý útok alebo čin smerujúci voči konaniu Nezávislej volebnej komisie pri organizácii volieb alebo proti inému konaniu popísanému v Dohode z Ouagadougou sa považuje za hrozbu v zmierovacom procese pre účely rezolúcie S/RES/1572 (2004), ktorou sú na Pobrežie Slonoviny uvalené sankcie.

Politické strany sú v rezolúcií nabádané k plneniu Kódexu dobrého správania vo voľbách, ktorý bol podpísaný pod záštitou generálneho sekretára OSN.

Všetky zúčastnené strany sú vyzývané k zaisteniu ochrany žien a detí, pričom všetky neprávosti voči nim spáchané, majú byť vyšetrené a zodpovedné osoby budú čeliť spravodlivosti. Takisto je potrebné prijať potrebné opatrenia, napríklad v podobe disciplinárnych opatrení pre vojakov, ktorými sa predíde každej forme sexuálneho násillia.

V rezolúcií je zdôraznená dôležitosť spolupráce obyvateľstva vo volebnom procese a zabezpečenie rovnakej ochrany a rešpektovania ľudských práv pre každého obyvateľa Pobrežia Slonoviny, a najmä je potrebné odstrániť všetky prekážky v účasti žien vo verejnom živote.

Signatári Dohody z Ouagadougou prijímú nevyhnutné kroky vedúce k ochrane nevinných civilistov, ktoré zároveň zahŕňajú garanty možnosti návratu do pôvodného života pre bývalých povstalcov aj osoby, ktoré podporovali systém uplatňovaný OSN. Rezolúcia sa ďalej zaoberá činnosťou UNOCI, ktorej mandát je predĺžený do 31. júla 2009, ako je to určené v predchádzajúcej rezolúcií S/RES/1739 (2007). Činnosť UNOCI spočíva najmä v podpore pri organizovaní slobodných, demokratických a transparentných volieb. Prijalo sa rozhodnutie o zredukovaní vojakov z 8115 na 7450. UNOCI pokračuje v podpore a ochrane ľudských práv na území Pobrežia Slonoviny a kladie dôraz na ich ochranu voči ženám a deťom.

Nakoniec je v rezolúcií uvedený zámer, aby činnosť UNOCI bola prehodnotená do konca júla, hlavne vo svetle dosiahnutého vývoja vo volebnom procese a v implementácii kľúčových krokov mierového procesu.

3. Formy sankcií a ich popis

Počiatočným cieľom sankčného režimu uplatňovaného na území Pobrežia Slonoviny bolo zaistiť úplnú implementáciu dohôd Linas-Marcoussis a Accra III. V rezolúcií, ktorou bol uvalený sankčný režim, Bezpečnostná rada OSN potvrdila jasný cieľ sankčného režimu, a to dosiahnutie pokroku v mierovom procese na Pobreží Slonoviny.⁵

Sankčný režim pozostával z viacerých druhov sankcií: zbrojné embargo, zmrazenie financií a cestovné obmedzenia. Tieto sankcie boli nariadené rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN S/RES/1572 (2004). Sankcia v podobe diamantového embarga bola uložená rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN S/RES/1643 (2005).

Odsekom 7 rezolúcie S/RES/1572 (2004) Bezpečnostná rada zaviedla zbrojné embargo. Štáty na obdobie 13 mesiacov od prijatia tejto rezolúcie (15.11.2004) prijali nevyhnutné opatrenia predchádzajúce priamemu alebo nepriamemu zásobovaniu Pobrežia Slonoviny vojenským a iným súvisiacim materiálom. Vztahuje sa to aj na predaj a prechod tohto materiálu cez územie krajiny.

Odsek 8 tejto rezolúcie stanovuje výnimky pri uplatňovaní zbrojného embarga. Ide o zásoby a technickú asistenciu určenú pre použitie UNOCI, zásoby materiálu výhradne určeného na humanitárne použitie, a súvisiacu technickú asistenciu, ak to odsúhlasí Sankčný výbor zriadený touto rezolúciou. Výnimka sa ďalej vztahuje na zásoby ochranného oblečenia, napríklad ochranné vesty, či vojenské prilby, pre osobné použitie, zásoby vojenského a podobného materiálu určeného výhradne na použitie v rámci procesu reštrukturalizácie.

Odsek 9 tejto rezolúcie nariaďuje všetkým štátom na obdobie 12 mesiacov prijať nevyhnutné opatrenia, ktorými sa predíde vstupu alebo prechodu všetkých Výborom označených osôb cez ich územie. Ide o osoby predstavujúce hrozbu pre mier, osoby, ktoré sú prekážkou pri budovaní národného zmierenia, osoby blokujúce implementáciu dohody Linas-Marcoussis a dohody Accra III, ďalšie osoby zodpovedné za vážne

⁵ FARRALL, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, 2007, str. 440-441.

porušenia ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva a osoby, ktoré podnecujú nenávisť a násilie.

Vyššie spomínané opatrenia sa nepoužijú v prípade, ak tak rozhodne Výbor. Proces udelenia výnimky je stanovený v smernici, ktorá upravuje postup práce Sankčného výboru.

Ďalšia sankcia je stanovená v odseku 11 a to, že na obdobie 12 mesiacov od prijatia tejto rezolúcie majú byť zmrazené finančné aktíva a iné ekonomické zdroje, ktoré vlastní alebo priamo či nepriamo kontrolujú osoby označené Výborom.

Aj z tejto sankcie existujú výnimky. Ide o financie, ktoré sú nevyhnutné na základné výdavky, zahŕňajúce potraviny, nájomné a hypotéky, lieky, dane a ďalšie potrebné verejné výdavky.

Posledná sankcia bola uvalená rezolúciou S/RES/1643 (2005). Podľa odseku 6 pre všetky štáty vznikla povinnosť prijať nevyhnutné opatrenia smerujúce k predchádzaniu importu surových diamantov z Pobrežia Slonoviny na ich územie. Z tejto sankcie neexistujú žiadne výnimky.

V októbri 2005 Bezpečnostná rada OSN rozhodla, že každé konanie narúšajúce činnosť UNOCI, francúzskych síl, Vysokého reprezentanta pre voľby a Medzinárodnej pracovnej skupiny, predstavuje ohrozenie mieru a národného zmierovacieho procesu a na osoby taktoko konajúce sú uvalené sankcie v podobe cestovných obmedzení a zmrazenia financií.

Sankcie boli uvalené na určitú dobu, ale ich účinnosť bola viackrát predĺžená. V súčasnosti sú v platnosti do 31. októbra 2009.

4. Sankčný výbor a jeho činnosť

Bezpečnostná rada OSN vytvára tzv. sankčné výbory, ktorých hlavnou úlohou je kontrolovať dopad a priebeh uvalených sankcií v danom štáte. Vytvárajú systém opatrení, ktoré sprevádzajú použitie sankcií a tým sa snažia zmierniť ich dopad na obyvateľstvo. Ak sú na krajinu uvalené tzv. ciele sankcie, jednou z úloh výboru je aj zostavenie zoznamu osôb, ktoré týmto sankciám podliehajú.⁶

Sankčný výbor v prípade Pobrežia Slonoviny bol vytvorený odsekom 14 rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN S/RES/1572 (2004). Výbor je subsidiárnym orgánom Bezpečnostnej rady OSN a pozostáva zo všetkých členských štátov Rady. Na čele Výboru stojí predseda, ktorému asistujú dvaja podpredsedovia. Všetci traja sú menovaní Bezpečnostnou radou OSN. Rokovania Výboru zvoláva predseda vždy, keď to považuje za nevyhnutné, alebo na požiadanie niektorého z členov. Rokovania sú neverejné, ak nerozhodnú inak. Môžu sa na nich zúčastniť aj rôzne regionálne a medzinárodné organizácie, nevládne organizácie a experti, ktorí môžu poskytovať informácie alebo vysvetlenia týkajúce sa porušovania sankčných opatrení alebo pomáhajú Výboru pri jeho činnosti.

Predseda riadi všetky formálne stretnutia, v jeho neprítomnosti ho zastupuje jeden z podpredsedov. Svoje rozhodnutia Výbor prijíma konsenzom svojich členov. Ak ten

⁶ KLUČKA, J.: Medzinárodné právo verejné, IURA EDITION, 2008, str. 229.

nie je dosiahnutý, predseda odporučí dvojstranné rokovania medzi členským štátom a konkrétnym subjektom. Ak konsenzus nie je dosiahnutý ani tak, vec je predložená Bezpečnostnej rade OSN. Pred prijatím rozhodnutia je možné v rámci piatich pracovných dní podávať námietky.

Právomoc sankčného výboru je daná rezolúciou S/RES/1572 (2004) a modifikovaná rezolúciou S/RES/1643 (2005). Jeho činnosť spočíva v plnení jednotlivých úloh, ktorých vykonávanie je upravené v smernici prijatej výborom 13. júna 2005 (revidovaná 20. apríla 2007).

Medzi právomoci výboru patrí šesť základných činností:

- určiť individuálne osoby a subjekty, ktoré budú podliehať sankciám podľa rezolúcie S/RES/1572 (2004), S/RES/1643 (2005), S/RES/1727 (2006),
- zhromažďovať všetky informácie týkajúce sa implementácie opatrení nariadených odsekom 7, 9 a 11 rezolúcie 1572 (2004) a odsekom 6 rezolúcie 1643 (2005),
- rozhodovať o žiadostiach pre udelenie výnimiek uvedených v odseku 8, 10 a 12 rezolúcie 1572 (2004),
- zabezpečiť, aby dôležité informácie boli prostredníctvom vhodných médií verejne prístupné,
- uverejniť smernice, ak je to nevyhnutné pre implementáciu opatrení nariadených rezolúciou 1572 (2004) a 1643 (2005),
- vypracovať správy o svojej činnosti s poznámkami a odporúčaniami tak, aby pozitívne pôsobili na efektivitu nariadených opatrení.

Výbor ďalej overuje správy a informácie predložené členskými štátmi podľa odseku 15 rezolúcie 1572 (2004), odseku 7 rezolúcie 1643 (2005) a odseku 5 rezolúcie 1727 (2006) a môže požiadať o ďalšie informácie, ak to považuje za nevyhnutné.

Pri tvorbe zoznamu individuálnych osôb a subjektov, na ktoré sa vzťahujú sankcie nariadené Bezpečnostnou radou OSN, Sankčný výbor postupuje podľa odseku 8 vyššie spomínanej smernice, kde je opísaný proces vytvorenia zoznamu, jeho aktualizácie a tiež proces odstránenia osoby zo zoznamu.

Pri tvorbe zoznamu Výbor rozhodne o označení osôb a subjektov podľa odseku 9 alebo 11 rezolúcie 1572 (2004), odseku 4 rezolúcie 1643 (2005) a odseku 3 rezolúcie 1727 (2006), po tom, čo získa informácie nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci. Navrhované určenie subjektov má byť sprevádzané takými informáciami, ktoré pomôžu správne identifikovať tieto osoby alebo subjekty. Pre osoby je potrebné uviesť meno, dátum a miesto narodenia, pseudonym, ak existuje, číslo pasu alebo iného cestovného dokladu, jeho pracovné zaradenie. Pre subjekty sa vyžaduje meno, skratka, adresa, sídlo, pobočky, druh činnosti, osoby vo vedúcom postavení. Tento zoznam je k dispozícii na webovej stránke Výboru.

Pri aktualizovaní zoznamu Výbor prijíma požiadavky na zapísanie do zoznamu od všetkých členských štátov OSN. Proces pridania osoby na zoznam je rovnaký ako v prípade tvorby zoznamu, avšak uplatňuje sa tu päťdňová lehota, v rámci ktorej môžu byť podané námietky. Ak dôjde k jej márnemu uplynutiu, meno osoby alebo

názov subjektu sa zapíše do zoznamu. Každá modifikácia v zozname je prerokovaná všetkými členskými štátmi.

Výbor prehodnocuje a, ak je to potrebné, aktualizuje zoznam každé tri mesiace. Všetky požiadavky na vyradenie zo zoznamu musia byť prijaté nie menej ako päť pracovných dní pred začatím štvrtročného prehodnotenia zoznamu. Predseda rozosiela požiadavky všetkým členom spolu s reakciou na vyradenie zo zoznamu. Žiadateľ o vyradenie zo zoznamu v písomnej forme predloží žiadosť na prehodnotenie prípadu. Musí primerane a jasne zdôvodniť svoje vyradenie zo zoznamu a predložiť relevantné informácie.

Medzi úlohy Výboru patrí aj rozhodovanie o udelení výnimiek v rámci uvalených sankcií. Pre prípad výnimky z cestovných obmedzení sa každá žiadosť predkladá v písomnej forme. Okrem prípadu pohotovosti, o ktorom rozhodne Výbor, všetky žiadosti musia byť podané najmenej päť pracovných dní pred plánovanou cestou. Žiadosť obsahuje meno, národnosť a číslo pasu osoby, ktorá chce podniknúť cestu, dôvody cesty spolu s dokumentmi obsahujúcimi dátumy a časy predpokladaných stretnutí, dátum a čas odchodu z krajiny a návratu späť, kompletný plán cesty, detaily o spôsobe dopravy, atď.⁷

Sankčnému výboru pri výkone jeho činností pomáha Skupina expertov vytvorená rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN S/RES/1584 (2005). Vytvorená bola na obdobie 6 mesiacov, pričom jej mandát bol rezolúciami viackrát predĺžený. Jej právomoc je určená rezolúciami Bezpečnostnej rady OSN, konkrétne rezolúciou S/RES/1584 (2005), S/RES/1643 (2005) a S/RES/1727 (2006). Medzi jej činnosti patrí napríklad analýza informácií zhromaždených UNOCI, odporúčanie ako zlepšiť schopnosť štátov zaistiť efektívnu implementáciu zbrojného embarga, podávanie správ o implementácií sankčného režimu, atď.

Primárna zodpovednosť za aplikáciu sankcií nariadených Bezpečnostnou radou OSN zostáva na členských štátoch. Informácie poskytované Skupinou Expertov, UNOCI a ďalšími zúčastnenými subjektmi sú pre Sankčný výbor potrebné a užitočné pri rozhodovaní o vhodných opatreniach nariadených voči krajine.⁸

5. Nedostatky sankčného režimu

Sankčný výbor každoročne vydáva správy o svojej činnosti, ktoré sú adresované predsedovi Bezpečnostnej rady OSN. Obsahom týchto správ je právny základ činnosti výboru, zhrnutie aktivít výboru, porušovanie sankčného režimu, záverečné zhrnutie a odporúčania.

Z týchto správ, hlavne z časti o porušovaní sankčného režimu, plynie záver, že plnenie sankcií uvalených na Pobrežie Slonoviny má trhliny.

Najčastejšie bola porušovaná sankcia v podobe zbrojného embarga. Skupina expertov spolupracujúca so Sankčným výborom, zaznamenala niekoľko porušení tejto sankcie, napríklad v roku 2006 došlo k dovozu munície a slzného plynu z Iránu prostredníctvom belgického sprostredkovateľa.⁹

⁷ <http://un.org/Docs/sc/committees/CITemplate.htm>, navštívené dňa 8.4.2009.

⁸ Správa Sankčného výboru S/2007/764 ku dňu 31.12.2007.

⁹ Správa Sankčného výboru S/2006/1017 ku dňu 21.12.2006.

Skupina expertov taktiež zistila porušovanie diamantového embarga. Išlo o export surových diamantov do Ghany a Mali. V druhej polovici roku 2007 porušovanie tejto sankcie vzrástlo. V tejto súvislosti, Skupina expertov upozornila štáty susediace s Pobrežím Slonoviny, aby posilnili ich vnútornú kontrolu nad certifikáciou a exportom diamantov.¹⁰

6. Zhrnutie

Sankčný režim uplatnený na Pobreží Slonoviny predstavuje príklad novej generácie cieľeného sankčného režimu. Ide o sankčný režim pozostávajúci z cieľených časovo ohraničených opatrení, ktoré sú časovo ohraničené. Bezpečnostná rada OSN relatívne jasne vymedzila zámery, ktoré sa majú uplatnením sankcií docieľiť. Zámerom bolo implementovanie dohôd uzavretých medzi vládnymi a protivládnymi zložkami.

Okrem toho Bezpečnostná rada OSN vytvorila nový monitorovací orgán, Skupinu expertov, na kontrolu aplikácie sankcií. Ďalším inovatívnym krokom bolo varovanie Bezpečnostnej rady OSN, že je pripravená aplikovať cieľené sankcie voči veľkej skupine osôb, vrátane tých, ktoré predstavujú hrozbu pre mierový proces, sú zodpovedné za vážne porušovanie ľudských práv a slobôd a medzinárodného humanitárneho práva a tých, ktoré verejne podporujú nenávisť a násilie, a ktoré porušujú zbrojné embargo.¹¹

Situácií na Pobreží Slonoviny by prospelo dôsledné dodržiavanie Dohody z Ouagadougou, ktorej implementácia je ďaleko za plánom. Cieľovou otázkou, ktorej riešenie by situácii v krajine pomohlo, je uskutočnenie transparentných a demokratických volieb. Ďalšou otázkou riešenou v dohode je odzbrojenie povstalcov a ich opätovné začlenenie sa do normálneho života. V dohode je možné nájsť odporúčania pre viaceré subjekty podieľajúce sa na mierovom procese. Aj napriek tomu, že určité kroky stanovené v dohode sa začali realizovať, voľby sa v určenom termíne neuskutočnili a nový termín nebol ustanovený. Preto je potrebné zdržať sa akéhokoľvek konania, ktoré by mohlo škodiť stabilnému a transparentnému prostrediu vhodnému pre uskutočnenie volieb.¹²

Aj napriek konštatovaniu, že Pobrežie Slonoviny vytváralo vhodné obchodné prostredie, súčasná kríza tento stav zničila. Neustále sa opakujúce prevraty a nepokoje sa zdajú byť ťažko odstrániteľné, vzhľadom na to, že Pobrežie Slonoviny je hospodárskou a politickou križovatkou západnej Afriky, vyriešenie krízy v krajine je dôležité pre stabilitu a ekonomickú budúcnosť všetkých krajín v regióne.¹³

¹⁰ Správa Sankčného výboru S/2007/764 ku dňu 31.12.2007.

¹¹ FARRALL, J.M.: *United Nations Sanctions and the Rule of Law*, Cambridge University Press, 2007, str. 447.

¹² <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5400&l=1>, navštívené dňa 28.3.2009.

¹³ TAMENE, G.: *Bez hraníc*. <http://www.noveslovo.sk/clanok.asp?id=3329>, navštívené dňa 4.4.2009.

Sankčný režim ako dôsledok bombového útoku: Rezolúcia 1636 "Hariri"

Martina Čižmáriková

1. Stručný úvod do problematiky	170
1.1. Libanonská občianska vojna	170
1.2. Atentát na libanonského premiéra Rafika al-Harírí.....	171
2. Činnosť orgánov spoločenstva	172
2.1. Organizácia spojených národov.....	172
2.2. Bezpečnostná rada OSN	173
2.2.1 Protiteroristický výbor (CTC).....	174
2.2.2 Výbor 1267.....	174
2.2.3 Výbor 1540.....	174
3. Rezolúcia 1636	174
4. Správa medzinárodnej vyšetrovacej komisie	175
5. Nariadenie Rady (ES) č. 305/2006 ktorým sa ukladajú osobitné obmedzujúce opatrenia určitým osobám podozrivým z bombového útoku, prijatá 21.06.2006.....	176
Zhodnotenie a návrh	176

1. Stručný úvod do problematiky

Libanon, malá krajina na východ od stredozemného mora, susediaca z jednej strany so Sýriou a z druhej s Izraelom, má dovedna takmer štyri milióny obyvateľov, z toho 95 percent tvoria Arabi, hlásiaci sa prevažne k islamu a dve pätiny patria ku kresťanstvu. Preto väčšina konfliktov má často krátko v pozadí silu vierovyznania a v krajine sa striedajú obdobia prosperity a nepokojov. A celý svet, na čele s OSN, sa snaží o vybudovanie mierových síl OSN v Libanone a iných Arabských štátoch. Ako sa vyjadril Souheil Ghannam na zasadnutí Ligy arabských štátov: „*Pokoj prinesie mier odvážnych.*“¹

1.1. Libanonská občianska vojna

Libanon sa zmietal v nepokojoch a vzájomnej nevráživosti kresťanov a moslimov, čo vtedajšieho libanonského prezidenta Kamila Šamúna viedlo k volaniu o pomoc do Spojených štátov amerických. USA poslali 5-tisíc mužov, ktorí však do bojov nezasiahli. Zdanlivý pokoj klamal a boje prerástli 3. septembra 1975 do Občianskej vojny. Moslimovia našli podporu radikálov z OOP² a Hizballáhu³ a požadovali väčší podiel na riadení štátu. Vláda nasadila armádu až 9 septembra. Počas bojov zahynulo 9000 ľudí a 20000 bolo ranených.

V novembri 1976 bolo prezidentom Sulejmanom Franžie vyhlásené prímerie sprostredkované Sýriou. Hlavnými bodmi bolo okamžité zastavenie paľby, hospodárske a sociálne reformy a nová definícia libanonsko-palestínskych vzťahov. Hneď na to v apríli sa boje obnovili a Libanonci žiadali o pomoc arabské bezpečnostné zbory. Tie

¹ Bejrút, 27. – 28. marec 2002 (www.noveslovo.sk).

² Organizácia pre oslobodenie Palestíny.

³ Libanonská radikálna islamská organizácia s vojenskou a civilnou zložkou.

boli tvorené sýrskymi jednotkami, čo oživilo napätie tlejúce medzi moslimami, OOP a kresťanmi. Nasledovali útoky na amerických a francúzskych vojakov, ktoré si vyžiadali mnoho obetí a ešte viac zranených, medzi nimi aj amerického a britského veľvyslancu.

Od roku 1986 prešli utečenecké palestínske tábory pod správu Libanonu, Jásir Arafat preto požiadal o pomoc Izrael. Avšak nasledujúce roky priniesli stratu libanonského premiéra Rašida Kárámí a prezidenta René Mouwalda. Boje ukončili až sýrske jednotky, s cieľom oslabiť vplyv Jásira Arafata, 27. augusta 1988 sa južný Bejrút dostal pod kontrolu sýrskych jednotiek.

1.mája 1991 sa ozbrojením drúzskych a kresťanských jednotiek oficiálne vojna skončila a Libanon podpísal dohodu o spolupráci so Sýriou. Vojna si vyžiadala 150 000 obetí.

1.2. Atentát na libanonského premiéra Rafika al-Haríri⁴

V pondelok, 14. februára 2005, obleteli svetom správy: „*V západnom Bejrúte bol spáchaný atentát na bývalého libanonského premiéra. Rafik Haríri bol zavraždený.*“⁵

Ako v tom čase uviedli novinári, spolu s ním zahynulo najmenej 12 osôb, medzi inými aj dvaja bývalí ministri. Tesne po atentáte sa k nemu priznala neznáma islamistická zločka,⁶ ktorá nazývala jeho smrť ako podporu vtedajšieho režimu v Saudskej Arábii. Od začiatku však tzv. „západnejší“ analytici špekulovali, že je to práve Sýria, ktorá by mohla mať záujem na Haríriho smrti. Sýria atentát odsúdila. Podozrenie z moslimskej strany padlo na Izrael. Jedno však bolo od začiatku viac než isté, atentát na obľúbeného politika len zvýšil napätie v krajine a oživil tak nepekné spomienky na občiansku vojnu zo 70-tych rokov.

Rafik Haríri bol úspešný podnikateľ a multimilionár, ktorý dokázal motivovať a prilákať investorov do krajiny po nekonečnej vojne náboženstiev. Vo funkcii premiéra pôsobil v rokoch 1992 až 1998 a 2000 až 2004. Neboli to len vzťahy so Sýriou, čo ho ako premiéra nútili konať, ale aj Izrael ho staval do rôznych situácií. Treba však uznať, že práve Rafik Haríri sa zaslúžil o vybudovanie klenotu Blízkeho východu Bejrútu a o vysoké príjmy do štátnej pokladnice. Haríriho slová adresované kritikom hovoria za všetko: „*Vy všetci zabúdate, že sme tu 20 rokov mali vojnu, že som zdedil verejný dlh, 50percentný deficit štátneho rozpočtu a zničenú infraštruktúru.*“ Aj napriek tomu bol doma obviňovaný z korupcie a zadlženia Libanonu.

Americké ministerstvo zahraničných vecí vo svojej výročnej správe o porušovaní ľudských práv vo svete uviedlo, že situáciu v Libanone, po nedávnom atentáte na expremiéra Rafika Haríriho treba pomenovať ako „cédrovú revolúciu“, v ktorej sa občania rôznych politických smerov a vierovyznaní spájajú vo svojej túžbe po slobode a demokracii.⁷

⁴ SME.sk, Spravodajstvo (vydanie z 15.3.2005), Zabili libanonského expremiéra.

⁵ BBC NEWS.com, 14 february 2005, Explosion kills former Lebanon PM.

⁶ Pod názvom "Podpora a Džihád vo Veľkej Sýrii", BBC Czech.

⁷ uverejnené 1.marca 2005, TASR.

Vláda premiéra Umara Kamíriho odstúpila po dvoch týždňoch protestov demonstrantov a tlaku opozície vyvolaných atentátom. Totiž päťnásobný bývalý premiér stál na čele opozície, ktorá požadovala odchod sýrskych vojsk z Libanonu. Rok pred tým k takémuto kroku vyzvala Sýriu aj Bezpečnostná rada OSN. 5. marca 2005 odstúpil prezident Libanonu a vyhlásil stiahnutie Sýrskej armády, avšak bez udania termínu a prijatia rezolúcie OSN č.1559. Väčšina sa stiahla do 8. marca, 26. apríla opustila Libanon posledná skupina.

Cédrová revolúcia a nové parlamentné voľby v máji vyniesli do funkcií súčasných predstaviteľov Libanonu: premiéra Fuada Sinioru a prosýrského prezidenta Emila Lahouda.

2. Činnosť orgánov spoločenstva

2.1. Organizácia spojených národov

„Na konci prvej svetovej vojny sa zrodila myšlienka založiť organizáciu, ktorá by sa snažila o mier a vytvorenie bezpečnosti na celom svete. Lídri víťazných mocností založili vo Versailles Spoločnosť národov avšak druhá svetová vojna bola dôkazom jej zlyhania.“⁸

Po skončení vojny americký prezident Franklin D. Roosevelt použil nový termín Spojené národy a priblížil tým aj vznik OSN. Oficiálne OSN vznikla 24. októbra 1945, potom ako bola Charta ratifikovaná piatimi stálymi členmi Bezpečnostnej rady Čínou, Francúzskom, Sovietskym zväzom, USA, Spojeným kráľovstvom a väčšinou z ďalších 46 signatárskych krajín. OSN tvoria orgány na čele s Valným zhromaždením a Bezpečnostnou radou, ďalej je to Hospodárska a sociálna rada, Poručenská rada, Medzinárodný súdny dvor a Sekretariát OSN. Pod OSN patria aj rôzne organizácie, hlavne UNICEF, UNESCO, WHO a i.

Terorizmus bol súčasťou medzinárodnej agendy už dlho pred založením OSN. Valné zhromaždenie OSN sa zaoberá terorizmom ako medzinárodným problémom od roku 1972. V 70. a 80. rokoch boli prijaté dve protiteroristické konvencie: *Zmluva o prevencii a treste za zločiny proti medzinárodne chráneným osobám* v roku 1973 a *Medzinárodný dohovor o zákaze brania rukojemníkov* z roku 1979. V posledných rokoch bol vykonaný značný pokrok čo sa týka medzinárodných nástrojov boja proti terorizmu. Od roku 1997 ukončilo Valné zhromaždenie prácu na troch špecifických protiteroristických nástrojoch a tými sú: Medzinárodná konvencia z roku 1997 pre obmedzenie teroristických útokov, Medzinárodná konvencia z roku 1999 pre obmedzenie financovania terorizmu a Medzinárodná konvencia z roku 2005 pre obmedzenie aktov atómového terorizmu.

Generálny tajomník Ban Ki-moon považoval terorizmus za prioritnú oblasť jeho záujmu ešte pred tým, než prevzal miesto. Vyhlásil, že hrozba terorizmu dnes si vyžaduje naliehavú, sústavnú a komplexnú pozornosť medzinárodného spoločenstva.

⁸ Mikulla, L.M. - Euro-Atlantic Quarterly, UNIS Viedeň.

Úrad generálneho tajomníka sám vedie prácu Protiteroristickej implementačnej operačnej skupiny (Counter – Terrorism Implementation Task Force - CTITF), 24 programov OSN, fondy a špeciálne agentúry, čím sa vyvinuli programy práce.

2.2. Bezpečnostná rada OSN⁹

Jej hlavnou úlohou je niesť zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, pričom členské štáty uznávajú, že pri výkone svojich povinností, koná v ich mene. Má 15 členov: 5 stálych (Ruská federácia, USA, ČLR, Veľká Británia a Francúzsko) a 10 nestálych členov. Bezpečnostná rada sa prvýkrát zišla 17. januára 1946 v Londýne.

Pravidlá má formulované tak, aby zabránili odchodu najvplyvnejších členov z organizácie, a tak zachovali medzinárodný dialóg. Vychádza teda z koncepcie zvýšenej zodpovednosti týchto členov za udržanie svetového mieru a bezpečnosti, a to právom veta každého z nich. Každý zo zvyšných 10 členov je v rade vždy iba na 2 roky a OSN ich volí (resp. vyberá, často podľa zemepisného kľúča).

Medzi právomoci BR pri uplatňovaní kolektívneho donútenia patrí jej kompetentnosť určiť, či daný spor alebo situácia vytvára ohrozenie mieru, jeho porušenie alebo útočný čin. Túto výsadu jej priznáva Charta OSN, v VII. kapitole, článok 39 a nasl.. Po kvalifikácii daného stavu, BR môže odporučiť alebo rozhodne sama, ktoré z opatrení podľa vyššie spomínaných článkov Charty sa majú použiť, aby sa nežiaduci stav odstránil a dosiahol žiadaný mier a bezpečnosť.

„BR si však svoju funkciu plní v súčasnosti veľmi žiadanom boji proti terorizmu. Je totiž výkonným orgánom v tejto oblasti, kde si na výkon povinností zriadila 4 orgány:

- Protiteroristický výbor = Counter Terrorism Committee (CTC)
- Pracovná skupina 1566 (1566 Working Group) CTC
- Výbor 1267 (1267 Committee)
- Výbor 1540 (1540 Committee).“¹⁰

Aktívnu súčasťou BR v boji proti terorizmu je prijímanie rezolúcií, ktoré okrem opatrení, ukladajú štátom aj sankcie za porušenie ako zásad medzinárodného práva, tak všeobecných povinností v súvislosti so spoluprácou a súčinnosťou v boji proti terorizmu. V súčasnosti preto rozlišujeme 2 kategórie rezolúcií, kde v prvej je posudzovaný a odsudzovaný konkrétny stav – teroristický útok. Tú druhú skupinu tvoria opatrenia pre medzinárodnú spoluprácu členských štátov, aby k teroristickým útokom nedochádzalo. Uznesením č. 1269 z roku 1999 vyzvala Bezpečnostná rada OSN k spolupráci štátov v prevencii a potlačovaní všetkých teroristických aktov.¹¹

⁹ Klučka, J. – Medzinárodné právo verejné, r. 2008., str. 221, 231.

¹⁰ Mikulla, L.M. – Euro-Atlantic Quartely, UNIS Viedeň.

¹¹ <http://www.un.org/terrorism/>.

2.2.1 Protiteroristický výbor (CTC)¹²

Bezpečnostná rada OSN sa zaoberala problematikou terorizmu od začiatku roku 1990. Jej konanie nadobudlo formu sankcií proti štátom, ktoré uvažovali nadviazať spojenie s určitými aktmi terorizmu - Líbya v roku 1992 a Sudán v roku 1996 - rovnako ako aj proti organizáciám - Taliban v roku 1999 vrátane Al-Kájdý v roku 2000. Po útoku v Spojených štátoch amerických z 11. septembra 2001 bol zaznamenaný začiatok zosilnenia protiteroristických prác. Preto hneď v roku 2001 BR rezolúciou č. 1373 zriadila *Protiteroristický výbor*. Toto uznesenie ukladá povinnosť členským štátom prijať opatrenia na prevenciu teroristických aktivít a kriminalizácie rôznych foriem teroristických aktov, rovnako ako opatrenia ktoré napomáhajú a presadzujú spoluprácu medzi štátmi vrátane podpory medzinárodných protiteroristických nástrojov.

Od členských štátov sa vyžaduje pravidelne podať správu Protiteroristickému výboru pre opatrenia, ktoré prijali implementovaním rezolúcie č. 1373. V roku 2004 zrealizoval generálny tajomník žiadosť Bezpečnostnej rady a zriadil Výkonné riaditeľstvo protiteroristického výboru určeného na pomocné práce výboru pri kontrolovaní realizácie rezolúcie 1373, a ktorý má napomôcť zabezpečeniu technickej podpory členských štátov.

2.2.2 Výbor 1267¹³

V roku 1999 založila Bezpečnostná rada OSN silný protiteroristický nástroj - Výbor 1267 pomenovaný podľa rezolúcie č. 1267, ktorý zahŕňa všetkých členov Bezpečnostnej rady OSN a monitoruje sankcie proti Talibanu a od roku 2000 aj proti Al-Kájde. Na žiadosť Bezpečnostnej rady ustanovil generálny tajomník OSN analytickú podporu a tím monitorovania sankcií, ktorý by asistoval výboru. Tím sa skladá z expertov v oblasti boja proti terorizmu a súvisiacimi právnymi záležitosťami, zákazu vyzbrojovania, zákazu cestovania a financovania terorizmu.

2.2.3 Výbor 1540

Taktiež v roku 2004 zriadila Bezpečnostná rada dva prídavné protiteroristické orgány: Výbor 1540 kontrolujúci súlad členských štátov s rezolúciou Bezpečnostnej rady 1540. Táto rezolúcia vyzýva členské štáty k zamedzeniu neštátnych predstaviteľov, vrátane teroristických skupín, k prístupu k zbraňam hromadného ničenia.

3. Rezolúcia 1636

Bola prijatá Bezpečnostnou Radou OSN (ďalej len BR) 31.oktobra 2005 na jej 5297. zasadnutí. BR touto rezolúciou znovu potvrdila všetky relevantné rezolúcie, konkrétne rezolúciu 1595 zo 7. apríla 2005, 1373 z 28. septembra 2001 a 1566 z 8. októbra 2004.

¹² Mikulla, L.M. - Euro-Atlantic Quarterly, UNIS Viedeň.

¹³ Mikulla, L.M. - Euro-Atlantic Quarterly, UNIS Viedeň.

Opakovane vyzýva pre striktné rešpektovanie suverenity, územnej celistvosti, jednoty a politickej nezávislosti Libanonu a výlučnej moci libanonskej vlády. Zároveň sa zdôrazňuje, že terorizmus vo všetkých formách naďalej trvá a je vážnou hrozbou pre udržanie mieru a bezpečnosti.

Medzinárodná vyšetrovacia komisia vypracovala pre BR správu (S/2005/662) vo veci vyšetrovania bombového teroristického útoku 14. februára 2005 v Bejrúte, v Libanone, pri ktorom zahynul bývalý libanonský premiér Rafik Haríri a 22 ďalších osôb a desiatky ľudí utrpelo zranenia. Členské štáty by mali stanoviť sankcie uplatniteľné pri porušení ustanovení tohto nariadenia. Ustanovené sankcie musia byť účinné, primerané a odradzujúce.

4. Správa medzinárodnej vyšetrovacej komisie¹⁴

S najvyššími obavami sa berie na vedomie dokončenie správy a záver, ku ktorému dospela medzinárodná vyšetrovacia komisia, že existuje súbor dôkazov poukazujúcich na účasť libanonských a sýrskych predstaviteľov na tomto teroristickom čine. V súlade s Chartou OSN, kapitolou VII,¹⁵ bez toho, aby bolo dotknuté konečné rozhodnutie súdu o vine alebo nevine ktoréhokolvek jednotlivca, BR rozhodla, že pomôže pri vyšetrovaní tohto trestného činu tým, že zavedie opatrenia proti všetkým osobám podozrivým z účasti (ďalej „osoby“) na plánovaní, financovaní, organizovaní alebo spáchaní tohto trestného činu.

Najmä by všetky štáty mali prijať nevyhnutné opatrenia, ktoré by zamedzili vstupu alebo prechodu osôb cez ich územie, stanoviť, že žiaden z týchto paragrafov nezaväzuje štát, aby odmietol vstup svojho občana na svoje územie. Okrem iného by mali všetky štáty takisto zmraziť všetky účty, finančné aktíva a ekonomické zdroje na svojom území, ktoré vlastnia alebo spravujú tieto osoby, či už priamo alebo nepriamo. Podľa odseku 3 písm. b je nanajvýš potrebné zriadiť Výbor BR, ktorý bude pozostávať zo všetkých členov. Týmto sa upozorňuje aj na to, že všetky opatrenia nebudú vynútiteľné dovtedy, kým komisia neukončí celé vyšetrovanie.

Komisia 20. októbra uzatvorila vyšetrovanie vraždy bývalého libanonského predsedu vlády Rafíka al-Harírího. V správe sa uvádza, že atentát bol príliš zložitý, aby o ňom libanonské a sýrske spravodajské služby nič nevedeli. Podľa správy nebolo možné zavraždiť Harírího bez súhlasu vysokopostaveného predstaviteľa sýrskej bezpečnosti a nemohlo byť zorganizované bez tajnej dohody s partnermi v libanonských bezpečnostných službách. Podľa sýrskeho ministra informácií Mehdína Dachalláhana je správa OSN politicky motivovaná.¹⁶

¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu>.

¹⁵ Charta OSN, čl. 39 až 51.

¹⁶ uverejnené Zahraničnou spravodajskou komunitou v roku 2005, www.sis.gov.sk.

5. Nariadenie Rady (ES) č. 305/2006 ktorým sa ukladajú osobitné obmedzujúce opatrenia určitým osobám podozrivým z bombového útoku, prijatá 21.06.2006¹⁷

So zreteľom na zmluvu o založení Európskeho spoločenstva,¹⁸ na správu komisie a stanovisko Európskeho parlamentu bolo prijaté toto nariadenie, v ktorom sú bližšie špecifikované pojmy ako finančné prostriedky, ale hlavne požaduje prijatie potrebného právneho predpisu Spoločenstva, aby sa zabezpečilo jednotné uplatňovanie týchto opatrení.

Najdôležitejšiu časť predstavuje čl. 2, v ktorom sú dané konkrétne opatrenia:

- *Všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré vlastní, majú v držbe, alebo kontrolujú fyzické osoby alebo právnické osoby, subjekty alebo orgány uvedené v prílohe I, sa zmrazujú.*
- *Fyzickým osobám alebo právnickým osobám, subjektom alebo orgánom uvedeným v prílohe I, ani v ich prospech, nesmú byť priamo ani nepriamo poskytnuté žiadne finančné prostriedky ani hospodárske zdroje.*
- *Vedomá alebo úmyselná účasť na činnostiach, ktorých predmetom alebo dôsledkom je priame alebo nepriame obchádzanie opatrení uvedených v odsekoch 1 a 2, sa zakazuje.*

Nariadenie uvádza aj výnimky, kedy je možné aktivovať finančné zdroje týchto osôb, však za splnenia daných podmienok. Komisia disponuje oprávnením meniť prílohy na základe rozhodnutí sankčného výboru a informácií od všetkých členských štátov v súvislosti s týmto nariadením a vzájomne sa kontaktovať. Na záver je uvedená osobná pôsobnosť nariadenia. Účinnosť nadobudol dňom uverejnenia v Úradnom vestníku Európskej Únie.¹⁹

Libanonskí vyšetrovatelia 26. októbra obvinili z vraždy bratov Mahmúda a Ahmada Abdal-Alovcov. Jeden z nich sa podľa vyšetrovacej správy OSN niekoľko minút pred vraždou telefonicky spojil s prosýrskym prezidentom Emilom Lahúdom. M. Abdal-Aliho zatkli koncom októbra, jeho brata pred mesiacom. Sekta al-Ahbaš, do ktorej patria, sa oficiálne prezentuje ako charitatívna organizácia šíriaca islamskú kultúru.

Zhodnotenie a návrh

Pri bombovom útoku dňa 14.2.2005 v obchodnej štvrti hlavného mesta Libanonu, v Bejrúte, bol predseda vlády Rafík Harírí a traja členovia jeho ochranky zavraždení. Výbuch bol taký silný, že zničil 20 automobilov, na ulici po ňom zostal len hlboký kráter a najmenej deväť ďalších ľudí prišlo o život, išlo prevažne o civilistov.

Je potrebné si uvedomiť, že Rafík Harírí nebol v žiadnom prípade nepriateľ Sýrie a nebol pre Sýriu nepohodlným. Naopak, stále hlásal, že zväzky medzi Sýriou a Liba-

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu>.

¹⁸ hlavne čl. 60, 301 a 308.

¹⁹ Zoznam subjektov, na ktoré sa nariadenie vzťahuje je obsiahnuté v prílohe s odkazom, že k jeho dokončeniu je potrebná registrácia týchto osôb v sankčnom výbore.

nom sa nedajú odtrhnúť. Dokonca ocenil úlohu Sýrie v nastolení občianskeho zmieru medzi Libanoncami a pomôcť Libanonu vybudovať mier a poriadok v krajine.

„Ešte sa správa o smrti Haríriho nedostala k verejnosti a už vypukla veľká mediálna kampaň proti Sýrii. Sýria bola ihneď obvinená z vraždy Haríriho a lavína správ prúdila z Washingtonu, Londýna a Paríži, že za to všetko môže Sýria, ktorá vraj podporuje terorizmus.“ Bezpečnostná rada zareagovala a vydala 7. apríla rezolúciu č. 1559, ktorá žiada okamžitý odchod sýrskych vojsk z Libanonu a odzbrojení všetkých libanonských a palestínskych takzvaných militantných skupín v Libanone a hlavne Hizballáhu. Ak Sýria nebude ihneď a promptne realizovať rezolúciu, bude proti nej vykonané zo strany medzinárodnej spoločnosti, ostrý trest, ktorý nevyklučuje aj vojenský zásah. Ďalej rada menovala medzinárodnú vyšetrovaciu komisiu pod vedením nemeckého sudcu D. Milisa, aby vyšetril vraždu a určila tiež bývalého pracovníka CIA Larsona, aby dbal na kompletnú realizáciu uvedenej rezolúcie a podával rade správu každých šesť mesiacov.

„Pozrime sa na tú aroganciu a dvojmetrovú politiku. Rada bezpečnosti vydala desiatky rezolúcií proti Izraelu ako je napr. rezolúcia č. 194, 242, 338 a č. 425 a židovský štát ignoroval ich všetkých a nepočuli sme, že by sa medzinárodná spoločnosť, ani rada bezpečnosti, ani spojené národy vyhrážali Izraelu sankciami alebo vojenskými zásahmi. Prečo rada nevyšetruje tisíce a tisíce vrážd, ktoré boli spáchané americkou armádou v Iraku a inde?“

Rada vydala Rezolúciu č. 1636, kde síce neobviňuje Sýriu priamo, ale naznačuje, že taká vražda by nebola možná bez spolupráce tajných a bezpečných služieb Sýrii a Libanonu.

Vyjadruje nespokojnosť s tým, že Sýria nespolupracovala s komisiou, ako bolo treba, a preto rada žiada Sýriu, aby plne spolupracovala inak bude musieť čeliť dôsledkom a budú proti nej uplatnené sankcie.

Na záver práce som uviedla názor jedného z milióna ľudí, ktorý má pri písaní tejto práce veľmi zaujal. Totiž tak dôležitá a zároveň náročná úloha ako Boj s terorizmom, nosí na pleciach Medzinárodné spoločenstvo, špeciálne úloha udržania stavu mieru a bezpečnosti je zverená OSN a Bezpečnostnej rade. Všetci predstavitelia týchto inštitúcií by si mali uvedomiť, že sa permanentne nachádzajú pod drobnohľadom tak laickej ako aj odbornej verejnosti. Čoho príkladom je aj tento článok, resp. môj výber citátov autora, ktorý je zjavne nespokojný s reakciou ako BR OSN tak aj s USA.

Chcela by som týmto poukázať na to, že pomaly každý deň, keď si bežný človek chce pozrieť večerné správy, prvé čo mu „naservirujú“ sú informácie o tom, kde a aká bomba vybuchla, kde sa opäť činila neznáma teroristická bunka a pod. To svedčí o tom, že väčšina ľudí, nebude pozerat' záznamy zo zasadnutí BR alebo valného zhromaždenia OSN o tom, aké opatrenia a sankcie sú prijaté a budú uplatnené voči vinnikom. Dôležité sú výsledky, OSN ako taká by mala svoju pozornosť upriamiť hlavne na to, či dané sankcie boli uplatnené v plnej výške a zabezpečiť aj informovanosť ľudí. Systém nebude dostatočne efektívny, ak sa nebudeme snažiť preukázať a zabezpečiť dostatočne relevantné dôkazy svedčiace o ich vine a následne ich za sankcionovať. Často krát sa len dozvedáme počiatočné informácie, hlavne tie s katastrofickým následkom, medzi ktorými je aj Bombový útok v Bejrúte. Ale

o vyšetrení, výsledku a záverečnej správe Komisie, na to sa často zabúda. A tak ľudia vidia okolo seba a keď nie, tak po celom svete „vládnuť terorizmus“ a ich dôvera voči OSN neustále klesá. Nehovoriac o tom, že obyvatelia štátov na Blízkom východe doslova žijú ako sa vraví „pre prítomnosť, z dňa na deň.“

Jadrová hrozba: Sankčný režim voči Severnej Kórei

Vladimíra Svatová

1. Vznik a charakter konfliktu.....	179
2. Postup medzinárodného spoločenstva.....	180
3. Právny základ rezolúcií.....	181
4. Mechanizmus implementácie.....	182
5. Efektivita sankčného režimu.....	183
6. Rezolúcia 1874.....	184
7. Príloha: Rezolúcia 1718.....	185

1. Vznik a charakter konfliktu

USA je štát, ktorý po prvýkrát v histórii, a to počas druhej svetovej vojny, vyvinul i reálne použil zbraň, ktorej následky, ňou spôsobené, nemali v dejinách sveta a ani vo vojnovnej histórii obdobu. Jadrovú zbraň, zbraň hromadného ničenia, ktorá funguje na princípe neriadenej reťazovej reakcie jadier ťažkých prvkov.¹

V rokoch studenej vojny svoj vývoj v oblasti jadrových zbraní rozbieha i Rusko, vtedajší ZSSR. Postupne sa počet krajín, ktoré touto zbraňou disponujú, rozširuje o Veľkú Britániu, Francúzsko, Čínu, Indiu. V minulom desaťročí sa medzi takzvané „jadrové veľmoci“, štáty ktoré vlastnia jadrové zbrane a zároveň sú schopné ich vyrobiť, zaradil Pakistan a 9. októbra 2006 uskutočnením úspešnej jadrovej skúšky sa k nim definitívne pripojila i Severná Kórea.² Tá už v roku 1993 oznámila, že odstupuje od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní, ktorá vznikla počas studenej vojny.

Úloha tejto zmluvy spočíva v úsilí o kontrolu a zabezpečenie rovnováhy v oblasti vývoja a používania jadrových zbraní, zároveň štáty vlastníace jadrové zbrane majú zredukovať alebo zlikvidovať svoj jadrový potenciál. Podpísať ju je možné od roku 1968, a doteraz tak urobilo 188 štátov sveta.³ India a Pakistan síce jadrové zbrane majú, no zmluvu nepodpísali. Zmluvnou stranou nie je ani Izrael, o ktorom sa verí, že jadrové zbrane vlastní.⁴

Tento krok vyvolal negatívne reakcie medzinárodného spoločenstva i prijatie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN číslo 825, ktorou vyzýva Severnú Kóreu, aby svoje rozhodnutie odstúpiť od Zmluvy prehodnotila.

KLDR svoje oznámenia neskôr stiahla a v roku 1994 podpísala so Spojenými štátmi americkými takzvanú Rámcovú dohodu, v ktorej sa zaväzuje zmraziť svoj program výroby jadrových zbraní, a to výmenou za zahraničnú pomoc, ktorá sa týka výstavby dvoch bezpečných ľahko-vodných reaktorov a dodávok ropy z USA.

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Jadern%C3%A1_zbra%C5%88.

² <http://www.sme.sk/c/2938008/severna-korea-splnila-jadrov-y-slub.html>.

³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20060920STO10816+0+DOC+XML+V0//SK>.

⁴ http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/031-54159-110-04-17-903-20090422STO54148-2009-20-04-2009/default_sk.htm.

Politika Spojených štátov sa ale po septembri 2001 mení. Georg Bush, vtedajší prezident USA, označuje Severnú Kóreu za jeden z bodov na „osi zla“ spolu s Iránom a Irakom. Tieto štáty podľa jeho názoru predstavujú najväčšie nebezpečenstvo pre medzinárodné spoločenstvo.⁵ Toto prehlásenie vzájomným vzťahom neprospieva. Rovnako ako dohady, ktoré sa objavujú v októbri 2002 o tom, že Severná Kórea pokračuje vo svojom jadrovom programe a že sa nezbavila všetkých jadrových rakiet ktoré vlastnila, čím porušila mierovú dohodu z roku 1994 uzavretú s USA. 16. októbra sú tieto informácie potvrdené priznaním samotnej KĽDR o tom, že jadrovú zbraň skutočne tajne vyrába. To zároveň znamená porušenie Zmluvy o nešírení jadrových zbraní.

Ako dôsledok boli v novembri 2002 zastavené dodávky ropy pre KĽDR zo Spojených štátov, Japonska a Južnej Kórei, ktoré boli súčasťou dohody z roku 1994.

10. januára roku 2003 Severná Kórea opäť oznamuje, že odstupuje od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní. V rovnakom roku sa v dňoch 27. až 29. augusta uskutočnilo prvé kolo šesťstranných rozhovorov v Pekingu, ktorých sa zúčastnili diplomati z KĽDR, Južnej Kórei, Japonska, Číny, Ruska a Spojených štátov amerických. Programom týchto multilaterálnych rokovaní bolo urovnanie vzťahov medzi zúčastnenými štátmi a hľadanie riešenia problémov spojených s jadrovým programom KĽDR.⁶ Napriek očakávaniam sa žiadne dôležité stanovisko neprijalo.

Druhé kolo týchto rokovaní sa uskutočnilo 25. až 28. februára a tretie kolo 23. až 26. júna 2004. Ich štvrté kolo sa uskutočnilo v júli roku 2005. Žiadne z rokovaní nedosiahlo výraznejší úspech. Rovnako ako piate kolo v novembri roku 2005. V decembri o rok neskôr sa uskutočnilo kolo šieste, ale až rokovania vo februári 2007 priniesli výsledok, a to súhlas KĽDR s odstavením hlavného jadrového reaktora v krajine. Severná Kórea zároveň naznačila i ochotu vzdať sa jadrového zbrojného programu výmenou za ekonomickú podporu zo zahraničia.

5. júla 2006 Severná Kórea odpálila do Japonského mora sedem rakiet vrátane jednej rakety dlhého doletu.

2. Postup medzinárodného spoločenstva

Skúšky, samozrejme, vyvolali odsudzujúcu reakciu zo strany medzinárodného spoločenstva, a to i vo forme rezolúcie prijatej Bezpečnostnou Radou OSN 15. júla 2006.

Tento dokument zdôrazňuje potrebu udržania mieru a stability na Kórejskom polostrove, odsudzuje šírenie jadrových, chemických a biologických zbraní, pretože predstavujú hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Zároveň odsudzuje postup KĽDR pri vývoji a použití jadrových zbraní i porušenie záväzku úplne sa zdržať odpaľovania akýchkoľvek rakiet.

Prostredníctvom tejto rezolúcie medzinárodné spoločenstvo opätovne vyjadruje nesúhlas s odstúpením KĽDR od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a nedodržiavaním svojich záväzkov voči Medzinárodnej agentúre pre atómovú energiu. Vyzýva všetky

⁵ <http://www.ct24.cz/svet/19982-severni-korea-odtajnila-svuj-jaderny-program/>.

⁶ <http://www.cfr.org/publication/13593/>.

štáty, aby sa zdržali prenosu materiálov, technológií či finančných zdrojov, ktoré smerujú do Severnej Kórei a mohli by napomáhať k rozvíjaniu jej jadrového programu. Zároveň ich žiada, aby hľadali riešenie prostredníctvom rozhovorov a inými podobnými mierovými cestami.⁷

Ďalšia rezolúcia bola prijatá už 14. októbra 2006 a to ako nevyhnutná reakcia na konanie Severnej Kórei, ktorá 9. októbra 2006 oznámila, že uskutočnila svoju prvú úspešnú jadrovú skúšku. Prijatá rezolúcia Bezpečnostnej rady číslo 1718 zavádza sankcie voči KĽDR, a to ekonomické, či vo forme embarga.⁸ Najnovšou rezolúciou, prijatou 12. júna 2009, je rezolúcia číslo 1874, ktorá reaguje na opakovanú jadrovú skúšku vykonanú Severnou Kóreou, a to i napriek predchádzajúcim opatreniam.

3. Právny základ rezolúcií

Možnosť zaviesť sankcie tohto druhu je právne zakotvená v samotnej Charte OSN a to v VII. kapitole - AKCIE V PRÍPADE OHROZENIA MIERU, PORUŠENIA MIERU A ÚTOČNÝCH ČINOV, konkrétne článok 41, ktorý znie:

Aby Bezpečnostná rada dodala svojim uzneseniam účinnosť, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú vykonať a môže vyzvať členov Organizácie spojených národov, aby takéto opatrenia vykonali. Tieto opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov, ako aj prerušenie diplomatických stykov.

Tento článok primárne zakladá možnosť uvaliť na štát sankcie ekonomického či hospodárskeho charakteru. Ide teda o sankcie bez použitia sily, ktoré sa pohybujú najmä v rovine ekonomickej, v oblasti dopravy, obchodu, exportu či importu. Ich zámerom je vyvinúť tlak na sankcionovaný štát, aby upustil od konania, ktoré nie je v súlade s pravidlami medzinárodného spoločenstva,⁹ prípadne ohrozuje všeobecný mier a bezpečnosť. Záleží teda od postoja konkrétneho štátu, ako dlho bude tomuto tlaku odolávať a sankcie znášať. Zároveň ich úspešnosť či neúspešnosť závisí i od schopnosti štátov vyzvaných pozastaviť obchodné, vývozné či iné podobné prenosy voči trestanému štátu, a teda plniť požiadavky Bezpečnostnej rady OSN. Tie môžu mať negatívny dopad nie len na štát, ktorý má upustiť od svojho protiprávneho konania, ale i na susediace krajiny, ktoré s ním či už ekonomicky alebo inak spolupracujú.

Nevýhodou sankcií tohto druhu je i ich priamy dopad na obyvateľstvo, menej však na vládu a orgány, ktoré sú za protiprávne konanie toho ktorého štátu zvyčajne zodpovedné.

V prípade KĽDR boli sankcie uvalené na základe už spomínanej rezolúcie číslo 1718 a dotýkajú sa tak vnútorných pomerov v krajine ako i vzťahov vonkajších.

V úvode rezolúcie vyjadruje Bezpečnostná rada znepokojenie i poľutovanie nad krokmi, ktoré KĽDR urobila v súvislosti s jej jadrovým programom a vyzýva ju, aby

⁷ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN číslo 1695.

⁸ <http://www.mfat.govt.nz/downloads/treaties-and-international-law/Tableofsanctions.pdf>.

⁹ <http://www.un.org/sc/committees/>.

obnovila šesťstranné rokovania a aby sa svojho jadrového programu vzdala, pretože jeho rozširovanie znamená ohrozenie a nebezpečenstvo pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Následné znenie tejto rezolúcie ukladá Severnej Kórei sankcie týkajúce sa zbrojného embarga, ekonomickej oblasti, zmrazenia aktív či zákaz cestovania.

Členské štáty boli požiadané, aby obmedzovali priame alebo nepriame dodávky, predaj alebo prevod ťažkých zbraní a podobných zariadení do Severnej Kórei vrátane tankov, obrnených bojových vozidiel, rozsiahlych delostreleckých systémov, bojových lietadiel, útočných vrtulníkov, vojnových lodí, rakiet alebo riadených strelných systémov.

Ekonomické sankcie a ich rozsah sa vzťahuje na predaj, dodávky či prevod materiálov, zariadení, tovarov a technológie. Zároveň sa sankcie vzťahujú na zmrazenie fondov a finančných prostriedkov, ktoré by mohli napomáhať Severnej Kórei pri vyvíjaní a šírení nukleárných zbraní. Štáty tiež majú zabezpečiť, aby žiadne peňažné prostriedky neboli dostupné pre KĽDR prostredníctvom ich štátnych príslušníkov. Obmedzenie sa týka i predaja, dodávok a prevozu materiálov súvisiacich s jadrovými programami, programami balistických rakiet a iných zbraní hromadného ničenia.

Všetky členské štáty zároveň majú v súlade s ich právnymi predpismi bezodkladne zmraziť finančné prostriedky, majetok a iné ekonomické zdroje na ich územiach, ktoré by mohli byť KĽDR prospešné.

Ďalším druhom sankcií na základe tejto rezolúcie je i zákaz cestovania, ktorý sa týka dovozu, vývozu či prepravy osôb, ktoré by mohli byť zodpovedné za jadrovú politiku, či napomáhať rozširovaniu jadrového programu KĽDR, alebo sú predstaviteľmi režimu zavedeného v tejto krajine.

Napriek tvrdým sankciám boli tiež stanovené výnimky, na ktoré sa tieto opatrenia nevzťahujú. Sú to prostriedky, ktoré sú potrebné na úhradu základných výdavkov na zmiernenie negatívnych dopadov sankcií, ktoré sú nevyhnutné pre mimoriadne výdavky, ktoré boli schválené výborom, alebo podliehajú súdnemu, správnenému alebo arbitrážnemu záložnému právu alebo rozhodnutiu vydaného pred dňom tohto uznesenia. Bezpečnostná rada tiež stanovuje výnimky zo zákazu cestovania, a to ak ide o cestu ktorá je opodstatnená, ktorá má zabezpečiť naliehavú humanitárnu pomoc a pre cesty, ktoré sú prospešné pre plnenie úloh vyplývajúcich z rezolúcie.¹⁰

4. Mechanizmus implementácie

Na plnenie týchto programov a opatrení je rezolúciou číslo 1718 zriadená Sankčná komisia, ktorej funkcia je dohliadať na plnenie požiadaviek v nej ustanovených.

Účelom tejto komisie je požadovať od všetkých štátov informácie týkajúce sa opatrení prijatých na vykonanie sankcií, preskúmať a prijať primerané opatrenia proti údajnému porušovaniu sankcií, rozhodovať o žiadosti na oslobodenie od daní, určiť ďalšie veci, materiál, vybavenie, tovar a technológie podliehajúce zbrojnému embar-

¹⁰ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN číslo 1718.

gu, vydávať pokyny pre uľahčenie implementácie sankcií, a pravidelne informovať Bezpečnostnú radu i odporúčať, ako potrebné opatrenia usmerňovať.¹¹

5. Efektivita sankčného režimu

Napriek všetkým týmto opatreniam i snahe celého medzinárodného spoločenstva sa postojе KĽDR výrazne nemenia. Dokazuje to i vypustenie rakety dlhého doletu 5. apríla 2009, ktorá preletela cez Japonsko, čo potvrdila japonská vláda i americké ministerstvo zahraničných vecí.¹² Nasleduje opäť odsúdenie tohto kroku medzinárodným spoločenstvom, ktoré takéto prejavy považuje za provokáciu. Potvrďuje to ale jednu vec. Severná Kórea naďalej rozvíja raketové technológie. Je teda ťažké povedať, že sankcie na ňu uvalené sú dostatočne efektívne.

Dôvodov, prečo nemali dostačujúce výsledky je niekoľko. Na jednej strane je to komunistický režim, ktorý je vojenskou silou a osobnosťou vodcu Kim čong Ila umelo udržiavaný napriek ekonomickému i hospodárskemu úpadku krajiny. Ekonomika KĽDR je takmer úplne izolovaná od sveta a silne centrálnе plánovaná. Priemyselná výroba sotva existuje, výroba elektrickej energie je na minime. O súkromnom kapitále a zahraničných investíciách sa nedá hovoriť. Väčšina obyvateľstva pracuje v poľnohospodárstve, ktoré však funguje podľa stalinistického vzoru a je teda neefektívne. Hlavne kvôli vysokým výdajom smerujúcim do armády krajina stále ekonomicky upadá a mnohí analytici veria, že režim je v poslednom štádiu rozkladu.¹³ V súčasnosti patrí Severná Kórea medzi najchudobnejšie štáty sveta.

Napriek tomu, že sankcie Bezpečnostnej Rady OSN sú zameriavané priamo na osoby zodpovedné za porušovanie medzinárodných pravidiel a snaha Bezpečnostnej rady obmedziť dopad na civilné obyvateľstvo je viditeľná, nemajú dostatočný dosah a rozsah. Severná Kórea naďalej vyvíja aktivitu, ktorá ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť.

V máji 2009 KĽDR obnovuje svoj nukleárny program, vyhlasuje, že sa necíti byť viazaná prímerím z roku 1953,¹⁴ ktoré uzatvorila s Južnou Kóreou, opäť testuje jadrové zbrane a rakety a odstupuje od šesťstranných rokovaní. Toto konanie vyvoláva odpor medzinárodného spoločenstva i Bezpečnostnej rady OSN. Tá pracuje na novej rezolúcii, ktorá má tvrdo zasiahnuť proti počínaniu Severnej Kórei. Návrh tejto rezolúcie vyzýva členské štáty OSN, aby prehládávali podozrivé severokórejské lode a zakazujú im poskytovať pohonné hmoty.¹⁵

¹¹ FARRALL, J.M.: United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge University Press, New York, 2007.

¹² <http://aktualne.centrum.sk/zahranicie/azia/clanek.phtml?id=1179131>.

¹³ <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/216-korejsky-jadrový-program.html>.

¹⁴ http://spravy.pravda.sk/severna-korea-hrozi-soulu-vojnou-primerie-z-roku-1953-viac-neuznava-1c8-/sk_svet.asp?c=A090527_094037_sk_svet_p12.

¹⁵ http://www.rozhlas.cz/izurnal/zahranici/_zprava/593461.

6. Rezolúcia 1874

Finálna podoba tejto rezolúcie bola prijatá 12. júna 2009 ako rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN číslo 1874.¹⁶ Reaguje na jadrovú skúšku KĽDR z dňa 25. mája a zavádza finančné sankcie, sankcie, ktoré oprávňujú vykonať potrebnú kontrolu materiálu, lodí i lietadiel, teda inšpekčné sankcie a sankcie týkajúce sa zbrojného embarga.¹⁷

Bezpečnostná Rada OSN prostredníctvom tejto rezolúcie vyzýva štáty k nepodporovaniu finančných väzieb s vládou v KĽDR a tiež vyzýva, aby Severnej Kórei nebola poskytnutá finančná pomoc či pôžička s výnimkou na humanitárne a vývojové účely.

Tiež vyzýva všetky členské štáty, aby kontrolovali, prešetrili a zničili všetok zakázaný náklad, ktorý smeruje do KĽDR alebo i do tejto krajiny, a to na mori, v prístavoch i letiskách a zakazuje vývoz i dovoz zbraní.

Zároveň apeluje na Severnú Kóreu, aby sa zdržala konania, ktoré ohrozuje mier a bezpečnosť na Kórejskom polostrove. Zakazuje a odsudzuje ďalšie jadrové skúšky prípadne iné vypustenie balistických riadených striel a príbuzné činnosti.

KĽDR sa tiež má vzdať všetkých svojich nukleárných zbraní a programov, a to overiteľne a nezvratným spôsobom. To platí i pre skúšanie, obstarávanie, používanie a výrobu takýchto zbraní.

Nabáda Severnú Kóreu k návratu k šesťčlenným rozhovorom a žiada všetky štáty, aby boli prístupné dialógom riešiť vzniknutú situáciu.¹⁸

Odpoveďou na prijatie týchto sankcií boli vyhrážky, pobúrenie zo strany Severnej Kórei a vyhlásenie, že sa svojich atómových ambícií nikdy nevzdá.¹⁹ To, či budú tieto sprísnené opatrenia účinné, ukáže až čas. Bude záležať na dôslednosti ich dodržiavania. Eliminovať hrozbu, ktorú predstavuje Severná Kórea nie je jednoduché a jej konanie naďalej vyvoláva znepokojenie medzinárodného spoločenstva. Oprávnené. Mätúcim prvkom je i to, že skutočný stav jadrového programu Severnej Kórei nie je podrobne známy v dôsledku izolácie tejto krajiny.

Tak nebezpečná zbraň, akou jadrová bezpochyby je, a vlastne i akákoľvek iná zbraň ohrozujúca medzinárodnú verejnosť v rukách vodcov krajiny, ktorá nestojí na demokracii, pluralizme, práve a medzinárodnej spolupráci, znamená ohrozenie nie len pre jej susedné štáty, ale stáva sa celosvetovým problémom.

¹⁶ <http://www.un.org/News/Press/docs/2009/sc9679.doc.htm>.

¹⁷ <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/06a/124709.htm>.

¹⁸ Rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1874.

¹⁹ http://spravy.pravda.sk/severna-korea-odpovieme-vojnou-d3e-sk_svet.asp?c=A090615_095628_sk_svet_p09.

7. Príloha: Rezolúcia 1718

REZOLÚCIA 1718

Prijaté Bezpečnostnou radou na jej 5551. stretnutí, dňa 14. októbra 2006

Bezpečnostná rada,

odvolávajúc sa na rezolúciu 825 (1993), na rezolúciu 1540 (2004) a na rezolúciu 1695 (2006) opätovne potvrdzuje že šírenie nukleárnych, chemických a biologických zbraní, rovnako ako ich dodávanie predstavuje hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť,

Vyslovuje svoje najhlbšie znepokojenie nad vyhlásením KĽDR o testovaní jadrových zbraní 9. októbra 2006 a ohrozením, ktoré by táto skúška predstavovala pre Zmluvu o nešírení jadrových zbraní a pre medzinárodné úsilie zamerané na posilnenie celosvetového režimu nešírenia jadrových zbraní, a nad nebezpečenstvom, ktoré predstavuje pre mier a stabilitu v tejto oblasti i mimo nej,

Vyslovuje, že medzinárodný režim nešírenia jadrových zbraní znamená, že KĽDR nemôže mať status štátu vlastníaceho jadrové zbrane vzhľadom na Zmluvu o nešírení jadrových zbraní,

Vyslovuje poľutovanie nad vyhlásením KĽDR o vystúpení zo Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a jej úsilí o jadrové zbrane,

Vyzýva, aby KĽDR bezpodmienečne obnovila šesťstranné rokovania,

Potvrdzuje spoločné stanoviská prijaté počas šesťstranných rokovaní 19. septembra 2005 Čínou, KĽDR, Japonskom, Kórejskou republikou, Ruskou federáciou a Spojenými štátmi,

Vyjadruje opätovné znepokojenie nad vyhláseniami KĽDR ktoré zvyšujú napätie v regióne i vo svete a z tohto dôvodu, že sú pôvodom priamej hrozby pre medzinárodný mier a bezpečnosť.

Na základe kapitoly VII. Charty OSN a uplatnenia sankcií na základe jej článku 41,

1. Odsudzuje jadrové testy oznámené KĽDR na 9. október 2006, ktorými ohavne nerešpektovala svoje dohody a zároveň sú tieto testy odsúdené medzinárodným spoločenstvom a znamenajú priamu hrozbu medzinárodného mieru a bezpečnosti,
2. Požaduje, aby sa KĽDR zdržala ďalšieho jadrového testovania alebo vypúšťania rakiet,
3. Požaduje od KĽDR, aby ihneď odvolala výroky a prehlásenia o odstúpení od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní,
4. Požaduje sa tiež, aby sa KĽDR dodržiavala pravidiel Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a Medzinárodnej organizácie pre atómovú energiu a naďalej plnila svoje záväzky,
5. Rozhodlo sa že KĽDR musí zastaviť všetky svoje aktivity súvisiace s jadrovým programom a zároveň má povinnosť obnoviť pôvodný stav a teda zastaviť vypúšťanie rakiet,

6. Ďalej sa rozhodlo že KĽDR musí upustiť od všetkých jadrových zbraní a existujúcich jadrových programov, a to overiteľne a nezvratne, budúce akty podriaďiť záväzkom vyplývajúcim zo Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a členstva v Medzinárodnej organizácie pre atómovú energiu a podriaďiť sa jej kontrole,
7. Rozhodlo sa, že KĽDR sa musí vzdať všetkých existujúcich zbraní hromadného ničenia a raketových programov a to úplne, overiteľne a nezvratne,
8. Rozhodlo sa, že
 - a) Zakazujú sa všetkým členom OSN priame alebo nepriame dodávky, predaj alebo prevod do KĽDR prostredníctvom ich štátnych príslušníkov alebo pomocou plavidiel a lietadiel spadajúcich do ich právomocí alebo niektorých konvenčných zbraní definovaných pre účely Registru konvenčných zbraní OSN alebo súvisiaceho materiálu vrátane náhradných dielov alebo vecí určených Radou bezpečnosti OSN či výborom ustanoveným podľa paragrafu 12 rezolúcie 1718 (2006). Rada považuje za vhodné zahrnúť tiež ďalšie konvenčné zbrane, vrátane všetkého materiálu a technológie uvedených na spoločnom zozname vojenského vybavenia.
 - b) KĽDR musí pozastaviť vývoz všetkého čo pokrýva odsek 8 a) a členovia OSN nesmú dovoliť ich sprostredkovanie pre KĽDR ich príslušníkmi, označenými plavidlami alebo lietadlami.
 - c) Všetky členské štáty OSN musia pozastaviť akékoľvek dodávky či pomoc KĽDR prostredníctvom ich štátnych príslušníkov alebo z územia, alebo prostredníctvom štátnych príslušníkov KĽDR alebo odborným výcvikom, radami, službami alebo podporou.
 - d) Všetky členské štáty sú povinné v súlade s ich vlastným právnym systémom, okamžite zmraziť fondy, ostatné finančné pohľadávky a ekonomické prostriedky, ktoré sa nachádzajú na ich území v čase prijatia tejto rezolúcie alebo ktorýkoľvek iný čas a tiež zavádza opatrenia pre zamedzenie vstupu na územie členských štátov a prechodu cez ne osobám, ktoré sú podľa výboru alebo Rady bezpečnosti zodpovedné, aj prostredníctvom podpory alebo povzbudzovania, za politiku KĽDR súvisiace programami KĽDR v oblasti jadrových zbraní, balistických rakiet a ďalších zbraní hromadného ničenia a ich rodinných príslušníkov.
 - e) Všetky členské štáty musia urobiť nevyhnutné kroky na zamedzenie vstupu alebo prevozu cez ich územie osobami, ktoré sú zodpovedné, podľa výboru alebo Rady bezpečnosti, aj prostredníctvom podpory alebo povzbudzovania, za politiku KĽDR súvisiace programami KĽDR v oblasti jadrových zbraní, balistických rakiet a ďalších zbraní hromadného ničenia a ich rodinných príslušníkov, za predpokladu, že nič nemôže uložiť povinnosť štátu odmietnuť vstup ich vlastných štátnych príslušníkov na ich územie.
 - f) Na základe tohto paragrafu sa zamedzuje protiprávne obchodovanie s jadrovými, chemickými alebo biologickými zbraňami, možnosti ich dodávania. Zároveň vyzýva členské štáty aby spolupracovali pri kontrole

a dozore nad dovážaným a vyvážaným tovarom z KĽDR, pričom majú konať v súlade s ich vnútorným právnym systémom.

9. Rozhodlo sa, že ustanovenia podľa odseku 8 sa nevzťahujú na finančné alebo iné aktíva alebo zdroje, ktoré boli štátmi určené:
 - a) na úhradu základných výdavkov, vrátane platieb za potraviny, nájomné alebo hypotéku, lieky a lekárske ošetrovanie, dane, poistné a poplatky za verejné služby alebo výlučne na zaplatenie primeraných honorárov za odbornú prácu. Ďalej ako náhrada za výdavky vzniknuté v súvislosti s poskytovaním právnych služieb alebo poplatkov za služby, a to všetko v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi, na bežné vedenie alebo správu zmrazených finančných prostriedkov, ďalších finančných aktív a hospodárskych zdrojov,
 - b) určené na úhradu výdavkov, za predpokladu, že takéto rozhodnutie bolo štátmi oznámené výboru,
 - c) ak majú byť predmetom súdneho, správneho alebo arbitrážneho záložného práva alebo súdneho rozhodnutia, v takomto prípade sa nevzťahuje na finančné prostriedky, ďalšie finančné aktíva a ekonomické zdroje a na osoby alebo orgány určené Radou bezpečnosti.
10. Ďalej sa rozhodlo, že opatrenia v odseku 8 sa nevzťahujú ani na prípady, kedy ide o cestu odôvodnenú na základe humanitárnej pomoci, vrátane náboženských povinností alebo ak ide o prípad, kedy by udelenie výnimky podporilo ciele tohto uznesenia.
11. Bezpečnostná Rada OSN ďalej vyzýva všetky členské štáty aby do 30 dní oznámili Rade, aké kroky urobili na implementáciu tohto uznesenia.
12. Bezpečnostná Rada sa rozhodla ustanoviť komisiu, ktorej úlohou bude
 - a) požadovať od všetkých štátov, najmä tých, ktoré vyrábajú alebo majú veci, materiál, vybavenie, tovar a technológie uvedené v odseku 8 (a) vyššie uvedené informácie týkajúce sa opatrení prijatých na zabezpečenie účinného vykonávania opatrenia ustanoveného v odseku 8 vyššie tohto uznesenia, a akékoľvek iné informácie, ktoré považuje za užitočné v tomto ohľade;
 - b) preskúmať a prijať primerané opatrenia na informácie o údajnom porušovaní opatrení uložených odsekom 8 tohto uznesenia;
 - c) posudzovať a rozhodovať o žiadosti o oslobodenie od daní stanovených v tejto rezolúcii;
 - d) zisťovať ďalšie veci, materiál, vybavenie, tovar a technológie, ktoré by boli stanovené odsekom 8;
 - e) menovať ďalšie osoby a subjekty, na ktoré sa vzťahujú opatrenia uložené touto rezolúciou;
 - f) vyhlasovať pokyny, ktoré môžu byť potrebné na uľahčenie implementácie opatrení;

g) podávať správy najmenej raz za 90 dní o svojej práci a podáva svoje pripomienky a odporúčania, najmä pokiaľ ide o spôsoby posilnenia účinnosti opatrení uložených v odseku 8 a vyššie;

13. Víta a podporuje ďalšie úsilie všetkých zainteresovaných štátov, aby zintenzívnili svoje diplomatické úsilie, a aby sa zdržiavali akýchkoľvek krokov, ktoré by mohli situáciu zhoršiť napätie, a aby podporovali obnovenie Šesťstranných rokovaní a aby sa dosiahlo overiteľné odstránenie jadrových zbraní na Kórejskom polostrove a udržanie mieru a stability.

14. Vyzýva, aby sa KĽDR vrátila k Šesťstranným rozhovorom.

15. Vyzýva sa k nepretržitej kontrole KĽDR i k prípadnej úprave opatrení.

Jadrová hrozba: Sankčný režim voči Iránu

Marián Porvažník

1. Historický vývoj.....	189
2. Právny základ rezolúcií OSN	189
3. Formy sankcií a ich popis.....	190
4. Mechanizmus implementácie.....	191
5. Efektivita sankčného mechanizmu.....	191
6. Zhodnotenie a návrh na zmenu.....	191

1. Historický vývoj

Základy Iránskeho nukleárneho programu siahajú do roku 1953, kedy sa k moci po demokratických voľbách dostal Mohammed Mossadegh na post ministerského predsedu, a súčasne Mohammed Reza Pahlavi na trón ako Iránsky Shah. Obaja boli podporovaní prozápadnou politikou, ktorú sprostredkovala americká CIA.

V roku 1967 bol založený Teheránsky nukleárny výskumný ústav, ktorý s pomocou 5 wattového jadrového reaktoru začal pracovať na svojom výskume s podporou amerických vedcov. V tom čase boli podpísané dohody o nešírení jadrového programu do iných krajín a tak isto sa zaviazal k mierovému využitiu tohto projektu. No už po šiestich rokoch začala mať CIA dôvodné podozrenie o budovaní tajného jadrového programu s vojenským využitím. V tom čase to však boli len dohady. Irán mal navyše dobrý dôvod budovať nukleárne elektrárne, keďže ropu sa mu oplatilo viac vyvážať ako páliť v domácich tepelných elektrárnach.

Situácia sa radikálne zmenila v roku 1979, keď sa skončila revolúcia v Iráne víťazstvom Ayatollaha Ruhollah Khomeiniho, ktorý bol fundamentalistickým vodcom islamských republikánov. Po revolúcii jednak vzťahy medzi Iránom a Západom ochladli ale navyše všetky spoločnosti participujúce na stavbe jadrových elektrární odstúpili od podpísaných zmlúv a odmietli pokračovať v plnení zmlúv. Počas Iracko – Iránskej vojny 1980 – 1988 boli obe ešte nedokončené elektrárne v Bushehri vážne poškodené. V dôsledku týchto okolností program stagnoval až do deväťdesiatych rokov.

Aj napriek veľkej snahe Spojených štátov o izoláciu Iránskej snahy o uvedenie elektrární do prevádzky sa našiel partner ochotný Iránu pomôcť. Po rozpade Sovietskeho bloku Ruská federácia podpísala dohodu o dostavbe jedného bloku jadrovej elektrárne v Bushehri do roku 2007. Počas toho obdobia sa až do roku 2007 snažili krajiny Európskej únie a Spojené štáty a dohodu s obmedzeniami Iránskeho jadrového programu v mnohých ohľadoch, no ani jeden pokus nezaznamenal markantnejší úspech. Preto sa v bezpečnostnej rade OSN začalo otvorene hovoriť o intenzívnejšom využití sankčného mechanizmu voči Iránu.

2. Právny základ rezolúcií OSN

Cestu ultimátu daného zo strany OSN Iránu otvorila rezolúcia OSN 1696 na ktorej sa Bezpečnostná rada OSN (BR OSN) uzniesla 26. Marca 2006. Právny základ našla rezolúcia v článku 40 VII kapitoly charty OSN. Tento článok umožňuje BR OSN dávať

odporúčania a schvalovať opatrenia pre štáty, pokiaľ existuje dôvodné podozrenie o tom, že daný štát vyvíja činnosť smerujúcu k porušeniu mieru. Tento článok ešte v svojich ustanoveniach neporušuje suverenitu štátu ani výrazným spôsobom neovplyvňuje pozíciu štátu vo svete. Má primárne poradnú a výstražnú funkciu.

Vzhľadom k pasívnemu prístupu Iránu k plneniu obsahu rezolúcie 1696 sa v decembri 2006 uzniesla BR OSN na rezolúcii 1737, ktorá priamo zasiahla fungovanie Iránskeho jadrového programu. Okrem zastavenia dovozu všetkých komodít súvisiacich s jadrovým programom do krajiny sa zmrazili bankové kontá fyzických a právnických osôb, ktoré boli napojené na program obohacovania uránu. Iránska reakcia však nespĺnila očakávania, keď Irán obvinil BR OSN z oklieštenia nescudziteľných práv štátu a odsúdil kritiku BR OSN.

Iránske rozhodnutie ignorovať výzvy BR OSN a nezmeniť svoju politiku ani po prvých sankciách sa BR OSN 24. marca 2007 uzniesla na rezolúcii 1747. Tá sa, okrem zákazu dovozu tovarom esenciálnych na obohacovanie uránu, rozšírila o zákaz dovozu zbraní a vojenského materiálu do Iránu a o rozšírený zoznam fyzických a právnických osôb, ktorým sa zmrazia bankové účty.

BR OSN sa 3. Marca 2008 uzniesla na doteraz poslednej rezolúcii pojednávajúcou so sankčným mechanizmom voči Iránu. Bola prijatá v dôsledku nepozastavenia činnosti Iránu smerujúcej k obohateniu uránu. Medzinárodná asociácia pre atómovú energiu (MAAE) pre slabú kooperáciu s Iránom nedokáže objektívne posúdiť účel jadrového programu. Vzhľadom na to, že Iránu bolo povolené len mierové využitie jadrového programu, tak inšpekcia v rámci Iránu je neodmysliteľná.

3. Formy sankcií a ich popis

Sankčný mechanizmus má za cieľ prinútiť štát, ktorý odmieta kooperáciu s medzinárodným spoločenstvom v oblastiach významných pre udržanie mieru, k rokovaniam a kompromisným riešeniam problémov. Každý štát má svoje špecifiká v politickom, ekonomickom, religióznom, demografickom a geografickom smere. Preto sankčný mechanizmus, musí byť nastavený na mieru tak aby daný štát bol nútený nadviazať dialóg. V prípade Iránu sa zvolili štyri oblasti, v ktorých sa mechanizmus aplikoval. Jedným z najdôležitejších sektorov implementácie bola armáda, zbrane a vojenský materiál. V dôsledku embarga bol zablokovaný dovoz zbraní, príslušenstva k nim a materiálu určenému k militaristickému použitiu. Cieľom bolo minimalizovať možnosti ochrany objektov v ktorých prebiehal výskum, pričom sa jednalo primárne o defenzívne raketové systémy zem – vzduch, ako aj zabránenie Iránu vykonať ďalšiu vlnu prezbrojovania svojej armády. Ako v druhé sa použilo obchodné embargo. Bolo uvalené na akýkoľvek obchod s technológiami, materiálmi, pri ktorých je dôvodné podozrenie na ich využitie pri projekte obohacovania uránu. V tomto prípade sa nejednalo len o urán a technické plány k jadrovému reaktoru, ale aj o suroviny potrebné na výrobu ťažkej vody, uránových tyčí ako aj kanistre určené na uskladnenie uránu. Týmto krokom sa mal celý vývoj markantne spomaliť a to malo poskytnúť viac času a priestoru diplomatickým misiám pre otvorený dialóg. Ako tretí reštrikčný nástroj slúžili sankcie v oblasti cestovania. Osoby podozrivé z participácie na obohacovaní uránu ako aj osoby zodpovedné za fungovanie projek-

tu mali zákaz vycestovať alebo vstúpiť na územie Iránu. Tento krok mal slúžiť k zabráneniu prílivu nových jadrových fyzikov do Iránu ako aj sťažiť podmienky pre vývojových pracovníkov pri zbieraní informácií ohľadom projektu. Poslednou sférou bol kľúčový balík finančných sankcií. Tie boli uvalené na fyzické a právnické osoby podieľajúce sa na projekte. Ich zoznam bol vďaka informačným službám kompletný. Základným prejavom reštrikcií bolo zmrazovanie bankových účtov, ktoré boli buď použité na financovanie projektu, alebo boli vedené na mená, ktoré participovali na jeho vývoji.

4. Mechanizmus implementácie

Prvým impulzom, ktorý začal celý proces bola správa MAAE o tom, že Irán zahajuje svoj jadrový program, ktorý môže v budúcnosti mať viacero využití. Keďže Irán zabránil delegácii pozorovateľov MAAE navštíviť objekty v ktorých program prebiehal, tak sa touto témou začala zaoberať BR OSN. Tá v roku 2006 odhlasovala prvý set reštrikčných opatrení. Ustanovenia všetkých troch rezolúcií BR OSN boli implementované sankčným výborom ustanoveným BR OSN. Celkový výsledok implementácie však stále závisel na ochote štátov disponujúcich jadrovým programom spolupracovať s BR OSN a jednotlivé sankcie uplatňovať v plnej miere. Funkčnosť mechanizmu ako aj vývoj jadrového programu mala monitorovať MAAE, ktorá podávala správy implementačnému výboru. Ten mal za úlohu koordinovať sankcie jednotlivých štátov aby mali konzistentný efekt. Vzhľadom na malý záujem Iránu zasadiť sa za rokovací stôl po prvej vlne sankcií obsiahnutých v rezolúcii 1696, sa BR OSN uzniesla na ďalších sankčných opatreniach, ktoré Irán donútili k čiastkovým rokovaniam.

5. Efektivita sankčného mechanizmu

Ako už bolo spomenuté, tak Irán len s veľkou neochotou pristupoval ku kompromisným riešeniam. Ako prvý benefit mechanizmu by sa dala chápať ochota Iránu zasadiť sa za rokovací stôl. Čím dal jasný signál, že nechce vyhrocovať medzinárodnú situáciu. Druhým benefitom, ktorý bol dosiahnutý bol súhlas Teheránu s umožnením vstupu pozorovateľov MAAE do objektov Iránskeho nukleárneho programu. Tento krok bol posledným pozitívnym vo vzťahu k riešeniu problému. Irán nielenže pozorovateľom nesprístupnil niektoré objekty, ale na prelome marca a apríla roku 2009 spustil prevádzku v jadrovej elektrárni Bushehr situovanej južne od Teheránu. Iránske vyhlásenia o mierovom účele celého programu aj naďalej spochybňujú nejednoznačné vyjadrenia o politike vedenej so štátom Izrael, keďže hlavný duchovný Iránu sa vyslovil za negatívne postoje voči sionizmu. Podľa viacerých tajných služieb, by jadrová bomba mohla byť zhotovená už koncom roku 2009 a to vnáša do celej situácie ešte viac neistoty.

6. Zhodnotenie a návrh na zmenu

Po dôkladnej analýze účinnosti sankcií ako takých som dospel k záveru, že sankcie častokrát nezasahujú vládu a vedúcich predstaviteľov štátu, ale idú voči obyvateľstvu danej krajiny. Na nátlak obyvateľstva je potom vláda nútená robiť ústupky a kompromisné riešenia. V Iráne je obyvateľstvu demokratický princíp vlády cudzí

a preto pri žiadnych sankciách by z ich evokovania nevinila vládu. Preto sa zvolili sankcie iba voči materiálu a osobám priamo zakomponovaným v projekte. Tento krok však nemohol Iránsku vládu od svojho zámeru odradiť. Maximálny efekt rezultoval v spomalení celého projektu. To však problém nevyriešilo, iba ho na čas odsunulo.

Z toho dôvodu som presvedčený, že v prípade nedemokratických krajín vládnucich nad obyvateľmi formou náboženského fundamentalizmu, by sa malo pristupovať k priamejším riešeniam problémov. Irán v poslednom čase dospel do štádia, v ktorom na jednej strane verejne deklaruje spoluprácu so Západom a na strane druhej si v tichosti buduje silnejšiu pozíciu na vyjednávanie. Tú mu dokáže zabezpečiť vlastníctvo zbraní hromadného ničenia, ku ktorým je každým dňom bližšie. Do situácie vnášajú viac svetla aj skúšky a odstrely balistických striel stredného a krátkého doletu schopných zasiahnuť štáty ako Izrael. Preto by sa sankčný mechanizmus mal pritvrdzovať. A to ako v oblasti embarga materiálu, osôb a financií určených na tento projekt, tak aj použitím nových vyjednávacích prostriedkov. Irán predpokladá, že nič horšie, ako zmrazenie niekoľkých účtov a zachytenie zásielok vojenského materiálu, mu nehrozí. A v tomto bode by mala byť BR OSN viac priama a pokiaľ bude Irán aj naďalej pokračovať v svojej dvojakej politike, tak by malo zo strany demokratických štátov dôjsť k ustanoveniu ultimáta. Teda pokiaľ Irán neprístupní všetky objekty zapojené do projektu a definitívne sa nezaviaže k zastaveniu procesu obohacovania uránu, nezastaví skúšky balistických striel stredného a krátkého doletu, tak bude vystavený vojenskej intervencii.

Otázna je právna rovina. Na jednej strane by ultimátum a intervencia narušila suverenitu štátu a vytvorila nebezpečný precedens pre budúce akcie BR OSN pri riešení problémov s krajinami, ktoré sa pokúšajú nadobudnúť jadrové zbrane. Na strane druhej pred očami celého sveta rastie nová jadrová mocnosť, ktorá čiastočne deklaruje svoje nejasné plány s obohateným uránom. V mnohých právnych poriadkoch je zakotvený inštitút prevencie. Pri nej je stále otázna možnosť „justičného omylu“, no v minulosti sa ukázali preventívne akcie ako veľmi efektívnym nástrojom boja proti režimom, ktoré medzinárodné právo neuznávali a často krát ho aj porušovali. Navyše Irán si uvedomuje dopady svojej politiky a napriek týmto okolnostiam nie je zďaleka otvorený pozorovateľom MAAE a neprestal so skúškami balistických striel a pri mierovom využití by ani jeden z týchto krokov nemal dôvod urobiť. Preto by mal Irán dostať šancu sa definitívne rozhodnúť, ktorou cestou medzinárodnej politiky sa chce uberať. A pred tú ho postaví jedine sprísnenie sankčného mechanizmu.

Stratégie OSN pri aplikácii sankčných režimov

Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 14. apríla 2009 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach

Zborník vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy projektu VVGS č. 58/09-10 „Prínos Európskej únie k uplatňovaniu sankcií Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov“.

Zostavila: Ľubica Širicová

Vydal: EQUILIBRIA, s. r. o. pre Univerzitu Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Odborné poradenstvo: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

<http://www.upjs.sk/pracoviska/univerzitna-kniznica>

Rok vydania: 2009

Náklad: 100 ks

Rozsah strán: 200

Vydanie: prvé

Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o.

ISBN 978-80-89284-55-9

ISBN 978-80-89284-55-9

9 788089 284559